Cees Noteboom

Bütün Ruhlar Günü

ROMAN

Çeviren: Burcu Duman

YKY
Yapı Kredi
Yayınları

Cees Nooteboom 1933 yılında Lahey'de doğdu. İlk romanı *Philip en de anderen*'dir ("Philip ve diğerleri", 1955). Kendi yazınsal çalışmalarının yanı sıra 1957-1960 yılları arasında haftalık politika dergisi *Elsevier*'de, 1961'den 1968'e kadar ise *de Volkskrant* adlı gazetede çalıştı. 1967 yılında *Avenue* dergisinde gezi yazıları editörü oldu. Romanları dışında kısa hikâyeleri, şiirleri ve gezi yazılarıyla da tanınan Nooteboom, Anne Frank, Goethe ve Pegasus gibi saygın birçok ödülden başka Radboud Üniversitesi ve Freie Universität Berlin'den fahri doktora unvanına layık görülmüştür. *İşte Şu Hikâye* adlı kitabı yirmiden fazla dile çevrilmiş ve bir anlamda uluslararası alanda kazanacağı başarının sinyallerini vermiştir. **Türkçeye çevrilen öbür kitapları**: *Cennet Kayıp* (YKY, 2012), *Mokusei* (Sel Yayıncılık, 2009), *Gezginin Oteli* (Sel Yayıncılık, 2008), *İşte Şu Hikâye* (Can Yayınları, 2002), *Ritüeller* (Can Yayınları, 2001)

Burcu Duman 1977, İstanbul doğumlu. Ankara Üniversitesi DTCF Hollanda Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Tilburg Üniversitesi'nde Kuramsal Dilbilimi yüksek lisansını tamamladı.

Çevirileri: *Kudret Körlüğü*, Michael Scheuer (Arkadaş Yayınları, 2007); *Türk Lokumu*, Jan Wolkers (Versus Kitap, 2008); *Sahte*, Elvin Post (Pupa Yayınları, 2009); *Peynir*, Willem Elschot. (Kanat Kitap, 2011); *Oegstgeest'e Dönüş*, Jan Wolkers (Ayrıntı Yayınları, 2012); *Akşam Yemeği*, Herman Koch (Doğan Kitap, 2012).

Cees Nooteboom'un
YKY'deki kitapları:

Cennet Kayıp *(2012)*
Bütün Ruhlar Günü *(2012)*

CEES NOOTEBOOM

Bütün Ruhlar Günü

Hollandaca aslından çeviren:
Burcu Duman

Roman

Yapı Kredi Yayınları

Nederlands Letterenfonds
dutch foundation for literature

The publishers gratefully acknowledge
the support of Dutch Foundation for Literature.

Bu kitabın yayımlanmasına verdiği destek için
Dutch Foundation for Literature'a teşekkür ederiz.

Yapı Kredi Yayınları - 3715
Edebiyat - 1062

Bütün Ruhlar Günü / Cees Nooteboom
Özgün adı: Allerzielen
Çeviren: Burcu Duman

Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu
Düzelti: Nilüfer Altınel

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere - Avcılar / İstanbul
Sertifika No: 12027

Çeviriye temel alınan baskı: Atlas, 1998
1. baskı: İstanbul, Ekim 2012
ISBN 978-975-08-2360-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2007
Sertifika No: 12334
© 1998, 2002 Cees Nooteboom

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

BÜTÜN RUHLAR GÜNÜ

Arthur Daane kitapçının önünden birkaç adım geçmişti ki, aklına bir sözcüğün takılıp kaldığını fark etti. O esnada bunu kendi diline çevirivermiş, sözcük Almancada olduğundan çok daha yumuşak bir tona bürünmüştü. Bunun nedeni sözcüğün son hecesi miydi acaba, diye geçirdi içinden. Miş: tuhaf, kısa bir sözcük, diğer bazı kısa sözcükler gibi kaba ya da tiz değil, daha çok rahatlatıcı, anlamlar yüklenebilecek veya içinde gizli bir şeyler keşfedilebilecek bir sözcük. Başka dillerde olmayan. Adımlarını hızlandırırken sözcüğü kafasından uzaklaştırmaya çalıştı ama başarılı olmasına imkân yoktu, hele de "geçmiş"ten geçilmeyen bu şehirde. Kafasına takılmıştı bir kez, gidecek gibi değildi. Son zamanlarda bunu sözcüklerle sıklıkla yaşıyordu, o yüzden "takılmak" doğru ifadeydi: Sözcükler beynine takılıp kalıyordu. Yankılanıyorlardı. Yüksek sesle söylemese bile, onları yine de duyuyordu, hatta bazen çınlıyor gibiydiler. Onları ait oldukları cümle dizininden ayırır ayırmaz, hassas biriyseniz, korkutucu bir hale geliyor; üzerinde fazla kafa yorarsanız, dünyayı insanın ayağının altından kaydıracak bir acayipliğe bürünüyorlardı. Çok fazla boş zamanım var, diye düşündü, ama hayatını böyle kurmuştu bir kere. Bir zamanlar eski okul kitaplarından birinde, on beş kuruş kazanınca bir palmiye ağacının altına gidip oturan "Cavalı adam"ı okumuştu. Anlaşılan insan, zamanın musluktan damlayan su gibi dolduğu o uzun günleri, on beş kuruşla çok uzun süre geçirebiliyordu çünkü hikâyede Cavalı ancak kazandığı on beş kuruş suyunu çekince yeniden çalışmaya başlıyordu. Kitap eleştirel tondaydı, toplum bu şekilde ilerleyemezdi. Arthur Daane, Cavalı'ya hak vermişti. Arthur, kendi kurgulayıp yönettiği televizyon belgeselleri çekiyor, konu ilgisini çekerse kameraman da kendisi oluyordu. Birkaç kez, denk gelmişse ya da gerçekten paraya ihtiyacı olmuşsa, bir ar-

kadaşının şirketi için reklam filmi çektiği de olmuştu. Fazla sık yapmadığında bu iş heyecan vericiydi, sonrasında bir süre hiçbir şey yapmamıştı. Bir zamanlar bir karısı ve bir çocuğu vardı. Ama uçak kazasında hayatlarını kaybettiklerinden, şu anda tek sahip olduğu, her baktığında derinlerde kaybolduğu fotoğraflardı. On yıl önce bugün, bir sabah Malaga'ya doğru yola çıkmışlar ve bir daha geri dönmemişlerdi. Kendi çektiği ama hiç izlemediği görüntüler. Sarışın bir kadın, sırtında çocuğu, erkek çocuğu. Havaalanında, pasaport kontrolü sırasındalar. Aslında çocuk, kadının sırtında taşıyamayacağı kadar büyük. Arthur kadına sesleniyor, kadın dönüyor. Donmuş bir görüntü, zihninde. Bir saniyeliğine, Arthur'a doksan derecelik açıyla dönük vaziyette kalıyorlar. Kadın elini kaldırmış, çocuk kısa hareketlerle el sallıyor. Varışlarını, bungalovlar, yüzme havuzu ve kumsalla beraber topak topak, kara, katılaşmış toprakta yok olan yaşamlarını başka birisi filme çekecek. Sıranın yanından yürüyüp kadına küçük el kamerasını veriyor. Son hatırladığı buydu, sonra gözden kayboldular. Fotoğraf karelerinden oluşan bulmacaya kendini kapattı, bulmaca öyle büyük ki, dokunmaya bile çekiniyor. Bazı rüyalarda öyle olur, insan avazı çıktığı kadar bağırmak ister, bağıramaz, çıkaramadığı ve duyamadığı bir sestir bu, cam sesi. Arthur evi sattı, giysileri ve oyuncakları hastalıklıymış gibi, başkalarına verdi. O zamandan beri, dizüstü bilgisayarı, el kamerası, cep telefonu, radyosu ve birkaç kitabıyla bavulsuz bir gezgin. Makinesi bol bir adam, Kuzey'deki dairesinde bir telesekreter, arkadaşının bürosunda bir faks makinesi. Gevşek, sıkı, görünmez bağlar onu dünyaya bağlıyor. Sesler, mesajlar. Çoğu meslektaşı olan, aynı hayatı sürdüren arkadaşları. Onun dairesinde kalabiliyorlar, o da onlarınkinde. Olmazsa küçük, ucuz oteller ya da pansiyonlarda, rüzgârda savrulur gibi savruluyor. New York, Madrid, Berlin, her yer geç"miş", diye düşünüyor. O sözcükten, ne son hecesinden ne de peşine takıldığı ilk heceden hâlâ kurtulabilmiş değil.

Hollandalı arkadaşları zaman zaman "Almanya'da ne işin var?" diye soruyorlardı. Çoğu onun kötü bir hastalığa yakalandığını sanıyordu. Bu soruya, genellikle etkili sonuç aldığı basmakalıp bir karşılık düşünmüştü.

"Orayı seviyorum, Almanların ciddiliği hoşuma gidiyor."

Buna yanıt çoğunlukla, "Evet öyleler," biçiminde oluyordu. Başkalarına Hollandalıların davranış biçimlerini anlatmak ne zor. Yabancı biri, Hollandacayı öğrenmiş olsa bile, bu yarı onaylar yanıtın aslında alaycı bir tereddüt ifade ettiğini nereden bilebilir?

Sözcükler kafasının içinde uçuşadursun, Arthur Daane, Knesebeck ile Mommsenstrasse'nin köşesinde bulunan, çoğunlukla geri dönmesi mi yoksa yürümeye devam edip içeri girmesi mi gerektiğini bilemediği kavşaktaki içki dükkânına gelmişti. Durdu, karşı kaldırımda bulunan galerideki ışıltılı arabalara baktı, Kurfürstendamm Caddesi'nin trafiğini izledi, peşinden içki dükkânının vitrinindeki şampanyalı reklam aynasında kendi yansımasını gördü. Aynaların gaddar dalkavukluğu. Hep insanın aksini yansıtırlar, hatta şimdi olduğu gibi canınız istemese bile. Daha o sabah zaten kendini görmüştü. Oysa bu başkaydı, şimdi üzerinde giysileri vardı, zırhlıydı, şehir için hazırlanmıştı. Kendini az çok biliyordu, başkalarının ne gördüğünü merak etti. "Her şeyi ve hiçbir şeyi," demişti Erna. Mommsenstrasse'nin köşesinde Erna nereden aklına gelmişti ki şimdi?

"Ciddi misin?"

"Tabii, kalıbımı basarım." Böyle bir şeyi ancak Erna söyleyebilirdi. Erna yetmiyormuş gibi, şimdi bir de kalıbı çıkmıştı başına. Kar yağmaya başlamıştı. Aynada kar tanelerinin ceketine tutunmalarını izledi. Güzel, diye düşündü, böylece dergilerden fırlamış birine daha az benziyorum.

"Saçma sapan konuşma." Bu da yalnızca Erna'nın söyleyeceği bir şeydi. Bu konuyu daha önce de pek çok kez tartışmışlardı.

"Dergilerden fırlamış gibi göründüğünü düşünüyorsan, başka kıyafetler satın almalısın. Armani değil."

"Bu Armani değil ki."

"Ama Armani gibi görünüyor."

"Benim kastettiğim de bu. Markasını bile bilmiyorum, bir yerlerde indirime girmişti. Neredeyse bedavaya geldi."

"Kıyafetler üzerinde güzel duruyor."

"Ben de aynısını söylüyorum, dergilerden fırlamış gibi görünüyorum."

"Kendini sevmiyorsun, hepsi bu. Belirli yaşa gelen erkeklerde daha sık rastlanıyor buna."

"Hayır, sebep bu değil. Yalnızca olduğumu sandığım kişi gibi görünmüyorum."

"Aslında bize hiç bahsetmediğin pek çok şey düşündüğünü ama bizim bunları anlayamadığımızı mı söylemek istiyorsun?"

"Öyle bir şey."

"O zaman saçını başka bir şekilde kestirmen gerek. Tıraş değil bu, seninle resmen dalga geçmişler."

"Haklısın."

Erna onun en eski arkadaşıydı. Karısıyla onun sayesinde tanışmıştı, Roelfje'yi konuşabildiği tek kişi de oydu. Erkeklerin arkadaşları erkek olurdu. Onun da erkek arkadaşları vardı ama en iyi arkadaşı Erna'ydı.

"Bunu iltifat olarak mı değerlendirmeliyim, emin değilim."

Bazen onu, gecenin bir yarısı, dünyanın öbür ucunun ücra bir köşesinden arardı. Erna telefonu hep açardı. Hayatına erkekler girer, çıkar, yanına taşınır, Arthur'u kıskanırlardı. "Sahtekârın teki şu Daane. Birkaç zırva belgesel çekip sonra Claude Lanzmann'mış gibi caka satıyor." Çoğunlukla ilişkinin sonu böyle gelirdi. O adamlardan Erna'ya kalan tek iyi şey ise hepsi de Erna'ya benzeyen üç çocuktu.

"Hep kuş beyinli adamların peşinden gidersen başına gelecek olan budur. Cidden rezalet seçimler yapıyorsun. Hepsi işe yaramaz bunların. Ben bile daha iyiyim."

"Sen benim yasak elmamsın."

"Bu da adına arkadaşlık denen aşk için ödediğimiz bedel."

"Doğru söze ne denir."

Arthur arkasını döndü. Kurfürstendamm Caddesi'ne değil, Savigny Meydanı'na gidecekti. Bu aynı zamanda kitapçının önünden geçeceği anlamına da geliyordu. Ne menem bir şeydi bu "miş"? Geçmiş. Seçilmiş, yaşanmış, parçalanmış. Kar hızını artırmıştı. Kameralarla çalışmaktan olsa gerek, diye geçirdi içinden, insan yürürken sürekli kendine bakıyor. Kendini beğenmişlik değil bu, daha çok şaşkınlık, şeyle karışık... Erna'yla bunu da konuşmuşlardı.

"Neden açıkça söylemiyorsun?"

"Çünkü nasıl sözcüklere dökeceğimi bilmiyorum."

"Saçmalık. Gayet iyi biliyorsun. Ben biliyorsam, sen de biliyorsundur. Yalnızca söyleyemiyorsun."

"Hangi sözcükmüş peki?"

"Korku. Göz kamaşması."

Arthur göz kamaşmasını tercih etti.

Kamera uzun bir tarama sesiyle karlı Knesebeckstrasse'yi, gri, heybetli Berlin evlerini, omuzlarını kara siper etmiş yoldan geçen yayaları kaydetti. Arthur da onlardan biriydi. Tema buydu, anın rastlantısallığı. Kitapçının yakınındaki fotoğraf galerisinin önünden geçen, sensin o. Neden böyle anlar hep sıradan görünür de, bazen de, birden, hayret verici bir şekilde saatlermiş gibi gelen bir saniye boyunca geçmek bilmez? Buna alışık olmamız gerekmiyor mu? Tabii, büyümek bilmeyen bir yeniyetme değilsek.

"Bunun onunla bir ilgisi yok. Bazı insanlar hiçbir şeyi merak etmezler. Ama şaşkınlık aslında her şeyin kaynağıdır."

"Ne gibi?"

"Sanat, din, felsefe. Ara sıra ben de bir şeyler okuyorum."

Erna birkaç yıl felsefe okumuş, peşinden edebiyata yönelmişti.

Savigny Meydanı'nın köşesinde, yüzüne aniden çarpan bir kar serpintisi az daha ayaklarını yerden kesecekti. Durum ciddiydi. Kara iklimi. Berlin'i sevmesinin nedenlerinden biri de buydu, sürekli, ta Rusya'nın içlerine kadar uzanan bir ovanın ortasında duruyormuş hissine kapılıyordu. Berlin, Varşova, Moskova ise yalnızca kısa süreli duraklamalardı.

Eldivenleri yoktu, parmakları buz kesmişti. Aynı sohbette, parmaklarla ilgili de bir nutuk çekmişti.

"Baksana, ne bunlar?"

"Bunlar parmak Arthur."

"Evet ama aynı zamanda kıskaç bunlar, bak."

Bir kurşunkalemi alıp havada döndürdü.

"Harika, değil mi? İnsanlar robotları görünce şaşkına dönüyorlar ama aynı tepkiyi kendilerine göstermiyorlar. Bunu bir robot yapınca, insanların tüyleri ürperiyor, ama kendileri yapınca normal kabul ediliyor. Oysa bizler etten robotuz, ne ka-

dar tüyler ürpertici. Nasıl ama! Her şeyi yapabiliyorlar, hatta üreyebiliyorlar bile. Ya gözleri! Aynı anda hem kamera hem de ekran. Tek cihazla hem kayıt altına alıp hem de yayın yapıyorlar. Nasıl söylesem. Bilgisayarlarımız var ama bilgisayar aslında biziz. Elektronik komutlar, kimyasal tepkimeler, say sayabildiğin kadar."

"Bilgisayarlar kimyasal tepkime vermezler."

"Henüz vermiyorlar. İşin asıl tuhaf yanı ne, biliyor musun?"

"Neymiş?"

"Ortaçağda elektronikten ya da nörolojiden haberi olmadan yaşayan insanlar, hatta daha da eskiye gidelim, bizim ilkel tür dediğimiz Neandertaller, tıpkı bizim gibi gelişmiş birer makineydi. Konuştukları zaman, mikrofonuyla, hoparlörüyle kendi ses sistemlerini kullandıklarından haberleri bile yoktu."

"Arthur, yeter artık."

"Söylemiştim, yeniyetmeyim. Hem de sürekli şaşıranından."

"Ama kastettiğin bu değildi."

"Hayır."

Kastettiğim, şimşek çakması gibi bir korku, başkalarının belli ki yadırgamadığı ve onun yaşında olağan olarak algılamak zorunda kaldığı her şeyin önü alınamaz tuhaflığına duyulan haklı bir ürperti, demek istedi Arthur.

Berlin'e döndüğünden haberi olmayan arkadaşı Philippe'in sahibi olduğu restoranın önünden geçti. Arthur kimseye haber vermez, sessizce süzülüverirdi.

Kantstrasse'de kırmızı ışık yanıyordu. Soluna ve sağına baktı, araba gelmediğini gördü, karşıya geçmek istediyse de yerinde kaldı, vücudunun iki zıt emre verdiği tepkiyi hissetti, yanlış bacağına gönderilen bir tür tuhaf dalga uyarımı sonucu tek bacağı kaldırımda, diğer bacağı ise yolun kenarında kalmıştı. Karların arasından karşı kaldırımda sessizce bekleyen gruba baktı. Almanlarla Hollandalılar arasındaki farkı görmek isteyen biri için eşsiz fırsatlardan biriydi. Amsterdam'da kırmızı ışıkta geçmezseniz size deli derler, burada ise geçerseniz aynı şeyi söylerler. Hatta parmakla gösterirler.

"İntihar etmek istiyor herhalde."

Kendisi gibi Amsterdam'dan yeni gelmiş ve artık Berlin'de yaşayan heykeltıraş Victor'a, araba gelmiyorsa ne yaptığını sormuştu.

"O zaman karşıya geçerim, tabii etrafta çocuk yoksa. Ne de olsa örnek olmak lazım."

O tuhaf, anlamsız saniyeleri "hızlı meditasyon" dediği yöntemle geçirmeye karar vermişti. Amsterdam'da kendine saygısı olan hiçbir bisikletlinin farı yanmaz, kırmızıda beklemez, trafiğin akış yönünde ilerlemezdi. Hollandalılar kuralların kendileri için geçerli olup olmadığını kendileri belirlemek isterlerdi, Protestanlıkla anarşi karışınca, ortaya bildiğini okuyan bir kaos çıkmıştı. Son birkaç ziyaretinde otomobillerin, hatta bazen banliyö trenlerinin bile kırmızıda geçtiklerini fark etmişti.

"Gerçek bir Alman olmuşsun bile. Ordnung muss sein*. Metroya bindiğinde nasıl emirler yağdırıyorlar. Einsteigen bitte! ZURÜCKBLEIBEN!!** Uysallığın başlarına neler getirdiğini hepimiz gördük."

Hollandalılar kendilerine ne yapacaklarının söylenmesinden hoşlanmazlardı. Almanlar ise ceza kesmeye bayılıyorlardı. Anlaşılan önyargının ardı arkasının kesileceği yoktu.

"Bence Amsterdam'da trafik çok tehlikeli."

"Abartıyorsun. Almanların otobanda ne kadar hızlı gittiklerine inanamazsın. Kudurmuşa dönüyorlar. Saldırganlıktan başka bir şey değil."

Yeşil ışık yanmıştı. Tam karşısında bekleyen her yanı karla kaplı altı kişi aynı anda hareket etti. Genelleme yapmak belki de yanlış. Ama her toplumun kendine özgü özellikleri vardır. Öyleyse bu nasıl açıklanabilir?

"Geçmişle," yanıtını verdi Erna.

Geçmiş kavramının onu en çok heyecanlandıran yanı kader, rastlantı ve tasarının kimyasal bileşimiydi. Bu birleşimden başka serüvenlere gebe yeni serüvenler beliriyor, bunlardan da kimine göre rastgele, kimine göre kaçınılmaz, kimine göre ise bizim henüz bilmediğimiz gizli bir tasarıyla, çoktan flu başka serüvenler türüyordu.

* Düzen şart. (ç. n.)

** Lütfen vagona bininiz! ÇİZGİNİN GERİSİNDE DURUNUZ!! (ç. n.)

Bir an Tintenmaus'a girip gazete okumayı düşündü, en azından ısınırdı. Orada kimseyi tanımıyordu ama yine de herkesin yüzüne aşinaydı. İçeridekiler ona benzeyen, boş vakti bol olan insanlardı. Yalnızca dergilerden fırlamış gibi değillerdi. Tintenmaus'un ön cephesinde büyük bir penceresi vardı, arkasında birkaç masa dizilmişti, bunların hemen arkasında da bar vardı ama kimse oturmuyordu. Dış dünyanın albenisi çok daha büyüktü. Dışarıdan bakıldığında içeride kafalarının içinde büyük ve durgun düşünceler varmış gibi gözlerini boşluğa dikmiş birkaç kişi görünüyordu, yalnızca devasa bir bardak biranın olağanüstü yavaş içilmesiyle dayanılabilecek bir derin düşünme halindeydiler.

Yüzü buz gibi olmuştu ama onun böyle olmasını istediği günlerden biriydi bu, içine haz karışmış bir tür kendini cezalandırma hali. Schiermonnikoog adasında bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında yürümek ya da Pyrénées'de ıssız bir köyde güneşin altında yürüyüş yapmak gibi. Buna bağlı yorgunluğu bazen, Golgotha'ya koşan mesihler misali, uluorta toplu acı çekme biçimi olarak koşu yapanların yüzlerinde görmek de mümkündür. Arthur koşmaktan hoşlanmazdı, koşu onun düşünme olarak adlandırdığı şeyin ritmini bozuyordu. Belki de bunun gerçek anlamda düşünmekle pek az ilgisi var ama o bunu on beş on altı yaşlarında bir kez böyle adlandırmıştı işte. Düşünmek için mahremiyet gerekiyordu. Gülünç belki fakat bu fikrinden hiç vazgeçmemişti.

Eskiden ancak belirli yerlerde, şimdi ise her yerde düşünebiliyordu. Tek koşul konuşmak zorunda olmamasıydı. Roelfje buna saygı göstermişti. Kadın saatlerce konuşmadan yürüyebiliyordu. Açıkça telaffuz etmemişlerdi ama Arthur işinde iyi bir şeyler yapabiliyorsa, bu sayede olduğunu Roelfje'nin anladığını biliyordu. Bu mekanizmanın nasıl çalıştığını o da bilmiyordu. Filmde söylemek istediği şeyler, sadece fikir olarak değil, nasıl işleyeceği de aklına gelirdi. Aklına gelmek, işte doğru ifade buydu. Kameranın kuruluşu, ışık, kurgu, tuhaf bir deja vu yaptığı her işte ona refakat ediyor gibiydi. Film akademisinden öğrencilerle yaptığı birkaç kısa film de, onunla birlikte çalışmak zorunda kalanların şanssızlığına, bu şekilde ortaya çıkmıştı. Ha-

zırlıksız başlar, –bu arada vücudu sirk çadırının tam ortasından dakikalarca asılı kalırcasına– perende atarak sonunda yeniden ayaklarının üzerinde dururdu. Parayı veya işi almak için sunduğu asıl öneriden geriye genellikle fazla bir şey kalmazdı ama sonuç iyi olursa bunun bir önemi kalmazdı. Her neyse, adına düşünme dediği bu şey neydi? Boşlukla ilgisi vardı, söylenebilecek daha başka bir şey de yoktu. Günü boş olmalıydı, tabii kendisi de. Yürürken bu boşluğun tüm benliğini sardığı, şeffaflaştığı, tuhaf bir biçimde burada olmadığı, diğerlerinin dünyasına ait olmadığı, hatta var bile olmadığı hissine kapılırdı. Kafasının içinde uçuşan belirsiz simgeler ile birbirlerini izleyen cümle parçacıklarından oluşan, bulanık ve dağınık hayallerini ifade edemeyecek kadar iddialı bir adlandırma olan "düşüncelerini" asla soyut bir biçime büründüremiyordu, ortaya çıkan şey daha çok, bir zamanlar gördüğü ve adını unuttuğu gerçeküstü bir tabloya benziyordu. Küçük parçalardan oluşmuş bir kadın figürü sonu görünmeyen basamakları tırmanıyordu. Kadın birkaç basamak çıkmıştı, merdiven bulutların arasında kaybolmuştu. Görüntünün vücut parçaları birbirleriyle bağlantılı olmamasına ve vücudunun bazı parçaları yerinde olmamasına karşın kadın olduğu seçilebiliyordu. Dikkatlice bakılırsa doğrusu epey korkutucuydu. Gözlerinin, göğüslerinin ve kadınlık organının olması gereken yerleri pus kaplamıştı, biçimsiz, tanımlanamayan bir aparat kendini kadının içine itiyordu, her şey yolunda giderse kadın bir gün Arthur'un o an henüz bilmediği bir şeye dönüşebilirdi.

Goethestrasse'nin köşesinde rüzgâr neredeyse nefesini kesecekti. Mommsen, Kant, Goethe, insan burada hep seçkin bir kalabalığın içindeydi. Türklerin işlettiği İtalyan kahvesinin önünden geçti, Victor hep burada kahve içerdi ama bu kez onu göremedi. Victor, kendi deyimiyle, Alman ruhunun derinliklerine inmişti. Kurbanlar ve faillerle görüşmüş, isim belirtmeyip acıyı açık bir biçimde ortaya dökmediği için, okuru derinden etkileyen, küçük bölümlerden oluşan bir kitap yazmıştı. Arthur Daane, kendi ifadesiyle, "içinde tek kişiden fazlasını barındıran" insanları severdi, özellikle de bu farklı kişiler birbirlerinin zıddıysa. Victor kayıtsızmış gibi görünen görünümünün altında çok çeşitli karakterleri bir arada barındırıyordu. Piyanist, dağcı, insan yaşamı-

nın serinkanlı gözlemcisi, umudu kan ve savaş meydanlarında olan Wagnerci bir şair, heykeltıraş, bazen sadece birkaç çizgiden oluşan ve başlıkları, yıllar önce sona eren savaşla ilgili bir şeyler söylemek isteyen, en uç retorik çizimlerin yaratıcısı. Berlin ve savaş, Victor'un avlanma alanı olmuşlardı; bunlarla ilgili nadiren konuştuğu zamanlarda da, şaka yollu bunun çocukluğuyla ilgisi olduğunu söyleyip, "çocukken askerler insanın gözüne kocaman görünürler," derdi. Çocukken işgal altındaki Hollanda'da ailesiyle Alman üssüne yakın bir evde yaşadığından, çok asker görmüştü. Kıyafetlerinde savaş öncesi zamanların varyete sanatçılarınınkinden izler olurdu: ekose ceket, fular, yanlardan kaldırılmış iki kaşa benzeyen David Niven tarzı ince bir bıyık. Dış görünüşüyle de savaşın hiç olmaması gerektiğini, 1930'ların sonsuza dek devam etmesi gerektiğini vurgulamak ister gibiydi.

"Bak, şuradaki kurşun deliklerini görüyor musun..." Victor'la Berlin yürüyüşleri genellikle böyle başlardı. Böyle zamanlarda sanki anıları canlanan şehrin kendisine dönüşürdü, siyasi cinayetler, saldırılar, kitap yakmalar, Rosa Luxemburg'un Landwehr Kanalı'nın sularına atıldığı yer, 1945'te Rusların eriştikleri nokta. Şehri kitap gibi okuyordu, tarihin içinde kaybolmuş, görünmeyen binaları, Gestapo'nun işkence odalarını, Hitler'in savaşın son zamanlarına kadar uçağını indirdiği yeri, her şeyi, ara vermeden, neredeyse nutuk atar gibi anlatırdı. Bir keresinde Arthur, Victor'la Walter Benjamin hakkında, Benjamin'den bohemlerle ilgili bir alıntıyı kullanarak "birikmiş anılar" adını vereceği bir program yapmak istemişti. Victor Berlinli bir bohemi canlandıracaktı zira anıları bir araya toplayacak biri varsa bu Victor'dan başkası olamazdı. Ama Hollanda televizyonu Walter Benjamin'le ilgili programı istememişti. Tilburglu akademisyen yapımcı, başının etrafındaki Marksizm ile Katolikliğin klasik bir karışımı olan lanetli haleyle hâlâ gözünün önündeydi, kafeteryasında geçit yaptıkları kısır rüya fabrikasının köhne odasında, Hollandalı birçok ünlü gibi solaryumdan kavrulmuş derisi ve boğaz kanserine yakalananlara özel sesiyle, ellilerinde, demode bir adamdı. Arthur Daane'nin buradan sürekli uzak kalması isimleri unutabilmesine yarıyordu, hatırlaması içinse bir kez görmesi yeterliydi.

"Benliğinde iki zıt kutup olduğunu biliyorum," demişti yapımcı (aslında "ruhunda" diyecekti), "fikir ve eylem, ama fikir reyting getirmiyor maalesef." Marksistin arızalı idealizmi ile emekli maaşı güvencesi için kendini satan Katoliğin sinsi yozluğu, karşı konulamaz bir bileşim.

"Guatemala'daki kayıp sendika temsilcileriyle ilgili yaptığın program çok klastı. Bir de Ottava'da ödül kazandığın, Rio de Janeiro'da polisin vurduğu çocuklarla ilgili olan, işte aradığımız öyle bir şey. Bize pahalıya mal oldu ama karşılığını fazlasıyla aldık. Almanya üçüncü kanalı için satın aldı, bir de İsveç... Benjamin'miş! Eskiden kitaplarını ezbere bilirdim de..."

Arthur Daane, yüksek taş masaların üzerinde, kızlı oğlanlı yedi sekiz kişilik grubun dizilmiş cesedini görmüştü, grotesk ayakları gri çarşaflardan dışarı taşmıştı, bileklerine takılmış etiketlerde, kendileriyle aynı fanilikteki kâğıtların üzerinde isimleri, masadaki bu cesetleri tanımlayan ve onlarla beraber çürümeye başlamış sözcük parçaları yazıyordu.

"Zavallı Benjamin, kaderi trajik oldu," diye konuşmayı sürdürdü yapımcı. "Pireneler'de, o ilk talihsizlikten sonra hemen umudunu yitirmeseydi, sınırı geçmeyi başarabilirdi. Zira İspanyollar o zamanlar faşist birer domuzdular ama yine de Yahudilerini Hitler'e teslim etmediler. Ama hayır, o kendini öldürmekle yükümlüydü. Nedenini bilmiyorum ama intihar düşüncesini hiç anlayamıyorum. Bekleseydi, o da diğerleri gibi başarırdı. Düşünsene, Benjamin Amerika'da, Adorno ve Horkheimer'la beraber."

"Evet, düşünebiliyorum," dedi Arthur.

"Ne mücadeleler yaşandığını Tanrı bilir," diye mırıldandı yapımcı, "sürgünde neler olduğunu tahmin etmek zor değil."

Ayağa kalktı. Bazı insanlar, giyinik olsalar bile, yatakta pis pijamalarıyla yatıyormuş ve hiç kalkmayacakmış gibi görünüyorlar, diye geçirdi Arthur. Camın önünde, binanın diğer kanadına dönük halde eğilmiş vücuduna baktı. Demek, yerli taklitlerin dev transatlantik örneklerle karıştırılmasıyla oluşan ve televizyon kanalları aracılığıyla krallığın damarlarına zerk edilen zırvalıklar burada yapılıyordu. Tanıdığı herkes hiç televizyon izlemediğini söylüyordu ama kafelerde veya arkadaşlar arasında yapılan sohbetlerden çıkan sonuç bunu göstermiyordu.

Gitmek için ayağa kalktı. Yapımcı, bilgisayarlarının karşısında sessizce oturan insanlarla dolu bir salona bakan kapıyı açtı. Sonradan, ölmeyi yeğlerim, diye düşündüğünü hatırladı. Hiç adil olmasa da. O insanları tanıyor muydu ki?

"Burada ne yapıyorlar?" diye sordu.

"Haber programları ile açık oturumlarda ele alınacak konularla ilgili bilgi hazırlıyorlar. Sonra bizim dâhiler bunları ellerine alıp hiç anlamadıkları konularda konuşmaları gerektiği zaman, yani neredeyse her zaman kullanıyorlar. Olaylar, tarihi analizler gibi şeyler. Bilgiyi toplayıp hap haline getirerek onlara bir bardak suyla yutturuyoruz."

"Hepsini bir anda mı?"

"Hayır. Bir araya getirilen bilgilerin belki onda biri kullanılıyor. İzleyici daha fazlasını kaldıramaz. Dünya gittikçe küçülüyor olabilir ama bazıları onu hâlâ çok büyük sanmaya devam ediyor. Bana sorarsan hiç var olmamasını bile diliyorlar. En azından hatırlamak istemiyorlar."

"Ya benim sendika temsilcileri?"

Gözünün önünde canlandı. New York'taki insan hakları derneğinde bir masanın üzerine dağılmış fotoğraflar: sert ifadeli, gözleri kapalı Kızılderili yüzleri. Kaybolmuş, bir yerlerde işkence edilerek öldürülmüş, unutulmuş.

"Dürüst olmak gerekirse, sen bizim bahanemizsin. Ayrıca yayın programında doldurulması gereken bir sürü boş saat var. İnsanlar Bosna haberlerinden bıktı. Ama Bosna'ya gitmek istersen..."

"Artık Bosna'ya gitmek istemiyorum."

"... O zaman azınlığın içindeki azınlığa hitap edecek ilginç bir şeyler bul, bizim de uluslararası itibarımız artar. Lobiye konulan bir ödül her zaman güzel durur. Üçüncü dünyayla ilgili programlar pek onaydan geçmiyor ama şayet..."

"Yakında sıra üçüncü dünyaya gelecek. Hatta geldi bile."

"Kimse ilgilenmiyor. Uzak olsun yeter."

Özür. "Usanç kaosun fiziksel algılamasıdır," diye okumuştu geçenlerde. Şimdi bunu düşünmek için hiçbir sebep yoktu. Var mıydı? Salondaki siluetler, erkekler, kadınlar, insan olmak istemiyorlardı. Flaş! O bir saniyelik yabani, hayvanca sıkılma,

iğrenme, nefret, korku, hepsi o vücutların bağlı olduğu ekranlarla ilgiliydi, yumuşakça tuşlara basan ve ekranlarda az sonra kaybolacak ama yine de çok kısa bir süreliğine dünyadaki kaosu temsil eden sözcüklerin belirmesine neden olan parmaklı yarı mekanik yaratıklar. Dipsiz sessizlikte tuşların sesini tanımlamaya çalıştı. Uyuşuk tavukların yumuşak gıdaklama sesine benziyordu. Kusursuz ellerin tuşların üzerinde hareket edişini izledi. Çalışıyorlar, diye düşündü, *iş* yapıyorlar. Yapımcı ne demişti? Hap haline getirip yutturmak. Kaderi –aslında kaderin geçmiş zamanını– hap haline getiriyorlardı. Veri, verilmiş şey anlamına geliyor. Ama veriyi veren kim?

"Yine de, Benjamin'le ilgili bir program yapmak isterdim," dedi.

"Almanya'yı dene," dedi yapımcı. "Orada giderek daha çok tanınıyorsun."

"Almanya uyuşturucuyla ilgili bir program istiyor," dedi Arthur Daane. "Bir de neden hâlâ onlardan nefret ettiğimizi öğrenmek istiyorlar."

"Ben nefret etmiyorum."

"Bunu onlara anlatırsam programı istemezler."

"Neyse, geldiğin için teşekkürler. Biliyorsun önerilere hep açığız. Özellikle de senden gelenlere. Rusya'da suç oranının artışı, mafya ya da bunlara benzer şeyler, düşün işte."

Kapı arkasından kapandı. Büyük bir terkedilmişlik duygusuyla, kilisede yürüyormuş gibi koridorda yürüdü. Orada oturan insanları yargılamaya ne hakkı vardı? Aynı düşünce, yine, şimdi, başka zaman dilimindeki şimdi, Berlin'de başına üşüşmüştü. Karısıyla çocuğu ölmeseydi nasıl bir insan olurdu?

"Thomas." Erna'nın sesi. "Adını anmaktan kaçınıyorsan, bu onu hayatından çıkarmak istediğin anlamına gelir."

"Hayatımdan çıktı zaten."

"Adının söylenmesine hakkı var." Erna bazen çok sert olabiliyordu. Arthur bu konuşmayı hiç unutmamıştı. Öte yandan soruda şeytani bir şeyler de vardı. Ne tür bir insan olurdu? En azından kendisini öbürlerinden ayıran bu özgürlüğe hiç sahip olamazdı. Yalnızca bu düşünce bile, ne yapacağını bilemediği bir suçluluk duygusunun her yanını sarmasına neden oluyordu.

Özgürlüğüne öyle alışmıştı ki, başka bir hayat düşünemiyordu. Öte yandan bu özgürlük aynı zamanda çıplaklıktı, yoksunluktu. Ne olmuş yani? Aynı şey, çocuğu olan ve bir keresinde körkütük sarhoşken Erna'ya söylediği gibi, "yalnız ölmek zorunda" olmayan diğerleri için de geçerliydi.

"Kendine gel Arthur. Duygusallaşınca çekilmez oluyorsun. Sana yakışmıyor."

Arthur gülümsedi. Kafasında bu düşüncelerle daha Stein Meydanı'nı bile geçememişti. Hayret, insan birkaç metrecik yürürken bile neler düşünebiliyor. Uhlandstrasse'de büyük bir evin kapısında, davetkâr bir şekilde parlayan, bakır bir topuz gördü. Topuzun üzerinde bir öbek kar vardı, altın sarısı bir top dondurmanın üzerindeki kaymağa benziyordu. ("Hiç büyümeyeceksin.") Oraya yürüyüp karları temizledi. Kendini bir küre, iki büklüm olmuş bir cüce, Notre-Dame'ın kamburu gibi hissetti. Biçimsiz, şiş burnuna, ayrık gözlerine baktı. Tabii, dilini de çıkardı, hayaletleri kovalamanın en iyi yöntemi. Gününü böyle planlamamıştı, yoksa gidip sarhoş da olabilirdi. Bu günün boş kalması gerekiyordu, saçma sapan şeyler yapacaktı, kar da, hikâyeleri, gereksiz rastlantıları gizlemeye çalışan büyük bir örtü olarak yardımcısı olacaktı.

Parlak fikirler insanın aklına nereden gelir? Hemen o an Caspar David Friedrich'in tuhaf ama dokunaklı iki tablosunu görmek istedi. Kitapçının vitrininde ressamla ilgili kitap var mıydı acaba? Hatırladığı kadarıyla yoktu. Aslına bakılırsa Friedrich'in çalışmalarını sevmiyordu bile ama o iki tabloyu gözünde net olarak canlandırabiliyordu. Birinde, her yanından sembolizm akan metruk bir manastır harabesi. Ölüm ve terkedilmişlik. Öbürü, saçma sapan, mor bir dağ manzarası, sis, engebeli, sarp bir alan, ortasında orada olması olanaksız bir kaya, onun üzerinde daha da olanaksız bir haç. İnce bir haç, sıska, başka nasıl tanımlanır ki? Olması gerektiğinden daha yüksek, dibinde de balo elbisesine benzer bir şey giymiş bir kadın, P. Dükü'nün balosundan mantosunu almadan kaçmış, incecik elbisesiyle, çarmıhtakinin Meryem ve Vaftizci Yahya'dan, Romalılardan ve başkâhinlerden mahrum, tarifsiz bir yalnızlık içinde asılı halde acı çektiği o tuhaf kayaya zahmetli bir yolculukla gelmiş gibi.

Çok uzakta olduklarından, yüzlerindeki ifadeyi okumak zor. Kadın arkasından gelmekte olan bir adama son adımları tırmanmasında yardımcı oluyor, yüzüne bakmıyor, adamın sırtı hiç önüne dönmeyecekmiş gibi. Bu tabloya kulakları sağır edici, ruhani bir sessizlik ya da alaycı bir şekilde mor kayalıklara çarpıp geri gelen ikonoklastik* bir kahkaha uyardı. Friedrich'in gizemli dünyasında böyle bir kahkahaya yer yoktu ve bunun sebebi kendi kokuşmuş yirminci yüzyıl ruhuydu. İroni sıfır, varsa yoksa tanrılaştırma özlemi. Zaten söylemişti, Almanlar ciddi bir halk. Buna rağmen beraber gülebildiği, bu ressamla ilgili koca bir kitap yazmış bir arkadaşı vardı. Victor Friedrich'in çizdiği tüm adamların sırtlarının neden dönük olduğunu anlatmıştı, vedayla ilgiliymiş, dünyayı terk etmekle ama tam olarak ne söylediğini unutmuştu. Belki tabloyu görse hatırlardı, Charlottenburg Sarayı'nda sergileniyordu, uzak değildi.

"Hallo! Hallo!"

Sesin nereden geldiğini göremiyordu, bağıran kişi de, kadın olmalı, kardan dolayı onu göremiyordu, demek ona değil, herhangi birine sesleniyordu.

"Hallo! Hallo! Kann mir jemand helfen? Hilfe bitte! Hilfe!"**

Haşin, beyaz kar tanelerinin arasında, sesin geldiği yöne doğru rastgele yürümeye başladı. İçindeki yönetmenin gördüğü ilk şey bir sahneydi: ve bu sahnenin saçmalığı. Kurtuluş Ordusu mensubu bir kadın, ölmek üzere olan bir zencinin yanında diz çökmüş. Evsizler, sokakta yatanlar, uyuşturucu bağımlıları, dilenciler, çığırtkanlar, dünyanın neresine giderse gitsin, sokaklar bunlarla doluydu. Abuk sabuk konuşanlar, yiyecek arayanlar, üzerlerini gazeteyle örtenler, pislikten rengi kararanlar, saçları keçeleşip birbirine dolaşmış, sokaklarda sessizce, küfrederek ya da dilenerek dolaşıyorlar, insanlığa bir şey hatırlatmak için tarihöncesinden gelmişler, ama ne? Dünyada sürekli ölüm var, onlar da bunu görünür kılıyorlar. Arthur onları, kendisinin yalnızca ara sıra hissettiği bir dehşete dönüşmüş varlıklar olarak düşünüyordu ama hiçbir şekilde tanımlanamayacak bir cazibeleri olduğunu da biliyordu, sanki sabah uyanıp uyanmayacağı-

* Dini obje ve ikonları tahrip eden. (ç. n.)

** "Kimse yok mu? Biri yardım etsin. Yardım edin lütfen!" (ç. n.)

nızı bilmeden öylece yanlarına uzanıp, üzerinize karton örtüp uykuya dalmanız mümkündü. Zaman, bu hayatlarda vazgeçilen bir şey varsa o da zamandı. Gün içinde yaşanan aydınlık ve karanlık zaman değildi bu, amaç ve kararlılığa dair tasarlanmış zamandı. Bir yöne doğru ilerleyen zamanın bu hayatlarda yeri yoktu. Bir gün yattıkları yerden kalkamayıp onları toplayacak birileri gelene dek, kendilerini hızlı ya da ağır bir düşüşe teslim etmişlerdi, tıpkı bu adam gibi.

Ama bu adam doğrulmak istemiyordu. Onu oturtmaya çalışan Kurtuluş Ordusu üyesi kadının kollarına cansız, ağır bir kütle gibi bırakmıştı kendini. Mavi gözlü, ortaçağdan fırlamış solgun melek yüzlü genç kadın yirmilerinin sonlarındaydı. Karlı Kronach. Böyle bir olay tabii ki Arthur'un başına gelecekti. Kadının kepinden karı silkelememek için kendini zor tuttu.

"Können Sie ihn bitte halten, während ich anrufe?"*

Almanca, bazı kadınların ağzından işitilebilecek en güzel dildir ama şimdi sersemliğin zamanı değildi. Adam pis kokuyordu. Belli ki kadın bu konuda tecrübeliydi zira rahatsız olmamıştı. Arthur ise kusmamak için kendini zor tutuyordu. Ama adam ondan önce davranıp Arthur onu kollarına aldığı anda kanla karışık kusmaya başladı.

"O Gott,"** dedi kadın, sözcükler kadının ağzından dua ediyormuş gibi dökülüyordu. "Ich bin gleich zurück."***

Kadın tipinin içinde kayboldu. Arthur dizlerinin üzerine çökmüştü, yarı oturur biçimde tuttuğu vücudu göğsüne yasladı. Kar tanelerinin adamın gri kıvırcık saçlarının arasına yuva yapışını, eriyip damlalar halinde parlamasını ve yeni kar taneleriyle üzerlerinin örtülmesini izledi. Sağ eline bir avuç kar alıp kan ve kusmukları temizlemeye çalıştı. Hardenbergstrasse'deki trafiği, ıslak tekerleklerin çıkardığı sesi duyuyordu. Birkaç saat içinde her yeri müthiş bir karmaşa saracak, çamurlu karlar akşam olunca donacaktı. Berlin, tundranın ortasında bir köy. Kadın bu zavallıyı nereden bulmuştu Tanrı aşkına?

Kadın geri gelince Arthur bunu sordu.

* "Ben telefonla görüşürken onu tutabilir misiniz?" (ç. n.)

** "Ah Tanrım," (ç. n.)

*** "hemen geri döneceğim." (ç. n.)

"Böyle havalarda onları aramaya çıkarız. Nerelerde dolaştıklarını tahmin ederiz."

"Peki şimdi kimi aradınız?"

"Arkadaşlarımı."

Bu bağlamda bu sözcüğü kullanması tuhafına gitmişti. Kurtuluş Ordusu mensuplarıyla arkadaşlık kuran insanlar var mıydı? Buz mavisi gözleri çok tehlikeliydi. Kes şunu Daane. Kollarında ölmek üzere olan bir adamla diz çökmüşsün. Bir kez olsun normal insanlar gibi davran.

"Scheisse," dedi zenci mükemmel Almancasıyla. "Scheisse, Arschloch, Scheisse."*

"Sei ruhig,"** dedi kadın, biraz karla adamın ağzını sildi.

"Scheisse."

"İsterseniz gidebilirsiniz," dedi kadın. "Çok yardımcı oldunuz. Arkadaşlarım şimdi gelirler. Onları arabadan aradım."

İsa'nın askerleri, diye içinden geçirdi Arthur. Her zaman bir yerlerde savaş var. Adam gözlerini açtı, sarı renkli göz aklarına kan yürümüştü. Görüngü dünyası. Hayatının sonuna kadar böyle kaç epifani daha yaşayacaktı? Peki sonra nereye gidiyorlardı?

"Bira," dedi adam.

"Tamam, tamam."

Arthur, daha önce, inzivaya çekildiği günlerde olağandışı bir olay olursa, bununla ilgili aklından yalnızca basmakalıp, hemen herkesin düşünebileceği, kimseye faydası olmayan yavan düşünceler geçirdiğini fark etmişti; mesela kollarında tuttuğu iri siyah vücudun bir Afrika ülkesinde ya da ne bileyim Amerika'da, bir zamanlar bir çocuk olduğu gibi. Belki de en iyisi adamı karlar içinde ölüme terk etmekti. Dediklerine göre insan hiçbir şey hissetmezmiş. Şimdi ise hayırsever bir asker tarafından evsizler misafirhanesine götürülüp duşun altına sokulacaktı.

Karların arasında bir zenci, belki tam da Caspar David Friedrich'e göre bir şey. Tuvalleri, açıkça dile getirmediği, daha sonra patlak verecek bir felaketi gizlice haber verir; sanatsever de dağların zirvesinde tuhaf çarmıha germe sahneleri, harabe

* "Kahretsin, lanet olsun." (ç. n.)

** "Sakin olun." (ç. n.)

haline gelmiş manastır duvarları, yarasaya dönüşmüş rahipler ve çürümüşlüğün piç melekleriyle karşı karşıya kalırdı. Yaklaşan bir siren sesinin inlemesini duydu. Karların arasında aracın mavi ışıkları belirmişti.

"Buraya!" diye bağırdı kepli kadın. Arthur güçlükle ayağa kalktı. Karın içinden onlara yaklaşmakta olan iki adam gerçek askerlere benziyordu. Ortadan kaybolmanın zamanı gelmişti. Köşede bir kadeh rom içip peşinden Golgota'ya yol almalı. Yapacak bir şeyi olmayan, planlarına sadık kalmalı. Tablo gözünün önüne geldi. Sanattaki anlam bulanıklığı, aynı anda hem felaketi hem de onun üzerine yayılmış düzen görüntüsünü görünür kılmasındandı.

Schillerstrasse'ye doğru yürümeye başladı. Yürüyerek gezilecek iki şehir varmış: Paris ve Berlin. Bu tabii ki doğru değildi. Hayatı boyunca her yerde yürümüştü ama burası farklıydı. Bunun, şehri ikiye bölen hattan kaynaklanıp kaynaklanmadığını düşündü, bu hat yürümeyi bir yolculuk, bir hac seferi özelliğine büründürüyordu. Seine Nehri'nde bu ayrım köprüler sayesinde yumuşuyordu ama yine de insan başka bir yere gittiğini, hudut aştığını biliyordu böylece tıpkı pek çok Parisli gibi, insan kendi alanını terk etme zorunluluğunda kalmadıkça nehrin kendisine ait tarafında kalıyordu. Berlin'de bu farklıydı. Bu şehir zamanında felç geçirmişti ve sonuçları hâlâ görülebiliyordu. Bir taraftan diğerine geçmek isteyen kişinin, gagası açık bir kuşa benzeyen tuhaf bir yoldan, kolay kolay silinmeyecek bir yara izinden yürümesi gerekiyordu. Buradaki ayırıcı unsur su değil, siyaset diye adlandırılan, tarihin tamamlanmamış biçimiydi, tıpkı boyanın tam kurumaması gibi. Hassasiyeti olan kişi bu ayrımı neredeyse bedenen tecrübe edebilirdi.

Ernst-Reuter Meydanı'nın uçsuz bucaksız düzlüğüne gelmişti, Bismarckstrasse'nin yüksek metal lambaları ("Speer'den tek tük kalanlar" – Victor) yanıyordu, aceleyle, fırıl fırıl dönerek yağan kar tanelerinin rengi altına dönüşmüştü. Ürperdi, ama soğuktan değil. Berlin'e ilk gelişinin üzerinden ne kadar zaman geçmişti? Devlet televizyonundan bir grupla, stajyer olarak, Batı Almanya'daki bir kongreyle ilgili haber toplamak için gelmişti. O zamanki durumu şimdi anlatmak öyle zor ki. Yaşamayanın an-

layabilmesi çok zor, yaşayan ise hatırlamak bile istemiyor. Ama tarih hep böyle, olayların tüm şiddetiyle yaşandığı, 398. sayfanın 395. sayfada yazılanları çoktan unutturduğu yıllar, birkaç yıl öncesinde yaşananlar dramatik olmaktan çok gülünç hale gelmiş. Oysa Arthur o ürpertiyi, tehlikeyi unutmamıştı. Diğerleriyle beraber cesurca ahşap bir platformun üzerine çıkıp, bir gün önce filme çektiği diğer dünyanın tarafsız bölgesine bakmıştı. O zaman bile bu ona olanaksız gelmişti. Söylenebilecek tek makul söz yoktu, hâlâ da yok. Yaşananların kanıtı taşlar, enkazlar, inşaat alanları, boş alanlar olmasaydı, insan her şeyin hayal dünyasına ait bir deli saçması olduğunu ileri sürüp inkâr edebilirdi.

Sonraları hayalet şehre sıkça gelir olmuştu, bazen bir proje için gelip aylarca kaldığı oluyordu. Görmekten keyif aldığı arkadaşlar edinmişti, televizyon kanalından da ara sıra iş alıyordu ama bu gizli aşkı neden Madrid ya da New York gibi daha güzel ve heyecan verici şehirlere değil de Berlin'e duyduğunu hiçbir şeyle açıklayamıyordu. Belki de sebebi büyük bir şehir olmasıydı; başkalarına bunu tatmin edici bir şekilde açıklayamasa bile, şehirde yürüdüğünde bu sözle neyi kastettiğini tam olarak anlıyordu. "Ich bin überall ein bisschen ungern."* Bu cümle onu çok iyi ifade ettiği için iyice içselleştirmişti. Her yere beraberinde taşıdığı bu "ungern'de (gönülsüzlükte), çok fazla dürtmediği büyük bir melankoli gizliydi. Ama bu melankoli, başka türlü, daha itaatsiz ve tehlikeli, belki yine melankoli olarak adlandırabilecek bir unsurla bağlantılıydı fakat farklı boyuttaydı: orduların tamamını sığdırabilen geniş caddeler, şaşaalı binalar, onların aralarındaki boş alanlar ve şimdi boş olan bu alanlarda o zamanlar neler düşünülüp neler yapıldığının bilincine erişilmiş bir boyutta, hem kurbanların hem de faillerin, kanca gibi içiçe geçmiş, birbirlerinin nedeni ve sonucu olmuş eylemlerinin toplamı olmuş, içinde yıllarca gezip tozabileceğiniz bir hatıra. Berlinlilerin, muhtemelen kendini koruma içgüdüsü yüzünden, buna vakitleri yoktu. Yara izlerinin oyuklarını doldurmakla meşguldüler. Peki, bunu yapabilmek için gereken ıstırap veren bellek nasıl bir şeydi? Kendi ağırlığı altında ezilen, her şeyi içine

* "Her yerde biraz gönülsüz bulunurum." (ç. n.)

çekip yutan, canlıların içindeki yaşamı emip onları ölüye çeviren bir bellek.

*

Otto-Suhr Bulvarı'nın trafiği öyle azalmıştı ki evde kalmaları için insanlara acil çağrı yapıldığını sanabilirdiniz. Kaldırımlarda neredeyse kimse kalmamıştı, Sibirya rüzgârı almış başını esiyordu. Uzakta, asabiyetle yanıp sönen turuncu renkli lambalarıyla ilk kar küreme araçları belirdi, farlarını yakmış pek az araç vardı. Tam bu esnada, nasıl olduysa aklına bir Yunan adası geldi. Daha önce de sayısız kez başına gelmişti: durup dururken, hiçbir neden olmaksızın, bir kilise, patika ya da ıssız bir sahilde ev görüntüleri kafasında belirirdi. Bu görüntüler ona tanıdık gelir ama nereden hatırladığını çıkaramazdı, sanki beraberinde unutamadığı ama adını da bilmediği bir dünya, eskiden kendisinin de yaşadığı ama isimlerin belleğinden silindiği bir başka gezegen gezdiriyordu. Bazen, şimdi olduğu gibi, bir şeye şartlandığında, belleğini, bir başkasınınkine benzeyerek onu yanlış yönlendirmek için elinden gelen her şeyi yapan bir hayatı oluşturan bulanık bulmaca parçalarından daha fazlasını açığa vurmaya zorlayabiliyordu.

Bir akşam önce bir Yunan restoranında yemek yemişti, orada duyduğu müzikten olsa gerek, o akşam hafifçe mırıldandığı melodiyi yeniden hatırlamaya çalıştı. Alçak ve yalvaran bir şekilde, yarı şarkı söyler yarı konuşur tok seslerden oluşan bir koro vardı. Ona servis yapan garson sözleri biliyor ve eşlik ediyordu. Sözlerin ne anlama geldiğini sorduğunda, adam ellerini kaldırıp, "Eine alte geschichte, sehrkompliziert, sehr traurig,"* dedi. Sonra sanki seslere yetişmek istercesine, büyük ve kalıcı acılara yol açmış dramatik bir olayı yorumlayan müziğin, daireler halinde restoranın içini dolaşan, kâh ürkütücü kâh itaatkâr, biraz pastoral ve melankolik temposuna peltekçe eşlik ederek uzaklaştı. Demek buydu, diye içinden geçirdi, İthaka'nın sahilini görmüştü demek, Phorkys Koyu'nu, kara iri hayvanlara benze-

* "Eski bir hikâye, çok karmaşık, çok acıklı." (ç. n.)

yen dağlar, dalga nedir bilmeyen deniz, ayağını koyduğun anda parçalanan aldatıcı oniksler. Yunanlar bu durgun suya "galini" diyorlardı. Şimdi başka düşünceler geliyordu aklına, kendi deyimiyle düşünceler onu çağırıyordu. Bunu bir başkasına söylemeyecekti, hatta Erna'ya, hele de bu sözcüklerle hiç değil. İthaka, Roelfje'yle yetmişli yıllarda yaptığı ilk büyük seyahat. Geçmiş zamanda, bataklıkta bir yer. Karısı onu çağırmıyordu ama aslında çağırıyordu. Orada bir yerlerde, bir şeyler söylemek istiyordu. Onu düşünmesini istiyordu.

Arthur başlangıçta bu tür düşünceleri tehlikeli bir tuzak olduğu için bastırıyordu, sonraları ise karısıyla uzun uzun oturup konuşmaya başlamışlardı. Başka kimseyle yaşayamayacağı, nefesini kesen bir yakınlıktı bu. Sık sık gelmiyor, diye geçirdi içinden ama beni unutmuş da değil, tıpkı bir keresinde Arno'nun okuduğu, yeraltı âleminden onu almaya gelen Orpheus'u tanımayıp "Kim, kim bu adam?" diyen Rilke şiirindeki Eurydike gibi. Ama neden dün akşam müziği duyduğunda değil de şimdi düşünüyordu onu? Zamanı kim belirliyordu? Ölüler yaş almazlar, hep aynı yaşta kalırlar. Değişen, onları tıpkı yaşayan birini düşünür gibi düşünme olasılığıdır. Varlar, yoklar. Roelfje bir keresinde Arthur'a onu neden sevdiğini sormuştu. Bin değişik yanıtı olabilecek bu imkânsız soruyu yalnızca "huyun ağırbaşlı olduğu için" diye yanıtlayabilmişti. Huyun ağırbaşlı! Ama nedeni buydu, ona dair hatırladığı her şey o iki sözcükle özetlenebiliyordu. İtalyan Rönesans dönemi tablolarında gördüğümüz ışık saçan ama aynı zamanda ulaşılmaz görünen, hareket etseler korkacağımız kumral kadınlara has bir ağırbaşlılıktı bu.

Böyle şeyleri ortaya söylememek daha iyiydi, tıpkı "ağırbaşlı" sözcüğünün bir faydası olmadığı gibi. Bu sözcük Roelfje'yi tam manasıyla tanımlıyordu. Onun soru biçimindeki yanıtı ise hâlâ hatırındaydı.

"Ein wohltemperiertes Klavier?"*

"Onun gibi bir şey."

Mentor adlı pansiyonda kalmışlar, koyun soğuk sularında yüzmüşlerdi. Turist sayısı çok azdı, yabancı gazete yoktu, zey-

* "İyi Düzenlenmiş Klavye" gibi mi? (Johann Sebastian Bach'ın 18. yy bestesi.) (ç. n.)

tinler ve pırnal meşeleriyle bezeli tepeciklerde yürürken, Homeros zamanından bu yana hiçbir şeyin değişmediğini, Odysseus'un buralarda yürümüş ve kendisinin gördüğü şeylerin aynısını görmüş olduğunu düşünmüştü. Deniz doğal olarak şarap rengindeydi ve ufuktaki gemi tabii ki dönüş gemisiydi, ayrıca onlara tahsis edilen fakir kulübenin de domuz çobanı Eumaios'un kulübesi olduğu hikâyesi, tabii ki bu da doğruydu. Roelfje oraya giderken *Odysseus*'unu da yanında götürmüş, güneşin altında, gelincikler ve yoncalarla dolu bir tepenin üzerinde kitabı Arthur'a okumuştu.

Lisedeyken Odysseus, Arthur'un kahramanıydı, şimdi orada aynı sözcükleri ve isimleri duyduğunda, "génie de lieu"* kavramını ilk olarak gerçekten anlamıştı. Tam bulundukları yerde gerçekleşmediyse bile, yine de oralarda, taşlarla ve harabelerle dolu bu arazide olmuştu. Dilenci kılığında geri dönen kral, domuz çobanını ziyaret etmiş, sonra oğlunu bulmuştu.

Oğlu şu anda ne çeşit bir "şimdi"deydi acaba? Ölülerle görüşmenin tehlikeli yanı buydu. Bazen çok kısa bir anlığına sanki onlara dokunacak gibi oluyordunuz ama onu izleyen an, toz oluyor, kayboluyor, zaman duvarından geçemiyordu. Berlin'deki şimdiyle, İthaka'da çok kısa süreliğine şimdi gibi görünüp onu kandıran o zaman; yaşadığı anın şimdisi o zamanın kılığına bürünmüştü, tıpkı İthaka'da şiirin gücü sayesinde Roelfje'yle Odysseus'un zamanında hissettikleri gibi. Roelfje, Arthur'un eskiden hayranlıkla okuduğu serüvenleri okumak yerine, İthaka'da gerçekleşen, Odysseus'un babası Laertes'in yirmi öküz karşılığında satın aldığı Eurykleia ile ilgili sahneleri okumuştu. Telemakhos, babası Odysseus'u aramak için yola çıkmadan bir gece önce, Eurykleia onun odasına gider, eşyalarını toplayıp katlar, düzenler. Bunu yapan yaşlı kadının ellerini hayal edebiliyor insan, odadan çıkışını, gümüş kapı tokmağını kavrayışını, kilidin sürgüsünü itişini. O dünya, hizmetçilerin ailenin bir parçası olduğu başka bir dünyaydı. Geçmişe özlem duymamak gerek ama hizmetçiler evden ayrılırken aile de parçalanıyordu. Bu topraklarda dünya henüz anlaşılamamıştı, ölüme ve felakete rağmen, dolambaçlı yolculu-

* Yerin ruhu. Roma mitolojisinde, bir yerin koruyucu ruhu olduğuna inanılıyordu. (ç. n.)

ğa rağmen şair sonunda dönüş kumaşının ipini eğirmeye başlamıştı. Geri dönüş, birleşme, karı koca, baba oğul. Arthur aklına gelen düşünceyi bastırdı. Ölülerle kurulan ilişkilerde duygusallığa yer olmaması gerektiğini çabuk öğrenmişti. Öldükleri anda, artık hiçbir şey yapamayacakları an başlıyordu. Ama onlar bunu bilmediklerinden, bunu onlarla tartışamıyordunuz. Yasalar yalnızca yaşayanlar içindi. Bu da Telemakhos'un onun peşinden filan gelmeyeceği ve Yunan restoranında duyduğu melodiyi de kafasından çıkarması gerektiği anlamına geliyordu. Yine de, o taş adada kafasını meşgul eden düşüncenin onu hiçbir zaman rahat bırakmayacağını biliyordu: o bayırda şair onları hikâyenin örgüsü içine sokmuştu, adlarıyla değil, karakterleriyle. Odysseus ile Eumaios'un gerçekten yaşayıp yaşamadığı, o taşlara dokunup dokunmadıkları önemli değildi, önemli olan, şairin bilmediği bir dilde sonradan o dizeleri okuyacak olanların, hikâyenin içinde yer almasalar bile şairin ördüğü ağın parçası haline gelecek olmalarıydı. Taşların, patikanın, doğanın büyüsü buradan kaynaklanıyordu, aksi değil. Orada keçileriyle duran yaşlı kadının Eurykleia olduğu ve kahramanın eve döndüğünü, onu nasıl tanıdığını, oğlunun gidişine tanık olduğunu, limana giden yolu izlediğini, hepsi o günkü gibi bir günde, öyleyse o gün, bir kez daha anlatmak istediği anlardı şimdi sonsuzlaşan anlar zira bir şiir ancak son okuyan onu okuduğunda ya da dinlediğinde biter.

"Sakin ol Daane."

Bunu söyleyen kendisi miydi, yoksa biri mi fısıldamıştı? "Sakin ol Daane." Her halükârda faydası olmuştu, düşünce akışı sona ermişti. Kırıntıları, bölümleri hatırlayabiliyordu ama tamamını asla.

"Yoksa nefes alamazdın." Erna. Diğer ses, her kime ait ise, onu İthaka'dan Otto-Suhr Bulvarı'na geri getirmişti. 145 numaralı otobüs durağının levhası karların arasından başını uzatmıştı. Camdan otobüs durağının içinde yaşlı bir kadın oturmuş ona el sallıyordu. O da el salladı fakat kadının el sallamadığını, onu çağırdığını ve aslında bunun rica etmekten çok emir verircesine bir el hareketi olduğunu fark etti. Kadın çok yaşlıydı, belki doksanlarındaydı. Bu havada evde oturması gereken bir yaştaydı. Doksan, gerçekten doksan yaşında olduğunu farz edelim. Bir

eliyle cam duvara tutunmuş, diğeriyle dağcı sopasına benzer bir şeye yaslanmıştı.

"Glauben Sie, dass noch ein Bus kommt?"

"Nein, und Sie sollten hier nicht bleiben."

"Ich bin schon fast eine Stunde hier."*

Kadın sanki daha da kötüsünü yaşamış bir ses tonuyla konuşuyordu. Belki Nazilerin mitinglerinde coşkuyla tezahüratta bulunmuştu. Kim bilir? Belki kocası cephede şehit düşmüştü ya da evi bombayla yerle bir olmuştu. Asla bilemezdiniz. O zamanlar kırklarında olmalıydı.

"Metro çalışıyor mudur?"

İnce, tiz ve emreder bir ses tonu vardı. Cephenin gerisinde hemşire miydi? Yoksa yirmili yıllarda bir kabare şarkıcısı mıydı?

"Bilmem. Bakabiliriz."

Arthur'un, "Nereye gideceksiniz?" diye sorması gerekiyordu ama bunu yapmadı.

"Sizi Richard-Wagner Meydanı'na kadar götürebilirim."

"Olur."

Bu benim cankurtaranlık günüm diye düşündü kadını cam kulübeden çıkarırken. Metro uzak değildi. Charlottenburg Sarayı'nın olabildiğince yakınından yürüyorlardı. Siyah, büyük taşlar uçurumu andırıyordu. Kadın Arthur'un kolunu sıkıca tutuyordu. Arthur sağ ayağıyla sürekli kadının önündeki karları temizleyip ona yol açıyordu.

"Çok kibarsınız."

Böyle bir söze verecek yanıt yoktur. Romen mafyasının üyesi olsaydı ne yapacaktı ki sanki? Tabii, onlar bu havada dışarı çıkmazdı.

"Kadının çantasını kapıp kaçardı." Victor'un sesi. Bu kar bütün hayaletlerin üzerini örtüyordu.

"Kaç yaşındasınız?"

Nihayet konuşabilmişti.

"Seksen dokuz." Nefes almak için durdu ve ekledi: "Yaşlanmanın insana bir getirisi yok." "Alman değilsiniz."

* "Bu saatte otobüs geçer mi dersiniz?"
"Hayır, daha fazla beklemeyin."
"Neredeyse bir saattir bekliyorum." (ç. n.)

"Değilim, Hollandalıyım."

Kadının eli ceketine asıldı. "Size büyük haksızlık yaptık."

Bana değil, demek istedi ama kendini tuttu. Konu çok karmaşıktı. Almanların suçluluk duygularından bahsetmeye başlamalarına tahammül edemiyordu, sebebi daha çok ne yanıt vereceğini bilmemesiydi. O Hollanda halkını temsil etmiyordu, ayrıca kimse ona bir şey yapmamıştı.

"İşgal ettiğiniz tüm ülkeler arasında en kalabalık gönüllü SS birliği bizdeydi," diyebilirdi ama bunu söylemek de hoş olmazdı.

"Ben o zamanlar yoktum," dedi nihayet. "1953 doğumluyum."

Kadın kasklı bir cüceyle kılıcını yere, ayaklarının dibine koymuş devasa bir kralın yanında durdu. Bir savaşçı.

"Babam Ossietzky'yle arkadaştı," dedi. "Dachau'da kaldı."

Kaldı. Almanlar cephede ölenler için kullanıyordu bunu. Düşmek, kalmak. Kadın gerçekten böyle mi söylemişti?

"Sizin yaşınızdaydı."

"Komünist miydi?"

Havaya doğru, bir şeyi olabildiğince uzağa fırlatırmış gibi bir el hareketi yaptı. Arthur düşünürken, bunun doğru el hareketi olmadığını da biliyordu. Bir kere, asla aynı biçimde tekrarlayamayacağı o el hareketi, daha kısaydı, yine de havaya bir şey fırlatılıyordu, belki de savaştan sonra olanlarla bağlantılı bir şey. Sorusuna yanıt gelmeyecek, Arthur da üstelemeyecekti. Tıpkı kendi babasının komünist olduğunu söylemeyeceği gibi. Neredeyse gelmişlerdi. Bir solaryum merkezinin vitrininin önünden geçtiler. Kartondan sarı bikinili bir kadın figürü olanca itaatkârlığıyla kendini güneşin hiddetine teslim etmişti. Güzel bir kadındı ama çirkin bir şekilde bronzlaşmıştı.

Yaşlı kadın merdivenlerin başında durdu. Aşağıdan yeraltının telaşlı sesleri geliyordu. Demek hâlâ çalışıyordu. Basamaklara kül serpilmişti. Kentsel faziletler. Kadını aşağı indirdi. Bilet alması gerekmiyordu, pasosu vardı. Sormak istemiyordu ama yine de sordu. "Nereye gittiğinizi biliyor musunuz? Yani, otobüs tamamen farklı bir semte götürüyordu da..."

"Belki de hiçbir yere gitmiyorumdur. Belki başka bir yoldan yine aynı yere varırım."

Bu söze söylenecek bir şey yoktu.

"Ya sonra?"

"İndiğim yerde sizin gibi birine rastlarım."

Kadın birkaç adım yürüdü, arkasını dönüp, "Hepsi saçmalık," dedi ve güldü. Yüzünde bir anlığına, hiçbir fotoğraf makinesiyle yakalanamayacak kadar kısa bir an içinde, bir zamanlar yüzüne yansımış bir ifade oluşmuştu. Ama bunun ne zaman olduğuna dair Arthur'un hiçbir fikri yoktu. Yaşayanların pek çoğu tıpkı ölüler kadar ulaşılmazdı. Arthur, "hepsi saçmalık," diye mırıldandı ve yeniden karların arasına döndü.

Bir dakika içinde her yanı yeniden bembeyaz olmuştu. Dachau, Napoléon'un Moskova seferi, nach Frankreich zogen zwei Grenadiere*, Stalingrad, von Paulus, vanilya renkli Charlottenburg Sarayı'na yaklaşırken kafasından geçenler bunlardı. Vestiyere bakan genç kadın paltosunu, üzerine dışkı bulaşmış gibi tutarak aldı. Arka taraftaki pencerelerden, düzenlenmiş bahçeleri görebiliyordu. Çocukların yazın oyuncak kayıklarını yüzdürdükleri yuvarlak havuz boştu, metal musluğun ucunda asılı kalan bembeyaz buz, yarım kalmış zavallı bir ereksiyonu andırıyordu. Yolun her iki yanında uzanan çalılar şimdi üzerleri örtülü, kış uykusuna yatmış, sıralanmış kardan adamlar gibiydi. Prusya düzeninin hâkim olduğu bu tabiattan az ötede, nöbetçileri andıran yüksek ağaçların arasında, siyaha kaçan gri renkte bir kuzgun sürüsü kanat çırpıyordu. Burada Victor'la yapılan röportajın çekimini yapmıştı, tanışmaları da böyle olmuştu. Röportajı gerçekleştiren kız Victor'la baş edememişti. Ona Almanların karakteriyle ilgili sorular yöneltmiş, Hollandalılarla aralarındaki farkı sormuştu. Victor da bunun üzerine, Almanların sürekli kan dolaşımından bahsettiklerini, buna karşılık Hollandalıların sırt ağrısı çektiklerini ama aynı zamanda çok kötü domatesler ürettiklerini söylemişti. Kız çaresizce Arthur'a bakmış, bu bölümü yeniden çekmelerini istemişti. Arthur ise parmağını dudaklarına koymuş, yavaşça hayır anlamında başını iki yana sallamıştı.

"Neden?"

* "Bombacı iki asker Fransa'ya döndü." (Robert Schumann'ın eseri.) (ç. n.)

"Çünkü anlamı yok."

Gözucuyla Victor'un yanlarından uzaklaşıp bir köşede kasılmış bir halde gözlerini yukarı diktiğini görmüştü.

"Ama neden?"

"Genel soruları yanıtlamak istemiyor gibi görünüyor. Hollandalılarla Almanlar, herkes bu konuda soru soruyor. Artık sıktı."

"Bak," dedi Victor, altı yıl önceydi, "saçaklardaki heykelleri görüyor musun?"

Yukarıda, alçıdan yapılmışa benzeyen, el sallayan, dans eden, göğüsleri çıplak, kabarık, uzun, geniş etekli kadın figürleri vardı. Kollarında, liberal sanatı temsil eden semboller taşıyorlardı: pergel, lir, maske, kitap. Mesafe, kameraya çekemeyeceği kadar fazlaydı, bunun yerine elleriyle yüzünü kapatan Victor'u kaydetti.

"Yüzleri yok, görüyor musun?"

"Oyulmuş mu? Ruslar mı yapmış?" diye sormuştu röportajı yapan kız.

"Ruslar buraya gelmedi tatlım, bu heykeller böyle yapılmış. Gözleri olmayan birer huni. Chirico'nun çizdikleri gibi. Bir şeyi simgeliyorsan yüze ihtiyacın yoktur. Burada da açıkça görülüyor."

Victor'un bunları söylediği yer, şu anda Arthur'un durduğu yerin birkaç metre ötesindeydi. Geçmiş üzerine üzerine geliyordu. Bunun olması için tabii ki bir sebep yoktu, melankolik filan da değildi. Her şey yolunda giderse bu akşam Victor'u görecekti, yani sorun bu değildi. Peki ama neydi? Sıradan bir an, pek çok röportajından bir sahne; bütün röportajlarını aklında tutması gerekseydi delirirdi. Victor'ın o röportajı bilerek berbat ettiği kesin. Sorun daha çok bunu neden hatırladığındaydı, birinin karakteriyle ilgili ilk defa bir şeyler gördüğünüz anlardan biri.

"Yine de size Hollanda ile Almanya ilişkileri hakkında birkaç soru sormak istiyorum. Bu benim görevim. Alman birliği fikri, yeni bir büyük Almanya fikri pek çok Hollandalı için çok ürkütücü."

"Evet, sorma," dedi Victor. "Sence de harikulade değil mi, yüz yok ama maske var?"

Belleğinin karları yok etmesi, havuzun fıskiyesinden su fışkırtması, ağaçlarda çiçek açtırması nasıl mümkündü? Ses teknisyeni hariç üçü de yazlık kıyafetler giymişti. Yalnızca kızı hatırlayamıyordu. Yüzü yoktu adeta. Peki ya yaşadığı hiçbir duyguyu yüzüne yansıtmayan Victor? Geçmişte çekim yaptıkları karlı boş alan, ona o yaz günü yapılan sohbeti hatırlatmıştı. Hep böyleydi, boş alanlarla dolu bir dünya, insanın her durumda, sohbetle, kavgayla, aşkla belirdiği, görünmez, alanı tek bir atomuyla bile dolduramayan bitkin bir dublör olarak hayaletinin, şimdi yok olmuş ve orada başkalarının yokluğuyla karışmış eski bir mevcudiyetin dolaştığı yitiklerin ve ölülerin krallığı. Yok olduğunuzu hatırlayamıyorsanız, gerçekten ölmüşsünüz demektir.

"Cennette bir milyon ruh, bir kibrit kutusunun içine sığışabilir." Erna'nın sözü.

"Nereden biliyorsun?"

"Annem söylemişti." Annesi üç ya da dört kez evlenmişti ve Erna ona, bu adamlardan en çok hangisini öldükten sonra yeniden görmek istediğini sorduğunda, bu yanıtı vermişti.

Röportajı yapan kız ses teknisyeniyle oradan ayrıldıktan sonra ("Teşekkür ederim, kanal çok memnun olacak") Victor, Arthur'u, sarayın arkasında bulunan parktaki anıt mezara götürmüştü.

İlkbahar, koşturan köpekler, ayaklarının dibindeki seyyar teybin içine kilitlenmiş mekanik bir orkestraya eşlik eden bir kemancı. ("İçinden asla çıkamayacak minik adam ve kadınlar. Çamurlu bir zina ve ensest göleti. Fakat doğrusu hakkını veriyorlar.") Victor bedenini saten gibi sarmış pahalı bir deri ceket giymişti. Bu kez beyaz puantiyeli mavi bir kaşkol takmıştı. Lou Bandy gibi. ("Kim olduğunu biliyor musun?")

"Sana bir şey göstermek istiyorum. Buna hayat dersi de diyebilirsin. Kendini fazla kaptırma da."

Arthur'un Lou Bandy'yi tanıması bir mucizeydi. Çok eski kayıtlardı bunlar. İnsan sesi eskiden başkaymış, tuhaf, yüksek, artık nesli tükenmiş bir sesmiş sanki. Victor bütün şarkılarını biliyordu.

Âşık oldum bir masöze,
Görmedim böyle bir cazibe,
Spazm bende, romatizma bende,
Öyle bir dokunuşu var ki bedenime,
Mutluluk vaat eden elleriyle...

Otuzlu yıllar. Savaştan sonra gazı açıp yaşamına son veriyor, saygınlığını yitirmeye dayanamamış. Onunla özdeşleşen bir fular takıyor. Ve briyantinli ya da... Pomat mı demeli. Pomatlı saçları. O da onunla yok olmuş.

Arthur her şeyi kayda almıştı, şimdi sesini de kapattı. Victor, ifadesiz bir suratla bakabilmeyi becermekle kalmayıp duygusuzca da yürüyebiliyordu, sarayın arkasından bu yana Arthur'un önünden, sanki kamerayla izlenmek dünyanın en normal şeyiymişçesine, neredeyse robot gibi yürümüştü. Kayıtları çok uzun süredir izlememişti ama sardunyalı kısmı hatırlıyordu, kan kırmızısı, uzun saplı, çubuklara bağlı, sanki her yerde bulunan bir çiçek değilmiş de kötü bir rüyanın dekoru olarak çok nadir şeylermiş ve planlanarak oraya dikilmişler gibi. Victor yan yola saptı. Yolun sonunda, tapınağa benzer bir yapının önünde, etraflarında yarım daire biçiminde, insanın gözünü acıtacak kadar mor, vahşi ormangülü öbekleri bulunan iki mermer havuz vardı. Tapınak kapalıydı. Bronz kapılar, mermer dor sütunlar, ulu ağaçların uğultusu.

"Burada yatıyor," dedi Victor, hokus pokus yapacakmış gibi, cebinden bir kartpostal çıkardı. Genç bir kadının resmiydi bu. Arthur Victor'a baktı ama onun yüzünde hiçbir ifade yoktu. Duygusallaşmış mıydı, yoksa ona mı gülüyordu ya da ne? Arthur nasıl tepki vermesi gerektiğini bilmiyordu. Kadın güzeldi ama aynı zamanda da toydu. Bol, beyaz bir elbise, kaymak renginde iri göğüslerinin altından açık mavi bir kurdeleyle büzülerek fiyonk yapılmıştı. Victor kartı eline öyle zorlama tutuşturmuştu ki, kamerayı yere koymak zorunda kalmıştı. Kadın resme bakan kişiden bir şey istiyor gibiydi, burası kesindi. Taşlarla süslü, yekpare bir tacın altından küçük bukleler taşıyordu. Göğüslerinin ve boynunun kaymak beyazlığı, yüzünde kırmızıya bürünüyordu. Muntazam burnu, minicik kulakları, kenarları

hafifçe kıvrılmış koyu kırmızı dudakları. En tuhaf yeri ise gözleriydi. Mavi, tacın taşlarıyla ve davetkâr bir biçimde üzerinden düşmüş mantosunun rengiyle ahenk sağlamıştı. Gözleri ayrık, büyük ve neredeyse kirpiksizdi.

Kartın arkasını çevirdi. Prusya Kraliçesi Luise. 1804. Josef Grassi. Ben bunu ne yapacağım şimdi, diye düşündü.

"Bu kartı hep yanında mı taşıyorsun?"

Bunun Victor'un başka insanları, değer gördüklerini tabii, sınama yöntemi olduğunu henüz bilmiyordu.

"Hayır," dedi Victor. "Ben buraya sizin için geldim. Ne zaman buraya gelsem bu karta bakarım. Dünyanın dört bir yanında sevgililerim var benim. Beni gördüklerinde mutlu olurlar."

Yüzünün tek bir mimiği bile hareket etmemişti.

"Bu kartı senin için satın aldım. Kıskanç biri değilim. Kişiliğimde yok."

Arthur hâlâ nasıl tepki vermesi gerektiğini bilmiyordu.

"Ondan geriye ne kaldığını merak ediyorsun," dedi Victor mezar tapınağını göstererek. "Tahminimce pek hoş bir manzara değil. Muhtemelen tamamen toz haline gelmiştir. Yazık. Hiçbir şey sonsuza dek kalmıyor. Kimsenin onu resmetmediğini düşün, onu asla göremeyecektik."

Arthur karta baktı, sonra, içeri girince, tablonun kendisini gördü. İtiraf etmeliydi, kadında bir şeyler vardı. Yalnızca cinsel cazibe değildi, sanki kadın tablodan dışarı çıkmak istiyordu, etrafında çerçeve olmasına dayanamıyordu. Omzundaki kopça, çözülmek için oradaydı, tıpkı o fiyongun tek bir hamleyle açılabileceği gibi. Tablonun yaydığı izlenim, kadının buna bir itirazının olmayacağı yönündeydi. Ama belki de bu izlenime, tabloya bakacakların azgınlığına güvenen ressamın şehvet düşkünlüğü yol açmıştı. Ne var ki kadın da gözlerini ayırmıyordu.

"Güzel bir tablo olduğu söylenemez," dedi Arthur.

Victor duymamış gibi yaptı. Tabloya çok yakındı. Yalnız eski filmlerde insanların saç modelleri böyle olur, diye düşündü Arthur. Fred Astaire, Cary Grant. Tanımlayıcı en doğru sözcük "kusursuz"du. Bu saç asla karman çorman olmazdı.

"Kurbanlık kuzu. Böyle kadınlar yok artık. Böyle bakabi-

len bir kadın tanımıyorum. Kafa karıştırıcı. Bu bakışın nesli tükenmiş artık. Baksana. Dünya semenderin nesli tükeniyor diye ayağa kalkıyor ama böyle bir bakış kayboluyor, kimsenin umurunda değil. Etrafımızda her şeyin nesli tükeniyor, sen de bu konuda durup düşünmelisin, kameranla."

"Ben de aksini yapmıyorum ya."

Hayır, böyle söylememişti. Henüz değil. Yalnızca dinlemişti.

"Bu kadının nasıl yürüdüğünü hayal edebiliyor musun?" dedi Victor. "Hayır, edemezsin. Dönem oyunlarında rol yapan aptal aktrisler bunu taklit etmeye çalışıyorlar. Daha yeni bir Kleist oyunu izledim. Kıyafetler yok olmaz, onları saklayabilirsin ya da benzerlerini yapabilirsin, burada sorun yok. Ama ya o kıyafetlerin içindeki hareketler, işte onlar yok oldu. Kıyafeti giyenin hareketleri farklıysa kumaşın dökülüşü de farklı oluyor. Bu kadın asla bikini giyemezdi. Onunla nasıl yürüyeceğini bilemezdi, bu yürüyüş henüz o zamanlar icat edilmemişti."

"Peki ilk kim düşündü?"

"Ah," dedi Victor. "Zaman. Ya da kapitalizm, gerçi aynı şey. Çalışan kadın, üretim süreci, araba, kot pantolon. Şort, oğlan görünümlü kadınlar, tuhaf. Sigara içmek, kalp krizi. Gözlerdeki o ifade böyle böyle kayboluyor. Belki de olması gereken bu. İyi bak. Berbat bir tablo."

Öne, sağ göğsün yuvarlaklığına doğru eğildi.

"Heykeltıraşın sorusu: Sence göğüs ucu nerede?"

"Burada," dedi Arthur ve işaret etti. Hemen o anda alarm çalmaya başladı, mavi üniformalı bir güvenlik görevlisi kesik ve gür bir sesle anlamadığı Almanca bir şeyler söyleyerek telaş içinde koşarak geldi.

"En azından o yok olmamış," dedi Victor. "Dedim sana, berbat bir tablo."

Adam yanlarına gelemeden, Victor biraz eğilerek, yüzünde büyük bir pişmanlık ifadesiyle ona dönmüştü.

"Arkadaşım tecrübesiz. İlk defa bir müzeye geldi. Bir daha olmayacak, söz veririm." Adam yanlarından gidince, "Gerçi yeri doğru. Biyolojik olarak değil ama matematiksel olarak doğru, zira tahmin etmesi zor. Yumuşacık, pespembe, neredeyse bir kızarıklık gibi. Artık böylesi yok, çıplaklar plajında gördüğümüz

cüretkâr çıkıntıların ya da günümüzün mutasyona uğramış mekanik kadınlarının düğmelerinin tam tersi."

"Tam olarak ne demek istiyorsun," diye sordu Arthur, "modası geçmiş bir teslimiyetçilik ve emre amade tavırdan mı bahsediyorsun?"

"Ne demek istediğimi ben de bilmiyorum," dedi Victor. "Belki de yalnızca geçmişten bahsediyorum. Ayrıca emre amade tavır, dediklerine göre günümüzde çok tercih ediliyormuş."

Victor'un söyledikleri, Arthur'un sormak istemediği yeni soruları çağırmıştı. Sonuçta bu adamı tanımıyordu. Ertesi gün çekim, Victor'un ürkütücü, yekpare, bodur, parmakla dokununca sert olduğu anlaşılan kırmızı taş objelerle bezeli atölyesinde gerçekleşti. Taşların hiçbir özelliği yaratıcılarına benzemiyordu ve geçmişle de hiçbir ilgileri yoktu, olsa olsa nesli tükenmiş bir kabilenin kutsal saydığı objeler olabilirlerdi. Bu adam bunları yapmış olamazdı. Arthur volkan taşından yapılmış, ölecekmiş gibi başı eğik, ata benzeyen bir hayvan hatırladı. Kuyruğu, toynakları yoktu, gerçeğinden çok temsili bir attı. Taşın yanmış renginden ötürü kutsal bir hale bürünmüştü, eski çağlardan kalma bir putu andırıyordu.

Arthur bunu ona söylediğinde Victor ona, ilk kez "kaka", "çiş" diyen küçük bir çocuğa nasıl bakılırsa öyle bakmıştı.

"Sanat erbabı değilsin sanırım."

Geçmiş, geçmiş, geçmiş. Şimdi ise ya sol tarafı, sarayın odalarını ya da sağ tarafı, Friedrich'in tablolarını seçecekti. Sonuçta bunun için gelmişti. Sola giderse Luise'in tablosunu bir kez daha görebilirdi. Tıpkı tabloların yıllar içerisinde aynı kalması kadar yakışıksız. Ne hissedeceğini biliyordu ve bunu istemiyordu. Söylemek istemiyordu, belki de saçmalıktı ama kalbinin derinliklerinde, Roelfje'nin de belki tıpkı bu kadın gibi yürümüş olduğunu düşündü. Buna uyan sözcük ürkeklikti. Ürkeklik, sanki bu sözcük dünya üzerinde yokmuş gibi telaffuz ediyordu. "Nesilleri tükeniyor," demişti Victor. "Korumaya alınmalılar."

"Nasıl yani?"

"Ah. Schubert besteleri. Notaları okumalı ama o zamanlar nasıl çaldıklarını hayal ederek."

"Günümüzde hâlâ çalıyorlar."

"Aynı şekilde değil. Bir Jane Austen romanı oku. Orada ürkekliği bulabilirsin."

Güçlükle pencereden ayrılabildi. Hava neredeyse kapkara olmuştu. Berlin'de hava her yerde olduğundan daha erken kararıyordu. Saat henüz bir buçuk bile olmamıştı. O tablo ve olası benzerlikle ilgili mesele yalnızca ürkeklik değildi tabii ki. Yalnızca ima edilmiş olsa bile, yirminci yüzyılın ürkeklikten haberi olmayan sanatseverinin azgınlığından farkı olmasa bile, bir meydan okuma vardı. Karın, *İncil*'deki o saf bakirelere benziyor, demişti biri ona bir keresinde, bunu düşününce aklına Amsterdam geliyordu ve şu anda orada olmayı hiç istemiyordu. Sağa döndü, Caspar David Friedrich'e.

Tam bir Friedrich günü, diye geçirdi içinden. Ama beklediği gibi olmadı, hem de bu yüzden. Camların ardında giderek kararan gökyüzü, görmek için geldiği tablolarla tam bir uyum içindeydi. Oraya gizli bir güçle gönderilmiş gibi gitmişti ama vücudunun buna karşı koyduğunu hissediyordu. Ne diye buraya gelmek istemişti ki sanki? Burası onunkiyle hiçbir ilgisi olmayan bir evrendi fakat muazzam bir güç onu oraya çekiyordu.

Deniz kenarında keşiş'in önünde durunca, benim gibi bir başka ahmak işte, diye düşündü. Allahın belası terkedilmiş o yerde ne yapıyordu bu adam? Kefaret mi ödüyordu, yalnızlığında dövünüyor muydu? Kıpır kıpır, koyu yeşil suyun üzerindeki o beyaz ince çizgiler martı mıydı? Köpüklü dalgalar mı? Yoksa ışık hüzmeleri mi? Adamın vücudu da tuhaf biçimde kavisliydi. İki yüzyıllık bir vadiden ona bakan kişiden rahatsız olmuşa benzemiyordu. Ressam böyle bir tablo yaparken ne düşünür acaba? Kumlar öyle beyaz ve inceydi ki kara benziyordu. Ufuk, üzerinden bir bulut kümesinin yaklaştığı düz bir çizgi, her türlü kaçış fikrini engelleyen bir barikattı. Peki yeniden görmek istediği kadın, zihnindeki ışıltılı figür, nasıl olmuştu da o tepeye ulaşmıştı? Gerçek anlamda bir yükselmeydi bu. Kadın tutukluydu, ağa takılmış bir kelebek gibiydi. İroni eksikliğinden, tahammül edemeyip bu tabloya zarar vermek isteyen olmuş muydu? Baştan çıkarmak, tiksindirmek, kesinlikle Alman ruhuyla ilgisi vardı. Wilhelm Meister'in umutsuzluğu, Zerdüşt'ün feryatlarla fayton atının boynuna sarılması, Friedrich'in tabloları, Kleist'ın

çifte intiharı, Kiefer'in kullandığı kurşun*, Strauss'un druid keçi şarkıları**, hepsi bir şekilde birbirleriyle ilintiliydi. Alçak ülkelerden gelen insanlara yer olmayan, karanlık bir tünel. Peki ama cazibesi neredeydi? Bir sonraki tabloda, trajediyle dolu bir gökyüzünün altında, bir meşe ormanının içine terkedilmiş bir manastır vardı.

"Wagner'i unuttun," demişti Victor bir keresinde tartışırlarken. Mümkün oldukça her yıl Beyrut'a gidiyordu.

"İngiliz bir Wagner düşünebiliyor musun? Ya da Hollandalı bir Nietzsche? Hollandalılar bununla nasıl başa çıkacaklarını şaşırırlardı. Buralarda normal olmak bile yeterince delice bir şey."

"Bu Hitler için de geçerli."

"Kesinlikle. Çok yüksek sesle bağırıyordu ve tuhaf bir bıyığı vardı. Komşular bundan hoşlanmaz. Bizim kraliçemiz bisiklete biniyor. Hitler insanlar görecek diye perdelerini bile açmazdı. Biz bunu sevmeyiz. Bayan Hitler bugün evin tozunu aldı mı, bilmek isteriz. Tıpkı senin söylediğin gibi, Hollanda dağı olmayan bir ülke. Dümdüz. Dağ yok, in yok. Saklayacak bir şey yok. Ruhun derinliklerinde karanlık köşeler yok. Mondrian. Ahenkli renkler, düz çizgiler. Setler, barajlar, denizden kazanılmış araziler. Uçurum yok, mağara yok."

"Bazen olmaması daha iyi."

"Kesinlikle. Ayrıca, karanlık da bunu tamamlıyor. Yeterince panzehir de var."

"Weimar dönemi hariç."

"Dünya tarihini mi tekrarlayacağız? Satranç ustası Hein Donner ne demişti hatırlıyor musun? Hollanda, Almanya İkinci Dünya Savaşı'na onu dahil etmek istediği için dizlerinin üzerine çöküp dua etmeli – zira bu bizi sonunda on dokuzuncu yüzyıldan kurtardı. Ayrıca Hollandalılar iddia ettikleri gibi cesur da değillerdi. Ben iki tip insana dayanamam. Biri, dört yüzyıl boyunca birbirleriyle tartıştıkları için demokrasiyi icat ettiklerini sanan Hollandalılar, öbürü de sürekli yaptıkları hatayı kabul eden bir yüz ifadesiyle dolaşan Almanlar. Şimdi gelip bana so-

* Anselm Kiefer'in yapıtlarında kullandığı malzemeye gönderme yapılmaktadır. (ç. n.)

** Alman yazar Botho Strauss'un 1993 yılında *Der Spiegel*'e yazdığı "Anschwellender Bocksgesang" başlıklı yazısına gönderme yapılmaktadır. (ç. n.)

rarsan, evet, ortada suç var. Ama hiçbir şey yapmamış olanlara ait değil bu suç."

"Seni dinledikçe, bu olay onların başına mı geldi, diye şüpheye düşüyor insan."

"Bu olay hepimizin başına geldi. Aman Tanrım, tartışmaya başlayacağız galiba."

"Voltaire ya da Cervantes'ten konuşmak daha çok hoşuma giderdi."

Yine başlangıç noktasına dönmüşlerdi: ironi ve ironi eksikliği. Yahudilerle birlikte Almanya'da ironi de ortadan kalkmıştı. Almanlar birbirleriyle baş başa kalmışlardı, insanın düşmanı için bile dilemeyeceği bir şey. İroni, mesafe, nefes alacak yer, son cümlelerinde böyle sözcükler geçmişti. Sonrasında Victor'un ağzından yalnızca üç sözcük çıktı.

"Sıkıcı, öyle değil mi?"

Son bir kez manastıra baktı. Yüksek gotik bir pencereden sızan, o küçük aydan gelemeyecek kadar az bir ışıkla beraber bir parça duvar kalmıştı. Harabe, devrilmiş mezar taşları, hayalete benzeyen, çıplak acayip ağaçlar, metafizik bir ışık, bir mezarın üzerine doğru eğilmiş bir haç, gereken her şey vardı. Karanlık, kasvet, Alman avlağı. Bunun sebebi, düşüncelerin saydamlaşması mı, mağlubiyetin hayal kırıklığı mı, bölünmenin çifte cezası mı yoksa her yerde olduğu gibi sadece paranın nihai zaferi miydi, bilmiyordu.

Birbirini izleyen salonlardaki tablolar olağanüstü donuktu. Bakır rengi günbatımı, zararsız ormanlar, şakırdayan şelaleler, namuslu kadınlar, sadık köpekler, ilk günahın işlenmediği bir dünya. Friedrich'e hakkını teslim etmek gerekiyordu; en azından sezgileri vardı. Bu bakımdan belki Victor haklıydı. Sanat önsezi olmadan bir hiçti. Belki çekiçle vurur gibi içinize işlemesine gerek yoktu ama karanlığın gücü denen bir şey vardı.

"Belki ironi de tek başına yeterli olmayacak."

Hayır, bunu söyleyen Victor değildi. Saatine baktı. İki buçuk. Ne yapacağını düşünmeden, vestiyere yürüdü. Güney tarafının pencerelerinden yine büyük bir kar küreme aracının geldiğini gördü. Aracın turuncu renkli ışıkları parlak ve aceleci kar tanelerini ateşe vermek istiyor gibiydi.

Thomas. Ne kadar küçük olsalar da ölülere karşı hiçbir koruma yoktu. Karı ilk görüşü. Belki üç yaşında bile değildi. Onu uyandırmışlar, mucizeyi göstermek için beraber bahçeye çıkmışlardı. Ama o çığlık atmış, ağlamış, yüzünü Roelfje'nin göğsüne gömmüştü. Arthur hâlâ nasıl bağırdığını hatırlıyordu: "Hayır, yok! Hayır, yok!"

Çok uzun zaman önceydi ama o yüksek, tiz ses hâlâ kulaklarında çınlıyordu. Olağanüstü. Yüzler nasıl oluyor da yavaş yavaş kayboluyor, geri çekiliyor, bir daha görülmek istenmiyor, o tek bir cümle ise tüm bu yıllar boyunca zarar görmeden ses olarak kalıyordu?

Dışarısı, kaçış. Kar yüzüne, saçlarına, gözlerinin kenarlarına çarpıyordu. Islak kristalleri temizleyip yukarı baktı. Victor resimdeki metrese sahip olabilirdi ama onun da altın meleği vardı. Orada, yerkürenin kubbesinin üzerinde, yukarıda, soğukta, karın kamçıladığı çıplak altın göğüsleriyle dans ediyordu. Belki büyük yıldızdaki barış meleği olan, o da altından kız kardeşini görebilirdi. İster Barışı ister Zaferi olsun, bir şeyi temsil eden kadın figürleri her zaman olabildiğince yükseğe ve uzağa yerleştirilmişlerdir.

Neden hep bu kadar az meraklı olduğunuzu merak etmişizdir. Biz yalnızca refakatçiyiz, gerçekten yaşasaydık, düşünmeye daha çok zaman ayırırdık. Anlayamadığımız şeylerden biri de hiç sorgulamadan kendi varoluşunuza bu kadar uyum sağlamanız. Sahip olduğunuz sonsuz olanakların farkında olmamanız. Endişelenmeyin, hikâyeyi bölüp durmayacağız. En fazla dört beş kez, hepsi de çok kısa. Bize inanın. Bu esnada onu çok iyi takip edeceğiz. Hâlâ otobüs geçmiyor. Spandauer Damm Caddesi'nde bir kar küreme aracının yaklaşmakta olduğunu fark etti. Araç karları güzelce temizliyor, o da aracın arkasında yürüyor, uşakları onun için yolu açıyorlarmış gibi. Birikmiş kar iki yanda bir duvar oluşturuyor, o da beyaz bir hendekte yürüyor. Fakat asıl kastettiğimiz şu: sizler ölümlü olabilirsiniz ama küçücük bir beyin bile sonsuzluk veya geçmiş üzerine kafa yorabiliyor ve de siz bu yolla size verilen kısıtlı zaman ve mekânla aslında alabildiğine bir zaman ve mekân sahibi olabilirsiniz, işte cevaplanamayan bu. Sizler, istediğiniz takdirde, her çağı, dünyanın her yerini sömürgeleştirebilirsiniz. Sizler muhakeme yeteneğiniz sayesinde evrende bunu yapabilen tek canlı türüsünüz. Sonsuzluk, Tanrı, tarih, bunlar hepsi sizin buluşlarınız, o kadar çok icat etmişsiniz ki, içinde kaybolmuşsunuz. Her şey aynı anda hem gerçek, hem de yanılsama ve bu da hayatı güçleştiriyor. Bu da yetmiyormuş gibi, yaşadığınız an, durmaksızın değişen geçmişle, sürekli canınızı sıkıyor. Dünün kahramanları, bugünün zalimleri, zaman bomba misali arkamızdan sürekli infilak ediyor. Daha çok şey öğrenmek istiyorsanız, zamanın akışına karşı koymalı ama aynı zamanda da zamanda ilerleyebilmelisiniz. Bu şekilde hiçbir yere gidemiyorsunuz. Kim olduğumuzu merak ediyorsunuz. Bizi bir koro olarak düşünün. Sizden daha ötesini görebilen ama tanık olmaya gücü olmayan

gözlemciler, izlediğimiz şeyler belki sırf biz izlediğimiz için var olsalar bile. Bakın, o şimdi, birkaç saat önce yaşlı kadını bıraktığı Richard-Wagner-Platz istasyonunda. Bu arada kadın öldü, zencinin durumu da iyi değil. Kar küreme aracının arkasında yürüyen adam henüz bunu bilmiyor. Sizin koyduğunuz sınırlamalar yüzünden. Ve belki böyle olması daha iyi.

Arthur Daane yeraltına götüren basamakları inmeye başladığı anda, dışarıda bandoya benzeyen bir ambülans sesi duydu. Aşağısı çok huzurluydu, metronun alacakaranlığı, gürleyerek yaklaşan trenler ve ıslık sesi çıkararak esen soğuk rüzgâr hoşuna gidiyordu. Ama en çok buradaki anonim birlikteliği, insanların birbirlerini inceleyen bakışlarını, etraflarında yaratmaya çalıştıkları savunma alanlarını, daha sonra bu siperden keşfetmeye, sınıflandırmaya ve yargılamaya başlamalarını seviyordu. Gazetene gizlice ortak olanlar, gözleriyle soyan azgınlar, ırkçılar, bas sesleri en uzak köşeden bile duyulabilen walkmenlerine başlarıyla tempo tutan mankafalar... Yeterince uzun kalınca herkesin performansını izlemek mümkündü.

"Onlar benim ailem," demişti kendisini Berlin'e ziyarete gelen Erna'ya.

"İşte böyle söyleyince iyice zavallı oluyorsun." Erna hep ne düşünüyorsa onu söylerdi.

"Aralarından annenle babanı seçmemi ister misin?"

"Hayır, zahmet etme."

O günden sonra hep anne veya baba olabilecek birileri var mı, diye bakmaya başlamıştı. Böyle bakınırken Türk bir baba, Angolalı bir abla, Çinli bir anne ve tabii ki sayısız Alman akraba edinmişti.

"Ya arkadaşlar?"

"O zaman iş gerçeğe dönüşür."

"Peki ya ölçüt ne?"

"En son kardeşim E. T. A. Hoffmann'ın bir romanını okuyordu, en son annem Doğu Berlinliydi."

"Kesin o da bir şeyler okuyordur, öyle değil mi?"

"Hayır, ağlıyordu ve bunu kimseye göstermeden yapmaya çalışıyordu."

Bu kez ortada baba yoktu. Bismarckstrasse'de aktarma yaptı. Aslında Alman Tarih Müzesi'ne gitmek istiyordu ama bir günde iki müze fazla gelecekti. Ayrıca Berlin'in tamamı tarihi bir müzeydi zaten. Hayır, Café Einstein'a gidip sıcak şarap içecekti. Üşüdüğünü ancak o zaman fark etti.

Café Einstein'da Almanlar Avrupalıya dönüşmüştü. Bu mekân rahatlıkla Paris'teki St. Michel Meydanı ya da Amsterdam'daki Lüksemburg restoranıyla kıyaslanabilirdi. Müşteriler, kendisi gibi, dergilerden fırlamışa benziyorlardı. Kim bilir, belki onların da metroda birer aileleri vardı. Yoksa burada oturamazlardı zaten. Kafede yere kadar uzanan önlükler giymiş uzun boylu sarışın kızlar hizmet ediyordu. Dünyanın dört bir yanından gazeteler, sırtlarından uzun çubuklara geçirilmişti. *Le Monde*, *Corriere della Sera*, *Taz*. Onunkiyle aynı anda bir başka el *El País*'e uzandıysa da kendi eli daha çabuktu. Kadın öfkelenmişti, açıkça görülebiliyordu. Pırıltılı gözleri vardı. Berberî olmalı. İlk düşüncesinin bu olduğunu, bu düşüncenin mistik bir şekilde doğru olmasından ötürü hatırlıyordu. Gazeteyi ona doğru uzattı ama kadın hayır anlamında başını iki yana salladı. Yani mesele gazete değildi, geç kalmış olmasıydı, kaybetmesiydi. Kadın *Le Monde*'u alıp barın köşesinde kayboldu. Arthur camın yanında bir yer bulmuştu. Saat henüz dört bile olmamıştı ama dışarısı gece gibiydi. "Karanlıkta yürüyen halk." Nereden geliyordu bu söz? İnançsızları mı kastediyordu? Neden Arno orada değildi ki? O her şeyi bilirdi. Not edip akşam sormalı. Oysa daha o anda unutmuştu. Ona öyle öfkeyle bakan o yüz, ne çeşit bir yüzdü o? Sağ elmacık kemiğinde bir yara izi vardı. Aslında elinde, işaretparmağı ile başparmağı arasındaki o tuhaf, kemiksiz, yumuşak kısımda da bir yara izi vardı. Victor buraya kalem yatağı diyordu. Kadın elini uzatmış, böylece yara izi gerilmiş, parlak, daha açık renkli başka bir deri ortaya çıkmıştı. Yüzündeki yara izi daha kabaydı, birisi parmağıyla elmacık kemiğinin üzerine kendi damgasını bırakmak üzere sertçe bastırmış gibiydi. Bir an kadına gazeteyi götürmeyi düşündü ama bu saçma olurdu. Öyle öfkeli bakmasaydı şimdi *Le Monde* yerine *El País* okuyor olacaktı. Şehir ya da dünya, İspanyolca ya da Fransızca. Alman olmadığı kesin, hele de o yüzle. Kaybetmeye de tahammülü yok. Hemen

unutup gazeteye dönmeli. Skandallar, yolsuzluk, González, ETA, bir türlü kendini veremiyordu. İspanyol olabilir miydi? Öyle görünmüyordu ama bunun bir önemi yok. Her halükârda dergilerden fırlamış gibi değil, dergi mankenlerinde yara izi olmaz. Günümüzde kimse olduğu gibi görünmüyor. Almana benzeyen Yahudiler, Amerikalıya benzeyen Hollandalılar, Keltiyle, Yahudisiyle, Mağribîsiyle İspanya. Mağribî. Berberî, bu nihayetinde Arthur'un ilk düşüncesi olmuştu. Şimdi yüzünü gerçekten gazeteye gömmesi gerekiyordu. Ülkeler oyun gibidir, kuralları bilirseniz uzaktan da oynayabilirsiniz. Almanya'nın kurallarını öğrenmeye çalışıyordu, İspanya'nınkileri zaten biliyordu. Belki yeterince değildi ama hiç yoktan iyidir. Gazeteyi okurken altyazıları da okumayı becerebilen, en yeni yolsuzluk skandallarının –ki Bizans oyunundan farksızdılar– ince ayrıntılarını takip edebilen, her şekilde İspanyolları az çok tanıyor demektir. Uyuşturucu ticaretinden para kazanan generaller, sahte belgelerle Laos'a kaçan emniyet müdürünün iade edilmesi, sınır ötesine ölüm komandosu gönderen bakanlar, tuhaf zevklerini gerçekleştirirken dümen kurulup gizli kameraya çekilen yayın yönetmenleri, para, alçakça, pis kokulu işler, kimseyi şaşırtmayan yalanlar ve menfaatle dolu bir lağım çukuru. Belki de İspanya'yı sevmesinin nedeni, bütün bu maskaralıkların gündelik hayatın bir parçası olmasıydı. Saçma tabii. Yirmili yaşlarının başında taze bir kameraman olarak işe başladığı dönemlerde, turizmle ilgili programlar çekmişti. Programlar milyonlarca Hollandalının gitmeyi tercih ettiği Sevilla'daki Semana Santa, Costa Brava, Torremolinos, Marbella gibi bilindik yerlerle ilgiliydi. O seyahatler esnasında gerçekten ilgisini çeken şeylerin ne olduğunu öğrenmişti. Ucuza tüketilen ülkenin geri kalanıyla hiçbir ilgisi olmayan, mağrur, kendi benliklerini korumuş şehirler, Kastilya ve Estremadura'nın kurak, sert düzlüklerindeki taş adalar onu büyülemiş, kendi benliğine ait bir şeyler saklı kalmış da o da bunu yeni keşfetmiş gibi hissetmişti. Daha sonra dili adamakıllı öğrenmek istemiş, onu oraya götürebilecek her iş teklifini kabul etmişti. Birkaç yıl önce, Madrid'in sefil bölgelerinden Plaza Manuel Becerra'da küçük bir daire kiralamış, daireyi Daniel García'yla paylaşmıştı. Bu paylaşım ikisine de iyi gelmişti zira Nikaragualı bir yönetmen olan

Daniel, Angola'da ağır yaralanıp yıllarca süren nekahet döneminin ardından yeniden fotoğrafçılığa başladığı için düzenli olarak Amsterdam ve Berlin'e gitmesi gerekiyordu. Arthur ise Madrid'i ülkeyi dolaşmak için harekât merkezi olarak kullanmıştı. Batı Alman Radyo ve Televizyon Kurumu'na, İspanya'daki manastırlarla ilgili bir proje sunmuş, bunun için Arno Tieck'i önermişti. Proje bir yıldır bekliyordu, burası yavaş yavaş Hollanda'ya benzemeye başlamıştı. Zor görünen ve yirmi dakikadan fazla süren her şey şüphe uyandırıyordu. Ne para getiriyordu ne de merak uyandırıyordu. "Böyle bir şeyi kim izler ki? Bugün kiliseye giden insan sayısı nüfusun yüzde yirmisinden az ve bunlardan kaçı Katolik biliyor musun? Manastırmış... Ama Zen manastırlarıyla ilgili bir şeyler yapmak istersen..."

Tuvalete gitmek için ayağa kalkıp barın yanından kıvrıldı. Kadın hâlâ oturuyordu, büsbütün yoğunlaşmıştı. Teninin ne kadar solgun olduğunu fark etti. Gazeteyi önüne, masanın üzerine koymuş, her iki eli kulaklarının hizasında, yumrukları kablo öbekleri gibi havada duran kısa siyah saçlarının arasındaydı. Saçları sert olmalıydı. Dönerken yine kadının yanından geçmişti, kadın kıpırdamamıştı.

Onu İspanyol sanıp sanmadığını merak etti. İkisinden birinin konuşması kadar normal bir şey olamazdı. Nihayetinde yabancı bir ülkede aynı ülkenin vatandaşlarıydılar. Ama Arthur İspanyol değildi, demek ki belki kadın da İspanyol değildi. Ayrıca yabancı insanlarla samimiyet kurmak onun yapabileceği bir şey değildi.

"İnsanlar değil Arthur, kadınlar." Erna. Böyle fırsatları hiç kaçırmazdı.

"Ama ben yapamam."

"Nedenmiş o?"

"Kendimi hep o kadının yerine koyarım. Çakalın biri olmadık yalan bir hikâyeyle yanına geliyor, oysa tek istediği seninle yatmak."

"Durum böyleyse hakkın var."

"Peki durum böyle değilse?"

"Kadın bunu fark eder. Olayın seyrine göre değişir o zaman."

"Ben çok utangacım."

"Lütfen burada dur. Bütün dünyayı dolaşıp film çekiyorsun ama kadınlarla konuşamayacak kadar utangaçsın. Kendini gülünç duruma düşürmekten korkuyorsun. Kibirden başka şey değil bu. Ama bu yüzden çok şey kaçırıyorsun."

"Muhtemelen öyle."

Gazeteyi karıştırmaya devam etti. ETA'yla ilgili bir makalede daha önce gördüğü bir fotoğraf yer alıyordu. Yanmış bir otomobil, ön koltukta oturan bir ceset, başı caddeye doğru dışarı sarkmış. Fotoğraf siyah beyaz olduğu için kaldırımdaki kan birikintisi zift gibi görünüyordu. Elli yaşlarında bir erkek başı, kusursuz bıyığının altındaki ağzı hafif aralık. Bıyığını o sabah düzeltmiş. İzin gününde bir subay. Ama ETA izin yapmıyordu; kader orada yaşayanların etrafından ayrılmıyordu. O yıl ölenlere eklenen bir yenisi, yazılacak koca tarih kitabına eklenecek iki sözcük daha. İsmi diğerlerinin yanına kolayca eklenebilecek ve kitabın bütünü içinde kaybolacak biri. Bir sonra çıkacak kitabın içinde, diğerleriyle beraber belki yalnızca tek satırla değinilecek. Olayı kenardan izleyenlerin yüzüne baktı. Hepsi böyle bir fotoğrafta nasıl durmaları gerektiğini biliyor, sanki bir yönetmen onlara ne yapmaları gerektiğini söylemiş. O hanımefendi biraz sağa, neredeyse pençesi olmuş eliyle babasının ceketini çekiştiren çocuk bir adım öne, yüzlerinde dehşet, öfke, acı, üzüntü, çaresizlik. Tarih makinesi çarklarını, yalnız İspanya'da çekilmiş o fotoğrafta değil, Arthur'un geldiği bu şehirde de yine kan ve acıyla döndürmüş.

Dışarıya baktı. Kar durmuştu. Kimse bu havada çekim filan yapmazdı, tabii ki bu da çekim yapması için bir nedendi. Şimdi hızlıca kamerasını almak için eve giderse, Potsdam Meydanı'ndaki inşaat çalışmalarını çekebilirdi. Film akademisinde, yıllar önce, bunun benzeri çekimler yapıp gösterdiğinde herkes ona gülmüş, sonradan da hocaları bunu ona yasaklamışlardı. ("Film izlenmek içindir Daane. Alacakaranlıkta kendi zevkine uygun filmler çekmek istiyorsan bu senin bileceğin iş, ama bunun için buraya gelmen gerekmiyor, hele de televizyonu hiç düşünmemelisin.") Doğruydu, ama her zaman değil. Önemli olan da, bu bazı zamanlardı. Başlangıçta mücadele etmişti. ("Sırf bu

yüzden yapmazsan, günün önemli bir kısmını görmezden gelirsin." "Tabii ki yapabilirsin Daane ama günün o kısmını göstermek veya aynı atmosferi yaratmak için teknik araçlar vardır ve sen bunu kullanmak istemiyorsun. Düşünsene karanlıkta oturup kitap okuyabilir misin?")

Fotoğraf çekmek kitap okumak değildi, böylece gece ve gündüz ile gündüz ve gece arasındaki saatler, o saatlere ait grinin ve belli belirsiz görülmezliğin tüm incelikleri onun uzmanlık alanı olmuştu. En güzeli, gri, fotoğrafın renklerini buladığında, selüloitin gizemli pırıltısı diye düşünüyordu. Yerden yavaş yavaş yükselen ve yine orada kaybolmaya çalışan karanlıkta, batan ve doğan güneşin saçabileceği olası tüm ışık biçimleri mümkündü, özellikle de, güneş görünmüyorsa, henüz doğmamışsa ya da artık doğmayacaksa, zira ortaya çıkan sonuç ancak o zaman heyecan veriyordu. Projektörler, kazı alanındaki vincin ışıklı gözü, ıssız sokakta neon ışıkları, çekimi siyah beyaz yaptığınızda bile her biri kendi ton özelliğini koruyan turuncu ve buz mavisi tepe lambaları, seyir halindeki trenlerin hızlı ışıkları, ağır ilerleyen trafik, karanlıktaki ışığın tarifi imkânsız büyüsü.

Çektiği onlarca metre filmi ne yaptığı sorulsa, verecek gerçek bir karşılığı ya da en azından açıkça dile getirebileceği bir yanıtı yoktu. Elindeki malzeme hiçbir şeye uymuyordu. Bütün yaşamı belirli bir proje olarak adlandırılmadıkça, belirli bir projenin parçası değildi. Karşılaştırmak gerekirse, bir yazarın not alması gibi çekim yapıyordu. Bunu kendisi için yapıyordu. Peki bunları nasıl değerlendirmişti? Değerlendirmemişti, şimdilik değerlendirmemişti. En azından saklıyordu. Belki bir gün işine yarardı. Belki de yalnızca alıştırma yapıyordu, tıpkı hikâyeye göre hayatının sonunda kusursuz bir aslan çizebilmek için her gün bir aslan çizen şu Çinli ya da Japon usta gibi. Gün gelecek, alacakaranlığı kimsenin çekemediği gibi çekebilecekti. Ayrıca başka bir sebebi daha vardı, av. Avlanmak, biriktirmek, tıpkı Avustralya'daki Aborjinlerin yaptığı gibi: eve bir şeylerle dönmek, bu kadar basit. Onun birikimi, Madrid'de, Amsterdam'da ve burada Berlin'de depoladığı film rulolarıydı.

Çubuğa asılı bayrak görünümlü gazeteyi kapatıp yanına alarak kafenin içinde yürümeye başladı. Zaten kadına gazete-

yi götürme niyetinde değildi ama oradan kalkmış olduğunu görünce hem rahatlamış hem de hayal kırıklığına uğramıştı. Acele etmesi gerekiyordu. Karanlığı seviyordu ama duyguları karşılıksızdı, karanlık asla beklemezdi. Nollendorfplatz durağında metroya binip Deutsche Oper durağında indi. Kiraladığı oda, Goethestrasse'nin arka sokağı olan operanın yakınındaki Sesenheimerstrasse'deydi. Sokakta bulunan ve yazın annelerin çocuklarıyla vakit geçirdiği çocuk parkında bir grup Türk genci karda bir başlarına titriyorlardı.

Merdivenleri koşar adım çıktı, fotoğraf makinesini alıp evi terk etti. Yarım saat sonra Potsdam Meydanı'nın metro istasyonunun merdivenlerinden çıkıyordu. Victor ilk buluşmalarından sonra onu, ilk Berlin dersini aldığı buraya getirmişti. Bu şehrin bölündüğüne tanık olan bir kişi, eski halini asla unutamazdı. Unutamaz, tanımlayamaz, tam olarak anlatamazdı. O ise şimdi burada yalnızdı, ava çıkmıştı, ama neyi? Bir zamanlar tanık olduğu ama bir daha asla göremeyeceği şeyleri. Ya da belki burasının eski ve onun yalnızca fotoğraflardan gördüğü halini. Kar olmasa altında ne göreceğini biliyordu: işçilerin sarı baretleriyle, derinliklerde geçmişi arar gibi tünel açtıkları dört bir yanı kazılmış toprak. Bilimkurgu makineleri gibi sarsıntıyla ileri geri gidip gelen buldozerler, kazma, gıcırdama, delme sesleri.

"Sanki toplu mezar buldular." Erna. Ziyaretine geldiğinde, hac görevinin bir gereği gibi onu hemen buraya getirmişti. Doğrusu arkadaşı haklıydı, yalnız burada ceset bulamayacaklardı. Yine de bu kazılar, eşelemeler, geniş, çelik kepçelerle sert zemini kazıyan o makineler, burada yeniden kavuşulması olanaksız bir geçmişi ya da fiziksel olarak var olan, dokunulabilen, dikkatlice çıkarılması gereken bir şeyi aradıkları düşüncesini uyandırıyordu, böyle bir geçmiş yalnızca toprak, beton ve tozdan ibaret olamazmış gibi. Hitler'in sığınağı buralarda bir yerlerde olmalıydı, ayrıca bu civarda Gestapo'nun işkence odaları da bulunuyordu ama mesele bu değildi zira bunlar yeterince somuttu. Arthur'un kastettiği, savaştan önce de sonra da var olan, aynı anda hepsi birden ortadan kaybolan ve ne kadar derin kazılırsa kazılsın bir daha asla geri gelmeyecek olan şeylerdi.

Bir otomobil yaklaşıyordu. Parlak farların ışığı, karın altına gizlenmiş buldozerlerle kepçelerin tuhaf biçimleri üzerinde, makinelerin açtığı çukurların ortaya çıkardığı kübist düzlüklerin üzerinde belirmişti. Farlar derinlik farklarını vurguluyor, kardan duvarları bir anda siyaha boyuyor, sonra hemen yine ışıltılı bir örtüye dönüştürüyor, hareketsiz vinçlerin alanı korumak üzere aydınlattığı ışıklarıyla karışan durgun, pudramsı maddeyi hareket ettiriyordu. Otomobil iyice yaklaşınca, bunun yeşil beyaz bir polis aracı olduğunu gördü. Mavi tepe lambalarını çalıştırmamışlardı. Ne yazık. İçindeki iki polis memuru tartışıyordu. Kadın bir şeyi savunuyor, adam omuzlarını kaldırarak başını onaylarcasına sallıyordu.

Kadın dışarı çıktı. Kabarık saçlarının üzerinde güçlükle duran yeşil kepi zapt etmeye çalışır gibi bir el hareketi yaptı.

"Burada ne yapıyorsunuz?"

Sorudan çok bir suçlama gibiydi. Arthur'un o gün konuştuğu ikinci üniformalı kadındı. Kamerasını gösterdi.

"Evet, görüyorum," dedi kadın. "Ama parmaklıkları açmışsınız. Yasak olduğu büyük harflerle yazıyor. Ayrıca kilitliydi."

Kilitli değildi. Metal parmaklıklardan ikisinin arasında dar bir açıklık vardı – Arthur da bu aralığı açarak kendine yol yapmıştı. Ayrıca zaten bir şeyler hep yasaktı. Konuşmadı.

Kuzey ülkelerinde kadın polislerin güzel olması nadirdi. Espri yapmanın zamanı değildi, hele de bu kadına. Kadın dört bir yanlarını sarmış tiyatro ışıklarının artırdığı endişeli bir ciddiyetle bakıyordu. Bu sahneyi çekmek isterdi: ölüler krallığının bekçisiyle, isimsiz, tek gözlü bir kimsesiz. Ortam çok sessizdi. Otomobilin motorunun yumuşak gürültüsü, sessizliğin yoğunluğunu artırıyordu. Otomobilin içindeki adam hiç hareket etmiyor, yalnızca izliyordu.

"Hava kararmak üzere."

Ses tonu suçlamadan şikâyete dönmüştü. Parmaklıkların metal boşluklarından birbirlerine baktılar. Arthur kamerasını kapatmamıştı, şimdi kadının kalçasını çekiyordu. Maskaralık.

"Çekimim için yeterli diye umuyorum." Karanlık benim uzmanlık alanım, demek istedi ama söylemedi. Kadın da bir şeyler söyleyecekti ki telsizinden ısrarcı bir ses patladı: şüphe-

li bir şahıs, erkek. Araçtaki adam telsizi yanıtlarken, aynı anda kadına seslendi. Köpeği çağırır gibi, diye geçirdi içinden Arthur.

"Hemen gidin," dedi kadın ve ekledi, "burası çukurlarla dolu ve çok tehlikeli."

Otomobile dönüp geri manevra yaptı. Mavi tepe lambası yanıp sönmeye başlamıştı. Camdan bir şeyler seslendi ama Arthur siren seslerinden ötürü ne söylediğini anlayamamıştı, her şey öyle hızlı gelişti ki güçlükle kaydedebildi. Kadın gaza öyle sert basmıştı ki arabanın kontrolünü kaybetmişti. Arthur kadının ağzını açışını, tüm gücüyle direksiyonu kırarken, o anda köşeyi dönen kar küreme aracının devasa gövdesine bindirişini izledi. Siren sesi çarpışmadan sonra da acı acı inlemeye devam etmişti. Arthur kadının tuhaf, yumuşak inlemelerini ancak ses kesilince duyabilmişti. Sese doğru yürüdü. Kadın aracı dosdoğru kepçeye sürmüştü. Çarpmadan ötürü kasketi başından kaymış, kırık ön camdan motor kapağına uçmuştu. Yüzündeki kanlar usulca karın üzerine düşüyordu. Arkadaşı dışarı çıkmış, kar küreme aracının şoförü de aracından aşağı inmişti.

"Na, so was" dedi. "Das war aber nicht meine Schuld. Ich kann doch überhaupt nicht manövrieren."*

Arthur kepi motor kapağından aldı. Kadın hafifçe inliyordu.

"Yardım edebilir miyim?" diye sordu iki adama. Polis Arthur'a bakıyordu, kamerasını gördü, sanki her şeyin suçlusu o kameraydı.

"Nein, gehen Sie. Und nicht filmen!"**

Bu esnada hava büsbütün kararmıştı, Arthur için bile fazla karanlıktı. Uzakta ambülansın sesini duydu. Üç farklı tepe lambası. Buna eşlik eden bir müzik. Şehir bir sanat eseriydi, o da bunun bir parçasıydı. Uzaktan kadını sedyeye alıp ambülansa koymalarını izledi. Polis aracı trafiğe çıkabilecek haldeydi. İki adam birbiriyle konuşuyordu. Tek tanık oydu ama ona ihtiyaçları yoktu.

Peşinden ikisi de araçlarına binip gittiler. Birden ortam sessizleşmişti. Brandenburg Kapısı'ndaki tenha trafiğin sesi, müzik başlamadan önce kasetten çıkan ses gibi yumuşak ve boğuk bir hışırtıya benziyordu.

* "Benim suçum değildi. Manevra yapacak yer yoktu." (ç. n.)

** "Hayır, gidin. Çekim yapamazsınız!" (ç. n.)

"Hava neredeyse karardı," demişti kadın. Daha az önce orada durmuş konuşuyorlardı. Kadın tabii ki onun orada neyi çekmek istediğini anlamamıştı. Şu anda yitip gitmiş o anı çekecekti işte. Sözcüklere döküp de anlatamadığı, özellikle de başkalarına anlatamadığı dünyanın vurdumduymazlığı, o ana ait hatıraların iz bırakmadan yokoluşu. İşin ilginç tarafı herkesin bunu görmezden geliyor olmasıydı. Hiç bu yüzyılda olduğu kadar çok katliam, cinayet, soykırım yaşanmamıştı. Bunu kimseyle konuşmanın lüzumu da yoktu zira herkes biliyordu. Belki de saldırı, infaz, tecavüz, kafa kesmek, on binlerce insanı yok etmek henüz en kötüsü değildi – en kötüsü, bunların hemen unutulması, yedi milyarlık bir nüfus için artık bunun bir önemi yokmuş gibi günlük hayatın akışına dönülmesiydi. Onu en çok rahatsız eden de, sanki insanlığın isimleri olmadan da, şuursuzca nefes almaya devam edebilirmiş gibi davranmasıydı. Madrid'de bomba patladığı sırada oradan geçmekte olan kadın, Cezayir'de boğazları kesilen yedi keşiş, Kolombiya'da ailelerinin gözleri önünde vurularak öldürülen yirmi genç, Johannesburg'da işinden evine dönen bir tren dolusu insanı beş dakika içinde parçalara bölüp ortalığı kan gölüne döndüren palalar, denizin üstündeyken bombayla infilak eden uçakta yaşamını yitiren iki yüz yolcu, Srebrenitsa'da öldürülen binlerce genç, erkek, Ruanda, Burundi, Liberya, Angola'daki yüz binlerce kadın, çocuk. Bir günlüğüne ya da bir hafta boyunca haber oluyorlardı, birkaç saniye için kablolar yoluyla dünyaya ulaşıyorlardı ama sonra kayıtsızlığın giderek arttığı, kapkara, her şeyi silen karanlık başlıyordu. O insanların, ölülerin, artık bir isimleri olmayacaktı, her biri kendi korkunç ölümlerinin biricik anlarında, felaketin boşluğunda silinip süpürüleceklerdi. Son zamanlarda izlediği görüntüler aklına geldi: şu ya da bu şekilde savrulmuş, parçalara ayrılmış, çürümüş, kabloyla bilekleri birbirine bağlanmış iskeletler, vızıldadıkları fotoğrafta bile fark edilebilen sineklerle vücudu kaplanmış bir çocuk, Grozni'deki bir birlikte, çöp kutusundaki atıklar arasında bir Rus askerinin kafası, leşlerin, ayakkabıların, valizlerin sürüklendiği petrole bulanmış su. Bu görüntülerden birinde bir kanca suyun içinden bir sütyen çıkarıyordu, tüm dünyaya sergile-

nen bu küçük giysi parçasını daha aynı günün sabahında giyen ya da katlayıp çekmeceye koyan bir kadın vardı, ismi gazetedeki öbür isimlerin arasında yerini almış olsa bile sonsuza dek silinmiş biri.

Bu meydanda da durum farklı değildi. Eskiden, batı kısmında, meydanın üzerinden doğuya bakabileceğiniz bir platform bulunuyordu. Mondrian'ın ilk çalışmalarından birine benzeyen, insanların arabalarla sınırdan kaçmalarını engellemek için geometrik düzende, metal bariyerler konmuş geniş, boş bir düzlüktü. Meydanda, artık şehirde sıradan kıyafetlerle dolaştıkları için asla fark edemeyeceğiniz köpekli, üniformalı adamlar yürürdü. Başkalarının başını ağrıtmamak için yanlarında açılmaması gereken bir başka düşünce daha: söz bundan açıldığı anda insanların yüzünde bir sıkılma belirtisi baş gösteriyordu. Zira bunlar bilmedikleri şeyler değildi. Hazmı zor bir geçmiş hapı biçimindeki günlük terör dozundan herkes payına düşeni almıştı. Felaketin dünyayı artık sonsuza dek mesken tuttuğunu söylemek saçmalık olurdu, kötülük zaten hiç eksik olmamıştı; sırf şimdi böylesine geriye dönülmez bir biçimde teknolojiyle kaynaştığı için başka türlü bir felaket haline dönüşmüş filan değildi. Arthur bu kadarını düşünemiyordu artık. Beyhude bir şekilde kovaladığı görüntülerde önemli olan yapmaya çalıştığı şeyin olanaksızlığıydı. O köpekler ve askerlerden önce burada başka askerler vardı, burada, ismi kurbanlarınınkinden daha uzun yankılanan bir adam, yıllar önce tüm dünyanın okuduğu bir kitapta amansız haçlı seferini ilan etmiş ve alçakça ölümüne kadar toprağın altında bir ruh gibi yaşamıştı. Arthur son güne kadar hâlâ cehennemden ölüme ve ölümden cehenneme mesaj getirip götüren küçük uçakların iniş yaptığı o yeri belli belirsiz görebiliyordu. Kışın soğuğuna karşı yakalarını kaldırmış, bir marazdan öteye anlam ifade etmeyen adamın, yaşları on dört on beşi geçmeyen ve kendisiyle beraber ölüme sürüklediği bir çocuk ordusunu selamladığı son günlerinin fotoğrafları hâlâ canlıydı. Öte yandan o platformda bir çıtaya iliştirilmiş, büyük bir fotoğraf daha vardı, şimdi üzeri karlarla kaplı öbür geçmişler gibi başka bir geçmişin fotoğrafı, siyah-beyaz bir geçmiş, beyaz bir masa örtüsündeki kül

rengi kutuları andıran dört köşeli arabaları ışıldatan güneşin aydınlattığı bir meydan, aynı meydan. Banliyö trenleri, rayların ışıltısı ve bütün bunlar içinde en tuhafı da: insanlar. Her fotoğraf zamanı durdurur ama bunun nedeni teknoloji mi, yoksa büyütülmemesi gereken bir görüntünün büyütülmesi mi, bilinmez, bu fotoğrafta biri, zamandan mermer kadar sert bir zaman parçasını kesmeyi başarmış gibiydi. Güneş parlıyordu, her fotoğrafta aynı parlamalıydı ama burada öyle bir ışık saçıyordu ki içindeki her şey donmuştu. İnsanlar sonsuza dek donmuş arabalarının arasında, kaldırıma ya da banliyö treni durağına doğru yürüyorlardı. Kimsenin kolunda yıldız yoktu, kimsenin suratından suçlu ya da kurban olduğu anlaşılmıyordu ama kaderlerine yürüyen bu insanların istisnasız hepsi donmuştu, bir daha geri döndürülemeyecek o anda ve o yüzyılda belgelenmiş görüntülerinin üzerine eklenecek yüzlerce görüntüden bihaberdiler: o meydan nice geçit törenleri, zehirli örümcek ağları, ölülerin yakıldığı odun yığınları, savaş meydanları, etrafı çevrilmiş boş araziler, muhafızlar, köpekler ve en nihayetinde bu uğursuz yüzyılın sonunda, modelleri kâğıt üzerinde çoktan çizilmiş geleceğin Mercedeslerinin bütün azametleriyle sergileneceği galerilerin kurulacağı, kalın kar tabakasının altında kalmış inşaat çukurları görecekti.

"Geçmiş atomlardan oluşmuyor," demişti Arno, "anıtlar sahtekârlıktır, anıtların üzerindeki isimler birini hatırlatmaz, o kişinin yokluğunu hatırlatır. Verilen mesaj aslında feda edilebilir olduğumuzdur, bu da anıtların paradoksu, zira onlar aksini iddia eder. Hiç olmasalar daha iyi."

Arthur bu sözlerden tuhaf bir hisse kapılmıştı ve sıkça olduğu gibi, Arno'yu doğru anladığından emin olamamıştı. Arno, sözcükleri kendine özgü, Tanrı vergisi bir şekilde kullanıyordu. Düşünceleri bir solucanın hareketlerinin hızıyla karşılaştırılabilirdi. Söz söyleme hünerine inanmadığından değil, yalnızca bir şeyleri çözmesi uzun zaman alıyordu. Bir şeyin adı yoksa yalnızca tür olarak var olabilir, tıpkı karıncalar ya da martılar gibi.

"Vay canına!" derdi Vic~~tor~~ böyle bir durumda. Arkadaşlarını aramasının zamanı gelmişti. Heinz Schultze diye birinin

işlettiği bir şarap evinde sözleşmişlerdi, adının hakkını adam vermese de, yemekleri veriyordu.

*

Kar yine başlamıştı ama şimdi başka türlü yağıyor, taneleri büyük olduğundan uçuşamıyordu. Sürekli kenara itmeniz gereken sürgülü bir kapı gibiydiler. Kamerayı eve getirip telesekreteri dinledi. Tek mesaj vardı, Erna'dan. Neşeli ama aynı zamanda da endişeli bu tanıdık ses boş odayı doldurmuştu.

"Ne yapıyorsun Tanrı aşkına! Sen hiç eve gelmez misin?"

"Ev" deyişinden, aslında o sözcüğü söylemek istemediği anlaşılıyordu.

Bunu kısa bir tereddüt, ardından bir kıkırdama izledi.

"Arkadaşların olduğunu unutmadın, değil mi? Hatta bu insanların telefonları var."

Biraz beklediyse de başka mesaj yoktu. Erna. Mesajını silmeyecekti. Gece eve gelince ses duymak her zaman iyidir. Ama akşam zaten çoktan gece olmuştu, sesler boğuktu, trafik yoktu, siyah beyaz, sessiz, aynı zamanda hareketli.

Noche transfigurada, diye, Schönberg'in İspanyolca adlı eserini tılsımlı bir sözmüş gibi mırıldandı. Verklärte Nacht, ama transfigurada çok daha güzeldi, sanki devran dönmüş, her şey daha da gizemli hale bürünmüştü.

Adenauer Meydanı fazla uzak değildi. Şarap evi avukatlar ve dişçilerin olduğu çirkin, modern bir binadaydı, böyle bir yerin burada olduğunu kimse tahmin edemezdi. Önce otoparklı çıplak bir alanı geçmek gerekiyordu, sonra üzerlerinde doktor adlarının yazdığı levhaların olduğu bir dizi buzlu camlı ve hırsızlığa karşı parmaklıklı kapı çıkıyordu karşısına. Ancak ondan sonra, bir köşede, bu ortam için komik kaçan basit bir lamba görülüyordu, kapıyı açınca insan kendini birden Pfalz'da bir köyde buluyordu, alçak tavanlı, karanlık bir oda, ağır, meşe mobilyalar, yetersiz, sarı bir ışık, mumlar, boğuk sesler, birbirine çarpan kadehlerin çıkardığı gürültü. Paltosundaki karları silkeleyip içeri girdi. Uzakta Arno ile Victor'un oturmakta olduklarını gördü. En uç köşede, her zamanki yerlerindeydiler. Herr Schultze onu gördüğüne sevinmiş gibiydi.

"En azından dışarı çıkmaya cesaret etmişsiniz! Die Holländer sind tüchtige Leute, die sind nicht so zimperlich wie die Berliner."*

Arno Tieck'in formda olduğu uzaktan bile anlaşılıyordu; Arno kendini Tanrı vergisi bir beceriyle ifade etmekle kalmıyordu, ayrıca, Arthur Daane'nin adlandırdığı şekliyle, heyecanlı biriydi. Arthur bunu ona bir keresinde söylemişti. Arno bunu tekrarlamış, Arthur ise, ayrıntıları hatırlamadığı için, bu sözcüğün, her şeyin parlak ve aydınlık ışıklı bir ortamda geçtiği ve uzun mücadelelerden sonra birinin, "heyecanlı" olduğu için "seçilmiş" olduğu bir rüyadan çıktığını söylemeye cesaret edememişti.

Ta ki, çok sonraları Arno'yla, Nietzsche'nin öldüğü evle ilgili küçük bir belgeselin ortak yapımında karşılaşana dek. O zaman, bu ifadenin gerçekten yakıştığı tek kişinin, durmaksızın insanı hikâyeler, fıkralar, teorilere boğan bu olağandışı adam olduğunu hemen anlamıştı. Arthur Daane'nin çok nadir okuduğu Nietzsche'den aklında kalan, bir dağın tepesinden aşağı doğru, isimsiz kullara zembereğinden boşanmışçasına ne kadar değersiz olduklarını seslenip ardından aniden gizemli, anlaşılmaz bir iniltiye dönüşen sese eşlik eden kasırga uğultusu olmuştu. Bundan daha fazlasının olması gerektiğini elbette anlamıştı ama içinde yaşadığı çelişkinin ne kadar trajik olduğunu, ancak o metruk evin koridorunda ve merdivenlerinde Arno Tieck'in arkasından kamerayla bir yandan kayıt yapıp bir yandan dinleyerek yürürken anlamıştı.

Arno'yu filme çekmek kolay olmamıştı. Çerçevesi olağanüstü ışık yansıtan bir gözlük takıyordu, sol gözünde sorun olduğu için kontakt lens takamıyordu, bu yüzden o gözün önündeki cam, gözlük camından çok göz bandına benziyor, öbür göz ise asimetrik bir tepegöz gibi müthiş bir biçimde parıldıyordu. Bunların yanı sıra, ekran çerçevesinden kaçmak istermişçesine her yanından fışkıran gri, kalın telli saçları vardı ve konuşurken vücudu sürekli hareket ediyordu. Arthur, aklını kaçıran filozofu ilk kez anladığı hissine kapılmış, hatta feryatlar içinde Torino atının boynuna sarılmış halde, korkunç kardeşinin onca yıl ih-

* "Şu Hollandalılar ne azimli millet, Berlinliler gibi nazlı değiller." (ç. n.)

mal edilmekten acınacak halde görünen evine götürülene dek, o pos bıyıklı koca kafanın ağırlığını kendisinin taşımak zorunda kalmasının nasıl olduğunun ayrımına varmıştı. O zamanlar evde, burasının bir gün müze haline getirileceğini uman bir elektrikçi oturuyordu ama güç ve şiddet fantezisti filozof, totaliter demokrasi cumhuriyetinde rağbet görmediğinden, elektrikçinin bu dileği hiç gerçekleşmedi. Arthur ile Arno'nun arkadaşlıkları oradaki ilk karşılaşmalarında başlamış oldu.

Arthur Daane, arkadaşlıkların çeşit çeşit olduğunu öğrenmişti, ancak yalnız eskide kalmış bir şey olan karşılıklı saygıya dayanan arkadaşlıklar kıymetliydi.

Çekimden hemen sonra, saatlerce montaj odasında beraber vakit geçirdikten sonra Arno Tieck'e filmlerinden bazılarını göstermişti. Arno'nun eleştirileri onu şaşırtmıştı. Bu, onun ne aradığını gerçekten anlayan biriyle kesiştiği ender anlardan biriydi. Doğrusu övülmekten hoşlanmazdı, bunun sebebi karşılığında ne diyeceğini bilememesiydi, ayrıca Arno'nun heyecanı iki ağızlı bir kılıçtı: Bir yandan filmleri bütün olarak cömertçe ve sıcak bir şekilde kucaklarken, daha sert olan diğer tarafı açık bir şekilde çok keskin ve ayrıntılı çözümlemeler yapmıştı. Arthur daha gizli öbür projelerini ona anlatmaya çok sonraları cesaret edebilmişti. Bunlar yıllar içinde çektiği, sıradan bir gözlemcinin anlaşılır bir bağlantı kuramadığı, kimisi o akşam karlar içinde çektiği gibi kısacık, kimisi daha uzun, kimisi tekdüzeliğin eşiğinde, nasıl yerleştirileceğini yalnızca kendisinin bildiği devasa bir bulmacanın parçalarını andıran fragmanlardı.

"Zamanının geldiğini düşünürsem, metnini sen yazar mısın?" Henüz Arno bir şey söyleyemeden eklemişti: "Aklı başında hiç kimse bunu yapmak istemeyecektir."

Arno ona bakmış, bunun onun için bir onur olacağı ya da benzer anlama gelen, başka, eski, kaybolmuş bir Almanya'yı çağrıştıran ama Arno'nun dudaklarından döküldüğünde kulağa tamamen olağan gelen bir şeyler söyleyerek karşılık vermişti. Tıpkı artık kullanılmayan eski bir ifade olan "Sie mir gegrüsst" ya da retorik bir uysallıkla ağızdan dökülebilecek ve en az bu ifade kadar eskiye ait ataç bir küfür gibi.

Sonrasında saatlerce Arthur'un koleksiyonuna baktılar:

Alaska'daki buzlu doğa manzaraları, San Salvador de Bahia'dan candomblé* törenleri, savaş esirlerinin oluşturduğu uzun sıralar, kamplarda çocuklar, paralı askerler, Yunan rahipler, Amsterdam'dan sokak manzaraları. Rastgele olsalar da bir şekilde birbiriyle bağlantılı görüntüler, parçalara bölünmüş bir dünya, kenardan çekilmiş, yavaş, yansıtıcı, yorumsuz, zamanı geldiğinde birbirlerini yekûn olarak –Arno'nun sözüydü bu– tamamlayacak fragmanlar.

Yeni arkadaşı Atlas Dağları'nın güneyindeki deve pazarı görüntülerinde birden görüntüyü durdurması için elini kaldırmıştı.

"Geriye sarsana."

"Neden?" Yanıtını biliyordu, kapana kısılmış hissetti.

"Yavaş, yavaş. Şu gölge... yerdeki şu gölgede bir tuhaflık var. Bu parça olması gerektiğinden uzun ama bunu kasıtlı yaptığın kanaatindeyim."

"Öyle zaten."

"Peki neden?"

"Çünkü o benim gölgem."

"Öyleyse neden kamerayı görmüyorum?"

"Çünkü bunu istemedim. O kadar zor değil." Gösterdi. "Görüyor musun?"

"Pekiyi ama neden? Daha önce de görmüş olabilir miyim?"

"Olabilir. Sebebi kendini beğenmişlik değil."

"Tabii, bunu anlıyorum. Ama bu şekilde hem filmin içinde oluyorsun hem de olmuyorsun."

"Amaç bu. Belki çocukça. Bu..." Doğru sözcükleri aradı. Nasıl söylenirdi ki bu Tanrı aşkına? Bir işaret, görünürlük, görünmezlik. Bir adı olmayan, bu adam dışında kimsenin fark etmeyeceği bir gölge.

"Bu anonim olmakla ilgili bir şey."

Böyle sözcükleri, dile getirildiğinde kulağa fazla cafcaflı gelen soyutlamaları sevmiyordu.

"Ama adın filmde görünüyor, öyle değil mi?"

"Öyle ama konu bu değil... Konu..."

* Afrika'da doğup, Brezilya'da yaygınlaşan bir inanış. (ç. n.)

Sözcükler bir türlü ağzından dökülemiyordu. Vitrindeki bir siluet, kardaki bir ayak izi, odaklanmalı, yüzü görünmeyen birinin üflediği bir çiçek ya da hışırdayan bir dal, izler...

"Görünmez bir imza. Ama bu bir paradoks."

"Fark ettin. Öyle değil mi?"

"Sebebi öldükten sonra da yaşamaya devam etmek istemen mi?"

Mantıklıydı. Öyle görünüyordu ama aslında değildi.

Kimsenin ondan haberi olmazsa, onu fark etmezlerse, artık bu dünyada olmaz, tüm kaybolmuşların bir parçası olurdu. Ama insanın birikimini korumak için tam da bir koleksiyon hazırlamakla meşgulken, kendini kaybolmuşların arasına eklemek istediğini söylemesi zordu.

İlk seferde, yalnızca en bilindik, istenirse doğrudan bir anlam çıkarılabilecek görüntüleri göstermişti. Daha anonim olan diğer kayıtlar, yüzen su bitkileri, devedikeni dolu tarlalar, sıra sıra kavakları kamçılayan rüzgâr, gelgitle beraber seken çulluklar, bunları henüz göstermemişti. Hepsi koleksiyonun bir parçasıydı. Belki de, diye geçirdi içinden, keçileri kaçırdım. Masaya doğru yürüdü.

Victor ile Arno arasındaki konuşma tamamen başka nitelikteydi: sucuklar. Arno sucukları kategorilere ayırmıştı, yumuşak ve sert sucuklar, konu buydu. Arthur o seviyeye henüz gelememişti, onun beyni konuları daha yavaş süzüyordu. Örneğin selamlaşmak kadar doğal bir şey yoktu, öyleyse bunun üzerinde yeniden düşünmek niye? Diğer herkes ondan daha hızlı bir dünyada yaşıyor gibiydi, Victor'un, etrafına ördüğü koza, sıkılganlığı, arkadaşının gelişini resmi bir biçimde kaydetmekten başka bir şeye izin vermezken, Arno'nun onu göğsüne bastırmak için kollarını açtığı bir dünyası vardı. Eskiden, bir şair ya da filozofun Weimar'dan Tübingen'e arkadaşını ziyaret etmek için seyahat ettiği zamanlarda, insanlar birbirlerini Arno'nun yaptığı gibi karşılıyor olmalıydılar. O zamanlardan kalan mektuplarda zaman ve mesafenin kendini hissettirdiği satırlara göre zaman, mesafe ve huzursuzluk böyle selamlaşmalarda önemsenmezdi, yüzlerdeki mutluluğun yoğunluğunu belirlerdi. Bu yüzden de Arno'yu telefonla aramazdı: mektuplaşmalarda ya da fiziksel

yakınlıkta yeşeren retorik yeteneği, telefon görüşmesiyle sağlanan yakınlık yanılsamasında sararıp soluyordu, tıpkı faks ve e-postanın eşzamanlılığının, mesafenin ve çürüyen zamanın pırıltısını götüreceği gibi.

"Olayın, mektubun, eşyanın, tapılan nesnenin gizemiyle ilişkili."

Bu konuyla ilgili konuşmaya başladığında Arno'nun verdiği yanıtı bu olmuştu ve her zaman olduğu gibi Arthur onu hemen anlayamamıştı. "Ne demek istiyorsun?"

Doğrusu soruyu sorarken bile yanıtı biliyordu. Mektup yazmak, hele de Almanca, onun için kolay bir şey değildi ama Arno için çekingenliğini bir kenara atmıştı, arkadaşı hatalarını görmezden gelmek zorundaydı. Nihayetinde, İspanyolcanın eril olarak kullandığı sözcükleri Almancanın dişil olarak kullanması keyfiydi. Hollandaca ise, güneş, ölüm ve deniz gibi sözcükleri cinsiyetlendirmeyi temelden reddeden İngilizcenin aksine, kendini sıyırarak kafasını başka tarafa çevirip çok daha riyakâr bir biçimde, tek bir tanımlığı hem eril hem dişil sözcüklerin önüne getirerek, cinsiyetin yalnızca bir uzman ya da sözlük sayesinde öğrenilebilmesine yol açmıştı.

"Sence de saçma değil mi?" diye sordu Arno.

"Nedir o?"

"Sizin sözcüklerinizin Ren'in öteki tarafına geçince transseksüel olması? Ay Strazburg'da dişil oluyor, zaman eril, ölüm dişil, güneş eril..."

"Ya Hollandacada?"

"Bizde cinsiyet kaldırıldı, sözcükler tek cinsli tanımlıklar taşıyor, cinssiz sözcükler hariç. Artık kimse denizin eril mi dişil mi olduğunu bilmiyor."

Bu düşünce Arno'yu ürpertti.

"Bu şekilde sözcüklerin kökenlerini öğrenmek de imkânsız hale geliyor, Heine haksızdı. Sizde her şey elli yıl erken oluyor. Ama yazmaktan çekinme, sesini duymuş gibi oluyorum."

Yazışmaya işte böyle başlamışlardı. Tabii ki Arno'nun mektupların esrarından kastettiği de buydu. Elle yazıyorlardı –ikisi de bunun için bilgisayarlarını kullanmamışlardı– sanki bu yolla elle yazılmış olanın yerinin doldurulamayacağı vurgulanıyor-

du. Düşünceler mürekkepten akıyordu, bilgisayar çıktısı görüntüsüyle somutlaştırılmamışlardı. Mektubu katlamak, zarf, pul, ıslatmak, yapıştırmak, postalamak. Postalama işini hep kendi yapardı. Bazı ülkelerde mektup bir aslan kafasından içeri itiliyordu. Aslanın ağzı hafifçe açık, dişsiz, bronz ya da bakır dudakları, milyonlarca mektubun içeri itilmesinden rengi açılmış olurdu. Sonra mektup hayret verici bir şekilde uzun bir süre tek başına kalıyordu, bu konuda hemfikirdiler. Aslan mektubu alıyordu ama onu tutmuyordu. Mektup elinden kayıp gidiyordu, öbür elin, arkadaşın elinin mektuba dokunması günler alacaktı. Mektubu posta kutusundan alan, damgalayan, ayıran, teslim eden öbür bütün elleri bilmeyeceklerdi, postacıyı (Arno: "Postacıların hepsi birer Hermes") kapının önünde bulana dek.

Sucuklarla ilgili sohbete katılmasını bekliyorlardı. Arno'ya göre yumuşak sucuk, Herr Schultze'nin yerinde frische Blut- und Leberwurst denilen, kıvamlı gri ya da morumsu siyah renkte, iki tarafından kapalı zar içine patlayana kadar doldurulmuş akışkan bir dolguydu. Bıçağı içine sokunca, iç lastiği deliniyor gibi hafif bir tıslama sesi çıkıyor, ciğer ya da kan kokusu geliyor, yumuşak lapa dışarı akmaya başlıyordu.

"Kanı çanaktan içmeyi tercih ederim," dedi Victor. Arno'ya dönerek: "Bunu neden yediğinizi hiç düşündün mü? Senin yumuşak sucuk dediğin şey, henüz pıhtılaşmamış kan olabilir mi? Bunu iştahla içebiliyorsan, vampirlerden farkın yok demektir. Kana susamışsınız, kabul et. Şu anda dişlerini bir domuza geçirebilirsin, öyle değil mi? Neydi o, le cru et le cuit, çiğ ve pişmiş, Lévi-Strauss, fark da bu, öyle değil mi? Fransızlar önce kanı biraz pişirip ardından pıhtılaşmaya ve soğumaya bırakıyorlar, sonra al sana sert sucuk, boudin. Aslında anlamı puding, hiç düşündün mü? Kan pudingi. Sosis de en az o kadar kötü. Tabağında dağılan sümüğümsü, sulu bir lapa. Düşünsene, sosisin sosis olmadan önce yabandomuzu olarak hali nasıl da güzel. Yabandomuzları çok tıkız yaratıklar, kasap için dışarıdan bu kadar hazır görünen başka bir hayvan yoktur. Jambon, paça, kontrfile, yalnızca galeta ununa bulamanın yeteceği o lezzetli büyük kulaklar..."

O esnada Herr Schultze araya girdi.

"Beyefendiler kar fırtınasını göze alarak buraya geldiler. Bunu takdir ediyoruz. İnsan gerçek müşterilerini böyle zamanlarda tanıyor. Bu yüzden baylara, sözcüklerin kifayetsiz kaldığı mükemmel bir *Grauburgunder* sunmama izin verin, beyaz Fransız üzümleri güneyin güneşini öyle çok içmiş ki şimdilik size karı unutturacak."

Eğildi. Arthur biliyordu ki, şimdi yemeklerin adları yüksek sesle okunacaktı. Herr Schultze bunu küçük bir tiyatro oyunu haline getirmiş, içine de ironi katmıştı. Arno ışıldayan tek gözünü mekân sahibine yöneltip, "Bu akşam *Saumagen*iniz* var mı?" diye sordu.

Victor, *Saumagen*in başbakanın en sevdiği yemek olduğunu söylemişti. Bunu yinelemeden edemedi.

"Benim de," dedi Arno. "Biz tutucu bir ulusuz. Kendimizi, bir şeyin yenilebilir olması için içindekilerin gizli olmasının gerektiği modern anlayışa öyle kolay kolay teslim etmeyiz. Hayvanlar dünyasıyla tam bir iletişim halindeyiz. Ben ne yiyorsam sen de aynısını yiyorsun..."

"Of," dedi Victor.

"... ama bilmek istemiyorsun. Sizler riyakârca yiyorsunuz. Frankfurterlerinizin içinde un ve su ile beraber gözleri, midesi, bağırsakları, ciğerleri incecik çekilmiş yabandomuzu var ama karşınıza dişi bir domuz çıkınca burun kıvırıyorsunuz. En son seni, Venezüella'da nesli tükenen bir ağaçkakan türüyle ilgili ağlayıp söylenirken duymuştum. Ama Zwabenland'da Ortaçağın başından bu yana yapılan bir yemek, yerini, tadı Los Angeles'tan Sidney'e hiçbir yerde değişmeyen bir parça kıyılmış inek butuna bırakınca umursamıyorsun."

"Sen derken kimi kastediyorsun?" dedi Arthur. "Bizi ikna etmek zorunda değilsin. Ayrıca ileri sürdüğün argümanlar Victor'un kendi argümanları."

Arno her sözü kesildiğinde olduğu gibi şaşırmış halde bakıyordu, "Ben özellikle seni kastetmemiştim. Yalnızca, bence çok... herkes bütün dünya aynı şeyi yesin diye sabırsızlanıyor, tabii aslında yalnızca yemek değil, hepsi birbiri ile bağlantılı. Aynı

* Doldurulmuş domuz midesi. (ç. n.)

biçimde yesin, aynı biçimde duysun, aynı biçimde görsün ve elbette aynı biçimde düşünsün, bugünlerde düşünmek ne ifade ediyorsa tabii. Farklılığın sonu geldi. Sonunda burayı hamburgerciye çevirecekler," dedi.

Duygulanmış halde etrafını işaret etti. Restoranın loş ortamında, tıpkı onlar gibi soğuğa ve kara meydan okumuş küçük gruplar oturuyordu. Schultze'nin oğlu elinde büyük kadehlerde bal rengi şaraplarla dolaşıyor, küçük mutfaktan, karanlık ve alçak tavana yükselmiş geleneksel yemek kokuları geliyordu. Alçak seslerin çıkardığı uğultu, mum ışığındaki el kol hareketleri, içeriklerini asla bilemeyeceği sohbetler, söylenir söylenmez uçuşan sözcükler, dünyanın her yerine dağılan ve asla bitmeyen sohbet parçaları, bir günde sarf edilen milyarlarca sözcüğün en küçük birimi. Arsız bir ses teknisyeninin rüyası olmalı bu: bütün bu sözcükleri yakalayıp kaydedebilecek büyüklükte bir mikrofon, sanki kaydedince bazı şeyler açığa kavuşabilirmiş, aynı zamanda dünya üzerindeki yaşamın tekdüzeliği, tekrarı ve muazzam farklılığı bir formül altında bir araya getirilebilirmiş gibi. Oysa böyle bir formül yoktu.

"Farklılık derken neyi kastediyorsun o zaman?" diye sordu Arthur.

"Sohbetlerde ortaya atılan ya da atılabilecek her şeyi."

"Bu durumda bizim sohbetlerimizi binle çarpman gerekiyor."

"Hayır, öyle değil. Benim kastettiğim, şehvet, din fanatizmi, öldürme eğilimi, kaygı, yani insani durumların en uç hali. Her şey... kabul edilemez her şey. Ve sır."

"O zaman geriye bizi kurtaracak yalnızca tekdüzelik mi kalıyor?"

"Öyle de diyebilirsin."

"Peki tekdüze olan ne? Sohbetlerimiz mi?"

"Tekrarlar. 'Nasıl gidiyor?' 'İnekleri sağdın mı?' 'Arabam bozuldu.' 'Randevun kaçta?' 'Başbakan bu yıl vergilerin artırılmayacağını açıkladı.' Farklılığın içini kendin de doldurabilirsin."

"Dediğimizi yapmazsan boğazını keserim."

"Gördün mü, zor değil işte. Sıradan sözcükler. Yalnızca normalde fazla duymuyorsun."

"O it oğlu itleri otobüslerin içine tıkıp dağa götürüp vuracaksın. Sonra da bunu yaptırdığın o zevzekleri. Üzerlerine de kireç atacaksın..."

"Bakıyorum da ağzına yakışıyor."

"Ben zamane çocuğuyum. Biz her türlü diyaloğu düşünebiliriz. Mezar hırsızlarınınkini, çocuk tecavüzcülerininkini, intihar bombacılarınınkini... Öbür diyaloglar çok daha zor."

"Nasıl yani? Neden?"

"Çünkü çok sıkıcılar. Bitmek bilmeyen, inatçı, ağır, kısıtlayıcı bir normallik. 'İyi uyudun mu?' 'İlk emekli maaşınız altı aya kadar ödenecek.'"

"Bu konuşma ne zaman sona erecek?" dedi Victor, Almanca. "Sipariş vermeyi düşünüyor musunuz? Schultze gitti zaten. Gösterisine başlayacaktı ama sizden fırsat bulamadı ki zavallı."

"Hiç de değil," dedi Arno. "Ayrıca acelen ne?"

"Ben tek kişilik bir manastırım, her anım programlı. Taş beklemez."

"Taş beklemez." Arthur'un Berlin'e geldiğinde genellikle yaptığı ilk şey Victor'un atölyesini ziyaret etmekti. Atölye Heeres Meydanı'nda yüksek tavanlı, çatısında büyük cam pencereleri olan beyaz bir mekândı. Yatak, ziyaretçiler için bir iskemle, Victor'unkinden hep birkaç metre uzakta duran yüksek bir tabure, ses sistemi, her gün birkaç saat çaldığı kuyruklu piyano. Kreuzberg'de yalnız yaşıyordu. Çalışmasıyla ilgili asla konuşmazdı. "Bu konuda soru sorulmasından hoşlanmıyorum."

Arthur'un atölyesine gelmesine itirazı yoktu. "Manastır kurallarını unutma, sözcükler tamam ama hikâyeler olmaz." Çekim yapmasına da karşı çıkmıyordu. Meşgulken ya da piyano çalarken, hiçbir şeyin farkında değildi.

"Bu müzik kimin?"

"Şostakoviç. Sonatlar ve prelüdler."

"Meditasyon gibi." Yanıt yok.

Victor'un üzerinde çalıştığı şey odanın ortasında duruyordu, Arthur'un daha önce hiç görmediği farklı bir kırmızı tonunda ağır bir taş parçasıydı. Taşın içinde hep gece yaşanıyor gibiydi. Doğrusu buna şey denemezdi, peki ya ne denirdi?

"Sanat eseri," demişti Victor dalga geçerek.

"Ne taşı bu?"

"Fin graniti."

Arthur köşedeki iskemlede oturmuş, Victor'un taburesinin yerini sürekli değiştirerek taş parçasını inceleyişini izlemişti. Bu inceleyiş saatlerce, hatta günlerce sürebilirdi ama zamanı gelince taşı tıraşlayacak, çok daha sonra yontacak ve cilalayacaktı, ta ki granit asıl biçimini kaybedip başka bir şeye benzeyene dek. Ancak bu kez de Arthur'un tanımlaması için sözcüklerin yetersiz kalacağı paradoksal bir değişim baş gösterecekti.

Victor'un tek ağzından çıkan, "çok daha gizemli ve tehlikeli bir şeyler olmalı," olmuştu, kaldı ki bu sözler kendi eseriyle ilgili bile değildi.

Kastettiği bu olmalıydı zira taş küçülürken, aslında büyüyor gibiydi ve artık daha pürüzsüz ve parlak olmasına karşılık, aniden şiddetli bir güç yaymaya başlamıştı, gizemini belki de heykeltıraşın içine oyduğu runik yazı açığa vuruyordu ama onu kim okuyacaktı? Tıraşlama, yontma, cilalama, parlatma. Arthur, eylemle eşzamanlı kullanmak için değil, çok daha başka, heykelin tamamlandığı ve sesin anakroni haline geldiği daha sessiz görüntülerle birleştirmek için bu seslerin tamamını kaydetmişti. O kayıtlarda kamerasıyla tıpkı Victor'un yaptığı gibi heykelin etrafında yavaşça dolaşıyordu. Victor bu kayıtlarla ne yapacağını ona hiç sormamıştı.

*

Taş beklemez. Herr Schultze'yi çağırıp özür dilediler.

"Ich liebe es, wenn die Herren diskutieren,"* dedi Schultze, "die meisten Gäste sprechen nur Luft."**

Gösteri zamanı gelmişti. Hollandalıların kulağına zaten ilginç gelen yemek isimleri, restoran sahibinin –adeta kasten kendi dili aleyhinde kullandığı beklenmedik ve kafa karıştırıcı tonlama ve vurgulama karışımı– telaffuzuyla daha da egzotik bir etki yaratıyordu. Onun yaptığı bu numaraları sevdiklerini

* "Ciddi tartışmalara girmenize bayılıyorum beyler." (ç. n.)

** "Müşteriler arasında sık rastlanan bir şey değil." (ç. n.)

biliyordu, bu yüzden yemeklerin ağırlığını, Eisbein*, Wellfleisch** ve Schweinshaxe*** sözcükleri kulağa Almanların Varus Savaşı'ndan bu yana karanlık ormanlarda beslendikleri kızarmış ve haşlanmış hayvanlardan çok, bale gösterisi adı gibi gelene kadar ironiyle hafifletmeye çalıştı. Arno Saumagen, Victor Maultaschensuppe****, Arthur ise frische Blut- und Leberwurst ısmarladı. Arthur bir keresinde anma günü için iki yaşlı toplama kampı esirini Dachau'ya götürmüştü. İlk kan sucuğunu o zaman yemişti.

"Sana Alman usulü yemeyi öğreteceğiz."

İki yaşlı adamın içi, açıklanamaz bir nostalji duygusuyla dolmuş, dehşet hikâyelerini neşeli gençlik anılarıymış gibi anlatmışlardı. "Maçtan sonra barakalara döndüğümüzde mutlaka yerde birkaç kişi cansız yatıyor olurdu."

Otomobilin içinde, direniş şarkıları, komünist şarkıları, *Horst-Wessel-Lied* ve daha da kötüsü, en fenası, bir zamanların düşmanının yazdığı ve bir daha yazılmayacak metinleri çınlamıştı.

"Sen bilmezsin, geç doğmuşsun." Oysa Arthur biliyordu. Kampta mezunlar buluşmalarındakine benzer kucaklaşmalar olmuş, gözyaşları dökülmüş, hatıralar anılmıştı. "Darağacı şurada duruyordu, bende fotoğrafı var. Burada durmamız gerekiyordu, hayır, orada değil, burada köşede, onları iyi görebilelim diye..."

Nasıl bir kimyasal tepkime oluşmuştu ki ölüm ve acı, yitip gitmiş olanların sesleri ve yüzlerinin dirilmesiyle hafiflemişti? Meineckestrasse'deki Hardtke restoranında iki adam neredeyse oturup çığlık atacaklardı. "Karpfen in Bier gedünstet. Pilsener Urquell. Bommerlunder..."***** Bu sözcüklere birden o mekândaki kimsenin göremediği bir anlam yüklendi, her şey savaş tadındaydı. Hareketsiz kaldıkları tek an çekim yapmasına izin verilmediğiandı, DDR'nin****** sınırında, üniformaların yeşili, çizme,

* Tuzlanmış domuz eklemi. (ç. n.)
** Haşlanmış domuz. (ç. n.)
*** Domuz eklemi. (ç. n.)
**** Mantı çorbası. (ç. n.)
***** "Birada buğulanmış sazan. Pilsener Urquell (bira markası). Bommerlunder (bir içki)..." (ç. n.)
****** Deutsche Demokratische Republik (Demokratik Alman Cumhuriyeti). (ç. n.)

kemer ve keplerin pırıltısı ile tasmalı bir köpeğin hırıltısı hiçbir mercimek çorbasının, mercimek yahnisinin ya da Hackepeter'in* bastıramadığı bir tehdit yaymıştı. Arthur Almanya'ya tatile gelmiş bu iki yaşlı Hollandalının nasıl ister istemez birbirleriyle yakınlaştıklarını görmüştü.

"Yönetmenimiz gaibe gark oldu." Arthur öbür ikisinin bir süredir konuşmadıklarını fark etti. Ama ondan önce, daha önce konuştukları bir şey vardı.

"O sürekli böyle," dedi Victor. "Kafasında film çeker. Arkadaşlarını bırakıp uzay yolculuğuna çıkar. Yolda kimseyle karşılaştın mı?"

"Hayır," dedi Arthur. "Birden aklıma..." Victor'un tanıdığını bildiği için iki adamın adını söyledi.

"Elin işlesin, ağzın gevişlesin," dedi Victor, Hollandaca.

Arno'ya: "Çevirmesi güç. Biliyorsun, Hollandaca gizemli bir dil, başkalarını içimize almak istemediğimizde Hollandaca konuşuruz."

"Yine anlamadım," dedi Arthur.

"Askeri inzibatın sloganıdır. O iki adamdan büyük olanı Stallaert'e, o kampa üç yıl nasıl dayanabildiğini sormuştum. O ise karşılığında: "Elin işlesin, ağzın gevişlesin. Ordudayken böyle derdik," demişti. Şair olan öbürünün nasıl hayatta kalmayı başardığını sorduğumdaysa: "Çok kötü zamanlar yaşadı ama ona yardım ettik. Biz böyle şeylere alışıktık, şairlerse değildi. Nihayetinde Almanlar ordudan olduğunu bilince sana saygı duyuyorlardı..." dedi." Son cümleyi Almanca söylemişti.

"Gel de bunu Polonya'da söyle," dedi Arno.

Arthur hâlâ bundan önce ne konuştuklarını öğrenmek istiyordu.

"Bellek tazelemesi."

Demek öyle. İnsanın dinlemese de bir şeyleri duyabilmesi ne tuhaf. İşte yine o konu, Walter Benjamin'le ilgili yarım kalan filmi.

"Bu konuya nasıl geldiniz?" diye sordu.

"Yirmi fenik değerinde geçmiş satın aldım," dedi Arno. Te-

* Çiğ kıymayla hazırlanan bir tür atıştırmalık. (ç. n.)

pegözü ışıldamıştı, Arthur ondan bir sürpriz geleceğini biliyordu. Arkadaşlar bu bakımdan güvenilirdir. Arno'nun, sonrasında telkine ihtiyacı olmayan, hemen her şey tarafından harekete geçirilebilecek coşkulu bir zekâsı var, diye düşündü. Ama önce gizemli olmak gerekiyordu. Bir şişe şarap daha ısmarladılar. Oyun vakti. Üç yetişkin adam, hepsi birden yüz elli yaş eder. Arno masaya, üzerinde basit çizimlerle süslü metinler olan iki kâğıt koydu. Geniş bir manzara, kulübeye benzeyen birkaç küçük ev, sazdan örülmüş alçak bir siper. Uzakta tepeler, bir orman, sırtında saman taşıyan bir adam, açık alanda çanağın içinde bir şeylerle meşgul bir kadın. Öbür sayfada mezarı simgeleyen bir şey vardı. Kemikler, bir kafatası, çömlekler.

"Yeraltına indim," dedi Arno. "Bellek bir yerde başlamalı. Burası en eski Berlin, Bronz Çağı'ndan bir yerleşim yeri. Bu insanlar gerçek anlamda ayaklarımızın altında yaşıyorlardı. Bu çağın bu kadar küstah olmasının nedeni de bu, bizim de birilerinin ayaklarının altında yatacağımızı düşünmeyi reddediyoruz. Hegel'in suçu..."

"Hegel mi?"

"Çünkü o tarihin sonuna ulaştığımızı sanmıştı. Ve bundan geri dönüş yoktur. Kendimize yaşadığımız geçmiş kadar gelecek öngöremeyiz. Şu resme bak... Tabii ki sevgiyle çizilmiş ama yine de bir hor görme var. Bizim başımıza asla gelmez, der gibi. Kimse bizi mezardan çıkarmayacak. Bizim kıyafetlerimiz asla ayı postu gibi gülünç görünmeyecek. Kimse geleceği, bizlerin bir müzenin vitrininde kemik yığını olarak alay konusu olacağı bir zaman dilimi olarak düşünmek istemiyor. Biz o devreyi geçtik, hah hah. Her şeyin hep böyle devam edeceğini ya da her şeyin bizimle biteceğini düşünüyoruz. Uzay yolculuğu saçmalık, bir gezegene birazcık yaklaşmak yıllar alıyor zaten, bunun için önce başka bir dünya bulmalılar. Dünya biz olmadan da gayet güzel döner, bu zaten kanıtlandı. Kim bilir, belki bizim de umurumuzda olmaz, zira hiçbir zaman kabul etmesek de, bizsiz burası alabildiğine sıkıcı olur. Zaman ilerlemeye devam eder ama kimsenin umurunda bile olmaz."

"O kulübeler filan, hoş görünüyor," dedi Victor. "Sandal, balıkçı ağı. Odun kömürü ateşi. Cıvasız balık, yanında çıtır su-

samlı buğday ekmeğiyle beraber. Tasasız..."

Arthur resmi eline aldı. Charlottenburg Sarayı'ndaki Tarih Müzesi basmıştı. Yaprağı on fenik. Bu insanlar konuşurken onları dinlemek nasıl olurdu acaba?

"Lichterfelde'ye giden metroya binersen," dedi Arno, "geçmişin içinden geçersin. Böyle düşünülürse aslında hep ölüler diyarındayız. Ama o ölü insanlar bizleri asla hayal..."

"Dağlara taşlara..."

"Bence de ama her neyse... Bu insanlar eskiden burada yaşadıklarından, iletişim burada hiç durmadı. Sohbet aynı yerde yüzyıllardır sürüyor. Homurtu, mırıltı, yüzyıl uzunluğunda sözcükler, cümleler, sonsuz, engin bir çığlık ve fısıltı okyanusu, kendini geliştiren gramer, giderek kalınlaşan sözlük, hepsi burada, giderek birikiyor, aynı anda hem kaybolup hem devam ediyor, söylenenler kayboluyor, dil devam ediyor, söylediğimiz haliyle söylediğimiz her şey, bize bırakılan ve bizim de bırakacağımız tüm o miras sözcük ve deyimler..." Purosunun dumanının kıvrılarak yükseldiği, imkânsız geleceğin saklı olduğu koyu kahve rengindeki tavana işaret etti.

"... bizden sonra gelecek olan puştlara," dedi Victor. "Senin bu grafik tanımlaman sayesinde ayakları yemeğimin içindeymiş gibi hissediyorum." Bir kez daha resme baktı. "Aslına bakarsan bir başkasının uydurduğu bir hatıra olarak böyle bir resimde olmak hoşuma giderdi. Ruhlarıyla çorbamda gezinmedikleri sürece tabii. İz bırakmadan yok olmakla bir sorunum yok. İz bırakmamak iyidir. Hatta huzur verici bir düşünce olduğu fikrindeyim."

"Ya arkanda bırakacağın işler?" diye sordu Arno.

"Sanatın ölümsüzlüğüne inanıyor filan değilsin umarım, öyle değil mi?" dedi Victor sert bir biçimde. "Ne zaman bunu duysam hep kahkahalarla gülesim gelmiştir. Özellikle yazarların bunda üstüne yok, geleceğin ölümsüzlüğünün ustaları onlar. İz bırakmak, diyorlar adına, öte yandan yaptıkları şeyler olanca hızıyla küfleniyor. Farz edelim diledikleri gerçekleşti, nasıl bir zaman diliminden bahsedeceğiz? Üç bin yıl? Kendimize göre okuduğumuz ama Allah bilir aslında çok başka şeylerden bahseden metinler bunlar..."

Yeniden resme baktı. "Görüyor musun, tek bir kitap bile yok. Ne yapmalı biliyor musun... Hegel'in bir kitabını alıp o balıkla değiştirmeli. Bir arkadaşım için dersin, o zaman anlayış gösterirler. Berlinliler iyi insanlardır. Tarihöncesi balık tadı nasıl olur, merak ediyorum."

Herr Schultze *Saumagen*'ı getirdi, sıkı sıkıya dikilmiş deri bir keseyi andırıyordu.

"Dilimlememi ister misiniz?"

"Lütfen," dedi Arno. Victor'a dönerek, "Nerede kalmıştık, üzerinde çalıştığın işe dönelim. Taştan olduğu için uzun süre dayanacaktır..."

"Sonra ne olacak? Bir gün biri onu bulacak ve durup uzun uzun izleyecek. Ya da o çirkin vitrinlerden birinin içine girecek... yirminci yüzyıl, sanatçı: bilinmiyor, hahaha... Tıpkı benim müzede o resimdekilere benzeyen taştan bir çanağın önünde durup onu incelemem gibi. Belki de o killi toprağı çarkta döndüren kişiyi ya da belki bana çekici gelen iriyarı sarışın bir Alman kadınının o çanaktan bir yudum içtiğini hayal edebilirim ama o çanağı yapan kişinin bundan çıkarı ne olacak..."

"Onu yapmış olması. Yaparken aldığı keyif."

"Bunu yadsımıyorum," dedi Victor, "ama orada bitiyor işte."

Arno kadehini kaldırdı.

"Kalan kısa günlerimize. Ve etrafımızda gezinen milyonlarca ruha." İçtiler.

"Ölülerin etrafımızı çevirmesi fikri beni rahatsız etmiyor. Ölü krallar, ölü askerler, ölü fahişeler, ölü rahipler... yalnız değiliz."

Arkasına yaslanıp mırıldanmaya başladı. Hem Victor hem Arthur bu sesi tanıyordu, uzaktaki sıkışık bir trafik, karşı kaldırımda türdeşini gören bir köpek, bas ayarı yapan bir müzisyen. Arno'nun kafasını meşgul eden bir şeyi düşündüğüne işaretti bu her zaman.

"Hımm. Yine de söylediklerinde kafama yatmayan bir şeyler var. Ölümsüzlüğünün sınırının nerede başlayıp bittiğine karar verecek olan sen değilsin."

"Ölümsüzlük diye bir şey yok."

"Tamam, metaforik konuştuğumu var say. Homeros ya da Homeros olduğunu düşündüğümüz kişi, gün gelip de birileri-

nin uzay yolculuğunda onu okuyacağını bilemezdi. Sınır belirlemek istiyorsun, şu tarihte, şu saatten sonra kimse eserlerimi görmek istemeyecek, demek istiyorsun. Ama aslında bu tam tersi anlamına geliyor."

Gözü ışıldamıştı. İthamlar başlıyordu.

"Korktuğun için böyle söylüyorsun. Çünkü yaptığın işin kontrolünü kaybetmek istemiyorsun. Bir tür ileriye doğru kaçış bu. Kendi yokluğunun önüne geçmek istiyorsun ama eserlerin var olduğu sürece, sen artık hatırlamasan bile, ismin çoktan unutulmuş olsa bile seni şu ya da bu şekilde temsil edecekler. Nedenini biliyor musun? Çünkü eserler insan yapımıdır. Onlara sınır koyamazsın. Hegel'in Kant'ı eleştirdiği nokta da bu: sınır konulduğu anda zaten o sınırın ötesine geçilmiş demektir, fani olduğunu iddia eden de bunu ancak sonsuzluk perspektifinden yapabilir. Hah!"

"Bu beyleri yalnızca isimlerinden biliyorum," dedi Victor, "onlarla kahve içmişliğim yok. Ben karamsar, basit bir heykeltıraşım yalnızca."

"Doğa yapımıyla insan yapımı arasında fark var, öyle değil mi?"

"Ben doğa yapımı değil miyim?"

"Tabii ki doğa yapımısın. Kusurlu doğa, bozulmuş doğa, yüceltilmiş doğa, gerisini sen getir. Senin yapamayacağın tek şey, bir şey yaparken düşünmemek."

"Düşünmek doğaya aykırı mı?"

"Bunu söylemiyorum. Doğayla ilgili düşünmeye başladığın an kendini doğanın dışına koymuş oluyorsun. Doğa düşünemez. Bizler ise düşünebiliriz."

"Ama doğanın benim aracılığımla düşündüğünü söyleyebilirsin..."

O esnada mekânda ani bir fırtına esti, bunu kürklü iriyarı bir kadın izledi. Masaların üzerindeki mumlar sönecekmiş gibi titredi. Birkaç saniye sonra kadın yanlarındaydı.

"Zenobia, cümlemi bitirmeme izin ver," dedi Arno. Victor'a dönerek: "Mezarından sözünü geçiremezsin, ne kadar istersen iste!"

"Çocuklar, ne kadar kederli konuşmalar bunlar... Mezar, mezar, mezar, tüm şehir karlar altında. Bakın! Saymaya başlayın!"

"Neyi sayalım?"

"Kar tanelerinin kaç saniyede gözyaşına dönüşeceğini..."

Kollarını kaldırıp kar tanelerinin eridiği göğüs dekoltesine baktı.

"Kürküm ağlıyor!"

Zenobia Stejn, Arno'nun karısı Vera'nın ikiz kız kardeşiydi. Yalnız o ikisini çok iyi tanıyanlar onları birbirinden ayırt edebilirlerdi. İkisinin de ağır Rus aksanları aynıydı ama resim yapan Vera ne kadar suskun ve içine kapanık ise, Zenobia da o kadar hayatın içinde fırtına bulutu gibi hareket ediyordu. Teorik fizik okumuştu, Rus gazeteleri için eleştiri ve makaleler yazıyordu. Bunun yanı sıra, haftada üç gün yalnızca öğlenleri ya da randevu üzerine açık olan ve özellikle yirmili yıllardan Alman doğa fotoğrafları, Stieglitz'in bulut fotoğrafları, Alfred Ehrhardt'ın kum tepesi serileri ve Arvid Gutchow'un su ve kum çalışmalarının sergilendiği Fasanenstrasse'de küçük bir fotoğraf galerisi vardı. Zenobia'nın canlı görünüşü ve hareketleri ile fotoğraflardaki sessiz dünya arasındaki zıtlık Arthur'un dikkatini çekiyordu. O fotoğraflarda her şey, sanki son anda önüne geçilmiş bir yokoluşla ilgili gibiydi. Bir zamanlar, yetmiş yıldan fazla zaman önce, gelişigüzel bir günde, Sylt ya da başka bir Alman adasındaki bir fotoğrafçı, rüzgârın yaptığı, izi andıran bir oyuk gördü, deniz o izi doldurmuş, sonra küçük, basit bir dere oluşturarak geri çekilmişti. O günkü güçlü ışık, bu küçük ama sürekli tekrar eden olayı belirginleştirmişti, fotoğrafçı bunu gördü, not edip sakladı. O günün tekniği fotoğrafa tarih atmış, temel bir çelişkinin de altını çizmişti: her döneme ait olan şey her döneme ait olarak kalır ve aynı zamanda yirmili yıllara ait bir şey olarak da iz bırakır. Aynı şey Stieglitz'in bulut fotoğrafları için de geçerliydi. Bir daha kendini göstermeyecek olan ve ağırlığı olmayan bir zeplin gibi gökyüzünde yavaşça süzülen o tek bulutu artık yaşamayan insanlar görmüştü. Ama fotoğraf sayesinde tüm bulutlar o bulut oldu: gökyüzünde hep olan, insanlık ortaya çıkmadan önce de var olan, şiirlere ve atasözlerine girmiş o isimsiz su zerrecikleri, bütün doğa olaylarının o en fanisine mantığa aykırı bir süreklilik katan ve bu sayede insanı bulutsuz bir dünyanın düşünülmez olacağına ve her bulutun, ne zaman ve nerede olur-

sa olsun, daha önce hiç görmediğimiz ve görmeyeceğimiz tüm bulutları temsil ettiğine inandıran bir fotoğraf ortaya çıkana dek, çoğu kez görmeden algıladığımız uçucu gökcisimleri. Bu fotoğraflar ve fotoğraflarla yapılmaya çalışılan şeyin, kendisinin yapmaya çalıştığı şeyle, hep el altında oldukları için kimse için saklanmaması gereken şeylerin saklanmasıyla ilgili olduğu için, her şeye rağmen başına üşüşen fuzuli düşünceler. Yapmaya çalıştığı tam da buydu: bir zamanlar rüzgâr ve deniz birbirini takip eden izler yaratmıştı, bunları bir sanatçı yaratmamıştı, zamanda ve mekânda gerçekten oluşmuşlardı ve şimdi, yıllar sonra, o iz veya o bulut önündeki masada duruyordu, paspartunun üzerindeki koruyucu ince kâğıdı özenle kaldırdın ve o karton çerçevenin içinde ortaya çıkan şey, gerçek zamandan bir andı, anonimdi ama yine de belirliydi, faniliğin karşısında isimsiz bir galibiyetti. Tiepolo, Ruysdael ya da Turner'ın tablolarında yaratılmış hiçbir bulut bunlara benzeyemezdi... onlar yalnızca öbürlerini, kimsenin kendilerini yakalamasına fırsat vermeyen gerçek bulutları temsil edebilirlerdi.

Zenobia iri elini başının üzerine koydu.

"Bunun içinden neler geçiyor? Düşüncelerde boğulmuş bu ciddi kafa ne düşünüyor?"

"Bulutları."

"Ah! Kimya öğretmenimiz bulutların ne kadar hafif olduğunu açıklamaya çalıştığında hep, bulutlar Kutsal Ruh'un atlarıdır, derdi. Bilimsel yanı yok tabii. Bulutların her şeyin yolunda olduğunu görmeleri için, bütün dünyayı dolaşmaları gerek... Rus eğitimi işte, gerçekler ile batıl inançların karışımı..."

Zenobia mantosunu, sanki arkada Herr Schultze varmış da onu elinden alacakmış gibi geriye doğru doğal bir şekilde uzattı.

"Ayrıca öğretmenlerin böyle şeyler söylemeleri başlarını belaya sokar," Schultze'ye işaret ederek, "bir votka lütfen! Duble, bir bana, bir de ruhuma. Ne gün ama! Buraya gelebilmem bile mucize! Kendimi süvari atı gibi hissediyorum. Bin yıl kar yağacakmış, televizyonda senin bulutlarını gördüm! Tam De Gaulle'ün dediği gibi, Atlas Okyanusu'ndan Urallar'a. Büyük meteoroloji uzmanı ya! Avrupa nihayet bir bütün oldu, bin yıllık bulutlardan oluşmuş koskoca gri bir yorgan, biz de onun altında, küçücük ayakla-

rımızla amaçsızca dolanıp duruyoruz. Masumiyet karı altındaki Berlin'de bütün farklılıklar yok olmuş, Doğu ile Batı'nın kusursuz birlikteliği, uzlaşma ülküsü. Karlar altında Hollanda bankaları, Alman kiliseleri, Brandenburg'da aylak aylak gezenler, barut fıçısı Lehler, karlar altında Köningsberg-Kaliningrad, karlar altında Kant, karlar altında Oder Nehri, karlar altında ölüler... Evet sevgili Hansel, buluttan şeytanlarınla beni burada tutuşturdun, buraya mutlu bir kadın olarak girmiştim, kasırga peşime takılmıştı, bir Hollandalıdan bile olsa insan sıcaklığı ararken, üç donuk ay tanrısıyla karşılaştım. Duyduğum ilk sözcük ise 'mezar'. Bu akşam birini gömmek istiyorsanız önce karı topraktan temizleyip sonra da toprağı kırmanız gerekecek!"

"Vakit geçiriyoruz işte," dedi Victor. "Oyuncaklarımı bile yanımda getirdim. Önce kim başlamak ister?"

Arthur arkasına yaslandı. Belki, diye geçirdi, sürekli Berlin'e dönmemin sebebi budur. Onu kabul eden bir çevresi, sözcükleri ve cümleleri tamamlamaya kalmadan birbirlerini anlayan, metaforlar ve abartıyla konuşan ya da susan, saçmalığın bizzat bir anlam ifade ettiği, canın istemiyorsa hiçbir şeyi açıklamak zorunda olmadığın bir grup vardı. Bu akşamın nasıl sona ereceğini de biliyordu. O ve Victor giderek sessizleşecekler, Zenobia ve Arno birbirlerine tüm eserlerini ezbere bildikleri Mandelştam ve Benn ziyafeti çekeceklerdi. Mandelştam'ın Rusçasını anlamamaları hiç de umurlarında değildi, aynı biçimde, iki şairin biyografileri arasındaki derin uçurum da onlar için sorun değildi. Zenobia küçük mekânın içinde salındı, öbür müşteriler artık yoktu, küçük masayı coşkulu ses patlamaları doldurmuştu, beklenmedik, Almancaya uymayan uyaklarıyla Benn'in kaba, yırtıcı şiirleri sel misali boşanıyordu, kendi tahribatları ve günahkâr yaraları yirminci yüzyılı özetleyen iki trajik yaşam. Bu da yetmezse fazla uzakta oturmayan Arno'ya giderlerdi, orada da Almanya ve Rusya vardı zira Arno piyanosuyla kötü ama gösterişli bir şekilde Schubert ve Schumann çalardı, sonra Victor, Vera ve Zenobia'nın ricası üzerine, her zaman olduğu gibi son derece yavaş bir şekilde Şostakoviç'in ikinci sonatından bir largo çalar, peşinden fısıltılar yetişirdi: "Yalnızca Rus biri böyle çalabilir, Şostakoviç, seni sıçan. Ah Victor, kabul et, sen aslında Russun!"

Almanya ve Rusya, böyle anlarda hiçbir Atlantikli Hollandalının anlayamayacağı bir şekilde birbirlerine özlem duyardı, sanki Berlin'de başlayan o devasa düzlük, er ya da geç etkisini göstermeye başlayacak olan, henüz olgunlaşmamış ama görünenin tam aksine Avrupa tarihini bir kez daha yerle bir edecek, bu devasa ülkeler topluluğunu tepetaklak edip Batının sınırlarını yeniden çizdirecek esrarengiz bir çekim yaratmıştı.

Yine o el! Zenobia'nın neden ona Hansel dediğini bilmiyordu. Kırk dört yaşında ve bir seksen bir boyundaydı ama artık kabullenmişti. Telaşın yanı sıra rahat da hissediyordu zira Zenobia'nın radarı, hep Arthur'un meşgul olduğu şeyi izliyor, aynı anda ona düşüncelerini mırıldanma özgürlüğü veriyordu. Ayrıca Arthur, "alkolün, Zenobia'nın ruhunu kar misali yağdıran bir bulut olduğunu" da biliyordu. Ne kadar bulut, o kadar kar. Zenobia bir keresinde körkütük sarhoşken böyle demişti, sonrasında Arthur onu elinden sımsıkı tutup evine kadar götürmüştü.

"Gerçekleri protesto için içiyorum," demişti Zenobia aynı akşam, Arthur ise bununla tam olarak ne kastettiğini bilmese de onu anladığını hissetmişti. Zenobia yumruk yaptığı elini Arthur'un göğsüne vurmuş ("Biz Ruslar böyle yaparız"), sundurmanın lambası altında mavi gözleri onunkilere kenetlenmişti ("Yahudilerde de mavi gözlü vardır").

"Öznel olan nesnel olanı protesto etmek için içer... duydun mu beni..." Peşinden hızla eve girip kapıyı Arthur'un yüzüne kapatmıştı. Arthur merdiven boşluğunda hâlâ, "Duydun mu beni, duydun mu beni!" diye bağırdığını duyabiliyordu.

Herr Schultze yine masalarında belirmişti. Dış görünüşünü cennetten kovulan bir melekten, davranışlarını ise babasından ("Babası gerçekten o ise," demişti Victor) alan oğlu bu esnada ortalığı toplamış, babası ise gözlerini, sanki bir metafizik problemiymiş gibi boş masaya dikmişti. Bir kukla gibi kolunu boş alana uzatıp arzu ettikleri bir şey olup olmadığını sordu. Onun bir tavsiyesi vardı ve hepsi de bunun ne olduğunu biliyordu. Yalnız bu kez törensel bir ifade tarzıyla sormuştu.

"Köylünün zaferine ne dersiniz?"

"Mükemmel."

"Buğday mı, inek mi, domuz mu?"

"Hepsi."

Bir süre sonra üzerinde bir kâse domuz yağı, birkaç iri dilim siyah ekmek ve ortaçağda dolaba konup şimdi gün ışığına çıkarılan bir parça peynir olan bir tahta geldi. Handkäse.

"Doğrusu daha çok sabun kalıbına benziyor," dedi Victor. "Ne diye buna peynir diyorsunuz ki? Tabutları kapatırken mühürlemek için kullanılan malzemeyi andırıyor."

"Luther, Hildegard von Bingen, Jacob Böhme, Novalis, Heidegger, bunların hepsi bu peyniri yedi," dedi Arno. "Burnunuza gelen, insanın içine işleyen bu koku, Alman usulü ölümsüzlük. Bu gördüğünüz, parlak ama aynı zamanda mat, yarı şeffaf, peynir yağına benzeyen şey, pekâlâ benim sevgili anavatanımın gizemli özünü temsil edebilirdi." Bıçağı peynire batırdı. "Önce birer kadeh kırmızı şarap mı içeriz, yoksa hemen biraya mı geçelim? Herr Schultze, bize Eberbach manastırından dört Hefe lütfen."

Hefe, Arthur bu sözcüğü araştırmıştı. Hefe, mayalı, tortu, posa, "die Hefe des Volkes"* ancak anlamının, önlerindeki devasa bardaklarda duran açık renkli, altın sarısı bu içkiyle uzaktan yakından ilgisi yoktu. Şarabın ruhu. Etraflarında öbür müşterilerin uğultusunu dinledi. Eriyince gri, buz gibi, büyük bir gübre havuzuna dönüşecek kalın bir kar tabakasıyla örtülmüş bir dünya şehrinin ortasında oturmalarının gerçek olması mümkün olamazdı. Yarın sabah gün ağarırken Potsdam Meydanı'nı yeniden çekmek için Hotel Esplanade'ye gidecekti.

"Cherr Schultze," dedi Zenobia, "yaşlı bay Galinsky nasıllar? Fırtınadan dolayı gelemedi herhalde?"

"Siz Galinsky'yi tanımıyorsunuz anlaşılan. Her zamanki yerinde, köşede oturuyor."

Başlarını çevirdiler. Uzaktaki köşede çok yaşlı bir adam yalnız başına bir masada oturuyordu, profili onlara dönüktü. Kaç yaşında olduğunu kimse bilmiyordu, her halükârda doksanı devirmişti. Her akşam geç vakitte gelirdi ("Nasıl olsa uyuyamıyorum"), aralarından hiçbirinin yaşamadığı bir Berlin'de, bir zamanlar Adlon'da çıkan bir çigan orkestrasının başkemancısı

* Ayaktakımı. (ç. n.)

olarak çalmıştı. Her şeyi yaşamıştı ve hâlâ hayattaydı. Bundan başka onunla ilgili bildikleri bir şey yoktu. Saat on birden sonra gelir, bir sürahi şarabını yavaş yavaş içer, bir puro içer, hiç sonu gelmeyecekmiş gibi görünen bir hayale dalıp giderdi.

"Gidip merhaba diyeceğim," dedi Zenobia, geri döndüğünde kısa süren konuşmanın iyi gitmediği anlaşılıyordu.

"Ne dedi?" diye sordu Arno.

"Hiçbir şey demedi, hatta yakın zamanda ağzından tek bir sözcük çıkarmaya da hiç niyeti yok gibi."

"Üzgün mü?"

"Aksine. Ama bakışlarında öyle tuhaf bir ifade vardı ki sanki içinde ateş yanıyordu. Parlıyordu."

"Rusların düş gücü. Slav abartıcılığı."

"Olabilir. Senin için daha da Ruslaştırayım. Başının etrafında neredeyse bir hale vardı, bir ikona olmuştu. Mutlu musun şimdi?"

Adama döndüler.

"Üzerindeki ayaklı lambayı kastetmiyorsun değil mi?"

"Hayır. Görmek istiyorsan, gidip önünde dikilmen gerek. Gözleri ışıldıyor... o bakışı bilirim."

Bunu açıklamasına gerek yoktu. Zenobia Leningrad kuşatmasını küçükken yaşamıştı ve bir keresinde anlatmıştı. Arthur, onun sessiz ölüm dediği kavramla ilgili tanımlamasını hiç unutmamıştı: açlıktan ve soğuktan ölmek, yüzleri duvara dönük halde bir köşeye kıvrılan vazgeçmiş insanlar, artık tek bir oda haline gelmiş dünya çoktan ellerinden kaymış, artık ait olmadıkları düşmanca, boş bir unsur haline gelmiş. Bu, diye düşündü Arthur, Zenobia'nın sarhoş olduğu gece "gerçeklerden nefret" derken kastettiği şey olmalıydı. Daha sonra bu konuyu bir kez daha açmıştı.

"Ah, o mu," demişti Zenobia, "yine tipik bir Hansel sorusu. İnsanlara sarhoşken söylediklerini asla hatırlatmamalısın. Hele de bana hiç sorma, zira sıkça sarhoş oluyorum."

"Neden bana sürekli Hansel diyorsun?" diye sordu Arthur birden, "boyum bile benzemiyor."

"Bunun onunla ilgisi yok ki. Sen her yerde ekmek kırıntısı bırakıyorsun. Victor her şeyi kendine topluyor, Arno ise koca

koca ekmekler atıyor. Sen çok konuşmuyorsun ama birkaç gün sonra kırıntılarını mutlaka buluyorum."

"Peki ya o gerçekler?"

"Yine mi başlayacaksın?"

"Evet."

"Söylemesi zor, zor."

"Bilim adamının gerçeklerle sorunu olamaz, öyle değil mi?"

"Ah, ben öyle gerçekleri kastetmiyorum. Yani en azından hâlâ neden bahsettiğimi biliyorsam. Senin bahsettiğin bu gerçekler tabii ki her zaman geçerli."

Sessizlik.

"Yanıt beklediğini biliyorum."

Sessizlik.

"Konu... dünyadaki tüm felaketlerin bir gerçek olarak sunulması... bu yüzden de daha gerçekdışı olmaları. Tarihte kitaplardaki yerlerini böyle alacaklar, ya geniş yer verilecek ya bir paragrafla geçiştirilecek, kitabına göre değişecek: Berlin kuşatması, Leningrad kuşatması, şu tarihten bu tarihe, şu kadar ölü, kahraman halk... artık televizyonu böyle izliyoruz, insanları görüyoruz, mültecileri, şunları, bunları, her akşam bir başkası, hepsi gerçek, Gulag kamplarının da gerçek olması gibi, ama gerçekte," – Zenobia güldü – "dilin azizliğine bak! – ama gerçekte rakamlar ve haberler insanları bir araya getirmekten çok birbirinden uzaklaştırıyor... sanki biz üstten bakan gözlerimizle o kampları, toplu mezarları, mayın tarlalarını, katliamları, bir yandan izlerken, bir yandan da gözlerimizi kaçıracakmışız... bakışlarımız çoktan insanlıktan çıkmış... artık hiçbir şeyden etkilenmiyoruz, izlediklerimizi 'gerçek' olarak, hatta belki de acının simgesi olarak kaydediyoruz, ama bizimle ilgisi kalmamış bir acı tabii... böylece o gerçekleri seyretmek bizi acıdan koruyan bir zırh oluyor... belki kendimizi parayla avutuyoruz ya da somut bir devlet kavramı bunu bizim için yapıyor ama bu bize dokunmuyor artık, onlar başkaları, kitabın yanlış sayfasına konmuşlar. Zira bunun tarih olduğunu, daha meydana geldiği anda biliyoruz, bunda epeyi ustalaştık... bir tarih yazılıyor, bu bir mucize ama bununla hiçbir alakamız olsun istemiyoruz... Arno, senin o Hegel salağı ne demişti... mutluluk dönemleri dünya tarihinin

boş sayfalarıdır mı, öyle bir şey... işte şimdi biz o boş sayfalarız, ve aslında gerçek de bu, biz orada değiliz."

"Heykel gibi sessizce oturuyor," dedi bir ara gidip Galinsky'ye bakan Victor. "Diz çökmek istedim ama parıldayan bir şey göremedim. Gözleri kapalı düşünüyor."

"Tam zamanında kapamış, desene," dedi Zenobia, "Schultze'yi çağırsana."

"Ah, ne kadar keskin zekâlı bir masa bu," dedi Schultze. "Ben de gördüm ama kendi haline bırakayım, diye düşünmüştüm. Bir kadeh şarap daha isteyip istemediğini sordum zira sürahisini boşaltmış. Ama öylece oturmuş, yüzü ışıldıyor, sanki uzaklarda müzik sesi duymuş. Bakışları beni delip geçiyordu, güldü, sonra purosunu söndürüp gözlerini kapattı. Neredeyse kapanma saati olduğundan, konuklarımı korkutmak istemedim. Hepiniz gider gitmez ambulansı arayacağım. Ama siz acele etmeyin. O halinden memnun, dimdik oturuyor. Mükemmel bir müşteri, her zaman öyleydi. Bir beyefendi. Size birer Hefe daha ikram edeceğim." Schultze bardakları her zamankinden biraz fazla doldurdu, onlar da bardaklarını ölü adama kaldırdılar.

"Servus,"* dedi Victor, melodisiyle birlikte söylemişti adeta.

Dışarı çıktılar. Kar taneleri küçülmüştü, yumuşak, pudra kıvamında, Kurfürstendamm Caddesi'nin yüksek ışıkları altında uçuşarak düşüyor, dans ediyorlardı. Vedalaşırken uzaktan yaklaşan bir ambülansın sirenini duydular.

"Bugün bu kaçıncı," dedi Arthur. "Sanki sirenler beni takip ediyor."

"Sirenler seni takip etmiyor," dedi Zenobia, "seni ayartmaya çalışıyorlar."

"O zaman ne yapman gerektiğini biliyorsun sevgili arkadaşım," dedi Arno, "seni geminin direğine bağlamamıza izin ver, kulakların tıkalı halde. Zira gemi rotasına devam etmeli."**

* Bavyera'da kullanılan selamlaşma / vedalaşma sözcüğü. (ç. n.)

** *Odysseia* destanına göre Odysseus'un gemisiyle geçerken yolunun üzerinde bulunan sirenlerin adasındaki içli şarkıları duymamak için adamlarının kulaklarını balmumundan tıkaçlarla tıkadığı ve Odysseus'un şarkıları duyup dayanamayarak denize atladığı, adaya çıkarak oradaki yaratıklar tarafından öldürülmemesi için kendisini geminin direğine bağlattığı hikâyesi. (ç. n.)

Arthur, arkasını dönmeden, herkesin kendi yoluna gidişini hayal etti, Arno güneye, Victor kuzeye, Zenobia doğuya, kendisi ise karın da geldiği yön olan batıya doğru yönelmişti. Böylece o akşam ikinci kez karla kaplı şehirde bir haç oluşturdular, önce her biri farklı yönden gelip aynı noktada buluşmuşlar, şimdi ise, aynı noktadan farklı yönlere doğru birbirlerinden ayrılmışlardı. Böyle zamanlarda Arthur hep, hızla yağan kar tanelerinden hiçbir şey görünmeyen yukarıda bir yerlerde, birbirinden ayrılan bu dörtlü grubu, her biri kendi yolunun sonuna varana, haçı birkaç gereksiz kıvrımla tamamlayana dek kaydedecek tepeden bakan bir kameranın olduğunu hayal ederdi. Sonra yine herkes kendisi olacak, aniden susan bu büyük şehrin insanları kendi tuhaf taş evlerine döneceklerdi. Arthur bazen bu şekilde, aslında kendisi olan bir başkasının, evine görünmeden girip onu gözetlediğini hayal ederek kendi kendinin röntgencisi olurdu. Her hareket ve her eylem teatraldi, senaryosuz bir filmdi. Kapıyı açan, paltosundaki karı çırpan, paltosunu çıkaran, dış kapıda bir kez daha çırpan, Berlin tipi büyük merdivenlerden yukarı çıkan, ikinci bir kapıyı açıp kendi dairesine giren bir adam. Ya şimdi? Üç kişilik kalabalığa bakmadan aynanın karşısına geçiyor. Parmaklarını, asla basit bir obje olarak göremediği kameranın üzerinde gezdiriyor, bir kadın, çocuk ve onların yanında duran bir adamın fotoğrafını görüyor, nasıl, nerede, ne zaman, izlenmediğinden emin biri gibi görünmesi gerek, daha da önemlisi, bu düşünce aklına bile gelmemeli, yine de, neye benziyor acaba?

CD'leri karıştırıyor, taşınabilir CD oynatıcısının içine bir tanesini koyuyor, *Winter Music*, John Cage, sessizlik, gürültü, şiddetli ses, sessizlik, ağır bir ton. Sessizlik kasıtlı, onun da melodi olduğu fark edilsin diye. Zaman adeta yavaşlatılmış, öyle bir şey varsa tabii. Bu müziği bu akşam çektiği görüntülerde kullanması lazım, bundan emin, zira zamanı uzatan müzik görüntüyü de uzatır.

Telefon çalınca korkuyor. Saat bir. Erna'dan başkası olamaz.

"Ne yapıyorsun? Bütün gece neredeydin?"

"Arkadaşlarla dışarıdaydım. Bir şarap evinde. Biri öldü."

"Hı. O tuhaf müzik de ne?"

"Cage."

"Bu müzik adamı uyutmaz."

"Henüz uyumak istemiyorum. Düşünüyordum."

"Neyi? Misafirin mi var?"

"Hayır. Yalnız insanların odalarındaki saatlerin daha yavaş ilerlediğini düşünüyordum."

"Kendimize mi acımaya başladık yoksa? Ben de yalnızım."

"Aynı değil. Orada da kar yağıyor mu?"

"Evet. Aynı değil derken? Çocuklarım olduğu için mi?"

"O da var. İnsanlarla beraber yaşıyorsun."

"Senin için endişelenmem gerekiyor mu?"

"Kesinlikle hayır. Son derece güzel bir akşam geçirdim. Üç kişiyle beraberdim, içlerinden ikisi yalnız. Çoğunluktayız anlayacağın. Gelecek yalnızların. Endişelenme."

"Arthur?"

"Efendim?"

"Birazcık da olsa evini özlüyor olabilir misin? Her şey dondu, kanalın üzerini kar kapladı, yarın belki kayarız."

Erna Keizersgracht'ta kanal kenarında oturuyordu. Arthur üçüncü katın manzarasını gözünde canlandırdı.

"Pencerenin önünde misin?"

"Evet."

"Sokak lambalarından sarı ışık sızıyordur. Arabaların üzerini karlar kaplamıştır. Karanlıkta yerler kaygan olduğu için insanlar köprünün korkuluklarına sıkı sıkıya tutunuyordur."

"Aynen öyle. Söyle bakalım, hiç özlemedin mi?"

"Hayır."

"Elinde iş mi var? Bir proje üzerinde mi çalışıyorsun?"

"Hayır. Çalışmak da istemiyorum. Bir süre böyle devam etmek istiyorum. Mutlaka bir şeyler çıkar. Meşgulüm."

"Debelenmekle mi?" Erna onun koleksiyon çalışmasını böyle adlandırıyordu.

Arthur yanıtlamadı.

"Neyi çekiyorsun?"

"Caddeleri, karı, kaldırımları..."

"Burada da var."

"Hayır, orası fazla güzel, fazla pitoresk. İçinde geçmiş yok. Dram yok."

"Geçmiş var ama..."

"Yeterince yok. Gücü yok." Zenobia'yı düşündü ve birkaç yıl önce, Potsdam'a giderken çektiği görüntüler gözünde canlandı. Hantal çizmeleriyle, kepleri başlarına ters takılmış bitmek bilmeyen sıra sıra Rus askerlerinden oluşan konvoyun geçtiği bir kavşakta durmak zorunda kalmıştı. Yüzlerinden, imparatorluğun dört bir yanından geldikleri anlaşılıyordu, Kırgızlar, Çeçenler, Tatarlar, Türkmenler, bir kıtanın tamamı, parçalanmış imparatorluklarına dönmek üzere karşıdan karşıya geçiyordu. Asya'nın bozkırlarının derinliklerine dağılırken kafalarının içinden geçenleri, bir zamanlar fethettikleri ülkeden ezik biçimde dönerken ne düşündüklerini merak etti. Hikâye burada bitemezdi. Belki de onu burada tutan şey buydu. Burada insan müthiş bir çekim, bir medcezir hissediyordu. Burada Avrupa'nın kaderi her yerde olduğundan çok daha fazla konuşuluyordu. Bunu ona açıklamaya çalıştı.

"Afiyet olsun."

"İyi uykular."

"Gücendin mi? Orada olduğundan beri çok kasvetlisin. İspanya'ya filan gitsene. Geçmiş senin için bir tür saplantı haline gelmeye başladı. Kimse böyle yaşayamaz, hatta bence Almanlar bile. Herkes gazete okur, sen geçmişi okuyorsun. Herhalde gazete eline aldığın anda mermere dönüşüyor. Saçmalık bu! Bu arada da yaşamayı unutuyorsun. Çok boş vaktin var ki düşünüp duruyorsun. Reklam filmi filan çek. İnsanlar heykellerin önünden geçip gider, sen ise durup incelemeden geçemiyorsun, tik değil de ne bu? Eskiden..."

"Eskiden ne? Eskiden çok farklıydım, bunu mu söylemek istiyorsun?"

Eskiden derken Roelfje'nin ölümünden önceki zaman dilimi kastediliyordu, bunu açıklamaya gerek yoktu artık. Ama eskiden nasıl biri olduğunu artık o da bilmiyordu. Çok istese de hatırlamıyordu bile. Doğrusu geçmiş silinmiş gibiydi, en azından o böyle hissediyordu. Okul yılları, öğretmenlik, bunlardan geriye çok az şey kalmıştı. Fragmanlarla yaşıyordu. Söylendiğinde kulağa saçma geliyordu ama doğruydu: tutulan defterin bir kısmı kayıptı, gitmişti. Bu konuşmayı bitirmenin vakti gelmişti.

Erna ona kendi geçmişiyle meşgul olmasının daha iyi olacağı gibi bir şeyler söyleyecekti ama o bunu duymak istemiyordu. Her şey olduğu haliyle iyiydi, fotoğraftaki o adam bir yabancı olarak kalabilirdi. Onun yapması gereken başka şeyler vardı.

"Gelip seninle pencerenin önünde duracağım," dedi Arthur.

"Kolunu da omzuma koyacak mısın?"

"Evet."

"O zaman şimdi uyuyalım." Erna kapatmıştı. Arthur bir süre daha sessizliği dinledi, sonra yattı.

Ve biz, ışıklı dünyamızdan onların dünyasının tuhaflığını izleyen biz, ne görüyoruz? Yataklarında yattıklarını, Zenobia'nın dediği gibi, dikey varlıklardan birden yatay varlıklar haline gelmelerini. "Dünyayla ilişiğini kesmek," diyor buna o, sanki bu dünyayı terk ediyorlar. Bize göre mevcudiyetleri bir farkında olmama hali, uyuşukluk, uyku içinde geçiyor. Şu anda içinde bulundukları kısa uyku hali ise bir yineleme. Onlar dinlendiklerini sanıyorlar ve dayanağı olmayan yaşamlarında aslında bu böyle. Oysa bu şekilde bizim yolumuzdan iyice uzaklaşıyorlar. Pek çokları gibi inkâr etmiyorlar, hatta herkes kendince bulmacanın bir parçasını buluyor da olabilir ama yetmiyor. Yanlış kapılar, yanlış yollar. Şu an yaptığımızdan fazlasını yapamayız, gücümüz, ki varsa, gözlemlemekle sınırlı, kitap okur gibi düşünceleri okumakla. Sürdürmemiz gerek, sayfaları çeviriyoruz, yarı uykulu düşüncelerinin ürünü sözcükleri duyuyoruz, karla kaplı şehirlerindeki odalarında uzanmış halde düşüncelerinde birbirlerine çekildiklerini duyuyoruz, bir ağı ören dört örümcek, her ne kadar imkânsız görünse de. O akşam söylenenleri geri sarıyorlar, birkaç saat önce söylemedikleri şeyleri, parçaları, bağlantıları, eksik kısımları söylüyorlar. Yarın, uyandıklarında, düşüncelerini yeniden biçimlendiren gecenin kimyası, ağı çözecek. Sonra baştan başlamak zorunda kalacaklar. Burada işler böyle yürüyor.

İngilizce konuşan ses odayı ölü ve yaralılarla doldurmuştu. Arthur Daane, dünyayı başka dilde algılayamazmış gibi, BBC World Service'le uyanmaya alışkındı. Çoğunlukla çoktan uyanmış, her zaman önce adını söyleyen kadın veya erkek sesini bekliyor oluyordu. Belki de spikerler bunu izleyecek olan nefret, saldırı, ayaklanma, ihtilal, kasırga, kıtlık, sel, deprem, tren kazası, mahkeme, skandal ve işkence haberlerinin daha dayanılabilir olduğunu düşünüyorlardı. Bir süre sonra o adla bağdaştırdığın bir ismi ve telaffuzu olan kişi sana haberleri veriyordu, böylece Irak, Afganistan, Sierra Leone veya Arnavutluk'taki olaylar, tıpkı doların sağlığı, yenin gribi, rupinin regli gibi kulağa aile meselesiymiş gibi geliyordu.

Rivayete göre İkinci Dünya Savaşı başladığında, bu seslerden biri, bu haberi dünyaya vermek için yayını kesmiş, dünyanın üzerinde süzülen o aynı serinkanlı, sakin ve soğuk ses, beş yıl sonra, savaş bittiğinde, o zamanlar kestiği yayınını, "as I was saying..." sözcükleriyle devam ettirmiş, bu şekilde savaşı tamamen bir yayın arası molasına, eskiden beri sürekli olan, yine olmuş ve yine olacak olan bir şeye çevirmişti.

Ama bu sabah, bu kez kadın sesi saat tam yedide beyninin içine zerk olduğunda ve o sırada belli ki o ana dek onu meşgul eden ama henüz kurtulmak istemediği artçıyla kaynaştığında uyanık değildi. Radyoyu kapatınca geriye hiçbir iz kalmamıştı. Hafif İskoç aksanıyla konuşan İngiliz kadının sesi rüyasını maskelemişti. Perdesiz pencerelerin ardı hâlâ karanlıktı. Kaçınılmaz düşüncelerden kurtulmak için sessizce yatmaya devam etti, yalnızca önceki gecenin konuşmalarıyla önceki günün işlerinin değil, içinde bulunduğu zaman ve mekânın da değerlendirildiği törensel bir vicdan muhasebesine ya da bir düzenbazın günlük talimine veya bunun tam tersi, yükümlülükten muaf bi-

rinin şatafatlı düşlerini kurmaya koyuldu. Bu kadar bol zaman, asırlık projesine çalışabilmesi için sahip olmak istediği bir şeydi. Bu projeden tam olarak ne istediğini biliyor muydu? Kendine ne kadar süre vermişti? Bir gün bitirebilecek miydi? Yoksa bunun bir önemi yok muydu? Tam bir biçim, bir bütünlük elde etmek gerekmiyor muydu? Diğer yandan, önüne çıkan materyalle, karşısına çıkan görüntülerle çalışıyordu. O görüntülerdeki bütünlük, onları seçip çekmiş olmasıydı. Şiirle karşılaştırılabilir, diye düşündü. Şairlerin bu konuda birbirlerinden tamamıyla farklı açıklamalarından anladığı kadarıyla, pek çoklarının aniden ortaya çıkan ve bazı durumlarda kendilerinin bile anlamadığı halde kaydettikleri bir görüntüden, cümleden, düşünceden yola çıkmaları haricinde yerleşik bir doğru yoktu. Dün akşam Potsdam Meydanı'ndaki görüntüleri neden çektiğini biliyor muydu mesela? Belki bilmiyordu ama onları çekmesi gerektiğini biliyordu. Sonuçta şiirden farklı olarak filmlerden beklentiler farklı olabilir. Filmin sipariş üzerine çekilmemesi, kendisi çekmek istediği için parasını da kendisinin ödemesi koşuluyla, tıpkı bir şairin şiir yazmak istemesi gibi.

Bir şiirin, kısa olsa da, dünyayla ilgili olduğunu söylemek saçma mıdır? Kimsenin siparişini vermediği bir film yapıyordu, tıpkı kimsenin, bildiği kadarıyla, şiir siparişi vermediği gibi. Bu filmin, Arthur Daane'nin gördüğü biçimiyle, dünyayla ilgili bir şey anlatması gerekiyordu. Aynı zamanda kendisi de içinde kaybolmalıydı. Bu filmin zaman, anonimlik, kayboluş ve her ne kadar o sözcükten nefret etse de, veda ile ilgisi olması onun tercihi değildi. Böyle olmuştu, böyle olması gerekmişti. Almanya'da yaşananların da öyle olması gerekmişti, anonim olduklarını iddia etmek ise güçtü. Maharet o iki şeyi birbirine uydurmaktı, bunun için sabır gerekiyordu, materyal toplamalıydı. Berlin, filminin bir kısmının çekileceği yer olacaktı ama belgesel olmamalıydı. Endişelenmesine gerek yoktu zira kaos gibi görünen şeyden şeffaflık çıkması ilk kez olmayacaktı. Başarılı olamazsa kimseye hesap vermesine gerek yoktu.

İyi de neden Almanya, Tanrı aşkına? Kendisiyle ilgili bir şeylerin farkına vardığı o felaketten ötürü mü? Bunu ispatlayacak kanıtlar olmadığı gibi, tam tersini işaret eden bir durum yok

muydu ortada? Almanya her nasılsa Avrupa'yı da peşine taktığı bir ekonomik güçtü, parası da kaya gibi sağlamdı, uykusunda dönse, komşu ülkelerde hafif bir deprem etkisi yaratacak koskoca sağlıklı bir bedene sahip coğrafi bir konumu vardı. O komşu ülkelerden her biri, tarihinde, ulusunun ruhunda bir daha asla silinmeyecek bir anı olarak yer alacak yaralar almıştı. Yenilgi, işgal ve aşağılanmanın yol açtığı yaralar, bunların neden olduğu güvensizlik, kaygı ve burukluk hissi, bu büyük ülkede acı, kefaret ve suçluluk duygusuyla beraber, kendilerinin bile Alman hastalığı olarak adlandırdıkları bir melankoliyle, kabahatli olmayanların, öncekilerin kabahatlerini ne dereceye kadar üstlenmeleri gerektiğinin hiçbir zaman açık olmadığı ve olamayacağı kuşkudan kaynaklanan bir mutsuzlukla karıştı. Bazılarının iddiası doğru ise, toplumun ruhunda her an çirkin yüzünü gösterebilecek habis özellikler bulunuyor olabilir.

Böyle şeyler çoğunlukla gözle görünmezdi ama her ne kadar birçokları inkâr etse veya baskı altına almaya çalışsa da, sismografik duyarlılığı olan herkes, bu gösterişli zenginliği, pırıltılı güvenilirliği, en beklenmedik zamanlarda ortaya çıkan bir güvensizliğin kemirdiğini fark edebilirdi. Arthur, Almanya'nın dışında sık sık iddia edildiğinin aksine, her ne olursa olsun, yüzyıllardır süregelen kendilerini analiz etme alışkanlıklarından hiç vazgeçmeyeceklerini bilecek kadar uzun süredir burada yaşıyordu. Bu yüzden rastgele seçilmiş bir hafta boyunca, "Yahudi" sözcüğünün tüm medyada ne sıklıkta kullanıldığı sayıldığında, uzun süredir her şeyin yolunda olduğu liberal bir modern demokrasinin bilinçaltında ve bilinçüstünde nasıl bir saplantı haline geldiği ortaya çıkacaktı. Bunun en iyi kanıtı, bu gerçeği bir yabancı olarak açıkça söyleyememeniz, yaşları itibariyle mezalimi yaşamamış insanlar tarafından bile ülkelerini asla ve kat'a hafife almamanız gerektiği konusunda uyarı almanızdı. Bir de üstüne gelen Doğu'da evi kundaklanan yabancıların ya da trenden atılan Angolalıların korkunç hikâyeleriyle ya da iki dazlağın, "Heil Hitler" demediği için adam yaraladıkları haberleri. Böyle olayların tüyler ürpertici ve tiksindirici olmalarına karşılık Fransa, İngiltere ya da İsveç'te de yaşandığını söylediğinizde ise yaklaşan fırtınaya kulak tıkamakla suçlanırdınız.

Victor'la restorasyondan önce Sanssouci bahçelerinde yaptıkları yürüyüşü hatırladı. Hava kapalıydı, yağmurlu bir gündü, aradığı görüntüleri orada bulacaktı: Belvedere kalıntılarının karşısında yoğun ormangüllerinin mor kederleri, paslı demir çubuklar yardımıyla dik tutulan şekilsiz kadın ve melek heykelleri, daha çok yara izine benzeyen tuğlalardaki çatlaklar, her şey ünlü kralın sarayının kaygısız adına karşı çıkmak ister gibiydi.

"Büyük Frederik elinden geleni yaptı," dedi Victor. "Flüt çaldı, Fransızca mektuplar yazdı, pudralı peruklar taktı, Voltaire'i davet etti ama Voltaire hiçbir zaman Prusya'ya kök salamadı. Bu ülkenin dengesine ayak uyduramadı. Hegel ve Jünger'i yeğlediler. Voltaire'i tarttılar, hafif buldular. Usta bir konuşmacı olsa da, ağır olmak bir yana, bir kelebekti. Yeterince sert değildi. Fazla ironikti. Fransızların artık Jünger ve Heidegger'i kucaklamaları ise ahmaklık. Eskiden Diderot ve Voltaire vardı, şimdi Derrida'ları var. O da fazla geveze. Onlar da yollarını şaşırmış, tıpkı burası gibi."

Ve sanki ispatlanması gerekiyormuş gibi, biraz sonra, Arthur'un birkaç metre önünde yürüyen Victor, merdivenin basamaklarını tırmanmak isterken merdivenlerden inen Alman bir çiftle kısa bir dans performansı sergiledi. Victor çiftin önünden çekilmek için sağa yöneldiğinde, adam kadını sola çekti, böylece yine karşı karşıya gelmişlerdi. Victor yeniden çekilme girişiminde bulununca çift aynı anda sağa çekilmiş, Victor heykel gibi durmuş, çift onun etrafından dönmüştü.

"Dikkatini çekti mi?" diye sordu, "çok sık başıma gelmeye başladı. Ama ne New York'ta ne de Amsterdam'da, yalnızca burada. Nereye gittiklerini hâlâ bilmiyorlar, radarları yok."

Arthur bunu saçma buldu. Victor ise ısrarcıydı.

"Ne konuştuğumu bilecek kadar uzun süredir burada yaşıyorum. Aslında sempati duyuyorum. Metafiziksel olarak vücut bulmuş toplumsal güvensizlik başarısız dans adımlarında dile getiriliyor. Elli yıl önce tam olarak nereye gittiklerini biliyorlardı. Dikkat çekici olan da bu, istenmemelerine rağmen geliyorlar, sonra da sen davet edince daha önce olanlar yüzünden çekimser kalıyorlar. Tıpkı o dans adımları gibi içleri endişe dolu."

Sarayın çay salonunda rahatsız edici iki unsur muamele-

si gördüler. Duvar düşmüştü ama buraya hâlâ Doğu Almanya ruhu hâkimdi, hafife alınacak gibi de değildi, palto iskemleye asılmıyor, vestiyere veriliyordu, her ne kadar bilme şansınız olmasa da o gün pişmeyen bir yemeği sipariş etmemeli ve genel olarak personelin isteklerine uysal bir şekilde saygı göstermeliydiniz.

"Buradaki insanlar hiçbir şeyden rahatsızlık duymuyorlar gibi," dedi Arthur. "Ne istediklerini biliyorlar."

"Ne istemediklerini, demek istiyorsun. Temizlik süreci deniyor buna. Şimdi karşılarında iki geçmiş var. Burada insanlara hep öbür geçmişin onlarla bir ilgisinin olmadığı öğretildi. Öbürüyle bir ilgileri yoktu, onlar Nazi değildi, hatta Alman bile değillerdi, hiç vicdanlarını dinleme gereği duymadılar. Şimdi ise o kırk yılın üstesinden gelmek zorundalar. Yine de eskiyi özleyeceğim. Her şey geri dönülmez biçimde değiştiğinde burası artık benim Berlinim olmayacak. Yakında, burada yaşamış olan aylaklarla benim gibi nostalji meraklısı birkaç deli dışında kimse bu katışıksız maskaralığı hayal bile edemeyecek. O duvarı bugün havaya uçursalar bile ondan kurtulamayacaklar. Dikkat et dostum, sistemi yaratan insan sayısı azdır, geriye kalanlar bununla yaşamak zorunda olanlardır. Bu durumda onlar yalnızca talihsizdi. Kırk yıl bir ömürdür. Yani azıcık alçakgönüllülük göstermemiz yerinde olur."

Bu konuşmanın üzerinden ne kadar geçmişti? Beş yıl, altı yıl? Işık ya da ışığın ilk emareleri pencereden girmişti. Kestane ağacının avluda duran uzun siluetini seçebiliyordu. Yaklaşık otuz daire buraya bakıyordu. Bir keresinde bütün dairelerden, pencerelerinden ağacı filme çekmek için izin almayı düşünmüş ama üç kişi kuşkuyla yaklaşıp reddedince vazgeçmişti. Bunun yerine birkaç yıl boyunca, ağacı bütün mevsimlerde filme çekmişti. Dolayısıyla yeterince ışık alır almaz yapacağı ilk şey buydu. İnsan düşünüp duracağına film çekmeli. El işlemeli, ağız gevişlemeli. Kahve koymak için ayağa kalktı. Evlerin birçoğunun pencerelerinden ışıklarını yaktıkları görülüyordu. İnsanlar bu ülkede erken kalkıyordu. Arthur kendi ışığını kapatıp odalarında hareket eden o insanları izlemeyi seviyordu. Onları tanımaması önemli değildi, hatta işin çekici kısmıydı bu. Böylelikle

toplumun, ağacın birbirine bağladığı toplumun bir parçası oluyordu.

O zaman buna izin veren tek kişi, üç kat yukarıda oturan çok yaşlı bir kadın olmuştu. Kadının penceresinden ağacın tepesi doğrudan görülüyordu.

"Daha kısacık olduğu zamanları hatırlıyorum. Savaş olmadan çok önce buraya taşındım. Her şeyi atlattı, hayatta kaldı, İngilizlerin bombardımanını, her şeyi. Kocam Stalingrad'da öldü. O zamandan beri burada yalnız yaşıyorum. Böyle şeyler soran ilk kişisiniz ama anlayabiliyorum, ağacımla sık sık konuşurum. Bu süre içinde bana daha da yakınlaştı. Her yıl tomurcuk ve çiçek açmasını izlemenin nasıl bir şey olduğunu hayal bile edemezsiniz. Bir yıl daha yaşamış olduğumu hissettiriyor. Sohbetler ediyoruz, özellikle de hava soğumaya başladığı zaman. Bizim kışlarımız çok uzundur. Boyu penceremin hizasına geldiğinde ben göçüp gitmiş olacağım."

Kadın büyük dresuarda duran üniformalı bir gencin fotoğrafına işaret etti. Otuzlu yılların saç modeli, arkaya taranmış sarı saçlar. Tanımadığı o çok yaşlı kadınla tuhaf kıyafetleri içindeki genç yabancıya gülümsüyor.

"Ona ağacı anlatıyorum, ne kadar büyüdüğünü. Geri kalan şeyleri anlayamaz, neler olduğunu. Ona anlatmaya cesaret edemiyorum."

Arthur kadını bazen sokakta ya da merdivenlerde görüyordu. Kadın Arthur'u hiç tanımazdı. Almanya'da yalnız ve yaşlı kadınların giydiği büyük gri ayakkabılarını sürüyerek, olanca yavaşlığıyla yürürdü. Yün mantosu ve başına tam oturan tüylü bir fötr şapkası vardı.

Telefon çaldı ama Arthur açmadı. Kimseyle konuşmak istemiyordu, tek istediği doğru ışığı beklemekti. Fazla uzun sürmeyecekti, belki yarım dakika bile değil, statik bir görüntü, fotoğraf gibi. Ama yakalamak zorundaydı. Bir şeyler yazmadan geçen gün, gün değildir, bu onun için de geçerliydi. Onun satırları görüntülerdi. Ağaca baktı. Karla kaplı bir kule gibiydi. Yalnız Japon bir usta bundan bir şeyler yakalayabilirdi. Kar ağacın hatlarını bir kez daha belirlemiş, altındaki dalların adeta işlevi kalmamıştı, yalnız kardan oluşmuş bir ağaç, en beyaz mermer-

den yapılmış donmuş bir heykel. En az on dakika beklemeliydi. 500 ASA'lık filmden aşağısı kurtaramazdı.

Aynı dakikalarda Arno Tieck müsliyle mi yoksa tostla mı kahvaltı edeceğine karar vermeye çalışıyordu ama uyanınca önceki gece okurken uykuya daldığı *Araf*'tan* aklına gelen birkaç satırla ilgili düşüncelerine dönmekten kendini alamadı. Uyumadan önce, çok içmiş olsun ya da olmasın, raftan rastgele bir kitap seçip ona uyku krallığında eşlik edecek rastgele bir sayfasını okuma alışkanlığı vardı. Satırları yüksek sesle okur, kendi sesinin giderek kaybolduğunu duyardı. Sesi başka birinin, Arno'nun göremediği ama uzaktan onunla konuşan birinin olurdu.

Araf, Dante'nin en sevdiği kitabı değildi ama gecenin o saatinde, sık sık olduğu gibi tesadüf eseri okuduğu satırlar, üzerinde çalıştığı makale ile ilgili olduğu için dikkatini çekmişti. Gözlüklerini taktı, yatağının yanında yerde durması gereken kitabı sağ eliyle yokladı.

Ihr lasst euch, stolze Christen, so verleiten,
Dass ihr, am Auge eures Geistes blind,
Vertrauen habt allein beim Rückwärtsschreiten.
Seht ihr nicht, dass wir alle Würmer sind
Für eines Himmelsschmetterlings Entfaltung,
*Der wehrlos zum Gericht den Flug beginnt!***

Okudu ve bu satırların Nietzsche'yle ilgili makalesine uygun düşüp düşmeyeceğini düşündü, insanı solucana benzetmek tam olarak Nietzsche'nin kullanacağı bir ifade değildi, aşağılık son insanı kastetmiyorsanız tabi, ayrıca son insan asla yargılanmayacağı doğa üstü bir dünya için endişelenmezdi. Kelebeğe gelince, bir solucanın kelebeğe dönüşmesinin biyolojik olarak mümkün olmadığı gerçeği bir yana, onun o aldırmaz uçarılığı

* Dante, *İlahi Komedya*, Bölüm 2. (ç. n.)

** *Ey zekâ gözünden yoksun olup geri adımlara bel bağlayan zavallı, mecalsiz, kibirli Hıristiyanlar, bizlerin, dosdoğru adalet huzuruna uçacak olan hoş birer kelebeğe dönüşmek üzere doğmuş birer tırtıl olduğunu bilmiyor musunuz? Ruhunuz, yeryüzünde, neyle şişip kabarıyor?* (ç. n.)

da, özellikle de zavallının Yargı Tahtı'na doğru kanat çırpması gerektiği için doğru bir görüntü değildi. Dante onu yüzüstü bırakmıştı. Yoksa Hefe miydi, o da olabilir. Her neyse, bu satırları önceki gece neden bu kadar anlamlı bulduğunu anlamıyordu.

Aynı saniyelerde Zenobia Stejn'ın da aynı satırları İngilizce okuduğunu her ikisi de tahmin edemezdi. Böylesi bir tesadüf, her ne kadar Zenobia'ya göre yalnızca tesadüflerden oluşan bir evrende olanaksız olmasa da, onlara da hayli çılgınca gelmişti. Öte yandan bu tesadüfe Dante'nin tüm dillere çevrilmiş olmasının da katkısı olmuştu. Zenobia Dante okumaya hiç yeltenmemişti, hatta evinde bile bulundurmuyordu. Alıntıyı bilim adamı arkadaşlarından birinin bir kitabının son sayfasında okumuş, çok fazla etkilenmemişti, kitabın metafizik unsurlarına kuşkuyla yaklaşmasının da bunda etkisi olmuştu. Dairesinde kalorifer yoktu, canı sobayı yakmak da istemiyordu. Bu yüzden uzanıp eline bir kitap aldı, o satırları okudu. *Infinite in All Directions.* Dyson şüphesiz en büyük teorik fizikçilerden biriydi ama mutlaka bir şeye inanma zorunluluğu da neydi? Belli ki Tanrı olmadan hayata devam etmek zordu, hatta Einstein ve zarları* için bile. Zenobia Dyson'ın ortaya attığı Tanrı'nın aslında tam anlamıyla var olmadığı, kendi noksan varoluşuyla gelişen bir varlık olduğu fikrinin onu cezbettiğini yadsımıyordu.

Kendisi Tanrı'ya inanmıyordu ama anlaşılmayan her şeyi muamma ya da tesadüf ve hatta insana kendini iyi hissettirecekse Tanrı olarak tanımlamak çok bir şey ifade etmiyordu. Mutlaka bir şeye inanılması gerekiyorsa, belki de her türlü felaketlerden kendi kurtuluşunu arayan, evrenin yaptığı şeye gelişme denirse, hâlâ gelişmesi gereken zayıf, beşeri bir Tanrı'ya inanmak daha iyiydi. Belli ki birileri Dyson'a, fikirlerinin Socinus'un dine aykırı düşünceleriyle benzeştiğini söylemişti. Kitabın en güzel kısmı belki de buydu. Ne nitelikte olursa olsun spekülasyonlar onun hep ilgisini çekmişti, Aquinolu Tommaso ve Galilei ile aynı İtalya'da yaşayan birinin her şeyi bilmeyen ve her şeye

* Einstein: "Tanrı zar atmaz." Bir atomun içindeki parçacıkların tesadüfi bir şekilde hareket ettiğine dair laboratuvar gözlemlerine dayanan bilimsel tezlere karşı söylemiştir. (ç. n.)

kadir olmayan bir Tanrı kavramı yarattığı düşüncesi eğlenceliydi bile ama Dyson gerçekten ileri gitmişti ve on altıncı yüzyılda doğmuş olmaması durumu daha da vahimleştiriyordu. Sabahın şu erken saatinde tam da kafayı meşgul edecek konular! Dyson hakkında makale yazmak hiç de kolay olmayacaktı. "Evren evrim geçirirken, Tanrı da öğrenir ve gelişir," güzel ama Tanrı'yı algımızın ötesindeki zihnin bir parçası olarak tanımlayarak, zihin ile Tanrı arasında ayrım yapılmamasına karşıydı, zira bu, anlamadığımız her şeyin Tanrı olduğu anlamına gelecekti ve Dyson'ı doğru anladıysa, Tanrı'yla beraber gelişmezsek, O'nun gerisinde kalmak zorunda kalacaktık. Öyleyse gerisinde kalalım. Dyson'ın bir şeylere bu kadar inanmak istemesinin nedeni neydi? Bu sorunun karşılığını ne yaşamı boyunca ne de sonrasında alamayacaktı. Öte yandan, insanlığın güzel bir başlangıç olduğu ama son söz olmadığı gerçeğinde faniliğin çekiciliği vardı, sonra uzaklarda onun bile kayıtsız kalamadığı, bilimsel çalışmasından çok fotoğraf koleksiyonuyla örtüşen ve ona Arthur Daane'yi ve geçen gece içtikleri votkayı hatırlatan bir şeyler parıldadı. Hollandalının o kapalı maskesinin altında konuşmaktan kaçındığı bir sürü şey olduğu kesindi, Arthur'un hiç konuşmadan saatlerce Zenobia'nın fotoğraf koleksiyonunu inceleyebilmesinden anlaşılabiliyordu. Zenobia'ya göre bu onun başına gelenlerle ve film çekmekle ilgiliydi. Arno çok heyecanlıydı ama Arthur henüz hiçbir şey göstermek istemiyordu. "Daha sonra. Şu anda yalnızca kopuk bölümler var, hangi yöne gittiğini bile bilmiyorum." Zenobia yalnızca Arno'yla yaptığı belgeseli görmüştü, çok iyiydi ama belli ki Arthur'un yapmak istediği şey başkaydı. Arthur'un, Zenobia'nın deyimiyle, ikinci bir ruhu vardı ve bu, düşününce, en az Dyson'ın fikirleri kadar kanıtlanamaz bir şeydi. Anlaşılan böyle şeyleri o gülünç sınıflamaların içine düşmeden dile getirmek henüz olası değildi: zihin, Tanrı, ruh. Sobayı yakması gerekiyordu. Dyson bunu da güzel bir şekilde ifade edebilirdi. "Mesele parçaların bir araya toplandıklarında gösterdikleri davranış biçimleridir." Elbette cezbediciydi ama Dante'nin bile olsalar, Taht yolunda uçuşan kelebeklerin böyle bir kış gününde ona fazla faydası dokunamazdı.

Zenobia Stejn ve Arno Tieck sıcak yataklarını istemeyerek terk ettiklerinde, Victor Leven bir saattir ayaktaydı. Saatinin alarmı tiz bir sesle, insafsızca çalmıştı, gözardı edemezdi. Gerinme, tıraş, buz gibi bir duş, kahve, kahvaltı yok, müzik yok, ses yok, dışarı çıkacakmış gibi giyinmeli, saçlar kusursuz taranmış, atölye, üzerinde çalıştığı işin önüne iskemle çekip oturmuş, izliyor, ilk hareketi yapana kadar en az bir saat geçiyor. O sırada ne düşündüğünü o da bilmiyor ve bu tesadüf değil, bir eğitim.

"Hiçbir şey düşünmek istemiyorum," demişti bir keresinde Arthur'a, "ne zor olduğunu anlatamam ama öğrenebilirsin. Mümkün olmadığını söyleyeceksin zira herkes böyle söylüyor –öylesine oturup dururken bir şeyler düşünmemek elde değil– ama bu doğru değil. Yani artık değil. Yaptığın şeyi konuşmak gevezelik ama o sensin: objeyi düşünmüyorum çünkü o obje benim. Memnun musun? Konuşma bitmiştir."

*

Bazen her şeyi kaskatı duruyormuş, havayı kristal gibi kırılgan gösteren bir ışık olurdu. Potsdam Meydanı şimdi geniş bir düzlüktü, buldozerlerin üzerindeki donmuş kar kübik bir manzara ortaya koyuyordu. Bunu yansıyan ışıkla neredeyse kavga ederek filme çekiyordu. Önceki akşamın bütün izleri silinmişti. Polis, ambülans, hiçbiri gerçek değildi, geriye kala kala çektiği birkaç karanlık, titrek görüntü kalmıştı. Parmaklıkların öte tarafına geçmesi gerekiyordu. Kapalıydı. Açmaya çalışırken kaydı. Kafasını demirlere vurdu. Sırtüstü yere düşerken kamerasını kurtarmaya çalışmıştı, cebinden bir şeyin dışarı kaydığını hissetti, çabucak doğrulmaya çalıştı, dizlerinin üzerine oturup cüzdanının arasından kayan, kredi kartlarının arasından ona gülümseyen Thomas'ın fotoğrafına baktı.

"Kann ich Ihnen helfen?"* Bekçi.

"Nein danke."**

Bu bir tesadüf değildi. Ölüleri onu rahat bırakmak istemiyordu. O ise bunu istemiyordu. Parmaklıklara tutunarak ayağa

* "Yardım edebilir miyim?" (ç. n.)

** "Hayır, teşekkürler." (ç. n.)

kalktı. Fotoğrafı yerden almak için kamerayı karların üzerine bıraktı.

"Zamanım yok," diye mırıldandı. Ölülerle konuşmak mümkün mü? Fotoğrafı yerine koydu ama faydası olmamıştı. Hangi yöne giderse gitsin onun peşinde olacaklar, ona eşlik edeceklerdi. O buradaydı ama onlar her yerdeydi, mekân onlar için bir anlam ifade etmiyordu, o yüzden her yerdeydiler, zaman onlar için bir anlam ifade etmiyordu, o yüzden hep oradaydılar. Zaman onlar için bir anlam ifade etmiyor, bu berbat cümleyi söyleyen neyse ki o değil, cenazedeki rahipti. Karısının ailesi tören yapmakta ısrar etmiş, o da karmakarışık hissettiği o günlerde karşı çıkmamıştı, tıpkı saçma olduğunu düşünmesine karşın Thomas'ın vaftiz edilmesine itiraz etmediği gibi. Kendisi hiçbir dinin kurallarına göre yetiştirilmemişti, Roelfje için de bu kurallar önemini yitirmişti ve Roelfje'nin ailesi bunun için hep Arthur'u suçlamıştı. Bu vaftiz Arthur'un yakından gördüğü ilk Katolik töreniydi. Dakikalar önce papaz evinde normal giysileriyle gördükleri adam, birdenbire kilisenin yan kapısından beyaz nakış işlemeli elbisesiyle içeri girmişti, kayınbabası çocuğu Roelfje'den almış, Arthur'un önceden az çok bildiği "Şeytanı reddediyor musun?" gibi tuhaf sorulara, Thomas henüz konuşamadığı için onun yerine sürekli, "Ediyorum," yanıtını yinelemişti. Arthur ise yanı başlarında durmuş, Afrika'daki kötü ruh kovma törenlerine benzeyen bu töreni somurtarak kaydetmişti. Çocuğunun bütün bu saçmalıklarla ondan alındığı hissine kapılmıştı. Törendeki asıl kâfirin kendisi olduğunu da, ışıldayan büyük gözleriyle ritüeli izleyen Roelfje'ye yaptığı yakın çekimlerde açıkça görebilmişti. Roelfje daha sonra törenin "güzel" olduğunu söylemişti, aslında buna inanmıyordu ama hiçbir şey yapılmaması da içine sinmeyecekti, şimdi en azından Thomas dünyaya bir cümbüşle merhaba demiş, buraya kabul edilmişti. İnanmasalar bile önemi yoktu, bu şekilde doğumu kutlanmış oluyordu, ayrıca Roelfje'nin ailesi de memnun edilmişti. Arthur bu törenin Roelfje'nin ailesinin fikri olmadığını, Roelfje'nin içinde kalan batıl inanç kırıntıları nedeniyle yapıldığını ve güya oğlunun, bu pek fena kokan rahibin hareketleri ve efemine konuşma tarzıyla kendinden geçercesine söylediği sihirli sözleriyle

korumaya alındığını bildiğini Roelfje'nin yüzüne vurmamıştı. Belki de hiçbir şey söylememesinin sebebi, bir parçası asla bu dünyaya ait olmayan bu batıl inançlı kadını, karısını sevmesinin gizli nedenlerinden birinin bu olmasıydı. Sakin, onu tanımlamak için kullandığı sözcüklerden biri de buydu. Saçmalayıp durma (Erna), onda seni çeken şey modern olmaması ama bu da en az eski moda sözcüğü kadar saçmaydı, öyleyse "sakin" daha iyiydi ve öyle de kaldı. Yaşarken dünyada kendi temposunu belirlemiş bir kadındı, sakinliğinin tam tersi bir hızla ölüme gitti. Haberin hemen ardından Arthur İspanya'ya uçmuştu. Havayolu şirketi ondan, ailesinin diş filmlerini getirmesini istemişti, işte o zaman onları bir daha göremeyeceğini anlamıştı ve öyle de olmuştu. Tanınmaz haldeki parçalanmış cesetler, gazete böyle yazmıştı, hayal bile etmek istemediği yazılanlar, kimlik teşhisi bürosunun, çok lazımmış gibi ona iade ettiği röntgenler kadar soyuttu. Onları otel odasında yırtmıştı, yüzü görünmeyen çene kemiğine yerleştirilmiş parlak, gri selüloit dişler, hiçbiri gerçek değildi, hatta otuzlu yıllardan kalma zevksiz vitray süslemeli aynı kilisede yan yana duran biri büyük diğeri küçük o iki beyaz tabut bile. Vaftizi yapan aynı adam, bir daha hiç unutamayacağı sözleri sarı tuğla kubbeden yankılanarak ona ulaşan o melun Katolik, onları, sanki kendi karısı ve çocuğuymuş gibi ilk isimleriyle anmıştı, "Roelfje ve Thomas aramızdan ayrıldı. Daha fazla kalamadılar. Zaman onlar için artık bir anlam ifade etmiyor." Retorik hilelerinden, efemine, yapmacık sesinden ve üstüne üstlük o acıklı geçmiş zaman ve şimdiki zaman kullanımlarından tiksinmişti, daha fazla kalamadılar, zaman onlar için artık bir anlam ifade etmiyor, etmiyor, demek ki hâlâ oradalar, tek bir eksikle, para ya da ekmek gibi sahip olamayacağımız zaman kavramıyla. Zaman tüm yaraları sarar denir ama burada bahsedilen zaman başka, insanın sahip olduğu bir zamandı herhalde. Bu da yalandı, hiçbir şeyin sarıldığı filan yoktu, en azından onun için. Ayağını yere öyle sert vurmuştu ki kafatasına kadar hissetmişti. Bu hiç bitmeyecek mi? Ölüler muzipti, en beklemediğiniz anda size saldırırlardı. Yas. Erna beraber geçirilen her yılın üç yıl yas süresi olduğunu söylemişti. Erna, ah, kahretsin! Biri olduğunu sanarak arkasına döndü, beni rahat bırakın, diye

geçirdi içinden. Nereye gideceğini biliyordu. Onun da tanrıları vardı. Belki saçmaydı ama vardı. Takip ediliyormuşçasına hızlı adımlarla Brandenburg Kapısı istikametinde yürümeye başladı, gözleri, donmuş karda kayganlaşmış ayak izlerine sabitlenmişti. Kamerasının kaset kapağını açıp yeni bir kaset taktı. Kaldırım, ne tuhaf! Gri ve beyazın bütün tonları. Geniş ayaklar, minik topuklar, çizmeler, önceki akşam ve sabah buradan bir sürü insan geçmiş olmalıydı, her biri karda kendi izini bırakmış, bu izler başkalarının bıraktıklarıyla beraber donmuştu. Yoldan geçenler, burada yürüyen ve yürüdükten sonra izini bırakıp kaybolanlara öyle deniyordu. O ayakların üzerinde duran vücutlar şimdi başka bir yerdeydiler. İzlerden bir tanesini, kamerasını olabildiğince yakın tutup yürüyerek bir süre izlemeye karar verdi. Solunda Tiergarten parkının çıplak ağaçları vardı, dallarındaki beyaz gölge misali karlarla siyah korkuluklara benziyorlardı. Bu ayak izlerini metro merdivenlerinden inen ve aynı yöne yürüyen kalabalığın ayaklarıyla uyuşturacaktı. Geride boş suretini bırakan ve durmaksızın bir yere doğru yürüyen bir hareketlilik. Sürekliliği, bu sürekliliğin sonsuzluğunu vurgulamak için ne kadar uzun süre çekmeli? Belki de saçmalık, aslında projesinin tamamı saçmalıktı, yönünü sürekli değiştirip duran, bir türlü yakalayamadığı, ancak yeterince görüntü topladığında kafasında netleşeceğini düşündüğü, umut ettiği çılgın bir fikirdi. Zaman bir anlam ifade ediyordu, onun için ediyordu.

"Bütün insanlara Berlin prizmasından bakıyorsun ha?" Victor.

"Yalnızca insanlar değil. Yalnızca Berlin de değil."

"Peki ya," diye sordu Victor, "ölçütün ne?" Soru hep aynıydı ve asla iyi bir yanıtı yoktu.

"Önsezim?"

"Soru işareti duyuyorum. Bu önseziyi yöneten bir şey var mı?"

Ruhum, demek istemişti ama dilini ısırmayı tercih etti.

"Ben," dedi.

"Ne yapmaya çalıştığını tek sözcükle ifade edebilir misin?"

Edemezdi. "Zıtlık," demek zordu. Her ne kadar yanıtı bu olsa da. O ayaklar bir yere gidiyordu. Hedefleri vardı. Aynı zamanda

da kayboluyorlardı. Anonim ayak izleri. Kör hedef. Kayboluş. İnsanları kayboluşlarıyla sonuçlanan bir yere götüren kör güç. Ancak aldatmacanın nasıl işlediğini fark edince bundan bir şeyler çıkarabiliyordun. Ve gösterebiliyordun. Ama Arthur sustu.

"Sanat kusursuzluktur," dedi Victor. "Kusursuzluk ve organizasyon. Başarısız olma ihtimalini göz önünde bulunduruyor musun?"

"Evet, ama bu beni durdurmaz."

"Av olmadan avlanmak, öyle mi? Sırf avlanmış olmak için mi? Her şey var, düdük, sopa, havlayan köpek."

"Onun gibi bir şey. Bir tek köpek yok."

Sonraki gün Victor'a postadan içinde tanımadığı bir bestecinin CD'sinin olduğu küçük bir paket geldi. Ken Volans. CD'nin kapağında çöle benzeyen, ağaçsız, boş, geniş bir düzlük vardı. Bu resim ona eskiden Aborjinlerle ilgili tutulmamış bir belgeselde kameraman olarak çalıştığı Avustralya'yı çağrıştırdı. Amaç Chatwin'in kitabından yola çıkarak *songlines* ile ilgili bir şeyler anlatmaktı ama belli ki İngiliz yönetmen kitaptan hiçbir şey anlamamış, kendi kabilelerinin sürgün ettiği, büyük şehirlerin kenar mahallelerine düşmüş, kendi topraklarındaki yerlerini kaybetmiş, halklarının, bir zamanlar yollarını o boş topraklarda binlerce kilometre katedip kaybolmadan şarkı söyleyerek bulduklarını anlatacak şairane sözleri olmayan, bira kokan siyah erkek ve kadınlardan oluşan hayatları mahvolmuş insanlarla daha çok ilgilenmişti. Eğitimsiz gözler için yalnız başına sağ çıkamayacağı engin bir kum düzlüğünden ibaret olan her şey, sonu gelmeyen resitatiflerde açıklanan işaretler içeriyordu. Şarkı olarak söylenmiş haritalardı bunlar. Orada da ayakları filme çekmek istemişti. Ama bunun yerine çektiği bira şişeleri olmuştu.

Avlanmak, toplamak, Victor'un CD'yi paketlerken yüzünde oluşan gülümsemeyi hayal etti. Besteciye Avustralya'nın değil, Afrika'nın ilham verdiğini daha sonra anlamış ama müziğin etkisi değişmemişti, parçanın sonuna kadar devam eden güçlü ritim, çıplak ağaçların arasında temposunu bir an bile düşürmeden yürüyen insanlardan başka bir şeyi hayal etmenizi olanaksız kılıyordu. Birbirleriyle konuştuklarını duyuyordu, kim bilir ne konuşuyorlardı, böyle bir doğada yürüyen insan neden

bahsederdi ki? Susuzluk olan yerde su bulabilen, açlık olan yerde yemek görebilen insanlar. Her şeyin bir adının ve ruhunun olduğu, yalnızca onlar için yapılmış ve başlangıcından bu yana atalarının yaşadığı bir dünyaları, evrenleri olan erkekler, kadınlar, konuşabilen varlıklar. Böyle bir dünyada yaşamak nasıldı acaba?

Alice Springs'deki geceyi hatırladı. Tüm uyarılara karşın şehir dışında yürüyüşe çıkmıştı. Son evleri de arkasında bırakır bırakmaz gökyüzü üzerine düşmüştü, başka türlü tanımlamanın yolu yoktu. Yürümeye devam etmiş, korktuğunu kendine itiraf etmek istememişti. Neden korkacaktı? Hiçbir şeyden tabii ki, doğru sözcük korku değil, endişe olmalıydı, mutlak, acele bir sessizlik endişesi, toprağın kuru ve tozlu kokusu, yumuşak bir hışırtı, sahipsiz bir iç çekiş, bir yaprağın iç çekişi, sessizliği yalnızca daha tehlikeli hale getiren, nefes alan, fısıldayan sesler. Birden, hiç yoktan üç figür belirmiş, topraktan canlanmışlardı, yarımay ışığında, dünyalarının hep aynı kalacağını düşündükleri için hiç değiştirmek zorunda kalmadıkları, kendisininkinden bin yıl daha yaşlı, hantal, kara ve pırıltılı yüzlerinde gözlerinin sarı kısımlarını bile görebilmişti. Kimse konuşmamış, o da susmuştu. Sessizce, düşmanlık ifadesi olmadan, meraksız bakışlarla, hafifçe sallanarak birbirlerini izlemişlerdi. Bira kokuyorlardı ama sarhoş değillerdi.

"İstenmeyen bir şekilde sonuçlanabilirdi," demişlerdi sonradan ama o söylenenlerin hiçbirine inanmamıştı. Daha önce hissettiği endişe birden kaybolmuştu ama bunun yerine kendini yetersiz hissetmeye başlamıştı zira o dünyaya ait değildi, orada bir hafta dayanamazdı, yalnızca su ve yiyecek bulamayacağından değil, orada onu koruyacak ruh olmadığından, o topraklara kendi şarkısını söyleyemeyeceğinden ve öyle sağır ve dilsiz halde sonsuza dek yolunu kaybedeceğinden.

Şimdi ise Brandenburg Kapısı'nda bir ahmak olarak buradaydı. Nişlerden birindeki Pallas Athena heykeline yürüyüp elini büyük çıplak ayağın üzerine koydu. Aborjine benzeyen tek özelliği, devasa vücudu ve büyük göğüsleri ile güçlü dizlerini örten taştan elbisesinden başka, başlığının üzerindeki baykuş ve belki de mızrağı idi. Bir insan içinde ne kadar geçmiş barındı-

rabilirdi? Ruhlardan tanrıçalara, vücutlarında beyaz boyalarla yapılmış resimler bulunan siyah, çıplak insanlardan zırhlı Tötonlara, çölden buza bu kadar hızlı geçebilmesi alçakçaydı. Heykele, artık kimsenin tapmadığı tanrıçaya baktı. Bütün dünya bir göndermeydi; her şey, baykuş, miğfer, mızrak, defne çelengi, süslemeler, ona takılı nişanlar, lise öğretmenleri, Yunanlar, Homeros, geçmişteki başka bir şeye işaret ediyordu. Onu rahat bırakmayan yalnız ölüler değil, yaşamış olduğu sonsuz zaman dilimi ve bunun ayrılmaz bir parçası olan, Avustralya'nın buz çöllerinden yola çıkıp karınca adımlarıyla, bir zamanlar Friedrich Wilhelm, Bismarck ve Hitler'in geçtiği, şimdi ise kendine geçici bir süreliğine (birkaç yüzyıl kadarcık) sığınacak yer arayan, okul kitaplarında okuduğu bu Yunan tanrıçasının koca kıçını yayarak, onsekizinci yüzyılın artık kimsenin umursamadığı zaferlerini haykırdığı dor sütunlu kapıya kadar katettiği, artık gözardı edilemeyecek mekândı.

Tarih musluğundan medcezir misali birçok ordu geçmişti. Arthur gibi yaşınız iki katı olduğunda bundan etkilenmemek güçtü. Gerçeğini görmeden önce bu zafer takını filmlerde defalarca görmüştü. Kaz adımıyla yürüyen adamlar, tüm yüzler tek bir yöne dönük, çizme sesleri, artık sonsuza dek susmuş birbirinin aynı, mekanik hareketler, üstü açık Mercedes'ten uzanmış bir kol, tersten yazılmış runik yazılar. İlkel film tekniğinin de katkısıyla, önceki savaşta çarpışan ataları asabi bir itkiyle hareket etmişler, böylece ölmek için aceleleri varmış gibi insanlıklarından daha acımasız bir şekilde kurtulmuşlardı. Hepsi buraya yürümüş, bizim tahmin edemeyeceğimiz şeyler düşünmüşlerdi.

Kapının yeniden açılışına da gelmişti, yine bir coşku anı, fotoğraflardan birinde muhakkak o da çıkmıştı, kalabalıkla kuşatılmış, etrafını saranlarla aynı şeyleri düşünmüş, bir şeyler düşünmüş, algılamış, coşkuyu yutmuş, kalabalık tarafından yutulmuş, bir o yana bir bu yana sürüklenmiş. Yüksek podyuma çıkmış, o ana dek yasak olan dünyaya bakmıştı, genç insanların o zamanlar var olan duvarın üzerinde dans edişlerini izlemişti, akşamdı, ilk akşam, dansçılar kanoların sıçrattığı suyla ıslanmışlar ama bu onları durdurmamıştı, beyaz su perdeleri projektörlerle aydınlatılmıştı, dans edenlerin fır dönen figürle-

rini, hiçbir şeyin bozamayacağı neşelerini izlemişti, kendisi bile, belki hayatında ilk kez, bir halka ait olduğunu, hatta halktan olduğunu hissetmişti. Yalnızca duvarın üzerinde değil, altında da dans edenler vardı, podyumun ayağında, Reichstag'ın* hemen arkasında sarışın bir kadın onu elinden tutarak dansın içine çekmişti. Kadınla beraber önce bir kafeye, sonra Kreuzberg'de bir eve gitmişler, daha sonra upuzun sokaklardan yürüyerek eve dönmüş ve kadını bir daha hiç görmemişti. O anları mutluluk anı olarak hatırlıyordu zira bütün düşüncelerinden uzaklaştığı dakikalardı bunlar. Kadının ışıltılı bakışları, kutlama sevinci, bir kereliğine bütün anıları silmişti, ne evi ne mobilyaları ne de adı kalmıştı geriye, yalnızca o ışıltı ve fısıldayarak ettiği veda kalmıştı, genelin mutluluğunun içinde küçük bir olay, insan olan için doğal bir şeydi, neredeyse bir doğa kanununa itaat etmişti, sanki elli yıl önce, aynı şehirde, yağmalamanın, ateşe vermenin, tecavüz etmenin de doğal olduğu gibi.

Durdu. Hangi tarafa gidecekti? O kadını yine görmek istiyordu, ama adını ve nerede oturduğunu bilmiyordu, ayrıca onu görmesi, hiç yapılmamış anlaşmaya da aykırı olurdu. Hangi yöne gidecekti: Yunanca öğretmeninin *Odysseia*'yı anlatırken söylediğine göre, yalnızca bu soruyu kendine sürekli sorabilen insan, hayatta tamamen özgür olabilirdi. Daha sonraları bunun doğru olmadığını anlamıştı. Odysseus açıkgözdü ama özgür değildi, tıpkı onun gibi. Cin fikirli kahraman sürekli Athena'nın çeşitli görünüşlere bürünmüş halde yardıma gelip onu kurtarmasına muhtaç kalıyordu. Tanrıça yine sahnedeydi yani. Peki bu sihirleri hâlâ yapabiliyor muydu? O kadın, o gece, kendi göründüğünden farklı bir şey olsaydı ve Arthur bir an olsun insanın kaderini yönlendiren tanrısal bir varlığa inanabilseydi, o zaman o kadın isimsiz bir kişileştirme –"genç bir kadın", "bir çoban", "yaşlı bir hanım"–, onu içe kapanıklığından bir süreliğine olsa da kurtaracak biri olamaz mıydı?

Athena'nın heykeline baktı, bakışları onu delip geçiyordu. Tanrıçalar kendileri istemedikçe sizi görmezler. Odysseus şanslıydı. Yol göstereni vardı. Athena belki bunu daha basit bir yol-

* Parlamento binası. (ç. n.)

la yapabilirdi ama o zaman hikâye böyle güzel olmazdı. Daha önce çektiği bir sahneyi, Potsdam Meydanı'nın inşaat alanında başlayıp Brandenburg Kapısı'ndan yavaş yavaş Reichstag'a yönelen uzun, dairesel bir hareketle yeniden çekti. Kamerayı elinde tutuyordu, hafif bir sallantı kaçınılmazdı. Hiçbir şey sabit durmuyordu, hele burada hiç. Düşünülürse, Almanlar şanslı bir toplum değildi. Hep ne istediklerini bilmişler ama hep yenilgiye uğramışlardı.

"Belki tuhaf gelecek ama onları sevmemin nedeni de işte bu," dedi Victor.

Olmaz olası topografik belleği! Arkadaşı bu sözleri burada söylemişti. Ortama hiç uymadığı için aklında kalan bir sözcük daha vardı, "pudra" sözcüğü. "Belki tuhaf gelecek ama onları sevmemin nedeni de işte bu." Sohbet, daha doğrusu sohbetin bir kısmı bu cümleyle başlamıştı, zira Victor'la yürüyüş yapmak peripatetik* bir deneyimdi, o buluşmalarında Scheunenviertel mahallesi, sinagog, Prenzlauer Berg semti, yazar Franz Fühmann'ın Charité'de ölümü ve tabii ki Reichstag ile Brandenburg Kapısı'nı konuşmuşlardı.

"Ne kendilerini seviyorlar ne de birbirlerini. Öyleyse iş bana kaldı."

Böyle anlarda Arthur, Victor'un onunla dalga geçip geçmediğini anlayamıyordu.

"Pudra."

"Ne?"

"Pudra. Dokunsana." Ellerini havaya kaldırıp, işaretparmakları ile başparmaklarını ucunda bir şey tutuyormuş gibi birbirlerine doğru hareket ettirdi. Sonra ellerini silkeledi. Pudra.

"Hissetmedin mi?"

"Ne hissetmem gerekiyor?"

"Heykeltıraş olmadığın çok belli."

Bir ilkbahar günüydü. Yürüyüş yapanların Victor'a, ipek fularlı ve parlak koyu renk saçlı tertemiz giyinmiş bu beyefendiye, elini havaya kaldırıp olmayan bir şeyi elinden silkeleyişine baktıklarını görmüştü. Sihir.

* Aristoteles'in derslerini bahçede gezinerek vermesinden ortaya çıkmış, onun öğrencilerine verilen isim. (ç. n.)

"Her şeye sızmış. Gözlerine bile. O yüzden iyi görmüyorlar. Hâlâ. Yeniden birleşmeymiş, hiçbir şey anladıkları yok. Ülke gümüş tepside kendilerine sunulmuş ama onlar ne yapacaklarını bilemiyorlar. Checkpoint Charlie'de ellerinde muzlarla yaşadıkları coşkuyu, Doğu'dan gelen kardeşlerini selamlamalarını hatırlıyor musun? Son zamanlarda neler söylediklerini duyuyor musun? Ne giydiklerini, nasıl davrandıklarını? Kendileriyle aynı renkteki insanlarla ilgili yaptıkları ırkçı şakaları? Yapamadıkları şeyleri, yapmaya üşendikleri şeyleri. "Bizim savaştan sonra Mallorca'ya tatile gitmeye gücümüz yetmezken onlar orada keyif çatıyordu." "Bir taraf öbür tarafı Stasi'ye ihbar etti, şimdi hepimiz baş başa kaldık." "Bana sorarsan o duvarı hiç kaldırmamaları gerekiyordu." "İki ülkeden tek ülke olmaz, o kırk yılı hiçbir şey geri getiremez, onlar başka bir halk," gibisinden bitip tükenmez fikirler."

"Peki ya öbür taraf ne diyor?"

"Kandırılmış hissediyorlar tabii, kim suçlayabilir? Önce kollarımızı açıp yüzer marklarla karşılıyoruz, sonra teftişe çıkıyoruz, fabrikanızı bize satın, daha iyi işletiriz, diyoruz. Karşılıklı gücenme, güvensizlik, kıskançlık, bağımlılık, her şeye bulaşan bir pudra. Berlin'deki aydın arkadaşlarını dinledin mi? Eskiden muhteşem bir ortamda yaşıyorlardı. İstediklerinde destek alabiliyorlardı, bir tiyatro cennetiydi, sanatçılar için atölyeler vardı, askere çağrılmak yoktu. Hepsi bitti. Belki o duvarı kaldırdılar ama duvar hâlâ orada. Bundan başka bir de Batı'da yaşayıp Batı'dan nefret eden, Doğu'nun olduğu gibi, güzel ve huzur dolu bırakılmasını savunan bir kesim var. Söyledikleri doğru olabilir ama zafer kazanmış sonradan görme burjuva takımını göz ardı etmemelisin. Polonya ile kodaman Batı arasına sıkışmış güya bağımsız bir ülke tahayyül et. Parçalanmayı gözünde canlandırabiliyor musun? Doğu gerçekten sömürgeleşmiş olacaktı, en azından Batı şimdi dişlerini gıcırdatarak da olsa rüyasının bedelini ödemek zorunda. Herkes öbür tarafın nasıl davranması gerektiğini biliyor, elini attığın her kuytu iskelet dolu, bütün raporlar, listeler, dava belgeleri, hem gerçek hem takma adlarıyla dosyalanmış, muhafaza ediliyor. Metroya binip Doğu'nun en ucuna kadar gitmek lazım. Hâlâ akıllara durgunluk veriyor.

Yaşlı insanların yüzüne bak, öyle çok şey yaşamışlar ki kafaları örümcek ağı bağlamış. Hayatta kalanların sayısı çok değil ama hâlâ oradalar. O insanların yaşadığı bu yüzyılı bir Amerikalınınkiyle karşılaştır. İmparatorluk, devrim, Versay, Weimar, kriz, Hitler, savaş, işgal, Ulbricht, Honecker, yeniden birleşme, demokrasi. Olağandışı bir geçmiş, öyle değil mi? Hâlâ aynı şehirdeler, yaşayanıyla, yaşamayanıyla, doğrusuyla, yanlışıyla, üst üste binmiş iki, üç, dört tarihle, yüzlerine tarih kitabı kazınmış, Rusya'da esir düşenler, direniş, işbirliği, utanç, skandal, ve sonra hepsi yok oluyor, kayboluyor, müzedeki fotoğraflar, dalgalanan bayrak, hatıralar, pudra, hiçbir şey anlamayan öbürleri dışında başka bir şey yok. Peki şimdi elimizde ne var? Aryamı sevmediğini söyleme."

"Neden burada yaşıyorsun?" diye sordu Arthur.

"Anlattıklarımdan hiçbir şey anlamadın anlaşılan. Çünkü burada yaşamak istiyorum. Eğlence burada, sözlerimi iyi dinle." Arthur'un kamerasıyla yaptığı hareketi parmağıyla yapmıştı, binalar, boş alanlar, Alexander Meydanı'ndaki fallik televizyon kulesi, ortasındaki gümüş rengi, biçimsiz, şişkin çıkıntı. O günün akşamı, aralarına Arno da katılınca, Arthur Victor'a tiradını tekrarlatmaya çalıştı, Arno'nun nasıl tepki vereceğini duymak istiyordu ama yanlarında insanlar varken çoğunlukla kısa cümlelerle konuşan Victor, o sabahın ateşini kaybetmiş gibiydi, "pudra" sözcüğünü hiç kullanmadı.

O sırada genç bir kız ile erkek yol sordu. Haritaları acınacak hale gelmiş, daha yollarını bulamadan dünya parça parça yırtılmıştı. İçinde İspanyolca kırıntılar olan kırık bir Almancayla sormuşlardı. Victor'un İspanyolca yanıt vermesi onları şaşırtmamıştı. İster Almanca, ister İngilizce ya da İspanyolca olsun, büyük dil sahipleri –böyle tanımlıyordu–, gizli bir dile mahkûm şanssızların karşısındakinin konuştuklarından sonuçlar çıkararak, bu yoksunluklarına rağmen her halükârda dünyada kendilerini anlaşılır kılabilmelerini doğal karşılıyorlardı. Üçü birden, hissizleşmiş ellerle Berlin'in parçalarını yeniden bir araya getirmeye çalıştılar, Arthur onlara, tarihi bir müzenin müdürüymüş de her gün burada durup ziyaretçilere yol gösteriyormuş gibi haritada kutsal yerleri gösterdi. İki genç Arthur'a uzun uzadıya

teşekkür ederek ("Siz Almanlar hep böyle yardımseversiniz") onu aniden bastıran bir İspanya özlemiyle, buradaki gibi kar yüzünden inatçı bir şekilde yansıyıp her şeyi kırılgan bir cam haline dönüştüren ışığın tam tersi bir ışık özlemiyle baş başa bırakıp gitti.

İspanya'da da ışığın berbat olduğu zamanlar vardır, doğru dürüst çekim yapabilmek için neredeyse takla atmanız gerekebilir ama ışık hep vardır, doğanın bir parçasıdır, Almanya'da her şeyin gerçekdışı göründüğü böyle bir gündeki gibi çılgınca bir ayrıcalık değildir.

Hâlâ kayıt yapıyormuş gibi kendi etrafında döndü. Otto-Grotewohl-Strasse'deki yeni, çirkin inşaat (yalnızca siyasi parti liderlerinin duvara o kadar yakın oturmaya izni vardı) havada süzülecekmiş gibiydi. Gözleri bağlı dolaşabilecek kadar iyi bildiği kaç şehir olduğunu düşündü. O binalarla arasındaki mesafe fiziksel bir heyecandı, aralarında organik bir bağ vardı, büyük bir vücudun parçasıydılar. Peki neden özellikle burası? Bu şehir hem zafer kazanmış hem de gururu kırılmıştı, hem meydan okumuş hem cezalandırılmıştı, hem krallara layıktı hem de basitti, kuralların ve isyanın şehriydi, çukurlarla doluydu, kötürüm bir savaş pilotuydu, geçmişiyle aynı anda var olmaya mahkûm edilmiş, yaşayan bir organizmaydı, zamanın kendisi bu binalarda çaresizce tuzağa yakalanmıştı, her şey tersine dönmüştü, kabul etme ve inkâr kavramları keskin bir şekilde birbirine karışmıştı, bu şehir insanı bir an olsun rahat bırakmıyordu. Sakinlerinin yeni binalara yapmayı denedikleri şey de bu durumu yalnızca güçlendiriyordu, Gendarmenmarkt'ta yapılan restorasyonlar ve onun benzerlerinin makul bir biçimde eskiyebilmesi için en azından elli yıl geçmesi gerekiyordu ki zavallı Schiller defne çelengiyle kendini gülünç duruma düşürmesin. İnsan burada cezasız yaşayamazdı. Şehir kabahatliydi, şehir tutsaktı, tahrip edilmiş, bölünmüş, hava köprüsü kurulmuştu, Arthur bütün bunları zaten duymuştu, herkes biliyordu, sürekli duygulanmaya gerek yoktu, hele hele de bir yabancı olarak. Ama insan bu ağa bir kez takıldı mı, kurtulması zordu.

Yıllar önce Kanberra'da savaş müzesini çekmişti. Lancaster bombardıman uçağının tehditkâr görüntüsü zihninden bir

türlü gitmiyordu. Koca şey bütün salonu doldurmuştu, tarihöncesi bir hayvana benziyordu. Kokpitin ön kısmında, uçağın Almanya'dan tek parça olarak döndüğü, başarılı her görev için bir tane olmak üzere çizgiler vardı. Ayrıca bir belgesel oynatılıyordu, buna benzer uçaklardan oluşan bir filonun, ateşle delik deşik olmuş pırıl pırıl gökyüzüne işlediği işareti ve sürekli ve düşük tonda çalışan motorların uğursuz seslerini hatırladı.

Bunu Victor'a anlatınca Victor sesi hemen bas tonunda, monoton, hiç bitmeyecekmişçesine uzun süreli bir mırıltı tonu çıkararak taklit etmişti.

"Annemle babam "Berlin'i bombalayacaklar" derdi. Hatta bununla ilgili bir şarkı bile vardı." Şarkıyı söyledi: "Ay-yay-yay-ışığında, Berlin'i bombalayacağız, tralala, tralala, bombombom." Goebbels aryayı Sportpalas'ta söylemişti. *"Wollt ihr den totalen Krieg?"**

"Öte yandan öyle kibar sormuştu ki," dedi Victor. "Yalnızca biraz sesini yükseltmişti. İçerisi çok kalabalıktı. Bir sanatçı olarak, o kadar insanı bir araya toplamayı dene bakalım. Sesi vardı, evet, ama görüntüsü iyi değildi. Ayrıca kötü bir adamdı, önce o kadar çocuk dünyaya getirdi, sonra hepsini zehirledi. Tipik bir başarısız sanatçı portresi. Ürkütücü biri. Tıpkı diğeri gibi. Öylelerine asla arkanı dönemezsin." Goebbels'i bir kez daha taklit etti, yoldan geçenler dehşet içerisinde bakıyorlardı.

Bir başka gezinti. Bu kez Havacılık Bakanlığı. ("Göring Lancasterlardan nefret ederdi.") Victor elini bir kurşun deliğine soktu ("Elimi uzatıp böğrüne koydum"): "Düşününce, bir şehri şehir yapan binalar ve seslerdir. Kaybolmuş binalar ve kaybolmuş sesler. Gerçek bir şehir, sesi olan şehirdir. O kadar."

Arthur bu sözü hiç unutmamıştı. Sesi olan şehir. Bu tabii ki bütün eski şehirler için geçerliydi ama her eski şehirde bu söz buradaki gibi söylenmemiş, yazılmamış, haykırılmamıştı. Bina yığını şehirler, evet, ama sesler, bu başka bir şeydi. İnsan ses yığınını nasıl hayal edebilirdi ki? Sözcükler, ölülerinin bir adım ilerisinde kaybolurdu ama Berlin'de insan onların hâlâ burada olduğu, gökyüzünün bunlarla dolu olduğu, insanların görünmez, duyulmaz olmuş sözlerin arasından geçip gittiği hissine

* *"Topyekûn savaş mı istiyorsunuz?"* (ç. n.)

kapılıyordu, çünkü burada konuşulmuşlardı, rivayetler fısıldanmış, cezalar, emirler verilmiş, son sözler söylenmiş, vedalar edilmiş, sorgular yapılmış, karargâhın mesajları iletilmişti. Başka tüm şehirlerde söylenen öbür bütün anonim sözlerle beraber. Bunları birbirlerine bağlamak milyarlarca saat sürerdi, insan onların içinde ölür, nefes alamaz, boğulurdu, bugün bile, bu buzdan sarayda, onlar her yerdeler, ışıl ışıl, kırılgan gökyüzünden duyuluyorlar, yoldan geçenlerin sözlerinin arasında fısıldanıyorlar, homurdanıyorlar, hassas, korumasız kulaklara beyaz gürültü, yaşayan bir varlığın asla sahip olmaması gereken kulaklar bunlar, yoksa şehirleri, özellikle de bu şehri katlanılmaz kılardı. İçindeki uğultuyu bastırmak için ıslık çalmaya başladı.

"Sie haben ja gute Laune,"* dedi dana büyüklüğündeki köpeğini çekiştiren yaşlı bir adam, Arthur birden böyle olduğuna karar verdi. Gute Laune, gute Laune, adımlarını hızlandırmıştı ki, yaşlı adamın "Achtung! Passen Sie Auf! Er ist glatt!"** dediğini duydu ama çoktan düşmüştü, o gün ikinci kez, yalpalayarak ayak ucunda dönerken, kamerasını bebek gibi kollarının arasında tutmuştu, başının üzerinde buz tutmuş karlı ağaç dallarını ve buz mavisi çatlamış göğü görmüştü. Biri ona bir işaret vermek istemişti. Yaşlı adam endişeli bir şekilde yaklaşmıştı zira hâlâ yerde yatıyordu, köpeğin devasa başı birden üstünde belirdi, iki büyük nemli göz ve süzülürken ışıldayarak donmuş gözyaşları.

"Ich sagte noch, passen Sie auf!"*** dedi ihtiyar sitem edercesine.

Arthur doğrulup üzerini silkeledi.

"Keine Sorge, ich kann wunderbar fallen."****

Doğruydu. Bir zamanlar bunun kursunu almıştı. Kurs almasını ona bir savaş muhabiri tavsiye etmişti. Hiç de pişman olmamıştı.

"Dünyada öyle yerler var ki, dikey duruşunuz bir saniye içinde sona erebilir," demişti adam, "yarım düşünce önce bedeninin doldurduğu mekândaki kurşun vızıltısı kadar güzel şey yoktur." Bunun ne kadar doğru olduğunu iki kez tecrübe etmişti:

* "Keyfiniz yerinde." (ç. n.)
** "Dikkatli olun! Yerler kaygan!" (ç. n.)
*** "Dikkatli olmanızı söylemiştim!" (ç. n.)
**** "Üzülmeyin, düşme konusunda ustayımdır." (ç. n.)

birincisi Somali'de, öbürü de Rio karnavalında. Birden silah sesleri duyulmuş, bedenler muhteşem bir hasretle yere düşmüştü, herkes ayağa kalktığında üç kişinin hâlâ yattığını görmüştü, bir daha kalkmamak üzere. Kursun son dersinde yüksek bir merdivenden düşmeleri gerekmişti. Eski bir paraşütçü asker olan eğitmen, bunu bir delilik eylemi haline getirmişti, savunmasız bedeni sarsılarak hızla basamaklara çarpıp düştüğünde, herkes korkudan bembeyaz kesilene dek düştüğü yerden kalkmamıştı. Ayağa kalktığında, giysilerini silkelemiş, "Ölü numarası yapmak faydalı bir hiledir, en güzel şaşırtma yöntemidir," demişti.

Sie haben ja gute Laune, ölü numarası yapmak en güzel şaşırtma yöntemidir, hayır, kimse onu, o günü yaşamaktan mahrum edemeyecekti. Alexander Meydanı'na yürüyecek, önce belediye binasında artık kimsenin ilgilenmediği Karl Marx'ın dizine elini koyacak, peşinden metronun merdivenlerinde ayak filmi çekecekti. Yaşlı adamı selamladı, köpeğin güçlü başını okşayıp artık daha dikkatli bir biçimde Doğu'ya doğru yürümeye başladı.

İki saat sonra kafasında tasarladığı her şeyi yapmıştı. Marx ile Engels hâlâ Uzakdoğu'ya doğru bakıyor, televizyon kulesindeki çıkıntıyı görmezden geliyorlardı ama kışlık paltosunu giymeyi unutmuş ondokuzuncu yüzyıldan kalma bir büyükbabaya benzeyen Marx'ın dizinde, artık onu insanlaştıran minyatür bir kardan adam vardı. Metroda yaptığı ayak çekimlerinde bu kez odağı görüntü değil sesti, en üst basamaklardaki ıslak kar serpintileri yüzünden aralıksız hışırdama ve tıslama sesleri duyulmuş, aşağıya indikçe yerler kurumuş, umduğunun tersine sesler yumuşamıştı. Çizmeler ani ve geçici bir tutkuyla neredeyse ortadan kalkmıştı, gerçek ayakkabıları ise artık kimse giymiyordu, donuk renkli kıyafetlerinin altına herkes çok açık renkte lastik pabuç giyiyordu. Arthur adeta her adımda dünyayı tekmeleyen bir koşu bandı kaydetmişti. Büyük şehrin insanları, yalnızca ayakları filme çekildiğinde tuhaflaşıyorlardı, hiç durmadan üretim yapan ama kimsenin ne üretildiğini bilmediği, yüzü olmayan bir fabrikanın çarkları gibiydiler.

"Doğduğunda ayaklarına bir adımölçer monte edilmeliymiş," dedi Erna. "Hiç değilse hayatın boyunca kaç kilometre katettiğini bilirdin. Senin kadar yürüyen birini tanıdığımı sanmıyorum."

"Ben seyyahım."

"O zaman herkes seyyah olmalı."

Doğru. Önünden geçen ayakları izledi, bu ayakların sahiplerinin, kameranın obur gözünün, aşağıda, kirli sarı fayansların arasında ne aradığını merak edip etmediklerine dikkat etmemişti. Görünüşe bakılırsa hiç de umurlarında değildi. Muhtemelen, yine televizyon çekimi yapıyorlar, diye düşünüyorlardı.

Kıyafetler içinde en çok aşağılanan ayakkabıydı. Yıpranmış, ıslak, çamurlu, kum rengi neon ışığında solmuş halde, insanları yeraltı mağaraları yoluyla zavallı amaçlarına sürüklüyor, sonra da geceleyin çıkarılıp karanlık bir köşeye atılıyor ya da yatağın altına tıkıştırılıyorlardı. Aslında ayaklarına kavuşmamış, henüz hiçbir yere yönelmemiş, yola bile düşmemiş ayakkabıları dudak ısırtan bakirliklerinde göstermek için ayrıca vitrin vitrin gezip ayakkabı dükkânlarını da filme çekecekti.

Bir saniye sonra bütün bu düşünceler kaybolmuştu, zira ayakkabıların arasında, iki inek derisi parça görmüştü, küçük ayaklar için üretilmiş bir çift çizmeydi bu. Bakışlarını yukarıya yönlendiren kırmızı, siyah, beyaz benekli çizmelerin üzerinde kot pantolon içinde hızlıca hareket eden bir çift güçlü bacak, onun üzerinde siyah beyaz ekose bir kaban ve onun da yukarısında artık ortalıklarda görünmeyen bayrağın renginde ve daha dün Berberî yüzü diye tanımladığı yüzün neyse ki yalnızca bir kısmını örten geniş yün bir kaşkol vardı. Kaşkolün kırmızısını fark etmemek olanaksızdı. Kadın Ruhleben yönüne giden U2 hattına binip, Gleisdreieck durağında hat değiştirerek U15'e bindi ve inip Kurfürstenstrasse'ye çıktı.

Arthur da kadının peşinden merdivenleri tıpkı onun gibi tırmanarak gün ışığına çıktı. Nereye gittiğini biliyordu ya da en azından bildiğini umut etti. Kuzey yönünde Potsdamer Strasse'ye doğru, kuzey kutbundan yeni gelmiş gibi görünen patlıcan ve sarı biberlerin sergilendikleri Türk manavının, hep soğanlı ekmek aldığı fırının önünden geçtiler. Burayı biliyordu, onun yoluydu, ileride kütüphanenin hardal renkli tuhaf görüntüsü belirmişti bile. Kadın omzunda içinde kitap olduğu belli keten bir heybe taşıyordu, hayır, yanılıyor olamazdı. Trafik durunca geniş yoldan karşıya, sağ kaldırıma geçti, hiç de bir Alman'a özgü bi-

çimde değil, olması gerektiği gibi yeşil ışıkta geçmedi, yaya geçidinden de yürümedi. Onu takip etmeye devam etmeli miydi? Ne yapıyordu Tanrı aşkına? Ne salaklık! Ergenler gibi kırmızı bir kaşkolün peşinden yürüyordu. Aralarında hoş olmayan bir eşitsizlik vardı. Bu olayda izlenen kişi masum olandı. Kendi yolundan gidiyordu, kendi düşünceleriyle meşguldü, görünmez bir bağla kendisine bağlı yabancının farkında bile değildi. Avantajlı olan Arthur'du, o kadınla ilgiliydi, kadının ise onunla ilgisi yoktu. Geri dönse, kadının onu izlemeyeceği kesindi.

Adımlarını yavaşlatıp Landwehrkanal'in üzerindeki köprüde durdu. Gri, şeffaf buz kütleleri karanlık suda hareketsiz duruyorlardı. Ya kadın da durursa? Durmadı. Birini takip etmek özel hayata müdahale demekti. Bu kez kadının suratını iyi görememişti, mat beyaz renkli yüzü burnunun ucundan süzülerek geçmişti. Önceki günden hatırladığı kadarıyla somurtkan yüz hatları ve bir yara izi vardı. Buradan bir şey çıkmayacaktı. Ayrıca buna devam edemeyecek kadar yaşlıydı. Her zaman yaptığını yapacaktı, yukarıdaki kantinde Lethe'nin ölü suyuna benzeyen bir marklık kahveden içip büyük salona geri dönecek, Güzel Sanatlar Müzesi'ni gören büyük pencerenin önünde gazete okuyacaktı. Burada iskemlenin üzerinde uyuklayan evsizler eksik olmazdı, durumu meşrulaştırmak için dizlerinin üzerinde de buruşuk birer gazete olurdu.

Kabanıyla kamerasını vestiyere verip içeri sokup çıkardığınız her şeyi inceleyen iki görevliye dönük halde ellerini havaya kaldırarak yukarı çıktı.

Doğu'daki öğrenciler buraya gelmeye başladığından bu yana kütüphane daha doluydu, ne de olsa devlet kütüphanesi Humboldt'tan daha konforluydu. İçeride büyük bir sessizlik içinde oturmuş, kitapların balını emen başörtülü İranlı kızlar, Çinliler, Vikingler, zenciler olmak üzere çeşit çeşit kelebek vardı. Kadın hiçbir yerde görünmüyordu.

Aşağıdaki salonda fotoğraflar sergileniyordu, tema bu kez kamplar ve açlıktı. *Unfähigkeit zu trauern**, bazı insanlardaki yas tutamama hali, tam aksi yönde değişerek aralıksız bir acı çekme

* Yas tutamamak. (ç. n.)

haline dönüşmüştü, sanki bu zavallı ruhlar, kötülüğe verecek yanıtı olmayan, bu yüzden acıyı sonsuza dek beraberinde taşıyacak sessiz bir tarikatın parçasıydılar. Geçerken fotoğraflara baktı. Gözünü kaçıramamıştı. Acı çekmek, açlık hep gözle ilgili kavramlardı. İnsana hiç bitmeyecek bir şaşkınlıkla bakan kafatasları. Bakarken insanı yıpratan fotoğraflar. *Herald Tribune* ile *Frankfurter Allgemeine*'nin altında uyuyan evsizler hiç çaba göstermeksizin serginin bir parçası olmuşlardı. Zaten görüntüleri yirminci yüzyılın bittiğini ifade ediyordu. Birden kadını nerede bulabileceğini anladı zira *El País*'i okumak için bitişik binaya gitmek gerekiyordu. Yolu bilen binanın içinden geçebilirdi. Bir adımda İspanya'ya adım atabilirdi, öbür adımıyla Buenos Aires, Lima ya da São Paulo'daydı. *Nación*, *Granma*, *Excelsior* ve *El Mundo*'yu gördü ama *El País* yoktu. Kadın almıştı.

"Onu okumuşsundur," dedi kadın İspanyolca, "dünün gazetesi. Buraya hep geç geliyor." Gitti. Siyah kazak. Geniş omuzlar. Küçük dişler. Arthur *Excelsior* okumaya başladı ama hiçbir şey görmüyordu. Meksika'da yeni cinayetler. Zedillo açıklama yapmış. Şahitler ortadan kaybolmuş. Uyuşturucu tacirinin cesedi. Kadınınki Güney Amerikalı aksanı değildi, İspanyol da değildi. Ne olduğunu tam olarak kestiremediği bir şeyler fark etmişti, tıpkı ne kadar istese de o yüzü tarif etmek için doğru sözcükleri bulamadığı gibi. Küçük, dolgun bir yüzü vardı. Demek ki kadın önceki gün onu fark etmişti, bu da bir şeydi. Uzaktan hareketlerini izledi. Çalışma masalarından birine gitti, lambayı açtı, küçük ellerine ışık vurdu, kitapları masanın üzerine koyup sıraladı, demek düzenli biri. Kalem, not defteri. Arkasını döndü, çok yakınlar ama bakmıyor. Bakmadı. Bilgisayarı açtı, gri ekran önce boş, sonra resimler, yazılar çıktı, okuyamayacağı kadar uzak. Fareyle aşağı iniyor, gözünü dikiyor, bir form dolduruyor. Kalkıyor, yardım masasına gidiyor, sıraya giriyor. Kitap bekleyen öbürleri gibi sallanmıyor, ayak diremiyor. Bir yandan okuyor, etrafına bakmıyor. Kitaba aç, oburca. Dişleriyle bir kitabın tamamını çiğneyip yutabilir.

Erna ile yine yıllar önce yaptıkları bir sohbet. Âşık olmak hakkında. Tabii ki sürekli âşık olan bu kadınla, Erna ile. Başka pek çok sohbetlerinde olduğu gibi pencerenin kenarında-

lar. Hollanda ışığı bir Hollandalının yüzüne düşmüş. Vermeer gözleri, Vermeer teni. Esrarengiz ressam Vermeer, Hollandalı kadınlara bir şey yapmıştı, onların sağduyusunu afsunlamıştı, onun kadınlarının kimsenin giremediği özel, kapalı bir dünyaları vardı. Okudukları mektuplarda ölümsüzlüğün formülü gizliydi. Erna'nın çerçevelettiği fotoğrafta Roelfje de Arthur'dan gelen bir mektubu okuyordu.

"Sen Afrika'daydın."

Erna daha esmer, Roelfje açık tenli, sarışın, her ikisi de Delftli ressamın tablosuna konu olabilir. Böyle kadınlara Hollanda'da rastlamak hâlâ mümkündü. Şeffaf bir tenleri vardır ama aynı zamanda da serttirler. Ressam başkalarının görmediği sırrı, insanın hâlâ ister Lahey'de, ister Washington'da isterse de Viyana'da tablonun önünde durunca sabitlendiği, içeri girerse bir kapının üzerine kapatılacağı hissine kapıldığı şeyi görmüştü. Her şeyi tüketen bir mahremiyet. Arthur başkalarının arasında bu tabloların önünde durduğunda kendini hep daha çok Hollandalı hissederdi.

"İyi de neden Tanrı aşkına," diye sordu Arno, "sanat herkesin, bunun ulusal kimlikle ne ilgisi var?"

"Tablodaki kadın başını çevirip bir şey söylese ben onu anlarım ama sen anlayamazsın."

Bu kadınların ses tonunu da biliyordu ama bunu söylemedi. Roelfje'nin sesi hem yüksek hem alçaktı, Erna'nın konuşması hızlı, sesi daha güçlü, diye geçirdi içinden, zira Erna ondan daha uzun yaşadı. Sesler de yaşlanırdı. Pencerenin yanında durduğu yerden fotoğrafı görebiliyordu. Kendi mektuplarını okumak istememişti. İnsanın kendi mektuplarını miras edinmesi alışılmadık bir durumdu. Ama onları yakmaya da eli bir türlü varmıyordu. Yağmur mezarı kazıyıp açmıştı, karanlık yeşil suda beyaz iğneler görünüyordu.

"Artık âşık olamam demek de ne oluyor? İhanet edeceğini filan düşünmüyorsun, öyle değil mi?"

"Hayır, sorun o değil."

Sorun o değildi. İhanet diye bir şey varsa, o da hayatta kalmaktı. Yaşayanların yakışıksız davranışları, daha mezarın başından ayrılırken başlıyordu. Ne kadar sık ziyaret edersen et, o ilk sefer asla geri gelmiyordu. Yaşayanlarla ölülerin farkı da

buydu, bitmek bilmeyen el sıkışmalar, ağızda gevelenen taziye dilekleri, gece içilen ölünün öğüttüğü kahve, yumurta sarısı renginde bir kek, ölüler diyarının yiyecekleri. Ölü, siyah giysili insanlarla yalnız bırakılmıştı, artık yabancılara aitti, kocası ise onun yanında yatması gerekirken birkaç yüz metre ötede çaresizliğin bayağılıyla kıvranmıştı.

"Nedir öyleyse?"

"Hayal gücü eksikliği sanırım."

Belki de "güven" demek istemişti ama konu yine ihanete gelmiş olacaktı ve bunu istemiyordu. Erna onun her şeyini biliyordu, ondan saklayacak bir şeyi yoktu.

"Sürekli yalnız olman daha da tuhaf. Küf tutmaya başlarsın. Her an biriyle..."

Şimdi değil. Arthur gerçek bir yakınlık dışında her şeye açıktı.

"Hep seyahatteyim."

"Eskiden de böyleydin."

"Biliyorum Erna."

Kadının sırası gelmişti. Kütüphaneci elinden geleni yapıyordu. Katalog kutusunda bir kart aradı, arkasını dönüp raftaki bilgelik yığınları arasından iki ağır kitabı aldı. Kadın bir süre inceledi, başıyla onaylayıp yerine döndü. Şimdi yalnızca sırtı görünüyordu. Vermeer sırtı olmadığı kesin. Hele de o gözlere sahip birinde.

İnsan hiç tanımadığı biri hakkında ne düşünebilir? Kadının sırtı hiçbir şey ele vermiyordu. Soruların sektiği siyah bir dikdörtgen. Peki ya kendisi elinde zavallı bir Meksika gazetesiyle oturmuş ne yapıyordu? Burada olma gerekçesi neydi? Sağ taraftan klavye tuşlarının yumuşak sesi geliyordu. Kütüphaneleri seviyordu. İnsan hem tek başınaydı, hem de bir şeylerle meşgul olan insanların arasındaydı. Manastırlara özgü bir sessizlik vardı, bir süre sonra farklı sesleri ayırt edebiliyordu, çevik ayak sesleri, masaya konan ağır kitaplar, çevrilen yaprakların hışırtısı, fısıltılı bir sohbet, fotokopi makinesinin kısa aralıklı ama sürekli sesi. Burası uzmanların alanıydı, herkes İspanya ya da Latin Amerika'yla ilgili bir şeylerle meşguldü, onun tek bahanesi ise gazeteler ve dergiler ile İspanyolca biliyor olmasıydı.

Yukarıdaki büyük kütüphaneye düzenli olarak geliyordu. Orada yalnız özel kitaplar istetilebiliyordu, öbürleri cep kütüphanesi denen yerde duruyordu. Fransızca, Almanca ve İngilizce klasikler, Hollandaca dergiler, her türlü ansiklopedi, insan saatlerce vakit geçirebilirdi, o da böyle yapıyordu, göze çarpmayan, yaşı biraz geçkince bir öğrenciydi. Aslına bakılırsa buradaki İspanyolca bölümde de göze batmıyordu, 19. yüzyıl Portekiz edebiyatı uzmanı Olav Rasmussen, kim ne bilecekti ki? Gazetesini masaya bırakıp, açık ama küçük hücrelere benzeyen alanlardan birine doğru yürümeye başladı, tezgâhın önündeki açık raflara gidip, eline gelen ilk kalın kitabı aldı, D. Abad de Sentillon, *Diccinario de argentinismos*. Bu durumda kimliğini değiştirmesi gerekiyordu, Philip Humphries, Syracuse Üniversitesi'nde doçent, gaucho edebiyatında uzman. Kalın cildi masaya bırakıp, lambayı açtı böylece kimse yerine oturamayacaktı, İspanyol mistikleri üzerine doktora tezi yapan Umberto Viscusi olarak yine ayağa kalktı ve dizi dizi katalog kutularının bulunduğu yere gidip bir şey arıyormuş gibi yaptı. Bir sürü şey bulmuş, birkaç dakika içinde her şeyin bir numara olduğunu unutmuştu. Kartların bazıları elle, öbürleri artık kullanılmayan daktilolarla yazılmıştı. Gizli bir zevk alarak çeşitli kartlardan rastgele başlıklar not etmeye başladı. Haïm Vidal Sephira, *l'Agonie des judéo-espagnols*, José Orlandis, *Semblanzas visigodas*, Juan Vernet, *La Ciencia en Al-Andalus*, *Cartulario del Monasterio de Santa Maria de la Huerta*, Menéndez Pidal, *Dichtung und Geschichte in Spanien*. Aslında fotoğraf koleksiyonu yapmaya benziyordu, bu da dünyanın, güncel ve sancılı hakikatin defterini tutmak gibiydi. İnsanın burada kendini ne kadar kolay kaybedebileceğini düşündü ve kimsenin arayıp sormadığı kitap ve yayınlar olup olmadığını merak etti, içlerindeki pırıldayan bilgiler bu depoda hapsolup, beklenmedik bir anda zamanın ihmal edilmiş bir köşesinde birinin ilgisini çekene kadar beklemeye devam edecekti. 13. yüzyılda Zaragoza'nın Yahudi mahalleleri, çoktan unutulmuş ortaçağ hükümdarları arasındaki savaş çığlıkları, 17. yüzyıl Peru'sunun sömürgeci yönetimi, her şey, Zenobia'nın fotoğraflarındaki kum tepeleri ile bulutlar gibi hükümsüz kalmıştı, yine de eskiden yaşandıkları, insanların yaşayan gerçekliklerinin bir parçası oldukları, kusurlu bir

ikiz, bir fragmanın yansıması gibi tozlu kitaplarda ya da mikrofilmlerde artık yalnızca radyoaktif atık olarak var oldukları için muhafaza ediliyorlardı. Sanki dünya hiç bitmeyen bir paket kâğıdına sarılmıştı ve defalarca yaşanması gerekiyordu, savaş meydanlarının gürültüsü, bir pazarlığın gizli ayrıntıları, tüm bu umutlar, entrikalar sürekli fısıldaşan, hışırdayan kâğıt katmanlarının altında boğulmuş, nefessiz bırakılmış, onları tekrar hayata döndürecek sihirli gözleri bekliyorlardı.

Oturmuş çalışan insanlara baktı, her biri, onun göremediği, zamana ve mekâna bağlı bir gerçekliğe bağlıydılar. Kütüphaneler, diye düşündü, bir şeyleri muhafaza etmek içindir, tabii ki bugünle de ilgilidirler ama bugün denen kavram bir dakikada geçmiş oluverir, muhafaza etmek ise başka bir şeyin dışavurumudur, en küçük bir olayın bile unutulmaması için verilen bir mücadeledir, bunun sebebi de hayatta kalma azminden, yitip gitmeyi reddetmekten başka bir şey olamaz. Her ne olursa olsun, geçmişten bir şeyin yitip gitmesine izin verirsek, aynı şey bizim de başımıza gelebilir, yalnız muhafaza etme arzusu bunu yatıştırılabilir. 10. yüzyıl Aragon soylularının akrabalarının, Teruel'in belediye kayıtlarının ya da Santa Cruz de Tenerife limanının planının tez konusu olup olmaması önemli değildi, asıl mesele, geçmişin geçmiş olarak bir yerlerde var olması, dünyayla birlikte sona erene dek tasvir edilmesiydi.

Kadının oturduğu yere baktı, gitmişti. Salak, dedi kendi kendine, bunun sebebinin onun gitmesine izin vermesi mi yoksa hâlâ bu çocukça oyunu sürdürmesi mi olduğunu bilmiyordu. Kadın burada ne yapıyordu acaba? Bu soru ona kartları unutturmuştu. Bahse gir bakalım. Sırtına bakıp tahmin etmesi gerekirse sosyolojiyle ilgili, Latin Amerika, her halükârda güncel, gündemde olan bir konu. Ne örümcek ağı, ne temps perdu*, hele bulutlar, hiç değil. 20. yüzyılın ikinci yarısında Guatemala kadınının statüsü ya da öyle bir şeyler. O yüzün ya da yüzün Arthur'un gördüğü kısmının yitip giden şeylerle hiçbir ilgisi yoktu.

Yardım masasının yakınındaki kadının oturduğu yere yürüdü. Kadının masasına gelince yerden bir şey alıyormuş gibi

* Kayıp zaman. (ç. n.)

yaparak eğilip masada açık duran kitaba baktı, sararmış yapraklarda İspanyolca bir metin vardı, yanında duran kırmızı bez kapaklı *Archivos Leoneses, 1948* ile aynı boyuttaydı. Görünüşe bakılırsa Latin Amerika'yla ilgisi yoktu. Kafasını asıl karıştıran şey ise keten heybenin içinden taşmış olan ve tam da arkasında kısa ve hızlı ayak sesleri duyup, doğrularak yürümeye başlayınca fark ettiği Hollandaca *De Groene Amsterdammer* dergisiydi. Yardım masasına kütüphaneye kitap istetmek için ne yapması gerektiğini sordu.

"Burada mı okuyacaksınız yoksa ödünç mü alacaksınız?"

"Henüz karar vermedim."

"Ödünç almak için Berlin'deki yabancılar polisinde kayıtlı olduğunuzu ispat etmeniz gerekiyor."

Bir yabancı olarak Hollandalı aksanı, maskesini hemen düşürmüştü. İspanyolca konuşurken kadının aksanını fark etmemişti. Kadın onunkini fark etmiş miydi acaba? Öbür taraftan, *De Groene Amsterdammer* okumak için Hollandalı olmak gerekmiyordu.

"Ayrıca referans göstermeniz gerekiyor."

Adama teşekkür edip talep formlarından birinin üzerine "Bir konuda konuşabilir miyiz? Saat birde yukarıdaki kantinde pencere kenarında olacağım. Referansla ilgili. Arthur Daane," yazdı. Yanından geçerken notu kadının masasının üzerine koydu.

İki saat sonra onun da bir adı olacaktı, yabancılığa yabancılaşacaklar, birbirlerinin sınırlarını keşfedeceklerdi. Birbirlerini tanımayan ve suretlerini birbirlerinin karşısına yerleştiren iki insan, ilk kez birbirlerine sınır koyacaklar. İsim önceden kestirilebilen bir şey değildir, tanımadığın birini gördüğünde ismini bilmek olanaksızdır. Yabancılığa yabancılaşmak iyi bir ifadeydi. Öbürü o dakikadan sonra daha az yabancı olacaktı ve bu sürecin geriye dönüşü yoktu. Sesler, hareketler, motor fonksiyonları, bakış, şu an bilinmeyen ama kişiyi öbürlerinden ayırt etmeye yarayan her şey kaydedilmişti. Sınırlarını dolaşarak keşif yapmak, heyecan, merak, haz. Öte yandan kadının motor fonksiyonları şimdilik yanına yaklaştırmıyordu.

Kadın ayakta dikiliyordu, Arthur da ayağa kalktı, "Lütfen otur." Kadın kendi adını söylememişti ama onunkini biliyordu,

böylece upuzun saniyeler boyunca bir adı olmayışının avantajını yaşadı. Arthur, iskemlesinde sabırsızca otururken, eğreti oturan bu adsız kadının onu neden heyecanlandırdığını bilmiyordu.

"Kahve ister misin?"

"Evet."

Bunun anlamı Arthur'un ayağa kalkıp, göz önünde olacak bir biçimde sıraya girmesi gerektiğiydi ama kadın bakmıyordu, pencerenin kenarına oturmuş, sıralı vinçlere bakıyordu. Önündeki kişinin tabağında bockwurst ve patates salatası vardı, Arthur iki büyük fincan kahveyi dikkatlice taşıyarak geri döndü. Kahveyi beklerken birkaç isim denemiş, hiçbiri olmamıştı. Annemarie, Claudia, Lucy, daha ortada olmayan bebekleri için isim düşünen anne babalar kadar gülünç haldeydi. Ama o buradaydı ve hiçbir isim uymuyordu.

"Adım Elik."

Elik, ne biçim isim bu böyle, o saniyeden sonra ona başka hiçbir isim yakıştırılamayacaktı. Elik, tabii ya. Adı Elik olan suretin her hücresi birden Elik oluvermişti, koyu gri kot pantolonunun sert kumaşı, Elik, yeşil gri, berrak gözler, Elik.

"Bu adı daha önce hiç duymamıştım."

"Annem üç hata yapmış. Birincisi, yattığı adam, ikincisi, hamile kalıp bebekten kurtulmaması, üçüncüsü de bu isim. İsmi bir yerlerden duymuş ve kız ismi olduğuna karar vermiş. Aslında Balkanlardan gelme bir isimmiş, bir erkek isminin kısaltılmış hali."

Durum artık sınır keşfi olmaktan çıkmıştı. Başlangıçta masanın ortasında bir yerlerde duran görünmez sınır artık Arthur'a daha yakındı. Karşısında, yalnız birkaç cümleyle çok şey söyleyen biri vardı ve kadın bunları çok kayıtsız bir şekilde söylemişti. Arthur nasıl davranması gerektiğini bilemiyordu. Elik.

"Bence güzel bir isim."

Sessizlik. İskemlesinde oturuş biçimine bakılırsa, bu yoruma yanıt vermemesi doğaldı. Güzeldi ve belli ki o da bunu biliyordu. Hiçbir şekilde hareket etmiyordu. Elleri masanın üzerindeydi, kımıldamıyordu. Pusu gibi bir kadın. Yine kusursuz bir sözcük.

"Sözcüklerle ilgili saçmalıklarını keser misin artık?" dedi Erna.

Berlin'de mi yaşıyorsun? Ne okuyorsun? Ne kadar zamandır buradasın? İspanyol olduğunu sanmıştım. Bunların hiçbirini sormadı.

"Annen hayatta mı?"

"Hayır. O kadar çok içti ki sonunda öldü."

Baban da kendini astı, demek istemişti Arthur ama buna gerek kalmadı. Babasını tanımıyordu. Kuzey Afrikalı, Mağribî, İspanya'da bir barda garsonluk yapıyordu, anne de her zaman olduğu gibi sarhoştu. Sonra Elik.

Anne ile kız arasındaki diyalog geldi.

"Babam nasıl biriydi?"

"Hatırlamıyorum. Hemen başka yere taşındım."

Başka yere ama yine İspanya'da. İspanyolca bilmesinin sebebi bu.

Belki şimdi Arthur'un bir şeyler anlatması gerekiyordu ama kadın buna pek meraklı gibi değildi.

"Seni korkutmadım umarım?" Sınıyor mu, yoksa inceden alay mı ediyor?

"Hayır, pek sayılmaz. Ama bunun karşılığında sana anlatabileceğim bir hikâyem yok. Annem yetmişini devirdi, kendini Loenen'daki bahçesine verdi. Babam öldü."

Arthur kadına benzeyen bir adam hayal etti. Bir dağ köyü, kırmızı çamur duvarlar. Rif ya da Atlas dağları. Tepelerde kar var. Soğuk, bulutsuz bir hava. Berberî bir yüz. Kötü bir tahmin olmasa gerek.

"Neden gülüyorsun?"

Kadının başka bir tasviri vardı. Üzerinde pek de temiz olmayan bir gömlekle, ıslak, kahverengi bir paçavrayla masaları silen bir adam. Tanca, Marbella.

"Merak etmiyor musun?"

"Artık etmiyorum. Beni görse Tinerhir ya da Zagora'da tanımadığım kardeşlerim için para isterdi. Ya da aile birleşimi* bahanesiyle Hollanda'ya gelmek."

Zagora'daki deve pazarında bir kez çekim yapmıştı. Develer yatırılıp kurban ediliyordu. Ya da oturtulup mu demek lazım

* Bir başka ülkede yaşayan ve bu ülkede uzun süreli oturum hakkı olan kişinin eşini ve/veya çocuklarını bu ülkeye getirerek bir araya gelmeleri. (ç. n.)

acaba? Diz çöktürüp, belki doğru ifade buydu. Diz çökmeye zorlanmışlardı, kuru zemin üzerinde bön bön bakan kocaman kafaları yukarıda tutulurken birisi boğazlarını kesmişti, kan kuma damlamıştı. Bununla bitmemişti. Asıl şaşkınlığı, adam, sırtının üzerindeki tuhaf hörgücüyle beraber derisini uzun ama tek bir hamlede yüzdüğünde hayvanın altından, parlak mavi plastik bir zar içinde ortaya çıkan başka bir deve başını kuma koyunca yaşamıştı. Bu hikâyeyi anlatmanın yeri değildi.

"Bir kahve daha ister misin?" Kadın bu kez onu izledi. Sıradaki pek çoğundan daha uzun boyluydu.

Kadının bilmedikleri. Arthur'un bilmedikleri. Her ikisinin de hayatları film karesi gibi parçalara ayrılmış. Film parçalara ayrıldı, geri sarıldı, rastgele yerlerde durduruldu. Bunlar çok alışılmış, biliyoruz. Görünmez geçmiş, biz henüz surete, duruşa, şu anın stratejisine, Berlin'de bir kantindeki masada oturan kadına ulaşana dek, hatıralarımızda patlıyor. Bir zamanlar İspanya'da başlayan yolculuk hiç durmadan yol katediyor, uyku buna dahil değil. Uyku ırmağın sığ yeri, bir rüya, bataklık, kristal. Yolculuk durmuyor. Henüz var olmayan şey, bir sonra olacak şeydir.

Arthur'un bilmediği: on yaşında bir çocuk, Hollanda'ya götürülmüş, annesinin annesi tarafından büyütülmüş. Kendi kendine yeten bir çocuk. Bunu görebilmişti gerçi. Dil sayesinde, dil, müşfik dil: kendi kendine yeten bir çocuk. Arthur bunu da zaman zaman durgunlaşmasından anlamıştı: on iki, on dört, on altı yaşlarında, hep birileriyle, sonra yalnız, bir karar almış biri. Daha öncesi: İspanya'da ince duvarlı bir odada, yan odadan gelen gürültüleri dinleyen sekiz yaşında bir çocuk. Tanıdık bir ses, homurtulu bir soluma, sonra başka, tanımadığı bir erkek sesi, hep bir başkası, bazen aynısı. Sonra bir kez ani çığlıklar ve inatçı hırıltılar, iç çekmeler, homurtular olmuyor, bir tokat, inilti, koridorda ayak sesleri, yatakta kadının üzerine düşen bir karaltı, nefes nefese, içki kokan, koca bir kafa, insanı kaçmaya, çığlık atmaya zorlayan bir dokunuş, komşular kapıda, acı, yanıcı bir acı, kapı aralığından bakan annesinin yüzü, üniformalı adamlar, bağrışmalar, geçmeyen, yüzünde, bedeninde yanmaya devam edecek bir acı, sonra Hollanda'daki soğuk odada, çıt çıkmayan bir gecede, görüntülerin iç kemirici geçidi, sürekli aynı. İşte ayrık otu olması böyle oluyor, okul fotoğrafında yüzüne çarpı konmuş, Elik, her şeyi yakalayan kameradan yara izini kaçırmak için yan dönmüş, Elik.

Kadının bilmediği: öbür babalardan farklı olan babalardan, işten sonra her akşam iki dirseğini masaya dayayıp kitap okuyan, okunması zor sözcüklerde ağzı sessizce oynayan, oğlunu bir stigmayla donatan, Bükreş, Moskova, Doğu Berlin, Leipzig ve Havana'daki barış konferanslarına giden, on beş yaşındaki oğluyla Prag'a tank göndermenin haklı olduğunu, duvarı geçmeye çalışan herkesin vurulması gerektiğini tartışan biri, bırak okulda ne konuşurlarsa konuşsunlar, görmezden gelmeyi bil. Bir gün daha iyi anlayacaksın. Bunların hepsi yalan, dinleme, tıpkı, şey gibi... Arthur eksik sözcüğü her zaman yerine koyabilmişti. O sahneyi hiç unutmadı, akıl çelici sesler, direğe bağlı adam, kulakları tıkalı, tıpkı aklından çıkmayan öbür sahne gibi, Albert Cuyp pazarının köşesinde, yağmurlu bir günde gördüğü palyaço adam babası, elindeki şeffaf plastik torbanın içinde ince bir öbek *De Waarheid** var, manzarayı görmemek, selam vermek zorunda kalmamak, orada olmamak için onun gibi oradan geçen yüzlerce insan arasında kendini görünmez kılarak yürüyor. Babası ölümünden önceki son yıllarda hiç konuşmuyordu. Kesin inançlıydı, bu yüzden acı içinde öldü. "Almanya nihayet istediğini alacak. Doğu'nun tamamını satın alacak. Ne de olsa savaşmaktan daha ucuz. Partide de tembel birkaç üşütük, ibne ve sevici dışında kimse kalmadı..."

Şimdilik bu kadar yeter.

* *Gerçek*. Hollanda Komünist Partisi'nin 1940'lı yıllarda çıkardığı direniş dergisi. (ç. n.)

Kartlar masada. Ve onları değiştirme zamanı geldi. Pazarlık kozu. Daha ilk günden olmaz. Kadının artık bildiği: Arthur'un hareketleri. Kendini görünmez kılmanın ihtiyaç hissettiğinde kullanabileceğin çeşitli yolları. O kısacık kahve sırasında bile, uzun boyuna karşın görünmez olabiliyor. Gaybubet yöntemi. Elinde kahvelerle dönüp kadınınkini ona verdi, kendisininkine dokunmadı, ellerini fincanın yanına üst üste koydu. Elik Paris'e yaptıkları bir okul gezisinde, müzede bronz bir el görmüştü. "*Voilà, mes enfants*"* demişti Fransızca öğretmeni, "Balzac'ın eli! O elle *Comédie humaine*'i yazmış!"

"Tabii, o şişko o eliyle bütün metreslerini avuçlamış." Elik. "Ve kıçını silmiş," diye eklemişti bir başkası, herkesin duyabileceği bir şekilde. Müzenin sessizliğini bozan günlerden biriydi. Ölü ve hareketsiz o bronz el açık bir kitabın üzerindeydi, o ölü, kesik el soluk mürekkeple mektuplar yazmıştı. Tüyler ürpertici. İlk kez elin ne olduğuna ilişkin bir his. Bir enstrüman, hizmetkâr, suç ortağı. İyinin ve kötünün. Müzisyenin, cerrahın, yazarın, sevgilinin, katilin. Elik, farkı görmek için elini onunkinin yanına koydu. Arthur dokundu, belli belirsiz, Elik kendininkini çekti. Bunun sonrasındaki cümlelerinde, Arthur ilk kez, kadının soru sormak için, sözcüklerin sıralamasını değiştirmek yerine tonlama kullandığını fark etti. Soru işareti sözle ifade edilebilir mi?

?

Prodüktör, evet, film akademisi. Bazen. Belgeseller. Kameraman. Önüme ne çıkarsa. Kendime ait mi? Evet, bazen.

?

"İspanyolca. Baştan avantajlıyım ne de olsa. Tarih. Doktora tezi. İlgini çekmez. Kraliçe, ortaçağ. León, Avusturya. Urraca. Evet, iki r ile. On ikinci yüzyıl."

* "Bakın çocuklar." (ç. n.)

İnsanların bir araya gelmesi siyasidir. Bunu kim söylemişti? Birbirlerine bilgi vermişler, bilgiyi saklamışlar, pazarlık kozu elde etmişlerdi. Arthur ölü eşini sarhoş bir anneye değişmezdi. Henüz değil. Peki, kadının kaç mağarası, mahzeni, çatı katı vardı? Başka soru yok, her ikisinden de. Son bir tane.

"Ya referans mektubu?"

"Yalnızca seninle konuşmak istemiştim."

Elik ona bakıyordu, artık söylediklerini ya da söylemediklerini duymuyordu. Ne konuda film çekiyordu? Arthur son işini düşündü, iki üç ay önceydi.

"Evet, senin yapmanı istiyoruz." Hollandalının sesi. "Şu anda kameramanımız yok. Ama dürüst olacağım, yalnızca gerçekten istiyorsan yap, çünkü pis bir iş, burnunu tıkamak için yanında mandal getirmen gerek. Doğrudan Berlin'den gidebilirsin. Öbürleriyle Belgrad'da buluşursunuz. Onlar oradan her şeyi ayarlarlar. Aaton Super 16'yla çalışıyorsun değil mi? Çok güzel." Güzel. Mandala gerek kalmamıştı, tek pis koku, insan vücuduna benzeyen suretlerin ve çukurların üzerine ıslak yapışkan bir bez gibi serilmiş çamurdan geliyordu, ayaklar, ayakkabılar, iskelete dönmüş ayaklara büyük gelmiş, bez parçaları, paçavralar, bedenleri ters çeviren eldivenli eller, bandajlara sarılı çürümekte olan kollar, kablolara bağlanmış bilekler, bakma, kamera gözbağı gibi, yine de bakıyor, küçük patikanın çamurunda batıp çıkarak yürüyor, yerde oyulmuş göz delikleri var, dudakları olmayan at dişleri geçidinden geçiyor. Yağmur, bitmek bilmeyen yağmur, gri bir düzlük, eğimli, insanların yaşadığı bir yer, savaşın vurduğu bir ev, döşekte bir ceset, paslı bir yatak, arızalı bir motosiklet. Birileri bunları görmeli, birisi kamerayı omzuna koymuş, hareketsizliği filme çekiyor, birisi çukurun kenarına bir üçayak koyup, aynı yeri bir kez daha filme çekiyor, bu kez daha yavaş, çamurun damlamaya devam ettiği büyük bir ayakkabı, ölüm bataklığı. Burada kimsenin bir adı yok. Zihin, depo. Belleğin kopyalanması. Fuji Color, negatif film, görüntüler kaydedilmiş, makaraya sarılmış, yüz yirmi metre makara, bir tane daha, hep hazır, açılmış, veri, parlak. İçindeki ikiz çağrılmadığı halde geri geliyor; poz veriyor, bir bakış, kâbus, gülüşte gizli, bir içki, birileri bunları görmeli, anlamı ne? İki dakika, üç dakika, belki

o kadar bile değil, Oklahoma, Adelaide, Lyon, Oslo, Assen'den oturma odaları, ifşa edilmiş sırlar, reklam, ışıltılı dişlere sahip dudaklar, ayak, genç, parıltılı, hafif sıyrıklar, evet, bunu da çekmişti, evet, bir film her şeye kadir.

"İşime dönmem gerek."

"Burada hava çok çabuk kararıyor."

"Amsterdam'da daha mı geç kararıyor yoksa ben mi uyduruyorum?"

"Denizden gelen rüzgâr karanlığı dağıtıyor."

"Şehri biliyor musun? Berlin'i?"

"Biraz."

Arthur o anda ikisinin bildiği Berlin'in farklı olduğunu anlamıştı.

"Elik. Başka ismin var mı?"

"Söylesem inanmazsın."

"Söyle."

"Oranje."

İlk kez beraber güldüler. Rüzgâr evin içine esiyor, kapı açılıyor, pencerelerden biri tıkırdıyor, çiçeklere, renklere bir şeyler oluyor, hayır, öyle değil, hiçbiri değil, ama oldu, belki bir daha hiç olmayacak. O gülüş, bir sihir. Arthur'un gözleri, Elik'in ağzı, aralık, pembe.

"Aşağı inecek misin?"

"Evet ama uzun kalmayacağım, bir şeye bakmam lazım."

Beraber aşağı inip, güvenliği geçtiler, boş ellerini yukarı kaldırdılar, *schon gut**, barut, mermer karolar, kamplar, açlık, gözler. Peşinden Elik kayboldu. Ararsan beni burada bulabilirsin. Bu kadar.

İspanyolca ansiklopediyi gördüğü salona gidip, U harfini açtı.

*

Odası birden erkek sesleriyle doldu. Evin sahibi arkadaşı evi aşırı cimri döşemişti, evden çok bir hücreye benziyordu. Ama büyüktü. Kamera küçük, kompakt bir heykel gibi duruyordu.

* pekâlâ. (ç. n.)

Eve girdiğinde baktığı ilk şey. Paltosunu astı. Ağaç. Posta kutusu (boş). Her şeyi sessizlik içinde yapıyor, dışarıdaki dünyanın sonu gelmiş.

Metroda ona (Elik'i düşünmesi mümkün değildi) şehrin bazı yerlerini göstermek istediğini düşündü. İspanyolca bir gazete aldı, alışveriş yaptı. Konserve sığır eti, "yalnızların akşam yemeği" (Erna). Yine de yalnız birinin odanın içindeki hareketleri hoşuna gidiyordu. Böyle bir şehirde böyle insanlardan kaç tane vardı? Gizli bir birlik hissi duyumsadı. Soğan kavur, patates haşla, zencefil ekleyip karıştır, karabiber, hardal. Dünyanın en olmadık yerlerinde bile yapmıştı, patatesin eşlik ettiği Arjantin konservelerini her yerde bulmak mümkündü. Sessizlik içinde masada oturarak yiyor. Peşinden bir fincan çay yapıp pembe ağzı düşünüyor, aralandığını, güldüğünü. Bir anlığına. O da şimdi bir yerlerde yemek yiyor muydu? Bu akşam evde kalacak, kimseyi aramayacaktı. Cage filan da yok. Arkadaşının bir dolap dolusu CD'si vardı, Varèse'yi aradı, *Ecuatorial*'ın tuhaf korosu, odada bir koro varmış gibi çıkan erkek sesleri. Bir sonraki parça kısaydı, birkaç kez çaldı, fanfarlar, kırbaç sesleri, sirenler. Sonrasında sessizlik her defasında daha da derinleşti. Radyodan karların eridiğini, gece havanın sıfırın altına ineceğini, sabah yine buzların çözüleceğini dinledi. Sokağa çıksa, kaotik koreografili bir bale görecekti. Parmakucunda dönenler, kendisinin o gün iki kez yaptığı gibi ani yatay hareketler, utanç verici, kayan, yavaş giden araçlar, gülünç. Buraya uymuyor. Almanlar buzda kaymaz. Demek ki bu bir önyargıymış. Passen Sie auf*, demişti ihtiyar adam. Ama artık çok geçti. Ansiklopediden kopya ettiği bir paragrafı okudu, aşırı resmi bir İspanyolca. Urraca. Birden yine hatırladı. Aynı zamanda saksağan anlamına geliyordu. Kuş isimlerini hep merak etmişti. Tını olarak iyiydi, sert, kuş sekmesi gibi, yine de daha çok kuzgun ya da kargaya yakışıyor. Urraca. Kraliçe Saksağan, Elik, bu kısa sözcüklerde bir tuhaflık vardı. Saksağan hırsızdı. Pırıltılı her şeyi çalardı. Ama ansiklopedi bunu yazmamıştı. İspanyol krallığına hükmeden ilk kadın. İç savaş, güneyden gelen İslam tehdidi, insan böyle bir şeyle niye

* Dikkat edin. (ç. n.)

uğraşır ki? 1109-1125, bununla ilgili ne yazılabilir? La reina Urraca, ra, kra. Ani bir özlem, o gün ikinci kez, İspanya'ya, boşluğa, Aragón'a, León'a.

"Birkaç ay da olsa aynı şehirde kalamaz mısın sen?"

"Hayır, Erna."

Onu doktora tezi yazan biri olarak düşünmeye çalıştı ama başarılı olamadı. Deri çizme giyen yara izli bir doktoralı. Dr. Saksağan. Kış kuşu Saksağan, siyah beyaz, şehrin o anki hali gibi. Ancak yavruladığında birazcık şakıyabilen, başka zamanlar sürekli kızgınmış gibi çığlık atan bir kuş. Gözlerini kapayıp hayal etmişti, kuyruğu bile kızgındı, kin dolu bir şekilde sürekli sallıyordu. Doğrusu uçması da acayipti, pedal çeviriyor, demek daha doğruydu, kış manzarasının, Charlottenburg Sarayı'nın karlı bahçeleri üzerinde büyük daireler çiziyordu. Birini mi aramak istemişti? Hayır, kimseyi aramak istememişti. Büyük bir dolabı açtı, rastgele CD'ler alıp, etiketlerine baktı, yüksek bir kule oluşturana dek masanın üzerine dizdi, bir kez daha Varèse'yi koydu, erkek sesleri yüzünden. O dolabın içinde bir yerlerde, Arno'yla beraber Arte için manastırlarla ilgili yaptıkları Fransız-Alman ortak yapımı bir filmin ses kayıtları olmalıydı. O zamana kadar manastırlarla ilgili hiçbir şey bilmezdi, hâlâ da onlara nasıl bakması gerektiğini bilmiyordu. Genciyle, yaşlısıyla, keşişler normal görünüyorlardı. Alman, Fransız, İspanyol keşişler, Beuron, Cluny, Veruela, Aula Dei, Benedikt rahipleri, Trappist rahipler, Kartuzyenler, nesli tükenen hayvan türleri gibi, kıyafetlerinden ayırt ediliyorlardı, trappistler saksağanlar gibi siyah beyaz giyiniyorlar, ilahi söylediklerinde yalnızca beyaz giyiyorlardı, elbiseleri eskidiğinde yaşlı kuğulara benziyorlardı. Benedikt rahipleri karga gibi siyah giyiyordu, Kartuzyenler ise beyaz, ama korolarını çekmesine izin vermemişlerdi. Yalnızca bir kez hücrelerinde çekmesine izin vermişlerdi zira öbür tarikatların aksine kartuzyenler acıklı bir şekilde yalnız başlarına yemek yerlerdi. Yemeklerini bir servis penceresinden alıyorlardı. Hücreyi içeriden dışarıya ve dışarıdan içeriye çekmişti, içinde hiçbir şey olmayan çıplak odalardı, Meryem heykelli bir tür mihrap, yanında küçük bir bahçe, servis penceresinin yanındaki duvara monteli, yemek geldiğinde açtıkları, kapalı duran

bir masa vardı. Bu servis penceresinin dışına, üç farklı konumda döndürülebilen bir tahta parçası monte edilmişti, gözünün önünden gitmiyordu, tam ekmek, yarım ekmek, boş. Un pan, medio pan, no pan. Dolayısıyla her zaman ne kadar yediğinizi bilen birileri vardı. Kapalı alandan çok bu durum ona klostrofobik bir his vermişti.

Fransız ses teknisyeni Bertrand, her şeyi açıklayabiliyordu: dualaların saatleri ve isimleri, hiç değişmeyen günün, hiç değişmeyen yılın hiç bitmeyen, sonsuz devri, "l'éternité quoi", sanki Bertrand o sonsuzluğun efendisiydi. Yılda bir kez oraya gider, kendi deyimiyle keşiş olur ve birkaç haftasını Normandiya'da, en güzel onlar şarkı söyleyebildikleri için, Benedikt rahiplerinin yanında bir manastırda geçirirdi. Arthur ile Arno ona inanmışlardı zira Bertrand'ın, Arthur ile Arno'nun anlam veremediği tuhaf bir alışkanlığı vardı: her Cuma yalnızca su içer ve o gün hiçbir şey yemezdi.

"Bu özelliğini herkes bilir," demişti programın kızıl saçlı prodüktörü, "bizde ona herkes Bertrand le moine* der, ama işinde çok iyi olduğu için de kimse ondan vazgeçemez."

Dediği doğruydu. Arthur bu bandı ara sıra koyar ve her seferinde, seslerden çok Bertrand'ın bunu yapış yönteminden etkilenirdi. Olta kamışının ucunda sallanan, koroya giden keşişlerin neredeyse sandallarına değen, başı olmayan, ölü bir fareye benzeyen tüyden silindirle ava çıkmış yırtıcı bir hayvanı andıran altı kilo ağırlığındaki Nagra'sını kuştüyü taşıyormuş gibi taşırdı. Kulağı alıştığı için artık kimsenin duymadığı o tekdüze sesler mutlak bir sese, bir sessizlik başlangıcına ve ondan sonra gelecek olan bir ezgiye dönüşürdü. Böylelikle Bertrand'ın bu olağandışı tatillerini hayal edebiliyorlardı, zira keşişler arasında keşiş gibi duruyor, ilahileri dur durak bilmeyen dalgalar gibi içine alıyordu.

"Öyleyse neden manastıra girmiyorsun Bertrand?" diye sormuştu Arno. Ağır Almanca aksanı Bertrand'ı sorguluyormuş gibi görünmesine sebep olmuştu.

"Çünkü evliyim ve çocuğum var," dedi Bertrand.

* Keşiş Bertrand. (ç. n.)

"Ve bir metresiyle, bir çocuğu daha," dedi kızıl saçlı prodüktör, "n'est-ce pas, cher Bertrand?"*

"Sorun metres değil," dedi Bertrand. "Sorun karım. Biz Katolikler boşanamıyoruz ve evli olduğun müddetçe manastıra giremezsin. Metres sayılmaz. Günah çıkarıp vedalaşman yetiyor. Ama evlilik kutsal bir yemin."

Bunun üzerine Arno hemen yeni bir senaryo düşündü: Bertrand karısını öldürmeliydi, zira dul kalırsa manastıra girebilirdi. Yıllar sonra biri bunu öğrenir ve ipuçları onu manastıra götürürdü. Arno senaryoda Komiser'in Bertrand'ı sorguladığı sahne için sabırsızlanıyordu.

Ama Bertrand karısını öldürmek istemiyordu. Huzurunu bozmaya niyeti yoktu.

"Başım çok ağrır. Bunu çok daha önce düşünmem lazımdı."

Metresiyle ilgili bir daha konuşmadılar, ayrıca bu konuşmalar bant kaydında yer almamıştı. Gregoryen ilahilerin kayıtları son derecede netti. (Ah eskinin ilahileri! Latince söyledikleri zamanlar! Fransızca söylenince her şey çok zayıf kalıyor, İspanyolca çok daha uygun.) Bertrand bu kayıtla Prix de Rome ödülü bile almıştı.

"Hayır hayır, bunun netlikle ilgisi yok, o ses, o ilahiler bu mekânlarda yüzyıllıkmış gibi yankılanıyor, duyduğunuz şey, sonsuzluğun nefesi, aeternitas. İşte sanat bu, bunu başkalarına duyurabilmem, zamanı ve zamansızlığı aynı anda. Bir gün sana eskiden kaydettiğim bir şeyi dinleteceğim. Bana gülme ama Latince daha ebedi geliyor kulağa... dinle." Göğsünü şişirip söylemeye başladı: "*Domine*... mi yoksa: *Seigneur*... mu? Farkı görüyorsun, öyle değil mi? Fransızca söyleyince yaşlı kadın sesi gibi giderek yok oluyor."

Ama Beuron'a gidince Almancanın da az çok yakıştığına karar verdi.

"Her halükârda Fransızcadan daha erkeksi. Latincede de öyle gırtlaktan söyleseler nasıl olur hayal edebiliyor musun?" Alman aksanıyla Latince söyleyerek denedi: "*Procul recedant somnia*..."

* "Öyle değil mi Bertrandcığım?" (ç. n.)

"Heidegger Beuron'a çok sık gelirdi," dedi Arno. "Buraya yakın bir yerde, Messkirch'te rahip yardımcısıydı... Asla tamamen kopamadı. Adının başharfleri hâlâ kilise sırasında kazılıdır. Biri onu kutsal suyla istavroz çıkarırken görmüş ve "Bunu neden yapıyorsun? Artık inanmıyorsun ki," diye sormuş.

"İnanmıyorum," demiş Heidegger, "ama bu kadar çok duanın edildiği yer kutsaldır."

"Peki, ama Tanrı olmadan kutsallığın ne anlamı var?" Bunu söylerken şişe dibi gözlük camlarının arkasından çaresizce bakmıştı, onları gezdiren keşiş ise hemen yanıtlamıştı: "O kadar yadırganacak bir şey yok. Burası inanmayan insanlar için de samimi bir yer. Ayrıca Sein zum Tode* düşüncesini anlamak o kadar güç değil, bizim varoluşumuzun amacı da bu, yalnız tek bir farkla: Heidegger kaygılıydı, biz ise umutluyuz. Belki ara sıra cesur kaygılar korkulu umudu yoklamaya geliyor, özellikle de ilahiler söylendiği zaman. Sonuçta kaygıya dayalı ayin yapılmaz."

"Bu son söylediğinizden o kadar da emin değilim," dedi Arno. "Nürnberg'deki Nazi mitingleri hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Evet, aslında kastettiğim tam da bu," dedi keşiş. "Bu mitingler artık yapılmıyor. Ne zaman," – gezindikleri manastır avlusunu koruyarak etraflarına çekmek istermiş gibi bir el hareketi yaptı, "Heidegger okusam..." ve cümlesini bitirmedi.

"Akşamları koroda olduğunuza memnun musunuz?" dedi Arno.

"Öyle de denebilir," diye yanıtladı keşiş. "Belki de dünyanın her yerinde az da olsa birkaç insanın aynı saatte aynı ilahiyi söylediğini bildiğim için."

"Ve aynı şeyi düşündüklerini?"

"Belki. Her zaman değil."

"Güven duygusu?"

"Evet, kesinlikle."

"Peki ama Heidegger'in güven istemediği halde gelip sizin güvenli kanatlarınızın altına girmesi tuhaf değil mi?"

* Heidegger'in "ölüm-için-varlık" düşüncesi. (ç. n.)

"Tuhaf değil, ama belki... cesur demek daha doğru."

"Daha açıkça merhamet görmemiş diyemez misiniz?"

"Evet öyle. Belki öyle söylemem gerekiyor... yalnız açıkçası bunu onunla bağdaştıramıyorum, tabii böyle düşünmemem ve söylememem gerekiyor."

Dönüş yolunda, Arno'nun Bertrand'a konuşmanın özünü, Arthur'a da içeriğini açıklaması gerekmişti zira Bertrand Almanca bilmiyordu, Arthur ise konuşmaların yalnızca yarısını anlamıştı, merhametle ilgili kısmı ise hiç anlamamıştı. Sonra Arno bir Gregoryen ilahisi ile la-la-la arası bir şeyler mırıldanmaya başlamış ve birden "Buldum! Farz et ki Elfriede ölmüş, Heidegger de Beuron'da Benedikt rahiplerine katılmış. Skandal! Fevkalade! Ölüm döşeğindeki Voltaire'den bile iyi. Rahip düşündüğünün aksine haklıydı. Heidegger metafizik bir sirk sanatçısıydı. Felsefe sirkinin çatısının tepesine çıktı, trapezin üzerinde, hiçlik vadisinin üzerine ölümcül atlayışını gerçekleştirdi, herkes nefesini tutmuştu zira altında ağ olmadığını sanıyorlardı. Ama yanılıyorlardı, başkalarının görmediği ve teolojinin yasalarıyla değil dini duygularla bağlantılı olduğu için felsefi kayıtlar altına alınmamış bir ağ vardı, sırf eskinin hatırasına, bu bölgeye, Messkirch'e ve onun için itiraf ettiğinden daha önemli bir yeri olan gelenek ve göreneklere bağlılıktan, aynı sorulara başka bir yanıt vermeye gayret eden bir ihtiyardı o. Tıpkı Bertrand gibi, n'est-ce pas, Bertrand?" dedi.

"Tıpkı Bertrand gibi ama başka türlü," dedi Bertrand, bunu öyle bir biçimde söylemişti ki, Arthur Daane birkaç yıl sonra Berlin'deki odasında bu sözü hatırladığında gülümsemeden edememişti. Işığı kapattı, öbür pencerelerin ardında hareket eden siluetler de ışıklarını kapatana dek onları izledi. Ertesi gün kütüphaneye gitmeyi düşünmüyordu.

Ya biz, biz bir şeyler yapabilir miyiz? Tabii ki çoktandır elimizde değil artık, hiç elimizde olmuş muydu, orası da tartışmalı. Gözlerimizi buzlanmış, donmuş, karla kaplanmış Spree Nehri'nin üzerinde, yara izinin üzerinde, bir zamanlar duvarın bulunduğu yerdeki yarığın üzerinde gezdiriyoruz. Hiçbir şeyi unutmuyoruz, en derinlere gömülmüş korkuyu, ruh halini bile, yüzlerce yıl önce yaşanmış tehdit bizim için bir gerçek, tamamen günümüze ait, yok edilemez. Şimdi müzede olan Zeus Sunağı'nı daha ilk yapıldığı zamandan biliyoruz, iki bin yıllık, dört bin yıllık, bizim için bütün hatıralar eşzamanlı. Müzeler güç merkezi, kuş kadar hafif olan bizler ise, onun içinde bulunan her şeyin ağırlığını biliyoruz. Her şeye gücü yetene şüphe uyandıracak şekilde çok benziyor, ne söylememiz gerekiyor? Bunu bir yük olarak görmek de mümkün. Yeni Gine'den bir şilt, Cranach'dan bir tablo, bir papirüs rulosu, İmparatoriçe Augusta'ya kayıp kalede şiir okuyan Laforgue'un sesi, bizim için her şey şu ana ait. Tabii ki kim olduğumuzu bilmemek rahatsız edici, aslında bize her ismi verebilirsiniz, karaltı da diyebilirsiniz, hem doğru hem de değil. Sebep, ilham, eşzamanlı hatıra, belki bu bir paradoks, Gedächtniskirche*'ye yakışıyor. Kiliseyi hem eski haliyle hem de bir harabe, kalıntı, tahrip edilmiş bir anıt olarak görüyoruz. Bizi görmezlikten gelebilirsiniz, bizler çilemizle hep orada olacağız ama hesabınızı yalnızca şimdi bizimle görmeniz gerekiyor, bu sayfalarda, hikâyenin bu kısmında, daha iki günlük olan bu geçmişte. Bizi yalnızca şu an dinliyorsunuz, okuyorsunuz, dışarıda sizler için yokuz. Şehrin daha karanlık kısmı olan burası, Falk Meydanı, hâlâ aynı şehir ama şu an farklı, daha renksiz, daha kırılgan, ihmal edilmiş. Yüksek bir merdiven, bir oda, ya-

* II. Dünya Savaşı'nda Berlin'de bombardımandan ağır hasar gören kilise. (ç. n.)

tağın üzerinde biri, uyumuyor, boşluğa bakıyor, gözleri fal taşı gibi açık. Doğru, her ayrıntıyı tam olarak biliyoruz ama şimdi bunun bir önemi yok, bakan ama görmeyen gözler daha çok şey söylüyor. Kadının eli okuduğu kitabın üzerinde. O kitap bile bir şeyler söylüyor, muğlak hikâyeler anlatıyor, ani bir aydınlanma, rakamlar, olaylar, sonra yine aslında gerçeğini bildiğimiz ama o kitabın bilmediği tahminler, varsayımlara dönüş, o geçmiş çok zaman önce yaşandı. Toprak altındakilerin yalnızca dörtte birinin ya da daha azının gün ışığına çıkarıldığı bir kazı gibi. Bizim bildiğimiz her şeyi bilseydiniz, bununla başa çıkamazdınız. Biz hiçbir şeyi özetlemeyiz, yoğunlaştırmayız, bir araya getirmeyiz. Bizde her şeyin kendi uzunluğu, kendi çapında ağırlığı vardır. Bu yüzden her şeyi basit tutmalıyız. İki sessiz oda arasına çizgi çekmek kolaydır, nihayetinde bir olay olmuştur. Ama biz geleceğe dair bir şey söyler söylemez, seslerimiz duyulmaz olur, gelecek yoktur çünkü, evet, bu konuya burada son versek iyi olacak. Başı o kadar sakinken, elinin ne kadar huzursuzca hareket ettiğini görüyor musun? O el kitaptan bir şey almak istiyor ama insan kâğıttan ve sözcüklerden canlı bir ruhu, gücü, bedeni, geçmiş zamanın, mazide kalmış zamanın karaltısı olmadan nasıl alır?

Arthur Daane, Elik Oranje'yi düşünüyorduysa da bunun tam tersi söz konusu değildi. Elik Oranje'nin yastığın üzerinde sessizce yatan kafası, o günlerde Berlin'de, Alman Akademik Değişim Servisi'nden (Deutsche Akademische Austauschdienst) aldığı bursla girdiği, on oturumdan oluşan dersle meşguldü. Profesör'ün konuşmaları kopuk kopuktu. Ama söylediği bir şey kafasını karıştırmıştı. "Trendeyseniz..." ile başlayan bir cümleydi. Dersler Hegel'in tarih felsefesiyle ilgiliydi. Genellikle dikkatini veremiyordu, "paragrafik" düşünme diye adlandırdığı şeye karşı Hollandalılara özgü bir direnç gösteriyordu, ayrıca adam bir dinozordu ve bazen söylediklerini anlayamadığı bir Sakson aksanıyla konuşuyordu. Ama bir zamanlar Elik yaşındaki genç adamların büyük üstadın konuşmalarını olağanüstü bir coşkuyla dinledikleri bu şehirde bazen, o kez olduğu gibi, adamın ses tonunda saklı bir bahçe, bir anekdot, kişisel bir anı, kuramcı kalabalıktan bir kaçış gizlendiğini hissediyordu.

"Trendeyseniz ve yola değil de yolculara bakıyorsanız, onların konuştukları ya da okudukları şeyler aracılığıyla ve aynı zamanda duruşları, kıyafetleri aracılığıyla da onlar hakkında kafanızda bir şekil çizersiniz. O şekli şimdi yazıya dökseniz, muhtemelen bir gerçeklik yansıması verdiğinizi düşüneceksiniz. Sonuçta o insanları gördünüz, belki onlarla konuştunuz. Ama şimdi tersine döndürün ve onlardan birinin sizi, sizin onunla ilgili çizdiğiniz şekli çizerken izlediğiniz kadar dikkatle izlediğini hayal edin, bu ne kadar gerçek bir şekil olurdu? Dışarıya kendinizle ilgili hiçbir şey hissettirmediğinizi, neleri örtbas ettiğinizi, gizlediğinizi ya da kendinize bile henüz tanımlamadığınızı biliyorsunuz – zira insanların başkalarından sakladıkları, inkâr ettikleri, öğrenmelerini istemedikleri şeyler vardır. Bununla birlikte bir hatıralar koleksiyonu vardır, görülmüş ve

okunmuş şeylerin sahası, gizli özlemlerin dünyası... bir tren bunların hepsini alacak kadar büyük olamaz. O kompartımandaki her altı yolcudan üçü, o yolculuk sırasında, nasıl desem, gerçekliğin tecellisinin vuku bulduğunu düşünür. Peki, aslında gerçekten öyle mi?"

Böyle bir konudan, tarih yazarlığında, gerçekliğe sıkı sıkıya bağlı insanlarda bile gözlenen hayali unsurlara atlıyordu. Peki, gerçekler ne idi? Elik başını döndürmeden karnında duran kitabı alıp, gözlerinin hizasına getirdi. Belli belirsiz bir nehir fotoğrafının bulunduğu gri-bej bir kapağı vardı. Önyüzünde rüzgârın hareket ettirdiği sazlar vardı. Bulutlar görünmüyordu ama muhtemelen tasarımcı tarafından, başlığa ve yazarın adına yer açmak için yok edilmişti. Bernard F. Reilly, *The Kingdom of León-Castilla under Queen Urraca, 1109-1126*. Suyun karşı tarafında siyah boş pencereleri olan binalar, ağaçların karaltıları, kemerli yüksek bir bina, bir kule, yüksek bir müştemilat ve Duero'nun güney kıyısından görünen Zamora'nın kalesi vardı.

Tez hocası Elik'e, uygunsuz bir öneri getirmiş gibi, "Neden ille de doktora yapmak istiyorsun?" diye sormuştu.

"Çünkü öğretmen olarak iş yok," demişti Elik, aslında gerçek sebep tam olarak bu değildi. Vekil öğretmen olarak ara sıra girme şansı bulacağı az miktardaki ders onu zaten tatmin etmeyecekti ama asıl neden, sınıfta sürekli sıranın yanlış tarafında durduğunu, özellikle de hayatları her anına dek planlı öğretmenlerin odasındaki çekilmez yetişkin hava ile karşılaştırıldığında her şeyin henüz kafa karıştırıcı, ham ve kaotik olduğu sıralarda oturması gerektiğini düşünüyor olmasıydı. Ona göre gençliğinin bir kısmı ondan çalınmıştı, geriye kalanı ise olabildiğince uzatmak istiyordu. Özgürlük ile bağımsızlığı tencerede pişirip kapağında yemeye değerdi, doktora tezi ise bunun için kusursuz bir bahaneydi, tıpkı Berlin'e gelmesine sebep olan o sıkıcı adamın Hegel dersleri gibi. Bu yüzden Hegel'e tahammül edecekti.

"Geçmişin yüzünden İspanya'yı seçmiş olmanı anlayabiliyorum, peki ama neden o karanlık ortaçağ kraliçesi? Bu arada ne kraliçesiydi o?"

Tez hocasının bir sonraki sorusu buydu ve Elik riske girmemeye kararlıydı. "Öncelikle kadın olduğu için," – bugünlerde

kimse böyle bir argümana karşı çıkamazdı – "ama daha çok tanınmadığı için. Ayrıca bence çok heyecan verici..."

Heyecan verici olduğu kesindi, erkekler, piskoposlar, sevgililer, kocalar, oğullar arasında kalmış bir kadın, güç ve statü için verilen büyük bir mücadele, fiilen hüküm sürmüş tek ortaçağ kraliçesi.

"Bu konuda yeterince malzeme var mı? Hangi dönemden bahsediyordun?"

"On ikinci yüzyılın başları. Çok fazla malzeme var."

"Peki, güvenilir mi yoksa muğlak mı? Bu konuda fazla yetkin değilim. Konu küçücük bir koy, bu yüzden benim de kaçınılmaz olarak konunun derinliklerine inmem gerekecek."

Gerek yok, demek istemişti, ben sana tepside sunacağım zira uzun uzun araştırmak niyetindeyim ama tabii ki bunları söylemedi. Bu kraliçe, özgürlüğünün garantisiydi, en azından birkaç yıl için ve bu yüzden ona müteşekkirdi. Kraliçe Saksağan. Kendini onunla konuşurken yakalamıştı. Kavalye Elik. Ona yakışır mıydı ki? Kraliçeye ait, sevgilisi ve düşmanı, Santiago'nun piskoposu Gelmirez'le ilgili İspanyolca bir kitapta yer alan tek portre hiçbir ipucu vermiyordu, iskambil kâğıtlarındaki kraliçelere benziyor, sağ elinde, üzerinde bir r ve bir k ile Uraka Regina yazılı, kenarlarından katlanmış bir şilt taşıyordu. Taht, taç, asa, birbirine geçmeli Mozarap stili kemerin üzerine dayadığı birbirinden ayrık ayakları, pelerini, büyük yıldızlarla bezeli bir gökyüzünü andıran elbisesi, kafasında eğik duran tacı tuhaf bir kutuyu andırıyor, stereotip bir kafa, bir zamanlar gerçekten yaşamış, konuşmuş, gülmüş, savaşmış, sevişmiş birinin yüzü değil. Ne diye böyle hayatları merak edersin Tanrı aşkına? Tersi düşünüldüğünde de, kraliçe yaşadığı dönemle uyuşmayan hayatını nasıl açıklardı acaba? O zamanlar Berlin bile yoktu. Yine de, güçle başa çıkmaya alışkın birine, ortaçağ bağlamında kaldığın ve ideolojilerden sıyrıldığın sürece, güç hikâyesini anlatabilirsin: imparator, kaybettiği savaş, halk ayaklanması, galiplerin talepleri, halk tribünü, bir sonraki savaş... Sonra her şey daha da zorlaştı. Doğru değil mi? Katliamlar, İslam, hâlâ bitmedi, atom bombası her şeyi yok eden bir silah olarak açıklanabilir... Öte yandan din olmayan bir dünya fikri, ortaçağlı biri için cehen-

nemden bahsedilmediği sürece anlaşılmaz bir kavram. Ama bugünle geçmiş arasında bu kadar uçurum varsa, geçmişin gerçekliği nasıl anlaşılır da yazıya dökülebilir? Hakiki gerçeklik, ne saçmalık... En iyisi uyumak. Mırıldanmaya gerek yok, uyu. Aşağıdaki avludan gürültü geldi, neredeyse bedavaya burada kalmasına izin veren arkadaşının ayak seslerini tanımıştı. Genç adam bir barda çalışıyordu, başlangıçta birkaç kez körkütük sarhoş halde yatağına yanaşmıştı ama Elik ertesi gün ters davranınca, bunu bir daha yinelememişti. Işığı kapatınca aklına o gün tanıştığı tuhaf Hollandalı geldi. Yapımcı, demişti adam, belgesel yapımcısı.

Uykunun sahasına girmek için türlü yollar vardır, bazen görüntüler, bazen sözcükler, bazen ara vermek, tekrar etmek. Belgeseller, belgeler. Birisi merdivenlerde olabildiğince sessiz yürüyor. Bu gece trafik az. Sessizlik. Şehir büyük bir düzlükte doğuya uzanan, uzanan, karanlık, karanlık...

*

Buzların çözüldüğü, karların eridiği, ışıkla içeri birden süzülen ve kışın vedasını haber veren bir sabah. Berlin'in bulunduğu enlemde, yılın bu zamanında ışık kendini çok az gösterir, bunu bir belgeselciden iyi kimse bilemez. Arthur Daane şehrin büyük haritasını yere serdi, şizofren şehrin haritası, doğrusu o kadar önemli bir değişiklik olmadı, yalnızca gelişigüzel zikzaklar çizen ve başkalarının krallığının başladığına işaret eden kalın kırmızı hattı görmezden gelmek gerekiyor. Birileri bu şehirden dünyaya kükredi, sonra dünya şehri cezalandırdı ve onu yeniden toprağa gömmeye çalıştı, burada bir halk yok oldu, hayatta kalanlar yıkıntılardan ve bodrum katlarından çıkıp, dillerini bilmeyen yeni hükümdarlarının boyunduruğuna girdiler. Sonra dünyaları ikiye kırıldı ve zayıf olan taraf gökyüzünden hayata tutundu ve şehir, insanların kavgaları, iyi ve kötünün, suç ve cezanın çarpışması arasında, yaralı, cezalandırılmış, gururu kırılmış ruhunu yeniden buldu. Böylelikle adının iki kısa hecesinde yaşanan bütün kabahatleri, direnişi ve acıyı ifade etti, tıpkı bir zamanlar yankılanan biri yumuşak öbürü sert iki hecesin-

deki seslerin uğultusu gibi. İnsanın yaşananları düşünmesine gerek yoktu, şehir bunu anıtlarıyla, mahalleleriyle, isimleriyle kendi yapıyordu, ayrıca artık bu haritaya bakmasına da gerek yoktu, hatta onu şehrin kendisi kadar büyüyene dek şişirmeliydi. Kamerasını kapıp, bir taksiye atlayıp kütüphaneye gidecek, onun orada olup olmadığına bakacaktı, peşinden Arno'yu arayıp, arabasını ödünç isteyecekti, sonra kadını alıp, Glienicker Köprüsü'ne, Halensee'ye ya da Tavuskuşu Adası'na götürecekti.

*

Hızı ifade etmek için müziğe ihtiyaç duyduğunda, aklına hep Şostakoviç gelirdi. Victor bir kez birkaç parçadan bölümler çalmış, Arthur bunlarda, kayalardan aşağı gürül gürül dökülen suların, hızla koşan hayvanların, bir takip sahnesinin hareketini görmüştü. Sürekli böyle filmler çektiğinden değil, bir gün ihtiyacı olursa işine yarayabilecek bir müzik listesi oluşturmaya çalışıyordu. Tercihen tıpkı o an duyduğuna benzeyen birkaç enstrümanlı bir müzik. Öte yandan Victor pek de istekli değildi.

"No. 11, No. 12, prelüd ve füg, hangisini kastediyorsun?"

"İlk çaldığını, kendi kuyruğunun peşinde dönermiş gibi olanı."

"No. 11, B majördü o."

"B majör bana bir anlam ifade etmiyor ama 11'i unutmam."

"Görüntülerin altına mı koymak istiyorsun? Görüntüyle sesi eşleştirmek için mi? Sırf görüntü tek başına yetmiyor mu? Arka plan müziği, filmin zayıflığını kabul etmektir."

"Mesele filmi alıp götürmesi değil, konuya yoğunlaştırması. Ya da zıtlık yaratması."

"Brecht'te olduğu gibi. Trajedi büyük, ezilenler acı çekiyor, ama müzik um-pam-pam diye gidiyor."

"Benim filmlerimde ezilen yok."

Victor buna yanıt vermedi. Daha doğrusu, omuz silkip kuru bir şekilde "No. 13" dedi ve meditatif bir parça çalmaya başladı. Son kısımdan sonra, Arthur odada değilmiş gibi bir ses tonuyla "Budala şey, budala. Böyle müzik yapan biri nasıl olur da öyle korkunç senfoniler yazabilir," demişti.

Bunu hatırlamasının nedeni, elinde kamerasıyla merdivenlerden inip sokağa çıkmasıydı. Köşeyi dönüp, Wilmerdorfer'i, Bismarckstrasse'yi yürümüştü, yeşil ışık yanıyordu, No. 12'nin ilk notaları çalmaya başladığında bir taksiye atlamıştı, bu saçma planı düşünürken bir yandan 12 ve 13 çalıyordu. Seriyi artık ezbere biliyordu, 14 kısaydı, tamamı yarım saat sürüyordu, No. 15'te Elik'in orada olması ihtimaline karşı, ani, heyecan dolu çekiç darbeleri vardı. Öte yandan bunlar vestiyerdeki orkestra şefini hiç mi hiç ilgilendirmiyordu.

"Kamerayı dolaba kilitlemeniz gerek, içeri sokamazsınız."

"Yalnızca birine bakıp çıkacağım."

"Prusya'da olmaz dodo." Victor.

Kamerasını bırakıp içeri girdi. Kadın hortlak görmüş gibi ona bakıyordu. Bu bir deyimdi tabii, aslında tam tersi geçerliydi. Asıl hayaletler arasında olan Elik'ti. Kraliçesi mağlup olmuştu, evli olduğu ve savaştığı erkek tarafından neredeyse zindana atılıyordu. Aylardan, bir daha asla yaşanmayacak 1111 yılının ekimiydi. Kraliçe Urraca Alfonso el Batallador'dan kaçıyordu. Savaşçı. Bir saksağan ve bir savaşçı, biri bir gün bununla ilgili kitap yazmalı.

"The whereabouts of Urraca at this point is an almost insoluble puzzle."* Bunu da Elik Oranje çözmek istiyordu. Bir teoriye göre Galiçya'nın dağlarındaydı. Peki, orada olanları nasıl hayal edecekti?

"Şimdilik hiçbir şey hayal etmeyeceksin," demişti tez hocası bu sorunları konuşurken. Kaynaklara başvurmalısın, kimsenin bulamadığı kaynaklar keşfetmelisin. İspanya arşivle dolup taşıyor. Ayrıca boşluklar varsa bunları bu şekilde belirtmelisin. Gerisi hikâye. Ama sorun da buydu zaten.

"Kafamda bir resim oluşturuyorsa, bunun önüne nasıl geçeceğim?"

"Bu bana pek bilimsel bir çıkış noktası gibi görünmüyor. Gördüğün şey bir uydurma. Mektuplar, belgeler, ıvır zıvırlar, tutanaklar ise uydurma değil. Roman yazmıyorsun. Kitaplar arasında olabilecek en rezalet tür tarihi romanlardır. Gerçeği bul-

* "Urraca'nın nerede olduğu şu anda çözülmesi imkânsız bir bulmaca." (ç. n.)

maya çalışıyorsun, hakikati, fiiliyatı, ne kadar zor olursa olsun. Bu esnada şövalyeleri, asil çocukları ve kılıçları hayal ediyorsan sorun yok, kendini kaptırmadığın sürece tabii. Aslına bakarsan böyle olacağını sanmam, pek romantik bir tip gibi görünmüyorsun. Yine de seni baştan çıkarırlarsa, o zamanlar ne kadar kötü koktuklarını aklına getir."

Hayır, romantik bir tip değildi. Öyleyse Urraca ile sadık küçük ordusunu dağlarda nasıl o kadar net bir şekilde hayal edebilmişti? Bir tarafta üzerinde çalıştığı kadınla kendini özdeşleştirme sorunu, öbür tarafta ise somut gerçeklere ulaşamama sorunu vardı, ikisi arasında fanteziye yer yoktu. İşin en zor taraflarından biri de zaman unsuruydu, savaşan taraflar birbirlerinin eylemlerinden hep kuşku duydukları için, belgelerin güvenilirliği tartışmalıydı. O zamanlar en hızlı haberleşme aracı atlar olduğundan, atların hızı, ordunun ne zaman bir şehri fethettiğini ya da bozguna uğradığını öğrenmede belirleyiciydi.

"Marc Bloch'un sözünü hiç unutma: tarihi olaylar meydana geldiği zamanın dışında anlaşılamaz," demişti tez hocası.

Hayal gücünü kullanmadığın sürece mükemmel ama aynı zamanda paradoksal bir şeydi. En iyisi haritalara bağlı kalıp, ana karakterlerin gerçek ya da varsayılan eylemlerini takip etmeye çalışmaktı: kral Palencia'yı aldıktan sonra León'a doğru yola koyuldu, piskopos mücadeleyi kaybedince Astorga'daki yaralı ve kaçakları almaya gidip, Santiago'ya geri döndü, kraliçe, nerenin kraliçesi... Bir de satranç oyununun geri kalanı vardı, bir başkasından doğurduğu ve Santiago'da kral tacı giyen oğlu. Oğlu kendi safında olduğu sürece... Şimdi birden yine o adam karşısında dikiliyordu. Bir an kim olduğunu hatırlayamadı, ona bir şey söylüyordu ama ne olduğunu anlayamadı. Adamın gözlerinin ne kadar mavi olduğunu fark etti, onu götürmek istediği –neydi adı– Tavuskuşu Adası'na gitmek istemiyordu, bir başkası gibi haritaları katlayışını, *Historia compostelana*'yı kapatışını, kraliçesini Galiçya'nın dağlarında ya da bir yerlerde bırakışını, yaylanarak yürüyen figürün peşinden, Filarmoni binasının dalgalı çatısına vuran kış güneşine doğru dışarı çıkışını izledi.

*

Elik Oranje Arthur Daane'nin Arno Tieck'in evine götürdüğü ilk kadındı ve bu da durumu daha ilginç kılıyor, diye düşündü Arno, zira bu ikisi tanışalı fazla uzun zaman olmamıştı. Kadının tuhaf Hollandaca ismini dilinde tarttı, Hollanda kraliyet ailesinin soyadıyla hiçbir ilgisi olmadığından emin oldu ve ortamı ortaklaşa bir suskunluk kapladı, ta ki Arthur sessizliği bozana dek. Zaten bütün gün dört duvar arasında kitaplarıyla beraber susuyordu, karşısında biri otururken bunu sürdürmesi ise zordu.

Arno'nun gördüğü, aslında kaçıp gitmek isteyen ama beraberinde getirdiği kişiyle ilgili, o anda söylemese de, kanaatini belirtmesini bekleyen, utangaç bir Arthur'du. Öte yandan kadın ağzını açmadığı sürece kanaate varması zordu, suskunluk bozulacağa da benzemiyordu, kadının konuşmayacak kadar kapalı, inatçı bir suratı vardı.

Arno'nun bilmediği, Elik'in o anda kendi envanterini toplamakla meşgul olduğuydu. Evine geldiği bu adamı tanımadığı için, bu kişi şimdilik o ne isterse o olacaktı ve ışıltılı gözlük camları ve halesi her yöne yayılan saçlarıyla karşısındaki bu adamı büyük bir sihirbaz, gizli bir bilgin yapmıştı, o da bunu hissetmiş olmalı, hemen kadının fantezisinin bir parçası olmak istermiş gibi, portakal renginin simgeledikleri hakkında bir tirat patlatıverdi.

Arthur, arkadaşının gizli ya da esrarengiz olmadığını biliyordu, ama ona verilen hatiplik yeteneğinin baştan çıkardığı kişinin, onu konusuyla özdeşleştirmemesi güçtü. Arno'nun konuşma biçimi vurguluydu, iri vücudunun tamamı argümanlarıyla hareket ediyordu, elleri, akıl yürütmesine müdahale edebilecek yanılsamaları, başkaları görmeden uzaklaştırabilmek için mekân içerisinde dalgalanıyordu. İster Hitler'in gnostisizmini konuşsun, ister yazı reformunu, Jünger'in *Arbeiter*'ının büyüklüğünü, biralı bulamacın içindeki sazan balığının zevkini ya da Proust'un karanlık yüzünü, konu ister tehlikeli ister komik, ister ciddi ister yüzeysel ya da anlaşılması güç olsun, strateji neredeyse hep aynıydı: dilin, sözcüklerin pırıltısının, müzikalitenin, presto ve andantenin, makineli tüfek staccatosunun optimal kullanımı. Sessizlik dikkatlice bölümlere ayrılmıştı, böylece

yalnızca beraber yapacakları ilk gezi için arabasını ödünç almaya gelen iki Hollandalı, boş yere kraliyet evlerinin sembolik rengi olmamış sarı ve kırmızı renklerine düzülen methiyelerin ortasında bulmuştu kendini. Göksel altından yeraltının kırmızılığına, Budist rahiplerin safran sarısından, Dyonisos'un giydiği portakal rengine, sadakatten ihanete, ihtirastan tinselleşmeye, Arno için heyecan verici olan her şeye kondular.

"Tıpkı Helena'nın örtüsü gibi," dedi Elik. "Ve Kutsal Ruh'un şövalyelerinin çarmıhı gibi."

Arthur Arno'nun gözlerinin aydınlandığını gördü.

"Nasıl yani, Helena'nın örtüsü derken?"

"Vergilius'ta. Bir de safran."

"Hımm."

Yine suya taş atılmıştı, biraz sonra Arno Tieck, her zaman çok sessiz olan arkadaşı Daane'nin beraberinde getirdiği bu şaşırtıcı Hollandalıyla derin bir sohbete koyulmuştu.

Tarih, Hegel dersleri (olamaz!), tez (ah!), ortaçağ (enfes!), sohbet yara iziyle gözlük camları arasında mekik dokuyormuş gibi ilerliyordu; bir yanda Arthur'un ilgisini çekmeyen unvanlar, isimler, kavramlar konuşulurken, bir yandan da dışarıda, gerçek hayatta, ışığın her geçen saniye etkisini kaybettiğini düşünüyordu. Gitmek istiyordu ama kalmak da istiyordu. Bunun sebebinin Almanca konuşmaları olup olmadığını bilmiyordu, kadın bu dili konuşurken sesi daha huzursuz çıkıyordu, yalnızca bu da değil, kendisi bile değişiyordu, şimdiden elinden kayıp kurtulmuş biri gibi. Daha kadını tanımadan, kadın gitmişti bile.

Dil konuşmak Arthur'a göre, sesin tek başına yapabildiğinden çok daha fazla şey barındıran bir taklitçilikti. İçinde, başka dil konuşan başkalarının davranışlarına heves etmek, onları gözlemlemek, vurgulama ve tonalitesini benimsemek vardı. Amaç göze çarpmamak, kendini yabancıymış, dışarıdan biriymiş gibi ortaya koymamaktı. Bu konuda, Fransızca ya da İngilizce konuşması gerektiğinde, en büyük silahından mahrum kaldığı için tamamen çıplakmış gibi ve savunmasız duran Arno'nun tam aksiydi. Gerçi bunu önemsemeyecek kadar kendinden emindi. Kadın da kendinden emin miydi, bilmiyordu, onun kadar genç birinin öyle olması hayret verici olabilirdi.

Adeta bir tiyatro oyunu sahneleniyordu, kadının Arno'nun ilgisinden memnun olduğu belliydi, bir çello gibi uğulduyordu, belki de bu yüzden Arthur sözcüklere kulak kabartmayı bırakmıştı, konuşmaları melodi gibi algılıyordu, söyledikleri şarkının ne olduğunu anlayamayacak kadar ipin ucunu kaçırdığı alto ile baritonun çifte resitatifi sergileniyordu karşısında. Hareketlerini de birbirlerine uydurmaya başlamışlardı, görünmez okların fırlatıldığı bir dans gösterisi haline gelmişti, biri buna son vermeliydi.

İkilinin kendiliğinden ara vermesini bekledi, böylece dönüp başarılarına bakabileceklerdi. Arthur olabildiğince yavaş bir şekilde ayağa kalkarken yanında taşıdığı kamerasını, o ikisine, aslında o günle ilgili başka planları olduğunu belli ederek kaldırdı.

"Nereye gideceksiniz?" diye sordu Arno.

"Tavuskuşu Adası'na, ama önce Glienicker Köprüsü'ne."

"Kasvetli günlere özlem ha... Asayiş polisleri, tehditler? Eskiden geçilmesi yasak olan öbür taraf?"

"Ne çıkarsa bahtımıza."

Köprüye vardıklarında Arthur, Elik'e Arno'nun ne demek istediğini açıklamak istediyse de, Elik zaten biliyordu.

"Bununla ilgili filmler izlemiştim."

Filmler, filmler. İyi de, on yıl önce burada, bu noktada neler yaşandığını tam anlamıyla verebilen bir film var mıydı? Tabii ki vardı. Tabii ki yoktu. Yeşil korkuluklara yaslanmış duruyordu. Havel'in suyu hâlâ Jungfernsee'ye akıyordu ama sınır polisinin gri botları artık orada değildi. Potsdam'ın trafiği hiç durmamış gibi akıyordu. Arthur doğru sözcükleri arıyordu.

"Burada bir film çekmiştim..." Hollandalı bir yazarın adını söylemişti... "Adamı belki on kez, bir ileri bir geri, Batı'dan Doğu'ya, Doğu'dan Batı'ya yürütmüştük, bize sınır kontrollerini, ajanların değiş tokuşunu, Glienicker Köprüsü adının bazı insanlar için ne anlam ifade ettiğini anlatmıştı... bunu da iyi yapıyordu ama..."

"Ama geçmiş geçmişte mi kalmıştı?"

"Belki öyle... bir yandan... ama bir yandan da gerçekte yaşananlarla ilgili yalanlar eklemişti, hikâyeyi kendileştirmişti. Bir şeyler eksik kaldı."

"Bunun sebebi senin olanlara bizzat tanık olman."

"Gerçekler ne kadar eksik anlatılırsa doğru olma payları da o kadar küçülür."

"O kadarını bilemem... ama geçmişi geçmiş olarak saklamak olanaksız. İnsan bunu kendi hayatında bile yapmıyor, yoksa yaşadıklarımıza dayanmak çok güç olurdu. Hatıralarının, olayların kendisi kadar uzun sürdüklerini farz et. Yaşamaya vaktin olmazdı, zaten amaç da bu değil bence. Geçmiş tükenmezse hayata devam edemeyiz. Bu senin kendi hayatın için geçerli ama aynı zamanda ülkeler için de geçerli." Kadın güldü. "Ayrıca bu tarihçilerin işi. Onlar hayatlarını başkalarının hatıralarıyla geçiriyorlar."

"Demek yalanları kanıksamak gerek, öyle mi?"

"Yalan derken? Bence sen geçmişin geçersiz olmasına tahammül edemediğini söylüyorsun. Ama böyle yaşayamazsın. Bu kadar geçmiş, insanın hayatından götürür... Bunları söylediğime inanamıyorum."

Kadın artık bu konuda konuşmak istemiyordu, bir sigara yaktı.

"Tavuskuşu Adası'na nasıl gideceğiz?"

Arthur daha yanıt veremeden Elik ona dönüp, "Burada çektiğin film, senin asıl işin bu mu?" dedi.

Bunu nasıl açıklayabilirdi? "Para için yapıyorum" demek çok aşağılayıcıydı, ayrıca doğru değildi. İster kendi projesi olsun, ister başkası için kameraman olarak çalışsın, işini özgürce yapabiliyor olmayı seviyordu. Başkaları adına çalıştığı projeler çok öğretici olabiliyordu. Kendisi için yaptıkları ise başkaydı. Ama bunu anlatmak için henüz çok erkendi.

Nikolskoe girişine dönmek için yola çıktılar. Ulu, çıplak ağaçların altında, koyu renkli, nemli yaprakların arasında karlar gri beyaz tabakalar halindeydi. Arabayı feribotların yanına park etti. Feribotun hâlâ çalışması mucize gibi bir şeydi, onlardan başka sadece yaşlı bir çift vardı. Başkalarının gözünde de onların bir çift gibi göründüklerini düşündü. Ne demişti? Geçmiş tükenmezse hayata devam edemeyiz. Roelfje ve Thomas'ı ne kadar tüketmişti? Bu sözcüğün kulakta yankılanmasında bir uğursuzluk, fesatlık vardı. Arthur hep yavaş yavaş ondan

uzaklaştıklarını hissediyordu ama istedikleri zaman onun yanı başında olabilirlerdi. Peki ne için?

Feribotun motoru daha gürültülü çalışmaya başladı. Kadın elini Arthur'un bacağına koydu ama bunu öyle bir şekilde yapmıştı ki sanki kendisi bile farkında değildi. Yol birkaç dakika sürdü ama yine de gerçek bir yolculuk gibiydi. Yola çıkış, varış, ikisi arasında ışıltılı sudaki şerit, kış güneşinin keskin ışığını yansıtan yumuşakça salınan parlak düzlük, ne kadar küçük olursa olsun her adaya özgü bir esrar.

Toprağa ayak basar basmaz adada bir tavuskuşunun yüksek sesli, sert, uzun ötüşü yankılandı. Tavuskuşu bir daha öter mi, diye susup beklediler ancak bunun yanıtı daha da uzaktan geldi.

"Asla alamayacakları bir şeyi istiyor gibi ötüyorlar," dedi Elik.

Sonra yine bir ötüş, yine.

Kadın birden koşmaya başladı. Arthur'un kamerasıyla ona yetişmesi olanaksızdı. Zaten amacı da kovalanmak değildi.

"Birazdan görüşürüz," diye seslendi.

Arthur onun gidişini izledi, ne kadar hızlı koştuğunu fark etti. Birkaç dakika, belki de daha kısa süre içinde gözden kaybolmuştu. Adaya daha önce başkasını getirmemişti, yine eskiden olduğu kişiye dönüşmüştü. Yaşlı çift de kaybolmuştu. Feribotun kaptanı son seferin saat dörtte kalkacağını duyurdu, demek ki daha iki saati vardı.

Çalılıkların arasında bir hışırtı duydu, birkaç metre önünde patikada birden bir tavuskuşu belirdi ve durdu. Onu ikincisi, üçüncüsü izledi. Tuhaf ayakları ve çirkin tırnaklarının yukarısında, bunlarla tezat oluşturan göz alıcılığa baktı. Tavuskuşlarının her şeyi tuhaftı, kindar bakışlı küçük kafaları, pörtlek gözleri ve onun üzerinde ayağa kalkmış iki-üç sersem tüy, siyah beyaz tüylerden oluşan kalın bir tabaka mavi yeşil bedenlerinin üzerine yorgan misali serilmiş, sonuna kadar açıp yukarıya kaldırmadıkları zamanlarda sarsak bir süpürge gibi arkalarında sürüklenen, üzerinde gözleri bulunan uzun kuyrukları, kahverengi yaprakların arasında sinirli sinirli dolaşan gagaları.

Ani bir çığlıkla ileri doğru sıçradı, üç hayvan patika üze-

rinde dağılmıştı. Ona, kuzeyin soğuğunda yeşermiş Antik Yunan özlemiyle, Alman hükümdarların geçtiğimiz yüzyılda yeni Atinalılar statüsü kazandıklarını kanıtlamak için inşa ettikleri nostaljik yapılardan biri olan ve anıt olarak kaymak göğüslü kraliçe Luise için inşa edilen küçük Dorik tapınağı göstermek istiyordu. Ama kadın orada değildi, çılgın bir çocuk gibi olanca hızıyla, ondan, aslında ne iş yaptığının yanıtını bile veremeyen adamdan olabildiğince uzaklaşıp kaybolmuştu. Aslında. Ne iş yapıyordu aslında? Kadın kaçmasaydı ona ne diyecekti? Dünyayı, insanlarla, ne yaptıklarıyla, daha doğrusu, birbirlerine ne yaptıklarıyla ilgili apaçık bir dünya ve Arthur'un deyimiyle, olduğu gibi bir dünya olmak üzere ikiye böldüğünü söyleyecekti. İkinci dünyada insan yok değildi, olanların da, isimleri ve sesleri yoktu. Bu yüzden Arthur böyle durumlarda çoğunlukla insanların bedenlerini, ellerini ya da o gün metroda olduğu gibi ayaklarını, anonim kalabalıkları, insanları, grupları kullanıyordu. İkinci dünyaya hiçbir yapımcı ilgi göstermemişti, belki de layığı buydu, bu yalnızca ona ait bir şeydi ve bir biçim alana kadar da kendine saklamalıydı. Arno buna "hesap defteri" demişti ve Arthur da bu sözcüğü sevmişti. Böylelikle bir gün sonu gelmeyen bir bilanço tablosunu meydana çıkaracak ya da çıkaramayacak bir muhasebeci olmuştu. Başkalarının projelerini çektiği birinci dünyanın, bu defterde yer tutup tutmayacağı belli değildi. Hem tv kanalları hem de uluslararası örgütler, her göreve elverişli olduğu için onu dünyanın her yerine gönderiyorlardı, o da gidiyordu, projenin yanı sıra kendi için de görüntü çekebiliyordu.

"Birinci sınıf felaket uzmanı," demişti Erna, "kötü haber ulağı, ölüm uzmanı. Ne zaman yeniden gerçek bir film yapacaksın?"

"Ben gerçek bir film yapmak istemiyorum. Benim yapmak istediğimi de onlar istemiyor."

"Arthur, bazen senin bu görüntü toplama çalışmanı bahane olarak kullandığını düşünüyorum. İkinci dünyanı, senin deyiminle birinci dünyanla ödüyorsun. Birinciyi zaten biliyoruz, akşamları izliyoruz, tavsiye edilen miktarda günlük trajedi porsiyonumuzu alıyoruz ama o ikinci, ikinci..."

"İkincisi zaten hep olan şeylerin dünyası ve belli ki filme çekilmeye değer bir şey değil, sadece arka plan olarak gösteriliyor. Hep orada olan ama kimsenin dikkat etmediği şeyler."

"Lüzumsuz şeyler mi?"

"Sen nasıl adlandırırsan. Beyaz gürültü. Göz ardı ettiğimiz şeyler."

"Her şey yani. Tanrım..." "Sen bana aldırma. Seni anlıyorum, ya da biraz anlıyorum diyelim ama korkarım bu çıkmaz bir sokak. Bir yandan sürekli korkunç şeylere tanık oluyorsun, seyahatten döndüğünde nasıl göründüğünü bilemezsin. Bazen kâbuslar gördüğünü söylemiştin... Ve... kazadan hemen sonra başladı."

"Roelfje ve Thomas'ın ölümünden sonra. Bana onların adlarını söylemem gerektiğini sen öğrettin. "Bir yandan..." diye başlamıştın, devamı nasıl gelecek?"

"Öbür yandan... bana hiçbir zaman çok fazla şey göstermedin."

"Gördüklerinden ne hatırlıyorsun peki?"

"Kahretsin, Arthur, bu hiç de adil değil. Ayakla dolu bir kaldırım, ayaksız bir kaldırım, uzun çekimler, yağmurlu bir kaldırım, baharda ağaçlar, kışın yine aynı, evet Tanrım, her türlü çer çöpü biriktirerek kanala yuva yapmış bir su tavuğu, aptal bir hayvan, plastik ve çöpten yapılma bir yuva, içinde prezervatif bile var, sonra hava soğuyor..."

"Beyaz gürültü, söylemiştim. Hep olan ama kimsenin dikkat etmediği her şey."

"Arthur Daane'nin gözünden dünya. Ama bunun içine her şey girer ve her şeyi çekemezsin."

"Evet, her şeyi çekemezsin." Ve konuşamazsan bu da sohbetin sonu olur. Erna. Kadın beyaz kalenin duvarının üzerinde oturuyordu. Montunu çıkarmış, ellerini karnına çektiği dizlerinin etrafına dolamıştı.

"Kusura bakma ama koşmam gerekiyordu."

"Çok mu yavaş yürüyorum?"

"Hayır, fazla ağır."

Duvardan atladı ve çenesini yukarı kaldırıp, başını sanki vücudunun üzerinde taşıyamıyormuş gibi hafifçe sallayarak

taklit etti. Bir bunak. Tuhaf bir şovdu, zira aynı zamanda cüssesini büyütmeye, sonra da yeniden yere bastırmaya çalışmıştı.

"Ben böyle mi yürüyorum? Senin taklidini yaptığın yaşlı bir adam."

"İstediğin sonucu çıkarabilirsin. Çekim yaptın mı? Bayağı bir süredir buradayım."

"Hayır. Patikaya saptım."

"Öyleyse kamerayı neden yanına aldın? Burada filme çekecek fazla şey yok gibi. Doğrusu sana sorduğum soruyu da henüz yanıtlamadın."

Dolayısıyla Erna'yla olan konuşma prova olmuştu.

"Montunu giy, yoksa üşüteceksin. Sana bir şey göstereceğim ama önce bu Disneyland'dan gitmemiz gerek. Hep bu kalenin sahte olduğunu düşünmüştüm oysa gerçekmiş."

Balkonlu yuvarlak kulelere, köprüye, alçı cephelerine baktılar.

"Bir harabe olarak inşa edilmişti, Almanların uzmanlık alanı. Bekleyememek, geleceğin geçmişinde ön gösterim yapmak. Hitler, Speer'in de böyle bir şey inşa etmesini isterdi, belki bu kadar rüküş değil ama bin yıl sonra bile harabe olarak güzel görünecek bir şey. Ve rüküş tabii. Nedeni acele etmek, olguların kendi hızında ilerlemelerine izin verememek."

"Ama..."

Elini önce kadının dudaklarına, peşinden sanki bu hareketten sonra olmazsa olmaz bir şeymiş gibi sol kolunu omuzlarına koydu ama bir isteksizlik, neredeyse inatçılık hissetti, hemen bıraktı, hatta kadını hafifçe, belki bir parmağıyla su tarafına itti. Güneş ışığı sazlar arasında ileri geri oynuyordu, birkaç ördek yüzüyordu, uzakta, ışığa karşı, dagerreyotipi* bir fotoğrafa benzeyen iki figürün durduğu bir bot vardı.

"Ne görüyorsun?" diye sordu Arthur, bir yandan kayıt yapıyordu.

"Hiçbir şey. Yani romantizm. Dalgalanan sazlıklar, ördekler, bot, karşı kıyı. Ve ayaklarımız, oldu mu?"

"Öyle kal."

* Gümüş levha üzerine fotoğraf çekme tekniği. (ç. n.)

Arthur ayaklarını çekti. Çimenlerin arasında, suyun hemen yakınında dört ayak. İnek derisi çizmeler. Özel bir şey yok.

"Ne yaptığımı bilmek istiyordun, öyle değil mi?"

Bu yabancıya her şeyi anlatmak için ne kadar zamana ihtiyacı vardı? Çok değil, zira kadın onun sözünü kesmiyordu, feribotların yanına geldiklerinde de konuşmadı, feribotu beklerken yavaş yavaş durgunlaştıklarında bile. Bu kez yalnızlardı. Arthur gözucuyla ona, kapalı profiline bakıyordu. Yara izinin olduğu taraftaydı, bunun aslında bir işaret olduğunu geçirdi içinden. Bir runik yazıya, bir harfe benzeyen bu sert, koyu renkli yara izinde gizemi ortadan kaldıracak, hem bu inatçı sessizliği hem de o ani kaçışı açıklayabilecek bir şey, bir anahtar vardı. Belki de insanların anahtara ihtiyacı yoktu.

Feribotların karşısındaki küçük kafede Glühwein içtiler, şarabın sıcaklığı kadının yanaklarını pembeleştirmişti.

"Gün bitti mi?" diye sordu birden.

"Sana bağlı, aslında bir şey göstermek istiyordum."

"Neden?" İfadesini alır gibi sormuştu. Elik Oranje'yle anlaşmak belki de o kadar kolay bir şey değildi.

"Karşıya varınca anlayacaksın. Ama şimdi yola çıkmamız gerek yoksa hava kararacak, gideceğimiz yer yakın değil. Hiç Lübars'a gitmiş miydin?"

"Hayır."

Kadının Arno'yla yaptığı sohbet esnasında söylediği bir şey sayesinde Arthur'un aklına bir fikir gelmişti. Onları pek dinlememişti ama konu ironi türü olarak tarih yazarlığıydı. Kadın bu görüşü maço bir yaklaşım olarak değerlendirip, reddetmişti. Tam olarak anlamamıştı ve kadına da sormayacaktı. Ona göstermek istediği, Berlin'de bolluğundan geçilmeyen bir şeydi, hatta belki buna da ironi denebilirdi. Her halükârda tarihle ilgiliydi. Victor bunu sözcüklere daha iyi dökebilirdi ama o Victor değildi. Ayrıca Victor söz konusu olduğunda, bir şeyin ironi olup olmadığını tam olarak bilemezdiniz. Arkadaşlar bunun içindir, Victor olmak, Arno ya da Zenobia olmak için. Kadın bunun sıkıcı bir arkadaşlık biçimi olduğunu düşünebilirdi. Her ne kadar Arno'yla olan karşılaşmaları, en azından Arno açısından, olumlu olsa da. Aslında düşününce, o ikisi çok hızlı bir şekilde anlaş-

mışlar ve Arthur'u safdışı bırakmışlardı. Sözcükleri iyi kullanan insanlar hep daha hızlıydı.

"Nerede?"

"Berlin'in kuzeyinde, küçük bir köy. Duvar varken Batı'daki tek köy burasıydı, bu yüzden şehir köyün içindeymiş gibiydi."

AVUS üzerinde seyrediyorlardı, Funkturm otoyolundan Hamburg yoluna sapıp Waidmannsluster'e yöneldiler, şehri arkalarında bırakıyorlardı. Birden etraf kırsallaştı, karşılarına at üstünde bir kız, arnavutkaldırımları, bir çiftlik, eski bir köy meyhanesi, küçük bir kilise etrafında mezar taşları çıkmıştı. Etrafın artık şehirle ilgisi kalmamıştı. Arthur kendini hapsolmuş hissettiğinde hep buraya gelirdi. "Burası birahaneydi," diye işaret etti, "ıhlamurlar altında oturup çayırlara bakardım. Orada, bu manzaranın sonunda duvar vardı." Her zaman olduğu gibi, neden bu kadar etkilendiğini açıklayamıyordu. Böyle bir şey bir ülkeye nasıl yapılabilirdi? Bir yarık, bir yara, sanki toprağı gücendirmişsin. Ama toprak hiçbir şey bilmiyordu, tıpkı kimseye bir şey sormadan kayıtsızca her yöne uçan kuşlar gibi.

Yürüyerek köyden çıkıp, toprak yoldan devam ettiler, kısa süre sonra tarlaların arasından geçen, önceki hafta yağan kar yüzünden çamurlanmış bir yola saptılar. Kadını hiçbir şey yıldıramaz gibiydi, sessizce Arthur'un yanında yürüyordu. Küçük, kıvrımlı bir ırmağa vardılar, ırmağın karanlık suları hareket ediyor, üzerinde ölü yapraklar süzülüyordu.

"O direği görüyor musun?"

Irmağın ortasında, kimsenin dikkatini çekmeyen, sıradan, tahta bir direk vardı.

"Evet, ne olmuş?"

"Onun üzerinde, ırmağın ortasında, burasının sınır olduğunu işaret eden küçük bir tabela asılıydı."

"Peki ya duvar?"

"İleride, uzaktaydı. Gerçek sınır buydu."

Belki de Arthur durumu abartıyordu fakat o masum akıntının ortasında, iki dünya arasında sınır bulunması ona çok absürt gelmişti. Absürttü ama yine de içinde bir mantık gizliydi, o direğin temsil ettiği bir mantık. Ölümcül bir mantıktı, zira onu geçmek uğruna insanlar ölmüştü. Bunu kadına anlatmaya çalıştı.

"Bunu bir şaka olarak göremez misin?" Kadını anlayamıyordu.

"Nasıl yani?"

"Birinin uydurduğu bir hikâyeymiş gibi. Bir ülke bir savaş başlatıyor, çünkü bir önceki savaşı kaybetmiş ve sonra onu da kaybediyor. Hep istediğinin tam tersi olan Chaplin filmlerini izlemişsindir, öyle değil mi? Orada olağanüstü bir şaka söz konusu."

"Seni anlamıyorum. Peki ya bundan etkilenen insanlar? Onların durumu da bir şaka?"

Kadın sustu. Gözlerinde delici, korkusuz bakışlar vardı. Arthur istemdışı bir adım geri attı.

"Trajik olduğunu söyleyince kendini daha mı iyi hissediyorsun? Ben de bunu söyleyebilirim. Tabii ki trajik. Ama absürt olan şey trajik midir, yoksa bir şaka malzemesi mi? Duygusallığı bir kenara bırakırsan, iki yüz yıldan fazladır geride kalan yalnızca budalalık; talepler, akıl yürütmeler, gerekçeler."

Irmaktan uzaklaşmışlardı, sürülmüş bir tarlanın yanından yürüyorlardı. Neredeyse karanlık çökmüştü.

"Senin şaka dediğin duvar buradaydı. Demir bir parmaklık, Todesstreifen..."

"O nedir?"

"Şimdi çalıların olduğu yerde o zamanlar bir gözetleme kulesi vardı. Bizim durduğumuz yerde, insanların Pazar günleri yürüyüş yaptıkları asfalt bir yol vardı. Durduğun anda kuledeki askerin dürbünle sana baktığını bilirdin. Sen dururdun, o hareket ederdi, sanki aranızda bir ip varmış da birbirinize bağlanmışsınız gibi. Komik olan belki bu olabilir."

"Beni yanlış anladın."

"Öyle olmalı. Neyse, durduğumuz yerden parmaklıkların öte tarafı, duvara kadar devam eden kumlu toprak görünüyordu, kontrol için devriye gezdikleri ve kule görevlisinden nöbeti devraldıkları yolun tam ortasında bir kule vardı. Alanın o kısmına Todesstreifen (ölüm şeridi) adı veriliyordu: orayı geçmeye çalışan, vurulurdu."

Hayır, komik sözcüğüyle ilgili başka bir şey söylemeyecekti. Boş tarlaya baktı. At üstünde bir kız çıkagelse, dürbünler hemen

yukarı kalkıyordu. Herifler tabii ki ölesiye sıkılıyorlardı. Şimdi neredeydiler acaba? Bu soru, Doğu tarafında sokakta yürürken ya da metrodayken sık sık aklına gelirdi. Görünmez olmuşlardı. Kadın burada yalnız yürüseydi hiçbir şey görmeyecekti, burada hiçbir şey olmamıştı, komik bir olay gerçekleşmişti, geçmiş geçmişte kalmış ve arkasında iz bırakmamıştı. Orada olanlar Arthur'un ve başkalarının zihnindeydi. Her şey gerçekten yaşanmıştı ama artık gerçekdışı olmakla kalmamış, sanki hiç olmamış gibiydi. Bir gün bunları bilen kimse kalmayacaktı. Kadın buna benzer bir şeyler söylemişti, her şey muhafaza edilseydi, yeryüzü bütün hatıraların altında yerle bir olurdu. Tarihle uğraşan biri için kusursuz bir bakış açısı. Arthur, Fransa'nın kuzeyinde, doğada hâlâ bulunan tuhaf yerlerden biri olan, gri renkli, küllü, diğer savaşın küfünün onca yıl sonra hâlâ durduğu Somme yakınlarında bir film çekmişti. Kadınla bir türlü uzlaşamıyordu. Tarih yazarlığı ironi türü olamazdı ama olayların kendisi komik olabiliyordu.

Kadın önden yürüyordu. Hava kararmıştı, soğumuştu. Üzerinde çalıştığın konu nasıl gidiyor, diye sormak istedi. Arthur'un yaşadığı şeyler böyle acımasızca kaybolabiliyorsa, hatta konusu açıldığında kulağa tamamen uydurmaymış gibi geliyorsa, ufukta hepten kaybolmuş, devrilmiş, altı kez gömülmüş bir zaman dilimi için ne denebilirdi? Okuduklarımızın ne kadarı doğruydu? Arthur ona rastlamasaydı, o kraliçeden ve savaşlarından haberi olmayacaktı. O hikâyedeki dram belki onun dışında artık kimse bundan etkilenmediği için bitmişti. Peki kendini buna adamak komik değil miydi? Yıllarına mal olacaktı. İnsan böyle bir şeyi neden yapardı?

"Bir zamanlar yaşandığı için."

"Bu da yaşandı."

Kadın ona yaramaz bir çocuğa bakar gibi baktı.

"Bunu araştırmak zorunda değiliz, zaten biliyoruz. Üzerinden daha çok zaman geçmeli, oysa şu an her yerde varlığını hissediyoruz. Ayrıca ben komik derken, olayın dehşet verici anlamsızlığını kastetmiştim. Bunu anlayamadıysan üzgünüm."

Zaman geçmeli. Demek ki tarih, onu yaşayan insanlar ortadan kalktığında, tarihçilerin kurguladıklarına zarar vereme-

diklerinde başlıyordu. Yani gerçekte ne olduğunu asla bilemeyecektik.

"Aslında gerçekten olan diye bir şey yoktur. Aslında hiçbir şey gerçekten olmamıştır. Her tanık kendi gerçekliğini yaratır. Tarih çelişkidir. İnternette gaz odalarının gerçek olmadığını okuyabilirsin."

"Bunları söyleyenler faşist."

"Ve deli. Ama bu deliler ve faşistler arasında tarihçiler de var ve bunlar yazılmış."

"Öyleyse ortaçağda işin ne?"

"Araştırma yapıyorum. Başkalarının kurguları arasında karınca gibi dolanıyorum. Şimdi yine, neden, diye sorma. Taşları oynatıp altında ne var diye bakacağım. Gizli kalan şeylerin şifresini çözeceğim. Bunlarla uğraşsaydım, bu toprakları kazıp altında ne olduğuna bakmam gerekirdi. Oysa buralar hâlâ hayat dolu. Ayrıca burası kazamayacağım kadar da büyük."

Kadın bir kez daha boş araziye baktı. Pusluydu, kasvetli. Birkaç dakika içinde her şey kaybolacaktı. Arkasını dönüp Arthur'un önünde yürümeye başladı.

"Gidip bir şeyler içelim, alkole ihtiyacım var."

Eski köy kahvesine vardıklarında kadın cin söyledi, bunu hızlıca içip ikinciyi ısmarladı.

"Bir şeyler yemeyecek misin?"

"Hayır, gitmem gerek."

Arthur ne olduğunu anlayamadan kadın kalkmış, çıkışa yönelmişti.

"Ama seni bırakabilirim."

"Yakından otobüs geçtiğini gördüm, 22 numara."

Ne zaman görmüştü? Arthur kendini salak gibi hissediyordu. Cadaloz! İnsan bunu yapar mı? Dışarıyı aydınlatan otobüsün farlarını gördü. Öyleyse uğursuz otobüsün ne zaman hareket edeceğini de görmüştür. Mükemmel zamanlama. Kadın hızlıca Arthur'un yanına geldi, parmakuçlarında yükselip gelişigüzel bir şekilde öptü, hafif bir dokunuşla, aceleci ve nemli elini Arthur'un boynuna koydu ve parmaklarıyla hafifçe sıktı, ayrılışının bu gösterişsizliğinde sözcüklerle ifade edilemeyecek özel bir okşayış, bir mesaj, vaat vardı. Kapıdan çıkar çıkmaz,

camlı döner kapının ardındaki silueti, anlık bir parıltı olarak belirdi, sonra bu siluet kestane ağaçlarının altından hızlı bir şekilde otobüse yetişti, otobüsün pencereleri ardında bedeni dimdik, sessiz, sarı ışıkta yüz solgundu, yüz bakıyor ama görmüyordu, Arthur kadının adresini ve telefonunu almadığını fark etti. Kendisininkileri de kadına vermemişti. O da sormamıştı. Karanlık bir kış akşamı, daha önce hiç gelmediği Lübars'ta otobüslerin saat kaçta hareket ettiğini bilen birinden her şey beklenirdi. Arthur şarabı kenara itip, duble cin ısmarladı. "En azından ağzında dolaşan kokuyu bileceğim."

Rahatsız ediyoruz. Bir kez daha. Ama müdahalelerimiz giderek daha da kısalacak, söz. Elbette onu takip ettik, sarsıntılı otobüs, duraklar, kimsenin binmediği, inmediği ama içinde yolcular, ruhlar olmasa bile otobüsün zamanında durağına ulaşıp, zamanında kalkabilmesi için yine de durduğu sayısız durak. Burası düzenli bir ülke, burada zamanın huysuz olma lüksü yok, yalnızca yükümlülükleri var. Kadın otobüste, layıkıyla bir veda olmadı, diye geçirdi içinden. Adamı orada batan bir gemi gibi bırakıp gitmişti. Falk Meydanı'ndan yürüyordu. Bu kadar çok şey bilip de o kadar kötü ifade edebilen o adam ona burasıyla ilgili bir şeyler de anlatabilirdi, bundan emindi. Burada da film çekmişti. Burası ağaçlardan arındırılmış bir düzlüktü, 1990. Doğu Berlin. Her yerden insanlar gelmişti, masum çocuklar, iyi niyetli insanlardı. Hatta polisler bile gelmişti. Park ya da ormana dönüşmesi gereken, dönüşebilecek bu yere karmaşa içinde, amatörce ağaç dikmişlerdi. Eski, kemirilmiş bir şehre yeni bir orman. Meydanda yaşayan insanlar katılmamışlar, boyaları dökülmüş evlerinin pencerelerinden aşağıdaki maskaralığı izlemişlerdi. Halka özgü hüzünlü ve doğruluğu kanıtlanamaz bir haklılıkla, aşağıda olanların geleceğin bir parçası olmadığını biliyorlardı. Elik'in arasında yürüdüğü ağaçlar kimsesizdi, aralarında bulunan mesafe ve yerleştirilmelerindeki düzensizlik, böylesi umut dolu bir günün iflasını yansıtıyordu ve bunu Elik'e açıklayabilecek, anlatabilecek olan Arthur orada olmadığından, o gün de, asla unutamadığımız için hep görmeye mahkûm olduğumuz biçimsiz, görünmez geçmişin bir parçası oldu. Neyse ki, sizler olayların bütününe tam nesnellikle yaklaşmak zorunda değilsiniz. Biz ise mecburuz, bizler, sizlerin, adına tarih dediğiniz egoların, kaderin, niyetin, rastlantının, yasallığın, doğal olayların ve ölüm arzusunun labirentinde ilerliyoruz. Sizler hep

kendi çağınıza bağımlısınız, duyduklarınız yankı, gördükleriniz yansıma, asla resmin tamamının dayanılmazlığını sırtlanmak zorunda değilsiniz. Buna rağmen her şey gerçekten oldu, ve hiçbir şey, hiçbir isimsiz, görünmez olay atlanmadı, yalnızca bunu bilerek, içinde yaşadığınız yapıyı ayakta tutuyoruz. Sizler bunu mütemadiyen değişen, zamana ve dile tabi bir akıl yürütme içinde tasvir etmek istiyorsunuz, ne yaparsanız yapın kendinizi mekândan ve zamandan asla soyutlayamazsınız. Yazdığınız her kitap, bizim sürekli okuduğumuz kitabın bir taklidi. Türüne ister sanat, ister bilim, taşlama ya da ironi deyin, o hep yalnızca bir kısmı görünür olan bir ayna. Sizin büyüklüğünüz, sonuna kadar pes etmeyeceğiniz sonsuz çabanızdan oluşuyor. Tek kahramanlar sizlersiniz. Bizde kahramanlıktan eser yok.

Elik uyuyor. Her zamanki gibi yalnızca bizler uyanığız. Kitabı yanında. Elbette hepsini tanıyoruz. Galiçya kraliçesi García, Gırnata kralı İbn al Ahmar, Jeanne van Poitiers, Isaac Ibn Mayer, La Vid başrahibi Esteban. Bu kanlı canlı insanın ölülerle ne işi var? Araştırma yapıyorum, diyor. Biz ona yardım edemeyiz. O kitaptaki, kitaplardaki isimler, huzursuz bir şekilde fısıldıyorlar, dönüp duruyorlar. Gerçeklikleriyle ilgili endişeleri var, biz onlara da yardım edemeyiz. Merdivenin aşınmış basamaklarındaki sesler, uyuduğu eski evin içinde gıcırdıyorlar, Berlin'de bir kış gecesinde İspanyolca sesler, kendilerini duyurmak, hikâyelerini anlatmak, mühürleri kırmak, kısacası olmayacak her şeyi istiyorlar. Rüzgâr eprimiş perdeleri oynatıyor, pencerelerde yarıklar var. Biri üzerini örtmeli.

Ertesi sabah eve nasıl geldiğini hatırlamıyordu, yıllardır ilk kez başına geliyordu. Çok içmenin cezasını kâbus görerek çekiyordu, bu yüzden kendine hâkim olmayı öğrenmişti. Kaosla arasındaki perde çok inceydi, o gece gürültüler ve sesler içeri girdi. Arthur'un bir daha görmeyi istemediği imgeleri beraberlerinde getirmişlerdi. Hele de bu şekilde görmeyi hiç istemiyordu, kazanın çürümüş, yok olmuş, ufak parçalarının tonlarında kaybolmuş tanıdık, alay eden yüzler, çığlıklarla uyanıp, odayı hapishane hücresine çeviren ve yakalayana kadar çok daha hızlı bir şekilde uzaklaşan ışığın izlediği bir yakınlaşma, düşmanca bakan çıplak duvarlar, kollarını içeri sokmaya çalışan metrelerce yükseklikteki canavar kestane ağacı. Kadın onu budala gibi yüzüstü bırakıp gitti diye mi bu kadar içmişti? Sanmıyordu, kadının yaptığı daha çok kaçmaya benziyordu. Daha başka bir şeydi bu, kendinden de bildiği ve normalde hazırlıklı olduğu bir şeydi, kendi deyimiyle, içine çok fazla şey attığında, çok fazla düşündüğünde, çok fazla varsayımda bulunduğunda, çok fazla gördüğünde ortaya çıkan bir tepkimeydi. Önceden işaret veriyordu ve Arthur bu işaretleri iyi okuyabiliyordu: birden yabancılaşan tanıdık bir yüz, telefonda tanıyamadığı bir ses, sürekli dinlediği ve birden, bir kerede bütün sihriyle onu ele geçiren bir müzik. Her şeye, renklere, gürültülere, yüzlere daha keskin bir biçimde odaklanıyordu, tanıdığı bir şeyin bilmediği yönü onu deli etmeye yetiyordu. Öyleyse uyumak, sessiz kalmak yerine, endişeyle etrafını saran bir sessizlik içinde, bir köşeye kıvrılmış, kımıldamayan hasta bir köpek gibi gözlerini boşluğa dikmek belki de en iyi ilaçtı. Bu durumda gelen imgelere tahammül etmesi, orada değillermiş gibi davranması gerekiyordu, böylece ona bulaşmazlardı.

Eve girdiğini hatırlıyordu, telefon kocaman siyah bir böcek gibi gözlerini ona dikmişti, dokunamayacaktı, gelen mesajları

dinleyemeyecekti. Erna'dan gelenleri bile mi? Ondan gelenleri bile; sesi başkasınınmış gibi çıkabilir ya da yanlış şeyler söyleyebilirdi. Hayır, hayır, bunun yerine düşmanca duyargalarıyla felaketleri emen tehlikeli bir plastik tuğlaya dönüşen radyoyu açtı: kara mayınıyla kurulan pusuya düşen Tamil Kaplanları, on dört ölü, bunu unutturan, uzun yol kamyon şoförlerinin dinlediği Alman pop şarkıları, otoban, sis, sözcükler, kaplanlar, hepsi bir anda odanın içine dolmuştu. Bu seslerin dünyanın dört bir yanında kulağa nasıl geldiğini düşündü, kaplanlar her yerde mayınlara basıyorlardı, atmosfer denen rutubetli yerde, içeri girmek için anten arayan ruhlar gibi dört dönüyorlardı; bir yerlerde sabah olmuştu, bir yerlerde, bir verandada kaplanlar kahvaltı kokusu içinde pastırma, yağda yumurta yiyordu, pelesenk ağacında kuşlar, Phnom Penh'e giden bir kamyonda çatlayan sesler, Sulawesi'deki cüzamlılar evinde peder Abelard'ı uyandırmak, Pasifik'te klimalı bir yatak odası, kaplanlar, hisse senetleri, rupiler, bir saat önce birileri Teksas'taki bir hapishanede iğneyle uyutuldu, ölüm döşeğinde bir hasta gibi yatakta yatıyordu, kendi ailesiyle kurbanın ailesi iki taraftaki pencerelerden onu izliyor, peki ama Arthur bütün bunları nasıl duyuyor, radyoyu çoktan kapatmıştı, durmaksızın dönen dünyanın gürültüsü nasıl hâlâ kendisine ulaşıyor?

Victor ne demişti?

"Bizler tarihin büyük kahramanlarıyız, ölünce bizi süslesinler. Hiçbir kuşak bu kadar çok şey bilmek, görmek, duymak, katharsis olmadan acı çekmek, doğan her yeni günde bu kadar ağır yükü yanında taşımak zorunda kalmadı."

"İnkâr edenler dışında. Ki hepimiz bunu yapıyoruz, öyle değil mi?"

"Herkes yapıyormuş gibi yapıyor. Bunun için eşsiz stratejiler var. Bakıyoruz ama görmüyoruz. Ama yine de etrafımızda olmalarını istiyoruz. Gizli arşivlerin içine sızıyorlar, bilgisayarının belleğine sokuluyorlar. Çektiğin karelerin nereye gittiğini sanıyorsun? Havaya uçsun diye çekmiyorsun ya onları? Ayrıca olabildiğince güzel görünmeleri gerek, sonuçta sen profesyonelsin. Dehşetin estetiği. Ama bununla ilgili konuşmamız yasak, söylediğin her şey basmakalıp olacak. Köyün hikâyecisi bile

daha iyisini yapar: "Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde..." Bu kadarını kaldırabilirim ama her gün önüme çıkan felaketler karşısında ne yapacağım? Dünyanın çektiği acıyı, mümkünse heksametron vezniyle, uyaklı hale getirmek ve siyah hareli kumaştan robdöşambrını giymiş John Gielgud'un bunu Rubens'in renkli gravürlerinin olduğu kırmızı maroken ciltli kitaptan okumasını istiyorum. Sen de faresiz gölde annelerinin arkasında yüzen ördek yavrularını, yazı tahtalarının önünde okulun ilk günündeki, sarı saçlı çocukları ya da yeni ayakkabılarını giymiş nişanlı çiftleri filme çekebilirsin. Ne diyorsun film ustası?"

Film ustası ne yanıt vereceğini bilmiyordu, gözü yalnızca, güneşli ve üzerinde ördekler yüzen göl kenarında yürüyen kaba ve sağlam ayakkabıları görüyordu. O anda odasında, yerde duran bu ayakkabıların görüntüsünü hatırlamak istiyordu, huzur verici, parlak, kahverengi ayakkabılar, sonu olmayan bir yolda sakince ilerliyor, böylece, belki uykunun onu beklediği; tüm aldanmaların üzerine fırlatmak için berrak bir perde bulunduran ve yeni bir kış gününün şafağına kadar sürecek ve onu ağır ağır iyileştirerek, sessizce homurdanan şehirle beraber uyandıracak bir kararma yaratan ufka yürüyen muntazam adımları sayabilecekti.

Saat dört, saat beş, banliyö trenleri şehrin dışında kalan bölgelere seferlerine başladı, metronun ilk vagonları yerin altında, hâlâ üzerlerinde gece giysileri olan yığınları işlerine götürmek için hareket etmeye başladı, otobüsler hiç değişmeyen rotalarında ilerlemeye başlamışlar bile. Derin bir sessizlik içinde yatıyor ve her şeyi duyuyor, hafiften homurdanmalar, sallantılar, ait olduğu dünyanın gürültüsü.

*

İkinci kez uyandığında ışık gri bir pudra gibi, işte Berlin'de gerçek bir kış günü, iki gece arasında gri bir loşluk. "Oyalanma" (Victor), kalk, oyalanma, tıraş ol, duş al, radyoyu açma, bugün haber yok, Hayvanat Bahçesi istasyonunda, evsizler arasında iskemleleri olmayan yüksek masalarda ayakta kahve, Vietnamlı sigara satıcıları, ağızlık takılmış köpekleriyle güvenlik görevli-

leri, kusmuklar, talaşlar, Romanyalı temizlik görevlileri, uyuşturucu bağımlıları, dilenciler, sucuk kokusu, *Bildzeitung* bağırışlarının altında eski püskü ayakkabılar, etrafında dans eden ve uçuşan yeni bir gün, herkes gerçek, portrelerini, arşivlerini yaptığı Metropolis çalışanları, Bulgakov'un insan boyundaki, yumuşak, kürklü kolunu, uzun, kıvrımlı ve keskin tırnaklı patisini omzuna değecek biçimde kıvırmış kedisiyle kahve içiyor. Telesekreterini arıyor. Erna'nın sesi.

"Adı ne bakalım? En iyi arkadaşını beş gün boyunca aramıyorsan bir kadınla tanışmışsın demektir." Tık.

Zenobia.

"Birkaç fotoğraf geldi, göz atmak isteyeceğine eminim."

Ne demişti? Göz atmak? Göz atmak da fena değil. Ama incelemek, daha yerinde olurdu.

Fotoğrafları düşünür düşünmez sakinleşti. Eve yürüyor, soğuk sabah havası. Dolambaçlı yoldan Autorenbuchhandlung'a uğrayıp Zenobia'ya kitap alıyor. Doğru dürüst bir yemek. Sonra fotoğrafları inceleyecek.

Arno.

"Arabam nerede! Bugün ona ihtiyacım var!"

Neredeydi bu araba, Tanrım? Araba, araba. Beyaz Alfa Romeo, filozof arabası. İyi de nerede? Birden hatırladı. Özürlülere ayrılan kısma park etmişti. "Burada bunun için adama idam cezası keserler." (Victor. "Değneklerle cehennemin kapısına kadar takip ederler. Kollarının yerine takılı demir kancalarla, ulaşana kadar trafik polisinin numarasını çevirirler.") Zenobia'nın kitabına vakit yok. Koşması gerek.

NPS.*

"Mafya ve rüşvet gibi konularla ilgili bir röportaj için Rusya'ya göndermek üzere kameraman arıyoruz. Yanına kurşungeçirmez yelek alman gerekebilir, haha. Belki Abaza mı, adı her neyse, oraya gitmek gerekecek... "

Cebinde sürekli öten o sesle, perona koşuyor, dört dakika sonra Deutsche Oper durağında iniyor, nefes nefese Goethestrasse'ye ulaşıyor, sileceğin altındaki fişi alıyor, beyaz saçlı özür-

* Nederlandse Programma Stichting (Hollanda Yayın Kuruluşu). (ç. n.)

lünün camı açıp bağırmasına kulak asmıyor... unverschämt, Arschloch*... araç çekici köşeyi dönmeden kaçıyor.

*

Arno'nun dairesine çıkan uzun merdivenlerde kendini ortaçağda hissetmişti. Zar zor duyulan tek bir enstrümanın eşlik ettiği ince kadın sesleri, o ses örgüsünün altında uzun, neredeyse genizden bir ton, dinlemek için duraklıyor. Kapı ardına kadar açık, Arno'nun çalışma odasına ulaşmak için büyük salondan geçmek zorunda, bu süre boyunca müzik ona eşlik ediyor – içeri girince eski dostunu skriptoryumda** oturan bir rahibe benzetiyor, yüzü, içinden bir şeyler not aldığı kitaba çok yakın. Masada kitaplar, raflarda kitaplar, yerlerde kitaplar, insanın aradığını bulabilmesi bir mucize.

"Bu mu? Hildegard von Bingen. Muhteşem! Kendimi rahibe manastırının yöneticisi gibi hissediyorum. Hazzı tahmin edebiliyor musun? Ben burada çalışırken, o duvarın arkasındaki şapel, bilge ve kutsal kadınlarla dolu. *Studium Divinitatis*'i söylüyorlar, Aziz Ursula bayramının sabah ibadetleri, ilk sabah ilahisi, güllerin üzerinde çiy taneleri, ırmağın üzerine çöken sis. Hepsi o arkadaşının suçu."

"Onun bununla ne ilgisi var?"

"Dün bana tezinin konusunu anlattı, ben de siz gidince, o dönemden elimde olan müziklere bakayım, dedim."

"Seni etkiledi, öyle değil mi?"

"İtirazın mı var? Evet, etkiledi. Hatta belki biraz da heyecanlandım. Öncelikle vahşi, güvensiz yüzünden ötürü. Ama daha da önemlisi... ben çok fazla genç insan tanımıyorum. Sen bile artık genç değilsin ama tanıdığım en genç insansın. Sokakta, metroda dolaşan ya da gösteri yapan genç insanları görüyorum ve düşünüyorum: benim böyle şeylerle ilgim yok artık, bu dünya" –binlerce kitapla beraber, hoparlörlerin içindeki görünmez kadın manastırını da işaret eden bir el hareketiyle– "benim dünyamı içinde barındırmayan bir dünya. Ayda yılda bir iletişime

* Utanmaz, alçak herif. (ç. n.)

** Manastırda yazı odası. (ç. n.)

geçtiğim öğrencilerin ya da arkadaşların çocuklarının hemen hiçbir şey hakkında bilgi sahibi olmadıklarını fark ediyorum. Uçurum tahayyül edilemez boyutta, içinde yaşadıkları zamanın biçimi yok, dünya hiç var olmamış, bugünün yanılgısında yaşadıklarını bile söyleyemiyor insan, zira hiçbir şey ilgilerini çekmiyor, böyle olunca da, onun gibi biri insana teselli veriyor ve içimden, Tieck, seni ihtiyar moron, yanlış düşünüyorsun, hepsi aynı değil, diye geçiriyorum."

"Henüz geç sayılmaz."

"Gül bakalım. Bak..." kitaplarını karıştırıp aralarından açık duran, büyük elyazması bir not defteri çıkardı, az önce içine bir şeyler yazdığı belli oluyordu, zira sayfanın üzerinde açık bir dolmakalem duruyordu. Arno Tieck birkaç yılda bir makalelerinden bir derleme, başından geçenlerle, okuduğu kitaplarla, seyahatlerle ve düşünceleriyle ilgili gözlemlerinden oluşan bir kitap çıkarırdı.

"Dün hayli dalgın görünüyordun, acelen var sandım."

"Işık yüzünden."

"Öyle tabii. Ama sohbetimize çok fazla dahil olmadın."

"Pek sayılmaz."

"Onun çalışmasıyla ilgili konuştuk. Çok dobra fikirleri var. Sıkıcı birinin verdiği Hegel derslerine giriyormuş, o yüzden de kalkmış, Hegel'in işe yaramaz olduğunu, düzmece bir din..."

"Bu konuda yorum yapamam. Biliyorsun benim işim görsellik."

"Evet, biliyorum ama yine de... O kadar da zor bir şey değil. Ona yalnızca bundan daha fazlası olduğunu... Tabii ki onu soyut teorilerle sıkmak istemedim ama Hegel'in Jena'daki çalışma odasında, savaşta Napoléon'un toplarının patlama seslerini duyduğu ve o anda tarihin bitiş evresinin başladığını, hatta tarihin sona erdiğini anladığı o muazzam anla ilgili bir şeyler anlatmak istemiştim... Hegel oradaydı, özgürlük anını bizzat yaşamıştı, demek ki onun fikirleri galip gelmişti, Napoléon'la yeni bir dönem doğdu, artık ne efendiler ne de uşaklar olacaktı, tarihi oluşturan bu ..."

"Arno yalnızca arabanı bırakmaya gelmiştim."

"Tabii, o da duymak istemedi zaten. Her şeyin o şekilde devam ettiğini söylemiyorum, bana sorarsan bunu bir metafor ola-

rak görmeli. Düşünebiliyor musun? O günlerin nefes alamayan Almanya'sında Napoléon Kanunları... birden vatandaşlarının özgür ve otonom olduğu bir devlet çıkıyor ortaya, heyecanı düşünsene. Bunun o günlerde ne anlama geldiğini hayal et!"

"Sevgili dostum, halka konuşur gibisin."

"Özür dilerim." Arno oturdu.

"Gerçekten tarihin o anda sona erdiğine inanmıyorsun, öyle değil mi?"

"Tabii ki hayır, ama bir tarih sona erdi... ve o da kesinlikle o ana kadar dünyanın yaşadığı tarihti. Bir şeyler artık geri dönülmez biçimde geride kalmıştı ve Hegel de bunu biliyordu. Hiçbir şey aynı kalmayacaktı. Seni daha fazla sıkmayacağım. Onu yine buraya getirecek misin?"

"Adresini bile bilmiyorum."

"Tüh. Ona vermek istediğim bir şey vardı. Tarihyazımı yöntemleriyle ilgili. Yalan söylediği için Herodotos'a söven Plutarkhos, evet, bütün atışmaların başlangıcı bu, kaynakların neler, ne kadarını uydurdun... Bundan bahsediyorduk, bence bununla cebelleşiyor. Ve tabii Lucianus, çok sesli bir çağda tek konuşmayan, tek susan olmak istemediğini söylediği mükemmel bölüm... ama bu ona bir şey anlatıyor mu, bilmiyorum, tarihle ilgili bütün fikirlerin erkeklerin fikirleri olduğunu düşünüyor, belki doğru ama ne diyebilirsin ki, ben Mommsen, Macauley ya da Michelet çapında büyük bir kadın tarihçi tanımıyorum ama bunu söyleyince de kötü adam oluyorsun, hemen peşinden, erkeklerin alanın tamamını ele geçirdiklerini ve tarih nedir, ne değildir, ne olmalıdır, ne olmamalıdır kavramlarını kendi yasalarıyla şekillendirip çürüttüklerini söylemeye başlıyor..." Çaresizce Arthur'a baktı. "Böyle argümanlar karşısında ne söylemem gerektiğini hiç bilemiyorum."

"Peki, o ne istiyor?"

"Sana anlatmadı mı?"

"Arno, biz birbirimizi çok az tanıyoruz. Aslında tanıdığımız bile söylenemez."

"Siz Hollandalılar ne tuhaf insanlarsınız. Nereden buldun onu? O gün seninle beraber gelince, sanmıştım ki sen, siz..."

"Hayır, durum öyle değil."

"Ne yazık..." Birden durup parmağını dudağına götürdü. "Dinle, sesleri duyuyor musun, orada, orada..."

Arthur çok özel bir şeyler duyması gerektiğini anlamıştı, arkadaşına meraklı gözlerle bakıyordu. O yüksek tondaki neşeli sesleri hâlâ duyuyordu ama Arno neyi kastediyordu?

"İşte, işte yine o. Şu Von Bingen gerçekten harika bir besteciymiş. Ayrıca bunun yanında bir filozof ve bir şair! "Aer enim volat... die Luft nämlich weht dahin..." Dikkat et, sürekli E ve D arasında gidip geliyor... E'yi tam dördüncü antifonda duyuyorsun, sonra tekrar yedincide, dişil ilke... sonra altı geliyor ve sekiz, o zamanlar, eril değer, dişil maneviyat, eril otorite, evet, bunlar ortaçağ zamanındaydı tabii, artık böyle şeyler söyleyemezsin, ama bu zıtlıkları nasıl güzel vurgulamış, duyuyor musun? Gerçi hepsi eskide kalmış, artık kimse dinlemiyor bile."

"Her halükârda ben duymuyorum. Ayrıca 'ne yazık' derken ne demek istedin?"

"O bence özel biri. Tam senin... Neyse, o kısacık sohbetten anladığım kadarıyla benim gibi insanlardan hoşlanmıyor. Bana ne dedi biliyor musun? Konstrüktivist! Konstrüktivistler, kendi fikirlerini ya da hakikatlerini, geçmişlerini ya da her neyse, kabul ettirmek için kurgu düzenleyen insanlardır. Erkek saçmalıkları. O yalnızca kendine seçtiği belirli bir niş içinde, o ortaçağ kraliçesiyle baş başa kalmak istiyor..."

"Müziğin sebebi o mu?"

Arno mahcup bir şekilde baktı, sanki yapmaması gereken bir şey yaparken yakalanmış gibiydi. Oda şimdi sadece o seslerle dolmuştu.

"Evet, bunu hayal etmeye çalıştım, bir dönem seçiyorsun, bir yer, bir insan. O zamandan geriye çok az şey kalmış tabii ki. Yalnızca binalar, kiliseler, elyazmaları ve bu müzik – tamamen o dönemden. Böylelikle o insanları daha derin bir şekilde algılayabiliyorsun..."

"Peki, bu müzik o zamanlarda da böyle mi tınlıyormuş? Bunlar o müziklerin yeniden tasarlanmış halleri değil mi? Yani o CD'de dinlediğimiz bizim ortaçağ yorumumuz değil mi?"

"Bunu bilmiyorum. Bence benziyor. Al, tıpkı bunun gibi."

Arthur'a üzerinde Elik için notlar yazdığı bir kartpostal verdi.

"Bunu ona ver."

"Ne bu?"

"León'da bir kilisedeki duvar resmi, bir tavan daha doğrusu. San Isidoro. Eski İspanyol krallarının tapınağı. Urraca'sı belki orada yatıyor olabilir. Her halükârda, on ikinci yüzyıla ait ve mekân da tutuyor."

Arthur içinden onun ne kadar değerli bir dost olduğunu geçirdi. Hollanda'da da böyle insanlar muhakkak varsalar da, o onları tanımıyordu. Bu kadar çok şey bilen insanlar muhtemelen çoktu ama aynı zamanda bunlarla ilgili konuşabilen, karşısındakinin onun anlattıklarını hemencecik anladığı, tepeden bakar bir üslupla konuşmayan ama konuşma bittiğinde karşıdakine, on dakika boyunca düşünüp, aslında bunların hepsini kendisinin de bildiğini düşündürten insanlardan çok yoktu. İnsan daha sonra böyle bir sohbeti kafasında yeniden canlandırmaya çalıştığında, çok azını hatırlayabilirdi, aklında yalnızca bölük pörçük parçalar kalırdı. Arthur, Arno'yla arkadaşlık yaptığı yıllar içinde ondan çok şey öğrendiğini düşünüyordu. Bir kez, "Bunların hepsini ne zaman okudun?" diye sormuştu.

"Sen seyahatteyken. Sakın unutma, seyahat etmek de okumaktır. Dünyanın kendisi de bir kitaptır."

Arno'nun onu teselli etmeye çalıştığını anlamıştı. Kartpostala baktı. Bir çoban ve değneği, dört köşeli bir tür üflemeli çalgı. Perçemli bir saç, dizlere düşen bir elbise, terlikler. Tam yirminci yüzyıl insanlarının kafalarında canlandırdığı bir ortaçağ çobanı. Bunda yanlış bir şey yoktu. Şarap ve peynir çadırlarını gezen ozanlar da buna benziyorlardı.

"Vücutlarına bakınca, ilginç, diye düşünüyor insan. Vücutlarından haberleri bile yokmuş. Bunu bir keresinde sen söylemiştin sanırım. Beyin sapı, elektronik akım, enzimler, kan hücreleri, nöronlar, hiçbir şeyden haberleri yokmuş. Öykündüm. Farkında oldukları ender zamanlar da, savaş meydanında, birilerinin bir yerlerini kesip kopardıklarındaydı sanırım. Bu böylece Vesalius'a kadar devam etti. Bizimkinin tıpatıp aynısı beyinlerle başka şeyler düşünüyorlardı. Onu görecek misin?" dedi Arno.

"Arayacak mısın, demek istiyorsun herhalde." Önceki gün yaşanan vedalaşmayı anlattı.

"Hımm," Arno kederli bir şekilde baktı.

"Bazen kendi yaşıtlarıma bir balonun içinden bakıyormuşum ya da onları oradan dinliyormuşum gibi geliyor. Çoğu zaman neden bahsettiklerini bile anlamıyorum."

"Onlar da sen konuşurken aynı hisse kapılıyor olmalılar."

"Herhalde öyle. Önce her şey saçmaydı, şimdi ise komik." Göğüs geçirdi. "Peki şimdi ne yapacaksın? Onu bulmaya çalışacak mısın? Hatta nasıl yapılıyor ki bu? Kulağa çok romantik geliyor."

Yapmaya çalıştığım şeyin tam tersi, diye düşündü Arthur. Bir an için Elik'ten iğrenmeyi denemiş ama işe yaramamıştı. Yüzü. Sanki hep bir şeyleri ısırmaya hazırmış gibi duruyordu.

"Şu kraliçeden de şu ana kadar pek bir şey anlamadım. Ya sen? Seni biraz tanıyorsam gidip araştırmışsındır."

"Sen araştırmadın mı?"

"Fazla bir şey bulamadım."

"Zaten fazla bir şey yok," dedi Arno. "Yalnızca olaylar ve tarihleri. Sekiz yaşında daha çocukken yaptığı evliliği, Burgonya'dan biriyle evlenmiş. Şimdi adını unuttum, o zamanlar herkes birbirini tanıyormuş. Koca da ölüyor. Bu esnada krallığın tamamı ona kalıyor, yeniden evleniyor, Bu kez Aragon kralıyla, onu döven ama beceremeyen biri. Kaynaklarda öyle yazmıyor tabii ama insan anlıyor. Evlilikten çocuğu olmuyor. Modern kaynaklar falan filan."

"Az şey bilmiyorsun."

Arno kabahat işlemiş gibi baktı. "Emm, siz gittikten sonra, dün. Üniversite kütüphanesinde işim vardı. Biraz İspanya tarihi karıştırdım ama doğru dürüst bir şeyler bulabilmek zor. Mesela öncelikle, o zaman daha İspanya bile yokmuş. Sınırlar sürekli değişiyor, birazcık içine girsen delirirsin. Müslümanlar ve Hıristiyanlar, bunlar krallıklar ve küçük krallıklar olarak yine bölünmüşler, herkes birbirini öldürüyor, düşman sürekli saf değiştiriyor, herkesin adı Alfonso, tabii bunun da pek yardımcı olduğunu söyleyemem. Babası, ikinci kocası, ağabeyi, hepsi kral, hepsi Alfonso, birinci, altıncı, yedinci ama..."

"Ama ne?"

"Sonuçta senin tarihi nasıl değerlendirdiğinle ilgili bu. Ne-

leri çıkarabilirsin? Büyük olaylar küçüklerden daha mı önemli? Bach korosunun yüzyıllık sorunu bu ya da şarap sosunun..."

"Neyin sorunu?"

"Bach korosu. On altı soprano, on altı bas mesela. Baslardan biri hasta, bunu fark eder misin? On altı olması gerekiyor. Biri olmazsa fark etmezsin. Belki orkestra şefi fark eder ama sen değil. İkisi yok, üçü yok... hangi noktada işler aksamaya başlar? Şarap sosunu bir kenara koyuyorum, onu kendin tadarsın zaten. Diyelim ki kız arkadaşın iyi bir öğrenci, bir konunun izinde. Onun ve onun gibilerin yapmaya çalıştığı, tarihte hem var olan hem de olmayan bir boşluğu doldurmak.

"Hem var olan hem de olmayan mı? Tanrım yardım et!"

"Dinle beni. O kadar zor değil. Dünya, şu anki halini, birtakım olaylar sonucunda aldı. Öyleyse artık hiçbir olay görmezden gelinemez, sen o olayları bilmesen de. Zira onlar yaşandı."

"Bilmediğin şeyi görmezden de gelemezsin bence."

"Belki de kendimi iyi ifade edemiyorum. Şöyle açıklamaya çalışayım. İçinde yaşadığımız dünya, şimdiye kadar yaşananların bir yekûnu; çoğu zaman ne olduğunu bilmesek de, nasıl gerçekleştiğini bildiğimizi sandığımız şeyin aslında çok daha farklı bir şekilde gelişmiş olduğu ortaya çıkıyor. Hâlâ bilmediğimiz bu şeyi bulmak ya da yanlış bildiğimiz şeyi düzeltmek, fani hayatlarının tümünü bir kişiyle ilgili çalışarak ya da bir konuda uzmanlaşarak geçiren, iğne ile kuyu kazan o tuhaf tarihçilerin, en azından bazılarının işi. Bence bu inanılmaz bir şey. Tabii şöyle diyebilirsin: Dünya tarihinin seyri bu sayede değişebilir mi? Cevap, hayır, olur. Bahsettiğimiz tarihler belki şimdi kimsenin umurunda değil, ama bir zamanlar İspanya'nın o ücra köşesinde Avrupa'nın kaderi kararlaştırılıyordu. Kuzeydeki o bir avuç kaçık kral İslamiyete karşı koymasaydı, şimdi adımız Muhammed olabilirdi."

"Buna bir itirazım yok."

"Hem de hiç."

Arno düşünceye daldı.

"Araplara benziyor, fark ettin mi?"

Arthur buna cevap vermemesi gerektiğini hissetti. Arkadaşı bu esnada kaybolmuş, bir şişe şarap ve iki kadehle geri dönmüştü.

"Al bakalım. Muhammedlere yasak ha! Beerenauslese, en lezzetlisi."

"Bana koyma," dedi Arthur. "Midem hâlâ dolu, içersem günün sonunu getiremem."

"Getirmesen ne olur ki? Şu şarabın rengine bak, akıcı, altın sarısı, nektar. Tucholsky ne demiş biliyor musun? İnsan şarabı okşayabilir. Hadi ama... Kendine bugünü hediye et. Ayrıca acele etmeliyiz zira Vera eve gelirse her şey biter. Gündüzleri vaktimi düşünmeye ayırmam gerektiğini söylüyor. Victor'un bir şişe Poire Williams getirdiği günü hatırlıyor musun?"

Hâlâ çok net hatırlıyordu. Victor'un atölyesinde bir öğleden sonraydı. Zürih'teki Kunsthaus, Victor'un bir heykelini satın almıştı, bunu kutlayacaklardı. "Baylar, armut şişeden çıkmalı!"

İkinci kadehten sonra armudun sapı içkinin üzerine çıkmıştı ama bu, beraberinde, o armudun o şişenin içine nasıl girdiği gibi bir metafizik sorusu, peşinden armudun nasıl tek parça olarak çıkarılabileceği gibi çok daha büyük bir soruyu getirmişti. Victor İsviçre sırtlarındaki meyve bahçelerinde "güneş ışığında parlayan" şişelerin yetiştiğini iddia etmişti. Bu açıklama şüpheyle karşılanmıştı. Öbür ikisi, armut yuvarlak hacmiyle içkinin yüzeyine yaklaştıkça daha da imkânsız görünen çok daha dâhiyane çözümler ortaya sürdülerse de, armut en sonunda perişan ama aynı zamanda kışkırtıcı bir halde, boş şişenin dibine yatmıştı.

Victor, "Şimdi ne yapıyoruz?" demiş, şişeyi çevirince armut aşağıya düşmüş ve şişenin boynunda, dışarı çıkamaz halde asılı kalmıştı.

"Sanatkârı küçümsemeyin," demişti Victor, "ama önce kura çekmeli, hayır zar atmalıyız: en büyük sayıyı atan armudu yer."

Büyük bir ciddiyetle zar atmışlardı. Arno, Einstein'ın aksanıyla "You see, I *do* play dice,"* demişti. Arthur kazanmıştı, bunun üzerine Victor ortadan kaybolmuş, elinde ıslak bir banyo havlusu ve bir çekiçle dönmüştü. Şişeyi havlunun içine koymuştu.

"Arthur, haydi, çekici al, vur ve mucize gerçekleşsin."

* Gördünüz mü, kumar oynuyorum. ("Tanrı evrenle kumar oynamaz" - Einstein.) (ç. n.)

Victor'un talimatını izleyerek, havluyu çok yavaş bir şekilde ve yumuşakça sarıp bir kez vurdu, şişe patlayan otomobil camı gibi kırılmış, armut zarar görmemişti.

"Toon Hermans'ı hatırlıyor musun?" demişti Victor, "şeftaliyi?" Arno'ya Hollandalı komedyenin var olmayan bir şeftaliyi yiyip, suyunu çenesinden akıttığını gösterdi.

Öbür ikisi Arthur'un armudu ciddiyetle alıp ağzına götürüşünü kıskanarak izlemişti. "Ah o lezzetli armut suyu yok mu," demişti Victor ama bir saniye sonra Arthur yüzünü buruşturdu, dişleri soğuk, tamamen ham armudun içine geçmişti, o armudu ısıracakken armut onu ısırmış gibiydi.

"Anlaşılan bunun tadı daha iyi," dedi Arno ve şarap şişesini Arthur'a doğru kaldırdı.

"Daha Zenobia'ya gitmem lazım."

"Ah Zenobia. İkizlerle evlenen bir adamın iki karısı vardır. Hele de kadın Russa, sanat ve bilim de yanında hediyesiyse, değme keyfine! Arthur, o İspanyol portakalıyla aranda bir şey olmazsa, sana Rusya'da ikiz arayacağız. Shestov'la ilgili bir program yapacağım, sen de kameraman olarak geleceksin. Shestov'u tanıyor musun?"

"Hiçbir fikrim yok."

"Ah, Shestov! Spekülasyon ve ifşa! Yanlış anlaşılmış, çok yanlış anlaşılmış..."

"Arno, şimdi sırası değil."

"Tamam, özür dilerim."

Hiç konuşmadan oturuyorlardı. Şarap müziğe uymuştu, etraflarındaki kadın sesleri havada geziniyordu, konuşmalarına gerek yoktu. Arthur günün geri kalanının böyle geçeceğini biliyordu ve elinden bir şey gelmiyordu. O sırada Erna'yı araması gerektiğini, belki de Zenobia'ya gelemeyeceğini söylemesi gerektiğini düşünüyordu, sonra hiçbir şey düşünmedi ve birden Arno'nun Gregoryen uğultusuna son verip, "Rüyalarımızda gördüğümüz insanları nasıl üretiyoruz sence? Yani tanıdığımız insanları değil de, daha önce hiç görmediğimizden emin olduğumuz insanları kastediyorum. Onları nasıl üretiyoruz? Şu ya da bu şekilde üretiyoruz. Nasıl yapıyoruz? Gerçeği andıran yüzleri var ama aslında yoklar," diye sorduğunu duydu.

"Aslında tatsız bir şey," dedi Arthur.

"Belki onlar için de tatsızdır," diye mırıldandı Arno yüksek sesle.

"Farz et ki gerçekte yoksun ve birden tamamen yabancı birinin rüyasına girmen gerekiyor. Bu da bir çeşit iş... "

O esnada telefon ağlak, boğuk bir sesle çaldı.

"Nereye koydum şu lanet şeyi. Yoksa seninki mi çalıyor?"

"Ses senden geliyor," dedi Arthur, "iç ceplerine bak."

"Evet, benim," dedi Arno makineye, "peki siz kimsiniz?"

"Ah, ne tesadüf... hayır, hayır, tabii ki tesadüf değil, haha. Evet..."

Karşı taraftaki ses uzun uzun bir şeyler anlatıyordu.

"Evet, vermemde sakınca yoktur sanırım," dedi Arno. "Sesenheimerstrasse 33. Evet, bir şey değil. Umarım yeniden görüşürüz. Bu arada telefonuma nasıl ulaştınız? Ah, tabii, rehberde var. Ne de olsa Tieck soyadlı fazla kişi yoktur. Peki, hoşça kalın."

"Benim adresimi verdin," dedi Arthur.

"Evet, sen onu aramıyorsun. O seni arıyor. Burada olduğunu söylemek istemedim. Söylese miydim?"

"Telefon numaramı sormadı mı?"

"Hayır, ama artık kendisi bulabilir."

"Adıma kayıtlı değil."

"O zaman belki sana mektup gönderir."

Ya da ziyaret eder, diye düşündü Arthur. Ama bu mümkün değildi.

"Ne yapacaksın?"

Yanıtını veremeden telefon yine çaldı.

"Ah Zenobia. Görüştük, hatta şu an karşımda. Biraz solgunca. Evet, Hollandalılar içmesini bilmiyor... ona veriyorum. "

"Arthur?" Zenobia sesiyle onu yün bir battaniye gibi sarmıştı. Bazı insanlar sizden bir şey talep etmeden sizi seçerler. Sıcaklıklarıyla sizi sarıp sarmalarlar, onlara sonsuza kadar güvenebileceğinizi bilirsiniz.

"Fotoğraflarıma bakmaya ne zaman geliyorsun?"

"Yarın Zenobia, yarın geliyorum. Bugün mü? Hayır. Başkası olsaydı yalan söylerdim ama bugün randevum var."

"Obmansjtsjik!"

"O ne demek?"

"Üçkâğıtçı. Hangi kadınla randevun var? O yüzden mi solgunsun?"

"Bir sürü kadınla."

"Palavracı. Kiminle? Ne sorduğumu anladın. Seni bağlayıp zorla mı söyletelim? Kiminle?"

"Dişi bir aslanla."

"Ben de aslanım."

"Biliyorum, ama bunun pençeleri gerçek. Doğu tarafında, Tierpark'a gideceğim. Orası kadın kaynıyor. Vahşi kediler, yılanlar, lamalar..."

"Tabi ki."

"... filler, baykuşlar, kartallar... aklıma başka dişi hayvan gelmiyor."

"Kaplan, maymun, kurt... Çekim yapacak mısın?"

"Hayır, bugün değil. İnsan filan görmek istemiyorum."

"Teşekkür ederim," dedi Arno ve Zenobia aynı anda, Arthur telefonu kapatırken üçü de gülmesine engel olamamıştı. Arkadaşlarını uzun süredir tanıyorlardı. Arada bir insandan çok hayvan görmeye ihtiyaç duyabiliyordu.

"Benimle gelmek ister misin?" diye sordu Arno. "Ben de o tarafa gidiyorum, Wittenberg'e, Luther ile ilgili bir konuşma için, konferans var. Arabaya bu yüzden ihtiyacım vardı. Her hâlükârda Doğu tarafına gitmem gerek yani."

"Ya bu?" diye sordu Arthur neredeyse boşalmış şişeyi göstererek.

"Luther'e bir zararı olmaz herhalde. Geliyor musun?"

"Gelmeyeyim. Bugün otobüse binmek istiyorum. Yayalara tepeden bakacağım. Çift katlı otobüsten Berlin manzarası izlemek kadar güzel şey yok. Şaraplı kafayla onlara Luther hakkında ne anlatacaksın?"

"Aydınlığı ve karanlığı, ne kadar muazzam bir biçimci olduğunu. Luther olmasa Almanca var olamazdı. Goethe, Mann ve Benn de. Of..." Birden durdu, sanki ani bir aydınlanma onu içine çekmişti. "Bununla ilgili bir şeyler yazıyordum da, heves işte, aslında belki de saçmalık ama yine de yazıyorum işte, Luther, Derrida ve Baudrillard'la bir odadaymış. Onun yanında gölge

oyunları bile kâr etmezdi, canlarına okurdu. Neyse... bir Talmudist ile bir Cizvit'e karşı..."

"Gitmem gerek," dedi Arthur, "hayvanlar beni bekler. Neyse ki felsefe konuşmuyorlar."

"Hatta konuşmuyorlar bile."

"Öyle." Ama her şey o kadar basit değildi.

*

Gün, bulut kümesinin güneş ışığının göğü yarmasına izin verdiği ölçüde, muştuladığı kadar grileşmişti, artık neredeyse hiç görmediğimiz çinko banyo küvetlerinin, kaldırım taşlarının, düşman üniformasının grisi gibiydi. Arno'nun oturduğu Nestorstrasse'den çıkmış, titreyen bir grup insanın arasında otobüs bekliyordu. Aile yok, bugün değil. Otobüs nihayet geldiğinde, hemen sarmal merdivenden yukarı tırmandı. Birinci sıra boştu, bütün şehir önüne serilmişti. O yükseklikten hiçbir şey duymuyordu, kararlı adımlarla bir yerlere giden kafaları izleyebiliyordu, ayrıca çoğu insan için artık görünmez olmuş, tampon bölgede nefes almak yasakmış gibi her geçtiğinde nefesini tuttuğu boş alanı, Batı'dan Doğu'ya geçişi de görebiliyordu.

Sonra grilik arttı, otobüs değiştirmesi gerekiyordu, yolculuk uzun sürmüştü ama içkiden, uykusuz geceden, sohbetten ve yine içkiden dolayı kafasının içinde duyduğu uğultuya rağmen kendini rahat hissediyordu. Dışarıdaki şehri biliyordu ama yine de şehir her defasında onu şaşırtıyordu. Oyuğa benzeyen pencereleri olan, ucuz boyalı küçük apartman daireleri, mutlu milyonlar burada yaşamışlardı ve o tuhaf hükümetleri düşse de, bölünse de, liderleri mahkemeye çıksa da, hapse atılsalar da, kaçsalar da, hâlâ burada yaşıyorlardı. Burada yalnızca oyunun bütün kuralları birdenbire değişmemişti, oyunun kendisi bir anda ortadan kalkmıştı, insanlar hayatlarından koparılmışlardı, o yaşamların her şeyi, gazeteler, alışkanlıklar, örgütler, isimler değişmişti, kırk yıl bir anda gazete kâğıdı gibi buruşturulmuştu, bununla birlikte o zamana dair hatıralar da zarar görmüş, bozulmuş, küflenmişti. Böyle bir şeye dayanmak kolay mıydı?

Buradaki insanların çoğu kötü kartı seçmişlerdi ama genelde insanların yaptığı gibi ellerinden geleni yapmışlardı: hapis ama özgür, yönlendirilmiş ama bilinçli, kurban ama bazen gerçek dünya gibi görünen korkunç bir yanlış anlamanın işbirlikçisiydiler, saatin sarkacı yeniden öbür tarafa vurana dek süren yozlaşmış bir ütopya, geri gelen sarkaç tıpkı ileri yaptığı hamle kadar acıtır ve hiçbir şey artık aynı olmaz, yalnızca daha şanslı olanın kibrine dayanmaları gerekiyordu.

En genç olanlar haricindeki herkesin hayatında bir boşluk vardı: ister gizli kalmış bir belge olsun, ister duvarda bir kurşun deliği ya da çoğunda olduğu gibi yalnızca çekmecede kalmış, kolunu, geçen bu sürede on yıl yaşlanmış olan Frieda ya da Armgard'a dolamış FDJ* ya da *Volksarmee*** üniformalı bir genç adamın eski bir fotoğrafı. Peki, bu insanlar bununla nasıl baş etmişlerdi? Batı tarafında yaşayan arkadaşlarının bunları bilmediğine ya da bilmek istememelerine hep şaşırmıştı. Kendilerinin eskiyen geçmişlerini hazmetmek onları yormuş gibiydi, bir başkasına daha tahammül edemiyorlardı, bu onların sorunu değildi.

Karl-Marx Bulvarı, Frankfurter Bulvarı, Arthur, bu havada daha da kasvetli görünen küp biçimindeki apartmanların içinde insanların, kadınların çiçekli etekleriyle, erkeklerin, işsiz insanların yavaşlatılmış, amaçsız hareketleriyle dolanmalarını izliyordu. Friedrichsfelde, uzakta Tierpark'ın ulu ağaçlarını gördü. Eskiden olduğundan on kat pahalı bir bilet aldı ve ne göreceğinden emin bir şekilde uzun toprak yolda yürümeye başladı. O zamanlar da babalar çocuklarıyla yürüyorlardı, adamların ne iş yaptıklarını hayal etmişti: huzur bozan şairler, izin günündeki askerler, görevden alınan öğretmenler, parti üyeleri... Her zamanki gibi, görünüşlerinden hiçbir şey belli etmiyorlardı. Onun kıyafetlerinden ise Batı'dan geldiği anlaşılıyordu ya da kim bilir, belki özgürce seyahat edebilen ayrıcalıklılardan biri diye düşünmüşlerdi, oysa ona aldırış etmemişlerdi, yapacak daha iyi işleri vardı, yeşilimsi-kahverengi suyun öte tarafındaki kutup ayısını görebilmeleri için çocuklarını havaya kaldırmışlardı, onlar hayvanlara bakarken, o da çocukları izliyordu. O küçük kafalarının içinden neler geçiyor-

* Özgür Alman Gençliği (Freie Deutsche Jugend), komünist gençlik hareketi. (ç. n.)
** Ulusal Halk Ordusu, Doğu Almanya'nın silahlı kuvvetleri. (ç. n.)

du? Büyük bir yılanı bıkıp usanmadan saatlerce izleyebilen bir çocuk, ışıklandırılmış akvaryumun içindeki yılanın kıvrılmış vücuduna gözlerini dikmiş, etli, tehditkâr kıvrımlar arasında yılanın başını arıyor, gözleri kapalı küçücük bir kafa görmenin verdiği ani şok sonrasında aynı hareketsizliği şuursuz bir şekilde taklit etmeye çalışıyor, sabırsız babası tarafından çekiştirilmesine karşı koyuyor zira böyle yaşayan bir canlının ölü gibi davranabilmesi inanılmaz ve bu maskeli piyes bitene kadar beklemek istiyor.

Thomas'ın, hayvanat bahçesinde büyük bir baykuşun hardal renkli, yuvarlak gözleri ve tehlikeli siyah gözbebekleriyle süslü göz çukurları olan kafasını 180 derece çevirip de, hiç hareket etmeden diktiği bakışlarını azat ettiğini gördüğünden beri baykuşlara özel bir ilgisi vardı. Çocuklar hakkında ne biliyordun ki, Thomas nasıl bir gelecek görmüştü de, bakışlarını o baykuşa kilitlemişti? Düşünme. Hep baykuşun yanına geri dönmek istemiş ("Baykuş! Baykuş!") ama bunu hiçbir zaman söylememişti, o anın görüntülerini kendine saklamak istediğinden onları adeta yutmuştu. Berlin'de ise baykuşlar, üzerinde "das Lager Wuhlheide der faschistischen geheimen Staatspolizei (Gestapo)... Kriegsgefangenen aus sechzehn Länder für die Rüstungsindustrie ausgebeutet, misshandelt und ermordet worden"* yazan kasvetli bir anıtın karşısında bir köşeye sürgün edilmişlerdi.

Bunlar Türkmen baykuşlarıydı, çok narin, bej renkli tüyleri ve insanı delip geçen bakışlara sahip gözleri vardı; orada değilmişsiniz gibi, hiçbir şekilde sizi izlediklerini hissettirmiyorlardı. Belki de Thomas'ın o kadar büyülenmesinin sebebi de buydu. Bu kocaman hayvanların uçtuğunu görmek için çılgınca bir özlem duyuyordu, nasıl bir ses çıkaracaklarını gözünde canlandırmaya çalışıyordu: ağır ve hayra alamet olmayan bir kanat sesi. Şu anda Türkmenistan'da akşam olmuştu bile, bir orman, bir dağ yamacı, alacakaranlıkta ağır bir vücudu havada taşıyan kanatların çırpma sesleri, kurbanın tiz çığlığı.

Hayvanlar insanlardan daha çok şey biliyor ama konuşmaktan çekiniyorlardı. Panter gözlerini kaçırır, aslan hemen ya-

* Faşist gizli polis teşkilatının (Gestapo) Wuhlheide kampı... Savunma sanayii için sömürülen, kötü muamelede bulunulan ve katledilen 16 ülkenin savaş esirleri. (ç. n.)

nınızdaki bir şeye dikerdi gözlerini, yılan bakmazdı bile, deve başınızın üzerinden bakardı, fil yalnızca hortumunun ucundaki verilmesi yasak fıstığı görmek isterdi; belki intikamdan ama muhtemelen göz teması dayanılmaz olacağı için çok yoğun bir acıma hissinden, hepsi sizin varlığınızı görmezden gelirdi. Olayın albenisi de buydu: iğnelerin, zırhların, boynuzların, pulların, kabukların arkasına sığınmış, kürkler, kanatlar, pençeler giymiş o hayatlar, çığlık atan bir tukan, kum renkli, görünmeyen böcek, bunların hepsi bize dünyada var olan her şeyden daha çok benziyordu zira –ister daha kısa ister çok daha uzun yaşasınlar– aynı yasalara tabiydiler.

Uzakta bir yerlerde, sırtlanlar, bunu onaylamak istercesine, yüksek sesli, acı acı ağlamaya başladılar, ulumaları ara sıra boğuk ve alaycı bir öksürükle kesiliyor, sonra insana sirenleri düşündüren yüksek sesli bir şekilde yine başlıyordu ama ne zaman sızlanacaklarına onlar karar veriyordu. Bu kez çağrıya kulak vermedi. Gökyüzünde gecenin ilk belirtileri başlamış, eve gitme zamanı gelmişti. Onun için ne kadar değerli olurlarsa olsunlar, insanları ve seslerini üzerinden silkmişti. Metroya binecek, evde hazırlamak için yakınlardan yiyecek bir şeyler alacaktı.

Victor bu ruh halini "yalnızlık arzusu" diye adlandırıyordu. "Yalnızca büyük şehirdeki erkeğe uygun. On parmağıyla, kulaklarıyla, gözleriyle baş başa, dört duvar arasında yavaşça mırıldanır, görünmeyen on milyonlar tarafından çevrelenmiştir, yalnızca metropolde, hazzın doruğunda."

Fakat olaylar başka türlü gelişti. Dairesine götüren merdivenleri çıktığında, karanlıkta bir kadın silueti gördü, Elik Oranje oradaydı. Anahtarı deliğine sokunca kadın ayağa kalktı. İkisi de konuşmuyordu. Arthur ışığı açıp ona yol verdi. Koyu mavi gabardin bir manto giymişti, Arthur görüntüyü düşünmeden belleğine kaydetti. Kadın odayı biliyormuş gibi doğrudan pencereye yürüdü, ağaca baktı, Arthur'un telefonla konuşurken oturduğu kare tabureye oturdu. Mantosunu çıkarmadı, Arthur kendisininkini dolaba koydu, kahve hazırlamak için su ısıtmaya başladı. Bu kadını tanımıyorum ama odamda. Mantosu üzerinde, yüzü hiçbir şey açığa vermiyor. Peki ya önceki gün, döner kapı, camın ardındaki solgun siluet, ani veda?

Kadın onu düşünmeyi reddetmişti. Arthur çok fazla anlatmış, kadın onun içeri girmesine izin vermemişti. Onu kafamdan atacağım. Hatta kafasından atmak istediği anlattıkları bile değil, canlandırdığı görüntülerdi belki: ırmak, düzlük, bir daha geri getirilemeyecek her şey. Arthur onları hâlâ kafasında canlandırabilirdi ama sonra kaybolacaklardı. Birilerinin bulması gereken kayıp bir tarih. Elik bunları düşünürken, camların arkasındaki uyuyan şehri izleyerek, uzun bir otobüs yolculuğuyla eve dönmüştü. Sarhoş bir adam üzerine abanmış, Elik ise adamın yüzüne sert bir tokat atmıştı, bundan sonra adam onu bir daha rahatsız etmemiş, bir köşede sessizce sövmüştü. Başka yolcu yoktu. Şoförün dikiz aynasından olanları gördüğünü biliyordu ama kılını kıpırdatmamıştı.

Peş peşe mahalleleri geçerken, demek ki baktığım şeyi görmüyorum, diye düşünmüştü. Peki, bin yıllık bir mesafeden nasıl görecekti?

Araştırma yapıyorum, demişti Arthur'a. Bu ne anlama geliyordu?

Kraliçesinden kalan tek şey belgeler ve arşiv materyalleriydi ama ne düşündüğü ve hissettiğiyle ilgili geride hiçbir şey kalmamıştı. Çağdaşlarının çok ender ve doğruluğu şüpheli tanıklıkları varsa da, bunlar olaylarla ilgiliydi, arka plandaki duygularla değil. Eve gelince (ev! yani kümes!), ışıkları açmamıştı, merdiven boşluğunun küflü, nemli kokusu onunla beraber içeri girmişti, üzerindekileri çıkarmış, yatağında bir tavşan yuvası yapmış, yorganı çocuk gibi çenesine kadar çekmişti, düşünceler durmaksızın üşüşmeye başlamıştı. Araştırma yapıyordu ama belgeler birbirleriyle çelişiyordu. Yine de bu kadın ortaçağ İspanyasında gücü gerçekten elinde bulunduran tek kadındı. On yedi yıl tek başına iktidar olmuştu. Yirmi yedi yaşında kral Aragon'la evlenip Kastilya ve Leon kraliçesi olduğunda, dul ve iki çocuk annesiydi. Kral, kraliçe, acayip sözcükler... Berlin'de bir kadın, yatağına yatmış, devasa başka bir yatakta yatan üç krallık sahibi iki vücudu düşünüyor. Zaten bilinen ya da henüz keşfedilmeyi bekleyen gerçeklerden başka öğrenilecek hiçbir şey yoktu. O yatakta çocuk yapamamışlardı. Bu o adamın iktidarsız olduğu anlamına mı geliyordu? Kadının zaten çocukları vardı, adamın

da çocuk yapmamak için hiçbir sebebi yoktu. Kaynaklara göre adam kadını dövüyordu. Bin yıllık bir dedikodu ya da daha kötüsü, gerçek. Evlilik bir felaketti. Kadın karşı atak yapmıştı ama ordularla. Buna eklenecek her şey kurgu olurdu, kendini kandırmak olurdu.

"Sanırım konu olarak neden onu seçtiğini biliyorum," demişti tez hocası, "revaçta diye, öyle değil mi?"

Kendiyle gurur duyuyordu, yüzünde birini alt ettiğinde suratında ahmakça bir sırıtma beliren adamlarınkine benzer bir ifade vardı. Elik ona yanıt vermemişti, henüz bunun için erkendi.

Uykuya geç dalmış, birkaç kez uyanmıştı, ev sahibi kapısını yumruklamış, bağırarak homurdanmış, o da bağırarak gitmesini söylemişti. Şimdi başka bir adamın karşısında oturuyordu. Arthur kahve süzgecinin üzerine sıcak su koyup ona kahve getirdi. Ona neden geldiğini sormayacaktı, başkası olsa sorardı, ama ona değil. İç cebinde bir şeyler arayıp, "Al, bu senin için, Arno Tieck'ten," dedi.

Bu bir kartpostaldı. Başıyla onaylayıp üzerindeki resme baktı. Arkasında yazanları daha sonra da okuyabilirdi. Bu onun alanıydı, iyi biliyordu. Üzerindeki yazıtların okunmayacak halde olduğu lahitlerle dolu o ıssız alanda durmuş, bu taş mezarlardan birinde kraliçesinin gömülü olduğunu düşünmek istemişti. Orada dolaşan yaşlı rahip rüyadan uyanmasına yardımcı olmuştu. Tam da zamanında, zira rüya görmenin zamanı değildi. Adam davul çalsan duymayacak kadar sağırdı ve bağırarak konuşuyordu, Elik de sorularını bağırarak sorarak karşılık vermişti, sesleri alçak Roma kemerlerinin altında yankılanmıştı.

"Napoléon'un askerleri buranın altını üstüne getirdiler. Cesetleri, ya da geriye her ne kaldıysa artık, lahitlerden çıkardılar, yazıtlara zarar verdiler, bu mezarların içi artık boş."

"Arkasında bir şeyler yazıyor," dedi Arthur.

Zamanı gelmişti. Kartın arkasını çevirdi. Plutarkhos, Lucian. Anlaşılan biri onu çok ciddiye almıştı. Kabarık, asi saçlı adam, küçük kadehler, hiyerogliflerle dolu yüzü. Hegel, Napoléon, tarihin sonu. Mezarlarından çıkarılan kraliçeler. Belki gerekçesi vardı. Karşısında duran adama baktı, yine oturmuştu. Birbirlerinden bu kadar farklı bu iki insanın birbirleriyle ne alakaları

vardı? Birinin suratı etkileyici bir örümcek ağıyla örülüydü, diğeri ise olabildiğince az şey söylemek ister gibiydi. Buna rağmen dün birçok şey söylenmişti.

"Müzik çalsana," dedi kadın. Arthur CD'leri karıştırmak için kalkınca, "Hayır, benim için seçtiğin bir şeyi çalma, CD-çaların içindekini çal, en son dinlediğin müziği."

Penderecki'nin *Stabat Mater*'iydi. Sözcükler anlaşılmıyordu. Kasvetli erkek sesleri, baritonlar, baslar, az sonra kadın sesleri, tiz, yalvaran, uzaktan seslenen, erkeklerin üzerine akan, fısıldayan, kışkırtan.

"Ölüler diyarından müzik," dedi Elik, "kayıp ruhlar."

Kamçı sesini andıran ani çığlıklar, peşinden esrarengiz bir homurtu.

"En son ne zaman dinlemiştin? Dün gece eve gelince mi?"

"Eve geldiğimde sarhoştum."

"Ya."

"Mantonu çıkarmayacak mısın?"

Elik ayağa kalktı, mantosunu çıkardı, Arthur kımıldamadan onu izliyordu, bunu kazağı ve çizmeleri izledi. Pencerenin önünde ayaktaydı, tüm giysilerini alabildiğine sessizce, çırılçıplak kalana dek teker teker üst üste koydu, sonra Arthur'a döndü.

"İşte," dedi.

Yara izi odanın içindeki ışıkta mor görünüyordu, Ama Arthur'un nefesini kesen bu değildi. Elik'in çıplaklığından dolayı çok başka bir işlev üstlenmişti, süt beyazı teninde yazılı bir metin, bir vecize gibi duruyordu, ona gidip dokunmalıydı. Elik hareket etmiyordu, kollarını uzatmamıştı, Arthur'un parmağıyla yarığın, yarasının üzerinde gidişini, parmağın yaranın hattını dolaşıp keşfettiğini hissetti, sonra bir ağız. Bir elini Arthur'un göğsüne yaklaştırdı, Arthur sessiz sedasız soyundu, aynı el, sakin ama kararlı bir biçimde onu yatağa itti, o el sanki Arthur oraya götürülmesi gereken biriymiş gibi onu geriye doğru, yatağa itti, Arthur ağır, akışkan bir hareketle arkaya düştüğünü hissetti, Elik ona doğru eğildi, yara izi Arthur'un gözlerinin çok yakınına gelecek şekilde üzerine serildi, kadın onun üzerini tamamen kaplayacak şekilde uzanmıştı, daha sonra Arthur o sırada hissettiklerinin biraz şaşkınlık, biraz da inanamazlık olduğunu

hatırlamıştı, sanki bu kadının onu elleriyle okşaması, öpmesi doğru olamaz, sanki vücudunu onunkinin üzerine seremez, ona sahip olup güçsüz bırakamazmış gibi, bütün bu eylemlerin hiçbirini sanki artık Arthur yapmıyordu, belki gözleri kapalı o yüz, belki kendinden geçmiş ve giderek daha da arkaya eğilen o vücut onu unutmuştu, üzerine çıkmış bir şeyler mırıldanan, söylenen bir kadın onu sürüyordu, müziğin matem korosuyla karışan bir ses, çığlık atacak, çığlık attı, o anda Arthur, sanki bu bir emirmiş, böyle olması gerekiyormuş gibi hemen sönen bir acıyla boşaldı ve kadın bir yandan mırıldanırken, söverken, fısıldarken yüzüstü düşüp başını hemen onun yanındaki yastığa gömdü. Kadın ancak çok sonra ayağa kalkabildi, banyoya gitti, geri geldi. Arthur eliyle yatağa gelmesini işaret etti ama başını hayır anlamında salladı, Arthur kalktı, kollarını o küçük, titrek ve ürkek vücudun etrafına doladı. Kadın yavaşça kollarından sıyrılıp üzerini giyindi. Bunun üzerine o da giyindi. Burası hâlâ onun odasıydı. Bunu neden düşünmüştü? Çünkü burasının bir daha asla aynı oda olmayacağını biliyordu. Kadın yine pencerenin yanına gidip oturdu, sanki sahne başa sarılmıştı. Birazdan yine giysilerini çıkaracaktı, Arthur yine o acı savunmasızlığa tanık olacaktı ve o savunmasızlık Arthur'a tek bir harekette boyun eğdirebilecek, onu altına, hâkimiyetine alabilecekti, yani bir vardı, bir yoktu, bunlar öğrenmesi gereken öbür kurallardı. Müzik durmuştu, kadın ayağa kalktı, eliyle bazı objelere hafifçe dokunarak odanın içinde dolaştı.

Arthur'un görüş alanının dışına çıkmış, L biçimli odanın bir köşesinde, çalışma masasının olduğu yerde duruyordu.

"Bunlar kim?"

Görmemesine rağmen neye baktığını biliyordu. Roelfje ve Thomas'ın fotoğrafları, Erna'nın penceresinin kenarında duranla aynı, sadece daha küçüğü.

"O benim karım."

"Ya çocuk?"

"O da oğlum."

"Amsterdam'dalar mı?"

"Hayır. Öldüler." Böyle şeyleri söylemenin başka bir yolu yoktu. Bir anlığına odaya başkaları da gelmişti. Başkaları mı?

Bir şeyler sormasını bekledi ama kadın sormadı. Yavaşça kadına doğru yürüdü, fotoğrafı ışığa tutuşunu, gözlerine yaklaştırmasını izliyordu, bakmak değildi bu, inceliyordu. Dikkatlice fotoğrafı onun elinden alıp, yerine koydu.

"Bir şeyler yemek ister misin?"

"Hayır, gitmem gerek. Dünkü gibi değil, yanlış anlama, yine de veda konusunda üstüme yoktur. Sana yalan söylemeyeceğim." Tereddüt etti. "Berlin'de daha ne kadar kalacaksın?"

"Bir sonraki projeye kadar."

NPS'nin mesajını hatırladı. Onları araması gerekiyordu. Rusya, mafya.

"Ama şimdilik buradayım."

"Güzel," dedi. "Hoşça kal."

Tek parmağıyla mantosunu alıp gözden kayboldu. Veda etmekte üstüne yok. Arthur dış kapıdan çıkana kadar merdivende ayak seslerini duydu. Artık şehre ait bir yayaydı. Arthur deli değildi ama odanın şaşırmış olduğunu görüyordu. Demek ki yalnızca o değildi. İskemleler, perdeler, fotoğraf, yatak, hatta eski dostu kestane ağacı bile şaşırmıştı. Odadan çıkması gerekiyordu.

*

Bir araya geldikleri iki şarap evi vardı, biri Herr Schultze'nin, öbürü de neredeyse her gün geldiği için Victor'un "dışarıdaki evim" dediği, arkadaşları Philippe'nin işlettiği şarap eviydi.

"Philippe'nin tanrı vergisi bir iç radarı var, ne zaman kendimi kapattığımı bilir. Bir korsan için hiç de fena değil."

Her ikisi de doğruydu. Victor bazen arpacı kumrusu gibi düşüncelere daldığında etrafını görünmez bir sessizlikle örerdi, Philippe de Saint Malo'lu bir deniz korsanına benzerdi.

"Hayır, üç silahşorlardan biri gibi," demişti Vera ve buna da söylenecek söz vardı elbet.

"İçlerinden biraz kederli olanı zira öbür ikisini özlüyor."

Ama o akşam Philippe neşeliydi. Kimsenin kendisini kucaklamasına tahammülü olmayan Arthur'u kucaklamış, "Victor arka tarafta," demiş ve hiç nefes almadan "Sana ne oldu böyle? Uçan daire görmüş gibisin," diye devam etmişti.

Evet, gördüm, diye geçirdi içinden Arthur. Uçan daire gördüm. Arkaya doğru yürüdü. Victor önce onu fark etmemiş gibi yapacaktı, zaten kıstığı gözlerini incecik bir aralık kalacak şekilde iyice kısacak, miyop taklidi yapacak, sonra büyük bir şaşkınlıkla gözlerini fal taşı gibi açacaktı. Arthur Victor'un okumakta olduğu kitabın arasına ayraç koyduğunu, üzerini de gazeteyle örttüğünü gördü.

"Ah! Sen mi geldin?"

Buraya kadar her şey önceden kestirilebilirdi. Hiç açıkça dile getirmeseler de Arthur ara sıra Hollandaca konuşmaktan ikisinin de zevk aldığını biliyordu.

"Çok güzel bir dil," demişti Victor, Arno'ya. "Onu olduğu şekilde korumalıydınız. Şimdi çok acayip bir şey haline geldi. Ayrıca bazen çok gürültülü: Bunun nedeni tepelerle vadiler, bu da dile yansıyor. Bize bak, dümdüzüz, bu bir yandan yüzeysellik ama aynı zamanda biraz da saydamlık katıyor. Sizde ise gizli büyük mağaralar, ormanlar, ormanların ortasındaki açık alanlar, bayırlı koruluklar var; Nibelungen destanını, Druid şairleri ve rahip yazarları da unutmamak lazım. Bunları göz ardı etme. Polderin doğu rüzgârıyla bunlara sahip olmak zor. Önce deniz vardı, sonra deniz kurutuldu, bir süre dinlendirildi, sonra evler inşa edildi, pencerelerinden herkesin içerisini görebileceği, hiçbir şeyin saklanmadığı evler, ne sis var ne sır. Hiç Goethe'yi Hollandaca dinledin mi?"

Peşinden Goethe'yi sesli olarak Almanca okumaya başladı.

"Kabul et çok güzel."

Ayrıca bu akşam Victor'un keyfi yerindeydi.

"Hadi ben evden kovuldum diyelim," dedi. "Peki, sen burada ne yapıyorsun? Sen burada gezineceksen dünyanın çektiği acıdan biz nasibimizi nasıl alacağız?"

"Gidiyorum zaten," dedi Arthur, "önümüzdeki hafta Abaza'ya gidiyorum. Evden mi kovuldun?"

Victor yalnız yaşıyordu, onu kendinden başka evden kovacak kimse yoktu. Elini gazetenin üzerine koyup, altındaki kitabın hatlarını hissetti.

"Kitabını saklıyor musun?"

"Biraz."

"Göremez miyim?"

"Şu anda uyuyor."

"Kimin?"

"Benim."

"Onu kastetmedim. Kim yazmış?"

"Ha. Tahmin et."

"Ben tanıyor muyum?"

"Bilmiyorum ama o seni tanıyor."

Arthur kitabı gazetenin altından çıkardı. Küçük bir *İncil*'di. Victor'un arasına kartpostal koyduğu sayfayı açtı.

"Bu ne cesaret," dedi Victor, "ama hazır böyle küstahken, bulmacayı çözmeme yardım et. Bir satırda küçük bir çarpı işareti vardı.

"Yedi, hatta sekiz kişiye pay ver, çünkü ülkenin başına ne felaket geleceğini bilemezsin."

"Son cümleyi anlıyorum," dedi Arthur, "ama o yedi ve sekiz? Orada insanları mı kastediyor? Peki ya o üstteki a ne oluyor? Ben *İncil* okuyarak büyümedim."

"Dipnota işaret ediyor. *a* 2 Kor. 9:8-10."

"Yani?"

"Çaresiz nesil. İntikam çanları. Aziz Paulus'un duydun mu hiç?"

"Evet."

"Bu Aziz Paulus'un Korinthos kilisesine mektubu. Yeni Ahit'te. Doğum gününde sana *İncil* hediye edeceğim.

Arthur o bölümü aradı, sessizce okudu, sonra ilk metni yine okumak istedi. Soru sorar gözlerle Victor'a bakıyordu. "Birinci metin neredeydi?"

"Vaiz, on birinci bölüm, ikinci satır."

O bölümü açtı ama ilişkiyi kuramıyordu. Biraz ileride birkaç satırın altı çizilmişti.

"Ana rahmindeki çocuğun nasıl ruh ve beden aldığını[a] bilmediğin gibi[b], Her şeyi yaratan Tanrı'nın yaptıklarını da bilemezsin. *a* Mzm. 139:15,16 *b* Yuh. 3:8."

"Şimdi nasıl okuman gerektiğini biliyorsun," dedi Victor. "Ruh ve beden almanın yanındaki ne?"

"b."

"Güzel. Ne yazıyor b'de?"

"Mzm. 139:15,16"

"Mezmurlar," dedi Victor. "Eyüp'ten sonra, Özdeyişler'den önce. Artık hiçbir şey öğretmiyorlar. Eskiden bunları ezbere bilmemiz gerekiyordu."

Arthur okudu.

"Yüksek sesle lütfen," dedi Victor.

"Gizli yerde yaratıldığımda, Yeryüzünün derinliklerinde örüldüğümde, Bedenim senden gizli değildi. Henüz döl yatağındayken gözlerin gördü beni; Bana ayrılan günlerin hiçbiri gelmeden, Hepsi senin kitabına yazılmıştı."

Victor arkasına yaslandı.

"Şimdi de neden bunu okuduğumu soracaksın, ben de Philippe'den bir kadeh şarap getirmesini isteyeceğim böylece soruyu yanıtlamam gerekmeyecek."

"Yanıtlamak zorunda değilsin, ayrıca ben bir şey sormadım. Cesaret edemem. Ama ruh ve beden almakla ilgili... ve döl yatağındaki... "

Hiç tereddüt etmeden kitabın arasındaki kartpostalı almış, Victor ise kartı elinden kapıp *İncil*'in arasına geri koymuştu.

"Bakayım? Hopper'ın mıydı bu?"

"Evet. Resimlerde, sözcüklerle olduğumuzdan daha güçlüyüz, öyle değil mi?"

Arthur resmi biliyordu. Yan yana dizilmiş şezlonglarda beş kişi oturuyordu. *People in the Sun.* Pencereleri kapalı bir evin yanında idiler. Pencerelerin panjurları, oturdukları verandanın önündeki sarı ekin tarlasıyla aynı renkteydi. Tarlanın arkasında bir sıra alçak, sivri tepe, belki de dağ vardı. Resme büsbütün sessizlik hâkimdi. Arka sıradaki adam bir şey okuyordu, öbürleri ileriye doğru sabit bakışlarla gözlerini dikmişti. Bu insanlar Arthur'a pek de hoş gelmemişlerdi. Ön sıradakilerden ilkinin beyaz çorapları ve açık kahverengi kocaman ayakkabıları ile boynunda kelleşmekte olan başını yasladığı bir yastık vardı. Kadın kırmızı bir şala sarınmıştı ve büyük, hasır bir şapkası vardı. Ön sıradaki öbür adam, lacivert bir etek-ceket takımı giymiş sarışın bir kadının önünü kapatmıştı. Kadının yüzü görünmüyordu. Okuyan adamın Victor'unkiyle aynı renkte mavi bir kaşkolü vardı.

"Bana bak," dedi Victor. "Gölgelerimiz yere düşmüş, görüyor musun?" Arthur, ayakkabılardan başlayan gölgelerin, resmin solundan dışarı doğru yürümeye başladıklarını görmüştü, gölgelerin yürüdüğü söylenebilirse. Doğrusu yürümüyorlardı, yerde tekboyutlu biçimde dümdüz duruyorlardı.

"Aslında gölgeler çok sinir bozucu."

"Evet öyle."

"Ne okuyorsun?"

"Ha ha." Kısık gözleri biraz açıldı: "Bu tablo şimdiye kadar sonsuzlukla ilgili yapılmış en iyi tablo. O kitabı milyon kere okudum."

Kapı açıldı ve sakallı genç bir adam içeri girip, "*Berliner Zeitung!*" diye bağırdı.

"O kadar geç oldu mu?" diye sordu Victor ve adama işaret etti. Hemen iki tane aldı. "Hitabetimden bir süre uzak kalacaksın."

Ama işler öyle gelişmedi zira işsizlik ve dövizin yükselişiyle ilgili hiyeroglifi çözmeye çalışırlarken Otto Heiland ile onu izleyen gölgesinin belirdiğini gördüler. Otto ressam, gölgesi ise, hep az önce bataklığa çakılmaktan kurtarılmış gibi görünen, tarifi imkânsız derecede neşesiz bir galeri sahibiydi. Ona ait her şey akıyormuş gibiydi. "Yüzü aslında bir sarkıt" (Victor), "her şey üzerinden düşüyor gibi, bıyığı, nemli gözleri, ceketi. Galeri sahibi biri sanatçı gibi görünüyorsa, ters giden bir şeyler var demektir, hele de artık sanatçıların üniforma giymedikleri düşünülürse. Sanatçılar artık pazar günleri bankacı gibi görünmek zorunda."

Arthur öbürleri nasıl görünür bilmiyordu ama Otto'nun duruşundan mesleğini asla tahmin edemezdiniz. Onu en iyi tarif edecek sözcük belki de yalındı. Mesafeli görünüşünün, tablolarındaki esrarengiz, azap çeken varlıklarla alakası yoktu.

Victor Otto'yu yıllardır tanıyordu. "İnanabiliyor musun? Sohbetlerimizde hiç "sanat" sözcüğü geçmedi. Bana sorarsan galeri sahibi ona yalnızca acıyor."

"Sevgili arkadaşlar. Siparişler için son şansınız. Aşçı eve gitmek istiyor."

Arthur birden ne kadar aç olduğunun farkına vardı. Çok uzun bir gün olmuştu.

"Sana güzel bir şeyler hazırlatayım," dedi Philippe, "yorgun görünüyorsun."

"Zihni de meşgul," dedi Victor. "Kafası başka yerde. Kendine Cooke'un arkasından bakıyor ve bizi içeri almıyor." Cooke tanınmış bir lens markasıydı, uzun lensleri, geniş açı lensleri ve zum merceği vardı. Bir keresinde Victor o merceklerden bakmak istemiş, sonra da "demek insanlığı böyle kandırıyorlar," demişti.

"Kandırmak değil, yalnızca daha çok gözle bakmalarını sağlıyoruz."

"Argos gibi mi?"

"Onda kaç tane vardı?"

"Bütün vücudu kaplıydı. Ama sonu kötü oldu."

Galeri sahibi gazeteyi alıp, "Borsa yine yükselmiş... işsiz olsaydım fabrikaları basıp, hurdahaş ederdim," diye söylendi.

"Sen ne diye şikâyet ediyorsun ki?" dedi Victor, "bu işten payını alanlardan biri de sen değil misin? Son zamanlarda herkes sızlanıyor. Duvar yıkıldığından beri tek duyduğum mızmızlanma, sanki ülke iflasa gidiyor."

"Senin için konuşması kolay. Küçücük dandik bir ülkesiniz."

"Küçük ama her şey yolunda."

"Tabii tabii, küçük, her şey yolunda, küstah. Her şeyin en iyisini siz bilirsiniz."

"Doğrusu sinir bozucu bir övünç kaynağı. Ama domateslerimize bakılırsa işi fena da götürmüyoruz bence."

"Orada işler o kadar iyiyse sen niye buradasın?"

"Bak, kastettiğim de bu işte. Hemen Ausländer raus* tepkisi veriyorsunuz. Hem de mağdur bir tonla. Rahat ol, Avrupa'nın en zengin ülkesi olduğunuzu hepimiz biliyoruz."

"Sizin de kıskançlıktan gözünüz dönmüş."

"Kesinlikle, iyi de siz neye sızlanıyorsunuz?

Arthur kendisine göz kırpan Otto'ya baktı. Biri galeri sahibine sataşınca çok hoşuna gidiyordu.

"Sen ne düşünüyorsun Philippe?" diye sordu Victor.

"Bana bir şey sorma. Benim ayaklarım Fransız, dizlerim Hollandalı..."

* Yabancılar dışarı. (ç. n.)

"O la la."

"... dilimse Fransız. İşte, nasıl bulacaksınız bakalım. Restoranın ikramı. Beyaz bir Châteauneuf. Kaç Euro olduğunu biliyor musun?" diye sordu galeri sahibine.

"Henüz Euro filan yok. Bize kalsa olmaz da. Değerli tasarruflarımızı bir avuç Yunan ya da İtalyan çapulcunun çarçur etmesine izin vermeyiz. Ayrıca yakında Polonyalılarla Çekler de katılacak..."

"Bir de elli yıl önce onları almaya o kadar bayıldığın düşünülürse!"

"Çocuklar, çocuklar, ben değerli içkimi bunları dinlemek için heba etmek istemiyorum, tamam mı?"

"Ayrıca birikmişi filan da yok," dedi Otto.

Philippe kadehleri bir kez daha doldurdu. Arthur şimdi ne olacağını biliyordu. Philippe'nin gözlerine yarım saat içinde korsan bakışı yerleşecek, yeni bir şişe açacak ve iki saate kalmadan restoranın içinde, altın dolu gemiye binen korsanlar gibi olacaklardı. Victor ve Philippe *Les Parapluies de Cherbourg*'dan şarkılar söyleyecekler, Otto bile yavaşça mırıldanacak, galeri sahibinin ise gözleri yaşaracaktı.

"Çocuklar, benim gitmem lazım," dedi Arthur ve ayağa kalktı.

"Oyunbozan!"

"O âşık," dedi Victor. "Ve onun yaşında bu çok tehlikeli bir şeydir. Ama herkes kaderini yaşar."

Dışarıda rüzgâr fırtınaya dönüşmüştü. Bir an için uçabileceğini sandı. Nasıl olurdu acaba? O yüksek, gösterişli binaların üzerinden, bir kuş gibi değil de, amaçsız bir nesne gibi, esintinin içine aldığı, üflediği, evire çevire döndürdüğü, o akşamın bütün sözlerinden bağımsız bir kâğıt parçası gibi uçsam, kendi geçmişinin peşini bırakmadığı, ona boyun eğdiren ve fırtına gibi sürükleyen kadının, odasının sessizliğinde birden karşısına dikildiği o günün erken, tuhaf ve sessiz saatlerine geri dönsem, diye geçirdi içinden. Gerçek olabilir miydi? Bu kadar kısa zamanda? Yeni bir şeylerin başlangıcı mıydı yoksa?

Leibnizstrasse'nin köşesine geldiğinde neredeyse güçlükle ayakta durabiliyordu. Bu rüzgâr Baltık Denizi'nden ya da do-

ğunun ücra köşesindeki bir stepten, insanın hiç iz bırakmadan kaybolabileceği bozkırlardan geliyordu. Rüzgâr birbirine çarpan bütün dalları kırbaç haline getirmişti, acıdan inliyorlardı. Bu sesi bütün gece duyacaktı.

*

Falk Meydanı'nda rüzgâr aynı sesleri çıkarıyordu ama farklıydı. Önce ölüm şeridinden kalan boşlukta vınladı, orada gücünü topladı, artık sesi daha yüksek çıkıyordu, fakat fazla çelimsiz bir düşmana, zavallı bir iyi niyet kalıntısı olan cılız ağaçlara saldırmıştı. Artık daha çok vızıldıyor ve tıslıyordu, Elik Oranje bunu keskin bir fısıltı gibi, odasının penceresinde tıkırtı ve çıtırtı gibi, kehanet gibi, yaşlı kadınların anlaşılmaz, boğuk sesleri gibi duyuyordu. Konsantre olmak istediği için sınırlı alanın ortasında lotus pozisyonunda oturmuştu ama faydası olmuyordu. Düşünceleri rüzgârgülü gibi bir ileri bir geri gidiyor, sonra yine hepsi çözülmesi gereken büsbütün farklı üç konuya geliyordu. Kraliçenin âşıkları ve kürtajlarıyla ilgili gerçek, son girdiği Hegel dersi ve yara izine, sevişmenin kendisinden daha yakın bir şekilde dokunan o adam.

"Böyle bir yere varamayacağım," dedi yüksek sesle, haklıydı, üzerinden kazak çıkarır gibi, bu düşüncelerin her birinden giderek uzaklaşıyordu. Aynı zamanda dua çarkı gibi onları tekrarlıyordu. Yara izi, yalnızca ve bir tek ona ait olan, yangın, acı, yanık kokusu, sigarasını söndüren adam, dayatmacı ağırlığıyla izmariti çevirirken eziyor, parçalıyor, sözcükler geveleyen ağzında alkol kokusu, bağırıyor, sendeleyerek odasında beliren ve iki eliyle kapıya sıkıca tutunan annesi, Elik'in. Benim, benim. Bununla ilgili konuşmayacak. Bütün diğer anlar siliniyor, bu kalıyor. Orada. O anda inkâr doğuyor. O zaman ve hâlâ. Neyin inkârı? Şimdi başka bir adam parmağıyla onun yara izine dokunuyor, iyileştirebilirmiş gibi parmağını hafifçe gezdiriyor. Daha önce kimse dokunmamıştı. Şefkat, ağıza alınmaması gereken sözcük. Sanki adam her şeyi biliyordu. Ama bu mümkün değil.

Ve yine, sanki bununla ilgisi varmış gibi, başka sorun. Giderek hakkında daha çok şey öğrendiği ve her gerçek, yeni soru-

lara yol açtığı için, giderek hakkında daha az şey bildiği kraliçe. Bazen onu adlandırdığı şekliyle, bir zamanların kadını. Aralarında bağ olan biri, aynı zamanda hiçbir ilgisinin olmadığı, hiçbir koşul altında kendiyle özdeşleştirmemesi gereken biri. Artık bunun için çok geç olduğunu biliyor ama olmaması gereken şey oldu. Kaleme alacağı hiçbir şeyde bunu belli etmemeliydi. "Kum gibi kuru" olmalıydı, ama yine de birbirine zıt düşünceleri, hikâyedeki boşlukları okuduğu ölçüde, o boşlukları ve belirsizlikleri duygularla doldurma eğilimine kapılıyordu, sanki krallığı için savaşan, yenilen, aşağılanan, kaçması gereken, saldırması gereken, başkalarından yardım isteyen kendisiydi; bağışlanamaz bir davranış içindeydi, sanki gerçeği kendine göre uyarlayarak tiksindirici bir yalan uydurup roman yazıyordu, ne düşündüğünü asla ve kat'a bilemezken "O anda Urraca... diye düşündü..." diyordu. İnsan saray yaşamı hakkında on kitap yazıp hiçbir şey bilmeyebilirdi, nasıl koktukları, nasıl konuştukları, nasıl seviştikleri, yazılacak her şey safi spekülasyon olurdu. Bir romanda, ortaçağ kraliçesini orgazma ulaştırmak mümkündür, peki, o zamanın orgazmıyla şimdinin orgazmı karşılaştırılabilir mi? Ötekiler nasıl başkaydı ve hatta nasıl aynıydı? Güneş dünyanın etrafında dönüyordu, dünya kozmosun ortasındaydı ve kozmos Tanrı'nın elinde güvendeydi, her şey olması gerektiği gibiydi, dünya ilahi bir düzenin içine hapsedilmişti ve o düzen herkesi hiyerarşik bir sıraya koymuştu, her şey öyle tasavvur edilemez haldeydi ki, ne anlamak mümkündü ne de empati kurmak. Öte taraftan da, insan ırkında her şeyin öngörülebileceği fiziksel değişmezler yok muydu? Roma sütun başlıklarında görülen, kilisenin benliğe açtığı haçlı seferlerinde, ihtirasın cezası öyle sadist bir biçimde tasvir edilmiştir ki, insanın öğüresi gelir, öte yanda da seslerindeki şehvetin vezin ve kafiyeyle dizginlendiği sokak şairleri. Elik tahterevalli gibi sallandı. Yüksek lisans tezini Krzysztof Pomian'ın *Histoire et Fiction* adlı bir makalesi ile ilgili yazmış, üzerine de Marc Bloch'un bir kitabında bulduğu Arapça bir söz koymuştu: "İnsanlar babalarından ziyade yaşadıkları zamana benzerler."

"Bunun böyle olduğu zaten gün gibi ortada", demişti tez hocası, "bu yüzden de hepten gereksiz ama yine de gösterişli" ve

bunu söylerken tabii ki elini onun omzuna koymuş ve bunun üstüne bir de, konuşmasına mahal vermeyecek bir şekilde, hafifçe sıkmıştı. Elik bu eli yabancı bir nesneymiş gibi alıp bırakmıştı. Bunun cezası tabii ki kibirli bir ironiydi: "Noli me tangere*."

"Siz nasıl değerlendirirseniz."

"Güzel, neyse, bana sorarsanız boyunuzdan büyük meselelere girmenize hiç gerek yok. Biz burada tarih okuyoruz. Yerinizde olsam spekülasyon yapmayı şimdilik kodamanlara bırakırdım."

Tam da böyle diyecek bir tipti, Elik buna yanıt vermedi. Erkekler kendilerine karşı gelinmesine tahammül edemiyorlardı. Son Hegel dersinden sonraki konuşma da pek iyi gitmemişti. Arno Tieck'in cömert heyecanı ("Ah, keşke Kojève'in Hegel derslerine girebilseydin!") onu biraz olsun ateşlemişti ama büyük düşünürün acı veren cümleleri bir sorun olarak kalmaya devam ediyordu ve konuşmacının burnundan konuşması her şeyi daha da dayanılmaz hale getiriyordu.

Öğrencilerden biri, "Tıpkı Ulbricht gibi konuşuyor," demişti. Bunun doğru olup olmadığını bilmiyordu ama adam takım elbise giydirilmiş bir havuca benziyordu, Elik'in, belli ki aptalca bulduğu bir sorusuna, "Hollanda'da liselerde felsefe dersi sayısının çok az olduğunun, hele hele ki Alman felsefesi derslerinin hiç verilmediğinin farkındayım, ayrıca cahilliğinizi abartmamanız için de hiçbir neden yok. Öte yandan bunun için yapabileceğimiz belki de fazla bir şey yok. Tıpkı Heinrich Heine'nin dediği gibi: Hollanda'da her şey hep elli yıl sonra başlar," yanıtını vermişti.

"Mainz, Hamburg ve Düsseldorf'un neden Heine heykeli istemediğinin ve hatta 1965'te rektör ve senatoyla öğrencilerin ezici bir çoğunluğunun, yeni üniversitelerine Heine'nin adının verilmesini istememelerinin nedeni bu olsa gerek."

"Heine Yahudi olduğu için mi demek istiyorsunuz?"

"Bunu size bırakıyorum. Bence Heine kıvrak zekâlı bir hicivciydi ve o adamlar yüz yıl sonra bile –iki tane elli eder bu– buna tahammül edemediler. Bu arada size bahsettiğim bu hey-

* "Bana dokunma". İsa'nın öldükten sonra mezarı başında ağlayan Meryem'e söylediği söz. (ç. n.)

kel şimdi New York'ta, Bronx'ta. Muhtemelen orada kendini çok daha iyi hissediyordur. Ayrıca Heine'nin elli yılla ilgili o sözü hiçbir zaman söylemediği ortaya çıkmış sanırım."

Heyecandan sorusunu unutmuştu. Burada Herr Professor diye hitap edilmesi gereken adam Elik'e onu utandıracak bir şekilde bakmaya çalışmıştı, öbür öğrencilerden hiçbiri araya girmeyince adam da anlaşılması zor yorumlarına devam etmişti. Elik, Arno Tieck'e karşı kışkırtıcı davranmıştı, bunu kendisi de biliyordu ama şimdi, orada, odasında yalnızken kafasına tereddütler üşüşmeye başladı.

Hegel. Bazen içinden bir bölümün onu heyecanlandırdığı ama sonra yeniden kabuklaşmış bir külliyata, her şeyi haklı çıkarmaya çalışan aceleci bir dini girişime, doğrulanmamış bir kehanetin – bir gün – her ne anlama geliyor ise – dünya tininin – doğru anladıysa – kendi kendisinin farkına varacağı ve dünyaya azap veren bütün zıtlıkların ortadan kalkacağı bir geleceğin – ütopik org seslerine dönüşen milyonlarca sözcükle ne yapacaktı?

Tüyleri ürperdi. Su gibi uzun cümlelere dayanmaya çalışıyor, yine de bazı formülasyonların çekiciliğine kendini kaptırmadan edemiyordu, sanki ne dediğini anlamadığı ama yardımını da reddedemediği bir büyücü, bir şaman iş başındaydı. Bu duyguya takım elbiseli havuç konuşurken kapılmamış, daha sonra odasında yalnızken ya da kütüphanede çalışırken, sonu gelmeyen cümlelerin mimarisine kafa yorup altlarını çizerken böyle hissetmişti. Altlarını çizerken onları anladığı duygusuna kapılıyor ama birkaç saat sonra neredeyse hiçbir şey hatırlayamaz hale geliyor, geriye yalnızca dinsel unsurlar ile olağandışılık unsurları kalıyordu. Kim "Napoléon, nihai başarıları sayesinde insanlığın tarihsel gelişim sürecini sona erdiren, her şeyi başarmış bir insandı" diyebilir? Sona ermiş olan nedir ki? Yine de, bu sözcüklerde kabul edilemeyecek bir düşünce olmadığını, gözünden kaçırdığı bir şeyler olması gerektiğini ve bu şeyin onun büyülenmesine engel olduğunu düşünüyordu. Ne demişti şu Arno? "Hegel'in o çağda özgürlük düşüncesini anlayan ilk kişi olduğunu ve bu anlamda bunun gerçekten bir çağın sonu olduğunu anlamıyor musun?"

Belki, ama bununla tarihin sonuna da gelmiş olmuyoruz, öyle değil mi? Zira gerçek özgürlük bilinci ilk kez o zaman kazanılmışsa, tiyatro oyunundaki efendi ve uşağın hayali suretleri Goldoni'nin oyunundaki gibi ortadan kaybolduysa, o sözlerin ilk kez söylendiği ve yazıldığı şehirde ve ülkedeki uşaklar kendi kendilerinin efendileri haline gelmiş ve kendilerini çok daha acıklı bir esaretin deli gömleğini giymeye mecbur bırakmışlardır! Uşak kalabilmek için, eşit olmaları gerekirken yalnızca sözde eşit oldukları kendi efendilerini kendi seçen uşaklar, hangi deli bunu düşünür! Hilekârlık azalmamış, aksine çoğalmıştı. Milyonlarca insan bu saçmalık için ölmüştü.

"Bu onun suçu değil."

Kiminle konuşuyordu ki? Kraliçesine sadık kalsa çok daha iyi olmaz mıydı? Sabırla belgeleri, eski kitapları, kaynakları incelese, kendi küçük bahçesini tırmıkla düzeltse ya? Belirlediği sınırlı alanın günbegün genişlediğini biliyordu artık, zorladığı her kapının ardından başka bir şey ortaya çıkıyordu: Santiago'ya giden papalık temsilcileriyle, Müslüman krallıklarıyla ittifak kuranlarla, Benedikt rahiplerinin etkileriyle ilgili doktora tezleri. Aynı anda hem çok şey hem de çok az şey bildiği bu ilim labirentinde yürümesinin amacı neydi, çok daha fazla ilgi çeken o gösterişli, harikulade teorilerin yanında, bu kadar minimalist bir şekilde, bu kadar sabırla araştırma yapmanın ne anlamı vardı? Tek bir büyük an için, ortaya bir kırıntı çıkarmak amacıyla yıllarca çalışmış olmayacak mıydı?

Ayağa kalkıp gerindi. Şimdi yine rüzgârı, haykırışını ve fısıltısını duyuyordu. Yalnız olma hissi, bunu kimseye açıklayamazdı. Tam bir bağımsızlık, çevrene kayıtsız kalma, kendi yarattığın, hareketsiz, içe işleyen, iyileştiren bir sessizlik tarafından kuşatılma hissi.

Amsterdam'da yığınlar dolusu insan sürekli kafelerde oturuyordu, Elik giderek kalınlaşan ve sıkıcılaşan gazeteler dışında bir şey okuyan birileri olup olmadığını merak etti. Belki de Berlin çok büyük olduğu için insan içinde anonim olabiliyordu ama Hollanda'da sık sık, bir bebekleşme sürecinin başladığı hissine kapılıyordu, bireyselliklerini aynı şakalara gülerek, aynı şifreleri çözerek, aynı kitapları alarak ve çoğunlukla okumaya-

rak kanıtlamaya çalışan insanlara vahim ve katlanması güç bir yüzeysellik, insanı bunaltan, nahoş bir halinden memnun olma hali hâkimdi. Tanıdığı herkes yoga yapıyor, Endonezya'ya tatile gidiyor, *shiatsu* masajına merak sarıyordu, herkes kendini evden dışarı atarak yapabileceği yüzlerce şeyle meşgul gibiydi, hemen hemen kimse yalnız kalmak istemiyordu.

"Abuk sabuk konuşma!"

Kendisi değilse bunu ona kim söylemişti? Çatlak aynanın karşısına dikilip kendine baktı. Bu gözler ona ne anlatacaktı? Annesininkilere benzemiyordu. Babası. O iki kara kömür, bir yabancıdan. Eskiden Melilla'ya gitmiş ve iki gün boyunca yürümüştü. Berbat bir yerdi. İspanya desen, İspanya değil, Fas desen, Fas değil, Müslüman desen, Müslüman değil. Orada erkeklere bakmış, o adamlardan hiçbirinin babası olmasını istemeyeceğini düşünmüştü. Gözleri binlerce bakışı geri yansıtmıştı ama hiçbirininki insanın kızına baktığı gibi değildi. Dikkatlice elini yara izine götürdü, hafifçe dokundu. Tüm vücudu biri onu paylamış gibi taşlaşmıştı. Bunu kendi mi yapmıştı? Aynanın karşısında dikilmişti, oyuncak bir bebek gibi sertti. Gözleri bile farklı bakıyordu. Belli ki yapmaması gereken bir şey yapmıştı.

Yine biz. Hep ortaya gece çıkıyoruz. Sofokles'in korosu fikrini söyler. Biz yapmayız. *V. Henry*'nin korosu karar için haykırır. Biz ise onu da yapmayız. Biz geceyi seçeriz zira sizlerin kımıldamadığı zaman o zamandır. Düşüncelerin, muhakemenin zamanı ya da sadece uyku, en çok ölüye benzediğiniz ama ölü olmadığınız anlar. Şimdi herkes kendi yerinde. Arno eski tarih okuyor, Elik yüzünden. Daha net olmak gerekirse, Polybius'u okuyor. Keskinliğe, bilimsel dile hayret ediyor, yazarın çağdaşıymış gibi hissediyor. Dışarıdaki fırtınayı dinliyor, birbirlerini tüketen, birbirlerine dönüşen kültürleri okuyor. İki bin yıl önce birileri tarihin temel, organik bir bütünlük olduğunu düşünmüştü. Berlin'deki adam kitabını masaya koyuyor, aynı fikirde olup olmadığından emin değil. Gece onu içine alana dek tekrar okuyor. Zenobia'nın dayanma gücü daha az, bu yıl 12 Eylül'de Mars'a ulaşmak için 309 günde 466 milyon mil yol katedecek Surveyor ile ilgili yazması gereken makaleyle uğraşırken uyuyakalmış. Başarıp başarmadıklarını ya da 2012'de birilerinin Mars'a ayak basıp basamayacağını söyleyemeyiz. Hayatta kalmaya devam ederseniz, kendiniz öğreneceksiniz. Mevcut mesele, kişiler ve uğraştıkları şey ile kişilerin kendi aralarındaki hatların uzamsal algısı. Arthur uyuyor, kaybolmuş, Victor ise atölyesinde oturmuş, en az yüz milyon yıllık bir iskelet parçası fosiline gözlerini dikmiş. Ana rahmindeki çocuğun nasıl ruh ve beden aldığını bilmediğin gibi, her şeyi yaratan Tanrı'nın yaptıklarını da bilemezsin. O iskelet ve bilmemezlik, O'nun bir sonraki işini belirleyen gizem. Bununla ilgili konuşmayacak, sessizce oturuyor. Bu gizemi yapmak üzere olduğu şeyin içine katmak istiyor. Günler daha var olmadan, biçimlenmeden, hepsi senin kitabına yazılmıştı. Çalışma masasındaki esir Polybius ile Arno, Zenobia ile Mars'taki ilk ayak izi, Urraca'nın seferi ile Elik, o kemiğin canlı

olduğu yıl ile Victor, Vaiz, filmleri olmadan Arthur'un varolamayışı arasında var olan en ince hattı görüyoruz. Bizler her şeyi bir arada tutması gerekenleriz. Zamanda yaşama yetiniz sınırlı, zamanda düşünme yetiniz ise bitip tükenmez. Işık yılı, insan yılı, Polybius, Urraca, Surveyor, tarihöncesi kemikler, hatlar, dört boyutlu, uzamsal bir şekil, beşi birbirine bu şekilde bağlı, yine ayrılacak olan bir takımyıldızı ama henüz değil. Artık bizi çok görmeyeceksiniz, yalnızca birkaç cümle daha, sonra birkaç sözcük. Aslında dört.

Uyanırken fırtınanın yatışmasını dinledi, kestane ağacının her bir dalını takırdatan, yalnızca usta davulcuların çıkarabileceği bir ses, son rüzgâr akımı dik ama yavaşça aşağıya düşüyor, ölü yaprakları son bir kez eşeliyor, hışırtı, fısıltı, son bir söz, sessizlik. Az sonra gerçek yağmurun ilk yumuşak tıkırtılarını duyup damlaları sayabilirsiniz.

Düşünmek istemediği çok fazla şey vardı, acele etmek, kalkmak, tıraş olmak, kahve içmek, dışarı çıkmak. Önce film çekimi. Veda etmekte üstüne yok. Veda nasıl filme çekilir? Yerde yapraklar. Yapraklar kendi güçleriyle düşmezler, dallarından ayrılmaları gerekir, düşürülürler. Hayır, başka türlü olmalı, ayrılma hareketi. Veda eden her zaman terk edilene göre avantajlıdır.

Kamerasıyla Nagra'sını alıyor, bu kez en uygun sesi elde etmek istiyor, rüzgâr siperi, kamera kolu, kulaklık. Kafasındaki plana göre kayıt eşzamanlı olmak zorunda değil. Yalpalayarak basamaklardan aşağı sürükleniyor. Çok yüklü, çok ağır, her zamanki gibi. Don Quijote, diye mırıldanıyor kendi kendine, başka çaresi mi var? Her şeyi plastiğe sardı zira yağmur şiddetini artıracak. Veda, tekerlekler, ıslak asfaltta lastiklerin sesi. Kalabalık bir saat, bu iyi. Wilmersdorfer Strasse'den Kantstrasse'ye yürüyor, oradan da Lietzensee Parkı'na. Şu saatte kimse yok. Daha kuytuda kalan parktan, sonu gelmeyen araç tekerleklerini çekebilir. Durduğu yerden marka görünmüyor, onun istediği hareketin dinamiği, dönüşler ve çamur sıçratma, dönen yuvarlakların etrafındaki çamurlu bulanıklık. Ne geleceğini tamamen biliyor, kurşuni bir renk, tehditkâr, otobüslerle kamyonların büyük tekerlekleri, özel otomobillerin daha hızlı hareket eden tekerlekleri, zorunlu bekleme, birbirlerinin yolunu kesme, yine hareket etme, sıkıştırma, takip etme. Yeterli malzemeyi elde edince, ses kaydı almaya başlıyor,

Sennheiser'ıyla kaldırımdan tekerleklere olabildiğince yaklaşıyor, kulaklığından tıslama, hışırdama sesleri duyuyor, binlerce tekerlek, ikinci kez aniden çekip giden kadını bastırarak beyninin içinden geçiyor, şimdi yalnızca asfaltta giden lastik sesi, anlaşılmaz mekanik bir fısıltı, kulak asmayacağı bir uyarı var. Sırılsıklam ıslanana dek eve gitmiyor. Birkaç saat sonra Zenobia'nın kapısını çalıyor.

"Wer? Was?*" Kapı telefonundaki kadının sesi Bleibtreustrasse'yi doldurarak gürlüyor.

"Arthur!"

"Ah, parmak çocuk!"

"Benim! Sana Uyuyan Güzel ya da Pamuk Prenses demem gerekmediği sürece!"

"Sakın ha! Bu kiloları almak için az uğraşmadım!"

Zenobia yukarıda kapıyı açmış bekliyordu.

"Bir daha gelmeyeceksin sanmıştım. Arno'nun anlattıkları da ne demek oluyor? Güzel biriymiş."

Arthur bu soruyu henüz kendine sormamıştı. Saçlarını düşündü, kalın telli, demirden dokunmuş bir kumaş gibi. Üzerine koyunca eli geri gelmişti, kafatasını hissedememişti. Adeta dokumadan bir miğferdi.

"Bilmiyor musun?"

"Hayır. "

"O zaman özel biri olmalı."

"Artık içeri girebilir miyim?"

İçerinin tavanı yüksek ve soğuktu. Ahşap mobilyalar işlevseldi. Duvarlar beyaz, sade.

"İnsanlar duvara bir şeyler asmamalı. Muhakkak bir şeye bakmak istiyorsa, onu okuma kürsüsünün üzerine koyup uzun uzun izlemeli."

Okuma kürsüsü, artık çalışmayan büyük porselen sobadan birkaç metre uzakta tek başınaydı.

"Şahsi tanrıçam. Beğendin mi?"

"Ben daha çok şunu beğendim."

Okuma kürsüsünün üzerinde Mars gezegeninin bir fotoğrafı vardı.

* "Kim? Ne?" (ç. n.)

"Zekice bir şeyler söyle. Ne görüyorsun?"

Arthur baktı. Girinti çıkıntılar, lekeler, izler, açık renkli, koyu renkli lekeler. Gizemli ama ne denebilir ki?

"Bir yazıt?"

"Hiç fena değil. Ama şifrelisi. Ah bir de sabredebilsem!"

"Neye?"

Zenobia gerçek anlamda şaşırmıştı.

"Arthur! Yola çıktık. Biz seninle burada konuşurken, bu yalnız makine bu noktaya doğru yolda!"

Zenobia bir parmağını gezegenin gizemli kıraçlığının ortasına koydu.

"Her şey yolunda giderse balonlarla karaya inilecek ve minnacık bir araba, bir oyuncak yüzeyinde gezecek, Arthur, yüzeyinde gerçekten gezecek, vın diye, küçücük, baksana," –Zenobia elleriyle göstererek– "şu kadarcık! Ve bize bilinmeyenlerle ilgili her şeyi anlatacak!"

Arthur'un eline birkaç sayfa bilgisayar çıktısı tutuşturdu. Arthur hiçbir şey anlamamıştı.

"Begin Traverse operations. APX5 measurement."

"APX5 ne demek?"

"Alfa Proton X-ray. Muhtemel programlar. Başarılı olduğu takdirde tabii. Toprağı incelemek için."

Toprak, kulağa komik geliyordu.

"İşe yarayacak mı?"

"Kesinlikle! 5 Temmuz'da etrafında dolaşacak ve buraya fotoğraflar gönderecek. Taşların, kayaların, bileşimlerin, bak..." ve çekmeceden yerde birkaç parça taş olan ıssız bir arazi fotoğrafı çıkardı. Fotoğrafa kurşuni bir ışık hâkimdi, taş parçalarını süsleyen gölge ıssızlık duygusunu artırıyordu.

"Mars mı bu?"

"Hayır budala, mümkün değil ki zaten. Ay bu, ama belki Mars da buna benziyordur. İkisinde de ağaç büyümüyor."

"Issız görünüyor. Otobüs durağı yapmak için ideal bir yer."

"O da olacak."

"Ne demek istiyorsun? Biz de mi oraya gideceğiz?"

"Elbette! Orada yaşayacağız! On beş yıla kadar ilk insan Mars'a çıkacak. Her yirmi altı ayda bir, araç göndermek müm-

kün olacak. Mars'ın yörüngesinin bizimkinin yörüngesiyle kesişmesine bağlı. Bu küçük araç geri dönemez ama yedi-sekiz yıla kadar ilk taşları elimize alacağız. Bak, bu benim minik arabam..."

Arthur'a oyuncak bir arabanın fotoğrafını gösterdi.

"Bunu bir kadın tasarladı! Çay ister misin? Rus çayı? Tadı barut dumanı gibi."

"Lütfen." Oturdu.

"Rus çayı, Russische Begeisterung*. Çok güzel bir sözcük.

Almanca bazen çok güzel bir dil. Hayaletlerle dolu. Herhalde, bu aptal kadının o oyuncakla ne işi var, diye düşünüyorsundur."

"Hayır, saçmalama. Hiç de öyle düşünmüyorum."

"Bak, ciddi olalım, tamam mı? Duygusallaşmadan. Leningrad'da küçük bir çocukken, yaşadığımız o korkunç kışlardan birinde, her yerde ölüler ve hayal bile edilemeyecek bir açlık varken... o zaman benimle ilgili iki şey olmuştu. Birincisi, o günlerin üstesinden gelebilirsem, hiç durmadan yemek yiyeceğimi düşünmüştüm... itiraf ediyorum ki, bunu başardım, diğeri ise: bu dünyadan gitmek istiyorum, diye düşünmüştüm, her şeyden vazgeçmiştim, yemin ederim, o kadar genç olmama rağmen böyle düşünmüştüm. Artık burada olmak istemiyorum, diye düşünmüştüm, ve sonra bir kış gecesi, her şey karanlıktı, ışığımız da yoktu, yıldızlara baktım ve bu evrende tek dünya bu değil, bu doğru olamaz, tek dünya bu olamaz, olamaz, bu pis koku, bu ölüm, bu soğuk, diye düşündüm, o zaman ne hissettiğimi anlamak istiyorsan Vera'nın tablolarına bak. Biz ikiziz, biliyorsun, o karamsar olan... benim karanlık tarafım, gölge tarafım, ama aslında böyle değildi, o tablolardaki karanlık yüzünden... üniversiteye gittim ben ve hâlâ aynı sebepten... ve sana söylüyorum, ben hiç Sputnik'in dünyanın etrafında döndüğündeki kadar mutlu olmadım, daha o zamanlar bunun mümkün olduğunu biliyordum, hepsinin gerçekleşeceğini biliyordum... bu buz gibi bok çukurundan uzakta, uzayda bir görevimiz var, buna öyle çok inanıyorum ki, tahmin edemezsin. Sen de hiç böy-

* Rus coşkusu. (ç. n.)

le hissetmedin mi? Bu dünya öyle eski ki, onu tepeden tırnağa soyduk, ona utanmazca davrandık, o da hıncını alacak. Hatıralardan hasta olduk, her şeye bulaştırdık, ah Zenobia, sus, adama çayını ver, ah, Arthur, şu makinelerin güzelliğine bir bak ve şu köhnemişliğin yanına tut... ah, bırak, bırak. Çok tuhaf, gençler bununla hiç ilgilenmiyorlar gibi, bana gülüyorsun..."

"Hayır, gülmüyorum. O seyahat ne kadar sürecek, ilki yani?"

"466 milyon mil."

"Teşekkürler."

"Üç yüz dokuz gün."

"İçinde insan olacak mı?"

"Yarın deseler ben giderim. Ama beni istemiyorlar. Çok şişmanım."

"Zenobia?.."

"Söyle. Ama önce gözlerini kapat ve yolculuğu hayal et. Şimdi! Biz burada otururken. Voyager, Pathfinder... yakında Surveyor."

"Hepsi o çıplak taş kürelere doğru yola çıktı. Nedeni de onların orada olması mı?"

"Seni gidi kıt inançlı. Gitmeleri gerektiği için gittiler. Çocukların görecek."

"Benim çocuğum yok."

"Ah. Gloepaja devka! Bağışla beni."

"Bağışlanacak bir şey yok. Öyle söylememeliydim. Telefonda bahsettiğin konuya gelelim."

"Ah." Zenobia'nın yüzü yine aydınlandı. "Mars gibi ama daha çok su var."

İçinde ince kâğıtların arasına konmuş fotoğraflar olan bir dosya getirdi.

"Hepsi vintage baskı. Masaya otur. Bu ikisi Wols'un."

Arthur zar inceliğindeki kâğıdı fotoğrafın üzerinden dikkatlice aldı. Paspartunun üzerinde dolmakalemle "Wols, Ohne Titel (Wasser)" yazıyordu. İyi de bu su muydu? Katılaşmış lavımsı bir topak, siyah, gri, ışık lekeleri, cilalı, parlak bir düzlüğün üzerinde delikler, çukurlar, sonra yine pütürler. Su bir zamanlar bir yerlere gitmiş olmalıydı. Arthur parmaklarını üzerinde

gezdirmek istemişti, tam zamanında kendini durdurdu. Onun yapmak istediğine benziyordu. İsimlerin, olayların dünyası olan öbür dünyayla aşık atacak anonim, insan yapısı olmayan, ad verilmemiş bir suretler dünyası. Kimsenin görmediği, kimsenin fark etmediği şeyleri muhafaza etmek istiyorum, en sıradan şeyleri yok olmaktan korumak istiyorum.

"Ne oldu Arthur, bakmıyorsun?"

"Çok fazla şey görüyorum."

"O zaman bunlara bak. Bunlar Alfred Ehrhardt'ın. Serinin adı 'Das watt'*."

Arthur, aynı anda hem kaosu hem de düzeni gördü, uyumsuzluklar, aniden bükülen, kaprisli bir şekilde çatallaşan, sonra yine birleşen çizgiler vardı. Kaos ve düzen sözcüklerini kullanmak istemedi. Kulağa antipatik geliyordu.

"Bunları nasıl çektiğini bilmek isterdim. Bazıları yukarıdan asılı biri tarafından çekilmiş gibi ama bu mümkün değil. Işığı kullanış biçimi, inanılmaz... ama..."

"Ama?"

Asırlık bir sorundu. Doğada bazı şeyler, mahsus yapılmamış şeyler kasıtsız, büyük bir güzellik saçardı. Peki bu güzellik kime aitti? Bunu fark edecek insanların henüz yeryüzünde olmadığı zamanlardan bu yana milyonlarca yıldır yaptığı gibi, hiçbir amacı olmadan onu ortaya çıkaran doğaya mı, yoksa estetik ya da dramatik olarak gördüğü bu şeyi hissedip, bunu olabildiğince iyi yansıtmış olan fotoğrafçıya mı? Doğası gereği kayıtsız bir gerçeklikten tesadüfî olmayan bir kesit koymuştu ortaya.

"Bağımsız olma haliyle ilgili bir şey bu. Fotoğrafçı onu seçti, ama o fotoğrafçıya ait değil. Fotoğrafçı doğayı ya da doğanın o bölümünü sahiplenir ama aslında içine giremez ve onun sanatı aslında bunu gösterebilmesinde. Doğa kendine ait kalıyor, Ehrhardt da bunu koruyor. Deniz bunları yüz binlerce kez yıkadı geçti ama yarın oraya gitsem, alabildiğine küçük nüanslarla yine bulurum."

Zenobia başıyla onayladı.

* Çamur tabakası. (ç. n.)

"Hepsi bu mu?"

"Hayır, tabii ki hepsi bu değil. Şimdi işin içine sen ve ben girdik. Ama ne yaparsak yapalım, istersen o fotoğrafı büyüt, buraya as, o hep, 21 Ocak 1921 günü birinin fotoğrafını çektiği bir şey olarak kalacak. Hiçbir şey bunu değiştirmeyecek."

Zenobia elini Arthur'un başının üzerine koydu.

"Burada bir şeylerin kaynadığını hissediyorum. Büyük olaylar?"

"Belki de tam aksi."

Arthur'un bu konuşmayı bitirmesi gerekiyordu. Bir vücut senin vücudunu ele geçirmişse, sanki sen orada değilmişsin gibi ondan zevk alıyorsa, bunu nasıl adlandırırsın? Bunun bir adı vardı elbette ama o anda o isimden çok doğa olayıydı, coşku onu anonim kılmıştı. İçinde istilacı bir duygusallık dalgasının yükseldiğini hissedip ayağa kalktı.

"Ne kadar bunlar?" Fotoğraflara işaret ediyordu. "Ya da... bir tanesi ne kadar? Daha fazlasına gücüm yetmez."

Kırılgan, beyaz vücut gözünün önüne geldi. İnsan bunu yok olmaktan nasıl koruyabilirdi?

"Mızmızlanma. Bir tanesini seç."

"Çok zor. Daha uzun incelemem gerek. Başka gün yapayım."

Kütüphaneye gitmek istiyordu.

"Rusya'da bir röportaj yapmamı istiyorlar," dedi.

"Ah, harika. Herkese ülkemdeki karmaşayı mı göstereceksin?"

"Sanırım. Ben sadece kameramanım."

"Durma, git. Nasıl olsa kimse bizi anlamıyor."

Sessizlik.

"Arthur?"

"Efendim."

"Şimdi bir tanesini seç. Ayrıca benim beğendiğim bir tanesini de vereceğim sana ama şimdi değil. Gitmek istediğini hissediyorum. Sen gizli kaderine git, ben Mars'a geri dönüyorum. Ya da Satürn'e, zira bir sonraki hedef orası. Belki orası için listeye yazılabilirim. Çok güzel, küçük bir uzay aracı, yalnız beni alacak kadar büyük. Senin memleketinden birinin adı verilmiş, Huygens."

"Ne zaman gidiyorsun?"

"15 Ekim. Dönüş 2004'te. Göz açıp kapayıncaya kadar geçer. Cassini'yle beraber gideceğiz, sonra Huygens'la ben Titan'da ineceğiz, Cassini, Satürn'ün etrafında birkaç yıl daha seyredecek. Dokuz ay kaldı ama sabırsızlanıyorum."

"Yeter, yeter."

"Ruslarla iyi geçinmek istiyorsan, hassas insanlara alışman lazım. Satürn muhteşemdir, dondurmacıya benzeyen Mars'tan çok daha güzel. İçine yedi yüz elli dünya sığar, hafif gazlarla doludur, yeterince büyük bir okyanus olsaydı, Satürn içinde yüzebilirdi. Bir yerlerde tamamen eriyip kaybolma isteğini bilmez misin? Rakamların o kadar güzel olması da bu yüzden, kimse o sıfırların ne kadar baştan çıkarıcı olduğunu bilmiyor."

"Bilim adamlarının bundan yana sıkıntıları yok sanıyordum."

"Bilim adamları ya hesap makinesidir ya da mistik. Sen karar ver. Ben başarısızlığa uğramış bir bilim adamıyım. Kenarda izleyip aptal makaleler yazıyorum."

"Ben hassas, mistik, Rus hesap makinelerini tercih ediyorum. Şimdi gitmem gerek."

Paltosunu alacaktı, Zenobia'nın bilgisayarına gözü takıldı. Mavi ekranda, ekranı gizemli sayılarla dolduran bir matematik formülü vardı.

"Bu ne?"

"Şiir."

Ekrana doğru eğildi. Bu bir şiir idiyse, onun çok uzağında duran bir gerçeklik, onu içine almayan, akıl almaz bir saflık dünyasını yansıtıyordu.

"Peki, gerçek şiirden farkı ne?"

"Gerçek şiirler gibi üzüntüyle, aşkla, çamurla yazılmamış. Dil yok, dolayısıyla hassasiyet de yok. Ve dışarıdan ne kadar güzel görünse de, aslında daha tehlikeli. Aynı saflığı en korkunç buluşlar için kullanıyorlar."

Zenobia formüle baktı. Bunun adına okumak deniyorsa, Arthur Zenobia'nın şu an ne okuduğunu merak etti. Zenobia güldü.

"Matematikçiler biraz da hayalettirler," dedi Zenobia, "boş-

lukta yaşarlar ve birbirlerine bu dilde mektuplar yazarlar. Gerçekliğin hem içinde hem de ötesinde bir dünyadır onlarınki, filme çekemezsin. Rusya'ya git ve Sirenlerle ilgili söylediklerimi hatırla."

"Tamam."

Arthur'un Zenobia'nın ne kastettiğiyle ilgili en ufak bir fikri bile yoktu ama şimdi kafasını buna yoramayacaktı. Birden, hızlı hareket ederse, zamanında yetişebileceğine karar verdi. Elik ilk defasında oturduğu aynı masaya oturmuş, kitapların üzerine eğilmiş olacaktı. Arthur nefes nefese okuma salonuna girdi ama kadının yerinde, okunu atıp onu giriş kapısına yollayacak kadar tipik Kızılderili yüzü olan bir adam oturuyordu. Bütün salonları ve koridorları dolaşınca, onun orada olmadığına kesin kanaat getirdi. Bir utanmazlık gelmişti üzerine, Café Einstein'a gitmesi gerekiyordu ama onu orada da bulamayacaktı. Bu yaptığı, hayatının eski bir dönemine, kızların evinin önünden onu görecekler diye korkarak bisikletle geçtiği zamana ait bir şeydi. Geçit törenindeki askerler gibi geriye döndü. Uzakta, bir işaret gibi, bir taksinin yaklaşmakta olduğunu gördü. Adam nereye gitmek istediğini sorduğunda, bunu düşünmediğini fark etti. Askerler, geçit töreni. O, bu.

"Zur Wache,"* dedi.

Bir zamanlar orada nöbet değişen askerlerin nefes kesen çizmelerini filme çekmişti. Askerler büyük birer hayvan gibi hareket ediyorlar, çizme tabanlarının altındaki demir, asfaltın üzerinde tınlıyordu. Eskiden burada faşizmin kurbanları için sonsuz bir ateş yakılmıştı. Şimdiyse Käthe Kollwitz'in yaptığı bir heykel, kucağında acı çekerek ölmüş oğluyla hüzünlü annenin, birbiriyle sıkı sıkıya bağlı iki çeşit acının tasvir edildiği bir pietà** vardı. Taksiden indi. Adamlar yok olmuş, havaya karışmışlardı. Artık ürkütücü adımlarıyla çizmelerinin uçlarını kemerlerinin hizasına bir daha hiç getirmeyeceklerdi. Seyircilerin hevesli bakışları aklına geldi ve bunun nesinden zevk aldıklarını düşündüğünü hatırladı. İnsanların makinelere indirgendiği

* Neu Wache. Askeri karakol. 1816 yılında inşa edilmiş, 1931 yılından bu yana savaş anıtı olarak muhafaza edilen bina. (ç. n.)

** Kucağında ölü İsa Mesih'i tutan Meryem Ana heykeli. (ç. n.)

o mekanik, mutlak mükemmeliyette bireyselliğin her türlüsü yok olmamış mıydı? Bu robotlardan birinin bir kadını okşadığını düşünmek imkânsızdı ama yine de kim bilir, belki de o çizme ve kasklar ölümü ve yıkımı çağrıştırdığı için, bunda şehvet uyandıran bir şeyler vardı. Yükselen bir akarsuda yavaş yavaş dibe batan Egon Krenz'in yuhalandığına tanıklık ettiği Palast der Republik'e doğru yürüdü. Bundan bir yıl sonra, karşıdaki müzenin cam vitrinleri eski devlet adamlarının özel eşyalarıyla, Grotewohl'un gözlüğüyle, Ulbricht'in madalyalarıyla dolmuştu, girişte ise, çinkodan yapılmış insan boyutundan büyük, elleri cebinde bir Lenin heykeli, üzerindeki muazzam füzeyi kendi elleriyle yapmış gibi meydan okuyan bir bakış, gerçekten eskimeye vakti olmadan alabildiğine hızlı bir şekilde küflenmiş geçmişten bir görüntü. Ziyaretçilerin yüzü hiçbir ifadeyi açığa vermiyordu, ne eskiden ne de şimdi. Paradoks buydu, herkes tarihti ama kimse bunu kabul etmek istemiyordu.

Ve sonra. Sonra hiçbir şey. Kadını artık aramamaya karar verdi ve bekledi. Dördüncü günün sonunda, kapısında tırmıklamaya benzeyen, yumuşak bir tırnak sürtme sesi duydu. Kapıyı açtı, kadın kedi gibi içeri süzüldü, Arthur arkasını döndüğünde, gözlerini ona dikmiş olduğunu gördü. Onu aradığını söylemedi, hiçbir şey sormadı, kadın da hiçbir şey söylemedi. Kadın ona asla ismiyle hitap etmiyordu, Arthur da karşılığında aynısını yaptı, sanki bu konuda bir yasak konmuştu. Kadın önceki sefer olduğu gibi sessizce soyundu, Arthur hap ya da prezervatifle ilgili bir şeyler mırıldandı, kadın aldırmayan bir tavırla bunun gerekli olmadığını söyledi. "Sende AIDS yok, bende de AIDS yok, çocuğum da olmuyor."

Arthur nasıl bu kadar emin olabildiğini sorunca "Çünkü istemiyorum" diye yanıtladı. Arthur bunu konuşmak istiyordu ama kadın yine üzerine serilmişti, Arthur onu üzerinden kaldırıp yavaşça yan tarafına bırakıp okşamaya çalıştığında, kadın mevzilenmiş gibi, hayır, hayır, HAYIR, diye mırıldandı, Arthur onun kurallarına uymazsa, gideceğini anladı, her şey o ilk sefer gibi oldu, yalnızca bu kez Arthur kendini tamamen bırakmıştı, aynı ani, suskun vedanın sebep olduğu bir çifte yangın, bir şey almaya gelen, istediğini alan, sonra yine ortadan kaybolan ve izleyen haftalarda aynısını yapacak olan bir kadın. Arthur ne düşünmesi gerektiğini çoktan beri bilmiyordu artık.

Erna'nın sorularına ne cevap vereceğini de bilmiyordu.

"İnancını mı kaybettin?"

"Hayır."

"Ama konuşmuyorsun. Biz hep birbirimize her şeyi anlattık. Meraklı olduğumdan filan değil. Yalnızca nasıl olduğunu bilmek istiyorum. Sesin tuhaf geliyor. Bir şeyler var. Arthur?"

"Efendim."

"Dün 18 Mart'tı."

18 Mart uçak kazasının meydana geldiği tarihti.

"Ve ilk kez aramadım. Bunun bir gün olacağını bilmiyor muydun?"

"Evet, ama yine de..."

Belden aşağı vuruyordu. Arthur birden yine odada 3 kişi olduklarını hissetti. Ama öbürleri susuyordu. Buradan hiç olmadıkları kadar uzaktılar. Belki de sorun yaşlarıydı. Yaşlanmamaya tahammül edemiyorlardı.

"Orada daha fazla oyalanma. O şehir sana iyi gelmiyor. Yeniden bir şeyler yapmalısın."

"Ben çok şey yapıyorum."

"Gerçek bir şeylerden bahsediyorum."

"BRT için Estonya'ya gideceğim. Hollanda televizyonu beni Rusya'ya göndermek istedi, Belçika televizyonu da Estonya'ya gitmemi istiyor. Orada da Rus var. Senin için yeterli mi?"

Arthur telefonu kapattıktan sonra, bir süre hareketsiz kaldı. İnsan adresini vermek istemeyen ve hiçbir zaman bir şey sormayan birine birkaç haftalığına gideceğini nasıl söyler? Söylemez. Kapısına not yapıştıramazdı. Bir keresinde nerede yaşadığını ona neden söylemediğini sormuştu.

"Başka biri yok. Düşündüğün buysa."

Belki saçmaydı ama aklına bile gelmemişti. Bunu Elik'e söyledi.

"O zaman şimdi düşüneceksin. Sormadan inkâr etmek kabul etmektir. Doktor Freud."

"Onu bilemem. Bildiğim tek şey, istediğin zaman gelip istediğin zaman gittiğin... hiç konuşmuyoruz, sadece bir kez Tavuskuşu Adası'nda, bir kez Lübars'ta..."

Diğerlerini söylemedi.

"Sahiplenilmekten hoşlanmam."

Kadın bir adım geri attı, bir yandan da bir kolunu uzaklaştırmak ister gibi Arthur'a uzatmıştı. Bir süre böyle kaldılar. Arthur, onun bir şey söylemekle söylememek arasında kaldığını hissediyordu ama kadın sustu. Sonunda döndü ve "Bir daha gelmemem gerektiğini düşünüyorsan. Ben... ben yalnız biriyim ve..." dedi.

"Artık değil. Artık yalnız değilsin." Onu kollarına almak istemişti ama bunun olabilmesi ihtimal dahilinde bile değildi. Yalnızlık, katılaşma, bunlar Arthur'u korkutuyordu. Kendini kendi içinde saklayabilen biriydi o. Kalkanları vardı, yok olmak gibi.

"Benden beklentin olmasın," dedi. Bu sözleri gerçekten söylemişti.

"Geri vitese al." Victor. Arthur'un ona hiçbir şey anlatmamasına karşılık o böyle söylemişti. Geri vitese al. Ama nasıl yapmalı? En tehlikeli görevlerde yaşamıştı bunu. İnsan farkına varmadan çok ileri gider, birden tehlike her yeri sarmıştır. Sonra geriye yalnızca panik kalır, her şey yeniden düzelene dek. Bu durum düzelecek miydi, bunu bilmiyordu.

*

Tallinn'e giden feribotta Finliler, Helsinki limanını daha terk etmeden sarhoş olmuşlardı. Soğuktan uyuşmuş halde güvertede durmuş, feribotun arkasında bıraktığı girdaba benzer izleri filme çekiyordu.

"Parmaklarınız kameraya yapışacak," diye seslenip içeri girdi Flaman yönetmen. Arthur, Hugo Opsomer'ı yıllardır tanıyordu, birkaç sözcükle yürüyen bir arkadaşlıktı onlarınki. Hugo'nun, belgesellerine hayran olduğunu biliyordu ve neden yalnızca bir kameraman olarak çalışmak istediğini sormamasına da müteşekkirdi. Arada sırada, bazen küçük, bazen de büyük bir prodüksiyon için kadro eksik olduğunda, Hugo onu arardı. Arthur Flamanlarla çalışmayı seviyordu. Pek çok Hollandalının düşündüğünün aksine abartılı ve suni eğlence alışkanlıkları yoktu, başkalarına duydukları saygıdan, belirli bir mesafeyi korurlardı. Hollanda prodüksiyonlarında çalıştığında, ülkesinden ne kadar sık ve ne kadar uzun süreliğine uzak kaldığını fark ediyordu, günün kahramanlarını artık tanımıyordu, o tarihte neyin hoşa gitmesi gerektiğinden, kimin taklit edildiğinden haberi olmuyordu, bu yüzden tuhaf bir şekilde artık hem oraya aitti hem de değildi, Hollandalı olduğu için ise Flamanlar bunun farkında değildiler.

Feribot kıyıdan açıldıkça, yaygara da artıyor. Buz grisi dalgaların birbirlerinin üzerine düşüşlerini izliyor, buz grisi, yeşil gri, su can acıtacak kadar soğuk görünüyor. İçinde sekiz yüz yolcu bulunan feribot buralarda bir yerlerde batmış olmalı. O zamanlar büyük haber olmuştu, şimdi unutulmuştu bile. Kaosla arada çok ince bir çizgi vardı, bir saat içinde yeryüzünden tamamen silinmek mümkündü. Dehşet, facia, duygusuzca kıpırdanan suyun üzerindeki arama kurtarma helikopterlerinin görüntüleri, sonrasında kurbanlar hiç var olmamış gibi kulakları sağır eden bir sessizlik. Yalnızca hayatta kalanlar vardı.

Estonya. Daha önce bir kez gitmişti. Baltık baronlarının silahlarıyla dolu Luteryen kiliseleri, tütsüyle dolu Rus kiliseleri ve Bizans ilahileri, kötü yollar, yeni yollar, metruk binalar, inşaatlar, Rus fahişeler, ellerinde cep telefonlarıyla kısa deri ceketli kadın simsarları. Ruslar kudurmuşlar, nüfusun yarısını sınırdışı edip yerlerine kendi vatandaşlarını getirmişlerdi, küçük ülkenin üzerinde hâlâ büyük ülkenin gölgesi vardı. Sokaklarda Estonca duyulduğu kadar Rusça da duyuluyordu, hiçbir çağrışım yaptırmadığı için Estonca ona anlaşılmaz gelmişti. Belki de işi bu yüzden kabul etmişti. Ekip tabii ki Hollandaca konuşacaktı ama bundan öte, dil ve anlam bakımından tamamen özgür olacak ve hiçbir şey anlamak zorunda kalmayacaktı. Kadın yine birkaç gün ortadan kaybolunca, Opsomer'ın teklif ettiği beklenmedik işi hemen kabul etmiş, NPS'ninkini iptal etmişti, sırf beklemek zorunda kalmamak için. Daha sonra kadın ortaya çıktığında ise hiçbir açıklama yapmamıştı. Etme bulma dünyası demek saçma olacaktı ama içini bir tür kin duygusunun kapladığını da inkâr edemiyordu.

Birden yükselen sarhoş bağrışmalarından güverteye birinin geldiğini duydu.

"Senin için endişeleniyoruz," dedi Hugo Opsomer, "donmuş bir kameramanla yapabileceklerimiz sınırlı. Sana bakınca insan..." İnsan ne, Arthur bunu asla bilemeyecekti zira cümlenin sonunu getirmemişti. Salonda ortam haddinden fazla sıcaktı. Atıp tutarak konuşanlar, kumar makineleri, bangır bangır ses çıkaran bir televizyon. Dünyanın bayağılığından kaçmak için ne yapmalı?

"Hadi gel, bir votka iç. Yaşayanların arasına katıl."

Kafasındaki düşüncelerden bir türlü kurtulamıyordu. Hâlâ birbirine âşık insanlar var mıydı? Birbirlerini bıçakladıklarını, takip ettiklerini, kıskançlıktan vurduklarını duyuyorduk ama ya sevdiklerini? Sevmek, bu sözcük kadına uymuyordu, duysa Arthur'la alay ederdi. Ama her Allahın günü Berlin'deki odanda oturup, kapında tırmıklama sesi duymayı bekliyorsan, böyle bir kavramdan çok uzak olduğun söylenebilir mi? Peki neden o ağzından tek kelimenin zorla döküldüğü, başkalarıyla konuşup onunla konuşmayan, vücudunu delip geçen bakışlarla ona bakan, bu yüzlerce sarhoş sersem arasında mermer gibi beyaz ve ketum vücuduyla gözünün önüne gelen, tutmaya çalıştığında mıknatısla geriye çekilen, sanki olması gereken buymuş gibi onu kuşatan, onu damızlık at gibi kullanmak isteyen beden; her şeye rağmen her seferinde bunu ona verirken ve o odanın içinde aralarında geçenlerden ötürü kadını özlerken, neredeyse sözcüklere dökülemeyen, özellikle de kadının ona, ihaneti, bu yoğunluğun hiç tanınmadığı önceki bir yaşama ihanetini anlatacağını bildiği sözcüklerle ifade edilemeyen bir büyü seansı.

"Yarın ilk işimiz ne?" diye sordu.

Hugo Opsomer çantasından bir kitap çıkarıp ona Stalin'in, hurda ve çöp yığınları arasında sırtüstü yattığı bir heykelini gösterdi. Arthur bakıp burada ne tuhaflık olduğunu düşündü. Opsomer'a sordu, o fotoğrafa daha uzun bakmıştı.

"Kep, değil mi?" dedi.

"Normalde kaymış olması gerekir ama başında duruyor."

"Ama heykeli yeniden dikmişlerse, elimizde malzeme kalmadı demektir."

"Endişelenme, heykel dikilmedi. Tallinn'deki Ruslar bile bununla uğraşmaz."

Haklıydı. Bu coğrafyada neler yaşandığını ortaya çıkaracak bir şey varsa, o da bu heykeldi. Heykel Stalin'in olduğu için değil, dikilmesi gereken bir şey yerde yatıyor olduğu için. Dünya tersine dönmüştü. Bronz paltosunun iki bronz düğmesi arasındaki Napoléon elli adam, düştüğü halde kepi başından düşmediği için gülünesi bir durumdaydı, en basit doğa kanununa bile ayak uyduramayan bir oyuncak bebek, iktidarsız bir put olduğu

ortaya çıkmıştı. Fotoğrafta, çöpler ve otlarla kaplanmıştı, tıpkı işgal ettiği ve acımasızca yönettiği ülke gibi, tahakkümünün yarattığı kâbus yavaş yavaş unutulacak ve bir gün yalnızca sövgüyle anılacak hale gelene kadar şeytan kovar gibi uzaklaştırılacaktı. Nihayet bitmişti, ayı son dansını etmiş, milyonlar hayatını kaybetmiş, katledilmiş, infaz edilmiş, açlıktan ölmüştü, tıpkı denizin batan feribotun yolculuklarını yutması gibi, toprak da onları yutmuştu, aynı kusursuzlukla, aynı kayıtsızlıkla.

İki hafta boyunca, her şeyi hatırlayan, hatırlayabilen insanlarla hiçbir şey hatırlayamayan ve hatırlamak istemeyen insanlar, hayatta kalanlar, onların soyundan gelenler, çocuklarının geçmişte neler yaşandığını kitaplardan öğrenecekleri gelecek kuşaklar arasında çekim yapacaklardı. Ödev. Ders. Ama o gün geldiğinde, içyüzü hiçbir zaman anlaşılamayan suyun altındaki ölümden çok, suyun ışıldayan, halkalanan yüzeyi anımsanacaktı.

Elik Oranje, tırnaklarını Arthur Daane'nin kapısına nafile sürttükten ve yalnızca yokluk anlamına gelebilecek bir sessizlik duyduktan sonra, Arno Tieck'i aramayı düşünmüş ama bunu yapmamaya karar vermişti. Belki sonra.

Şimdi yine odasında, boşu boşuna onun kapısına gittiğini düşünmeyi kendine yasaklamıştı, önünde duran *Die Urkunden Kaisers Alfonso VII. von Spanien**'in gotik harflerine bakıyor, gözünü bundan ayırmamaya çalışıyordu. Örümcek ağı! Urraca'nın oğlu annesinin hükümranlığı esnasında kendisine bir kez imparator demiş, sonrasında bunu Urraca'nın ölümüne kadar bir daha yapmamıştı, o bir kereye ilişkin tek kaynak, Sahagúnlu bir noter olan ve kraliçeye yakın olduğu anlaşılan bir rahipti. Toledo başpiskoposu, León, Salamanca, Oviedo ve Astorga'nın piskoposları ve birkaç önemli derebeyi ve bunların mühürleri, 9 Aralık 1117. Tarihin komikliği dikkatini çekmişti, aklına sekreterler, bürolar, e-postalar, bilgisayarlar geldi. Böyle keyfi rakamlarla ne yapabilirdi ki? Bu tarihi içeren bir takvim hayal etti, 9 Aralık 1117. Yine de öyle bir gün yaşanmıştı: Sahagún'daki o manastırda birkaç ileri gelen bir arada oturmuş ve o rahibin zahmetle harfleri bir araya getirerek yazdığı belgeyi stil sahibi imzalarıyla onaylamışlardı. Hepsi gerçekten olmuştu, öyle görünmese bile. Bir cümle, tez hocasının kasten midesini bulandırmak için söylediği bir cümle kafasının içinde dönüp duruyordu: "Seni bir kez daha uyarmak zorundayım, bu tür tarihler bataklık gibidir, kolayca içlerinde boğulabilirsin. Senin şu Reilly'ye göz gezdirdim, referans listesi neredeyse delirtecekti. Gerçekten bunu yapmak istediğine emin misin? Tabii, İspanyolca konuşuyorsun dolayısıyla her şey senin için biraz daha aydınlık ama bazen

* İspanya Kralı VII. Alfonso'ya ilişkin Belgeler. (ç. n.)

bunun da bir faydası olmayacak. Bazı sayfalarda metinden çok dipnot var, tabii ki bundan korkmuyorum ama o belgelerin çoğunu burada bulamayacaksın, kitaplarda bile bulamayacaksın. Cluny'ye, Santiago'ya, Porto'ya, Madrid'deki Archivo Nacional'e gitmen gerek... sonra bir de Arapça kaynaklar var, bunun için de bir Arapça uzmanı bulman gerekecek. Gördüğün gibi benim kılavuzluğumun sana pek faydası dokunmayacak, aydınlanmak için benim de başkalarına başvurmam gerekecek, Leuven'da bu konularda muazzam bilgisi olan biri var, sana başından beri bu konunun benim uzmanlık alanımda olmadığını söyledim ve buna çok fazla zaman harcayamam, daha kendi kitaplarım var... Yine de çok istiyorsun diye bunu yapmana izin verdim, ama bir gün önünde dağ gibi kâğıt yığınlarıyla oturup, ben ne yapıyorum, diye düşüneceksin, mesele şu... Mommsen –ne söyleyeceğini biliyordu, bu onun en sevdiği alıntıydı– "demiş ki: "Tarih yazanın siyasal pedagojik sorumluluğu vardır" ve ben burada bunun zerresini göremiyorum. Başkaları için ne anlam ifade ettiğini kastediyorum. Eğer zamanda o kadar geriye gidersen, sürekli en küçük şeylerin bile bir bakıma doğru olamayabileceklerini düşünmen gerekir. Şunu iyi düşün: yol aslında yol değil, mekân aslında mekân değil. Yol deyince gözünde dışarıda gördüğün şeyi canlandırıyorsun, mekân deyince aklına büsbütün gerçekdışı bir zaman dilimi geliyor... Demek istediğimi açıklamak için bir örnek vereceğim: diyelim ki 1118 yılında Papa Gelasius İspanya'ya yeni bir papalık elçisi gönderdi, Kardinal Dieudedit, mükemmel bir isim. Ama gözünde canlandırabiliyor musun, varması ne kadar vaktini alır? İberya piskoposlarını Auvergne'deki konsey için davet etmesi ve aynı anda Alfonso ve Urraca, dolayısıyla da Aragón ve Castilië arasındaki her an bozulabilecek ateşkesi sona erdirmemeye çalışması gerekir, böylece Alfonso Zaragoza'yı Müslümanlardan alarak yeniden ele geçirmek için istediği gibi hareket edebilir. Ama yanında Santiago piskoposu ve Urraca'nın müttefiki Gelmirez için bir de mesaj getirmiştir. O da konseye gitmek istemektedir, bunun için Alfonso'nun himayesine ihtiyacı vardır ama bunu alamaz. Ve bunu şeyde..."

"Sahagún'da."

"Ah evet, tabii sen bunların hepsini biliyorsun. Ben sadece misal veriyorum, demek istediğimi anlatabilmek için. Demek ki Gelmirez Sahagún'da, muhafız geliyor mu, diye bekliyor ama bu arada biz 1119 yılına geliyoruz, işte zaman ve mekân derken kastettiğim bu, bu arada Cluny'deki papa ölüyor... bütün bunları incelemen gerekecek, belgeler çoğu kez birbirini inkâr eder, spekülasyona çok müsait bir ortam..."

"Peki ama yüzlerce yıl sonra da bu böyle değil mi? Şili'ye gemi gittiğinde, V. Karel'ın geminin ulaşıp ulaşmadığını öğrenmesi bir yılını almış. Bir tarihçinin buna şaşırmaması gerekiyor, öyle değil mi?"

"Sonraki dönemlerle ilgili daha çok şey biliyoruz."

"İşte ben de bu yüzden bu konuyu seçtim, daha çok şey öğrenmek için. Reilly dışında henüz kimse onunla ilgili bir şeyler yazmadı."

"Aha! Hırs!"

"Sanırım öyle."

"Yine de bence bu bir yanılsama. Sonra gelip tıkandım diye bana şikâyet etme. Bu proje senin ve benim de muhakkak on yılıma mal olacak. Senin kuşağının bu kadar uzun vadeli planlar yaptığını bilmiyordum. O tarihlerde muhtemelen emekliliğim yaklaşmış olacak." Profesörler belli ki kafayı zamanla bozmuştu. İster bol olsun ister kıt, her halükârda zaman dilimleri aynı ölçü birimiyle ölçülemiyordu.

Bütün bunları iyice düşünüp tarttıktan sonra, Elik Oranje Arthur Daane'yi düşünmeye başladı ama bu düşünce utanç verici bir huzursuzluk uyandırdığı için, hemen bundan vazgeçip Arno Tieck'i aradı. Arthur, Tiecke'nin söylediğine göre, Finlandiya ve/veya Estonya'ya dünya turuna çıkmıştı, bu hafta ya da önümüzdeki hafta dönecekti. Arno'nun göremediği, Elik Oranje'nin ahizeyi yerine koyduktan sonra, *Crónica de los príncipes de Asturias*, *Relaciones genealógicas de la Casa de los Marqueses de Trocifal* ve Peter Raszow'un *Die Urkunden Kaisers Alfonso VII. von Spanien* kitaplarını odanın içinde bir bir fırlattıktan sonra, ışığı kapatıp karanlıkta bir süre ölüm gibi sessizce oturmasıydı.

Arthur Daane'nin Berlin'e döndüğü gün, şehrin üzerinde baharın ilk günlerinde beliren türden hafifmeşrep bir hava vardı. Helsinki'den uçtuğu Finnair uçağı, hâlâ şehrin içinden geçen yara izini, yavaştan yeni binalar, yollar ve yeşil alanlarla doldurulan tampon bölge izini görebileceği bir rota izlemişti. Kırk yıl sonra yine Batıya koşmasına izin verilen ve sanki Atlas Okyanusu'na gitmek için acelesi olan Brandenburg Kapısı'ndaki dört atlı arabayı bile görmüştü. Duvarın üzerindeki dansçılar gümüş su halkalarının içinde tepiniyorlardı.

İki saat sonra bunu Victor'a söylemişti. Birbirlerinin hatıralarını biliyorlar ama bunları birbirlerine hatırlatmakta da beis görmüyorlardı özellikle de aynı hikâyeyi yüz kez de olsa dinlemek isteyen bir çocuğunki gibi gözlerini kocaman açan Philippe yanlarındaysa. Victor günün anlamını yadsıyarak, "anti-tarihsel bir tavırla" eski bir dostunu aramak için Doğu'ya gidince, o tarihi günü, girdaba benzeyen kalabalığın içinde "yalnız bir sperm hücresi olarak" geçirmişti. Geçirdiği kalp krizinden sonra yarı felçli kalan heykeltıraş arkadaşı, odasının ortasında "adım atamayan Taştan Konuk gibi" tekerlekli sandalyesinde oturuyordu. Televizyondan Batı'ya doğru yapılan çıkarmayı izlemişlerdi.

"Mayıs'ta ellerinde bayraklarla Gorbaçov ve Honecker için yürüdüklerini düşününce..."

"Belki aynı insanlar değildir."

"Fark etmez. İnsanlar hep aynıdır. İnsanlar, bildiğin gibi, iki tarafa da gidebilirler. Birileri hangi yön olduğunu söylesin yeter. Şu coşkuya bak! Kendilerini neyin beklediğini bilmiyorlar. Kafalarındaki tek şey alacakları yüz mark. Brecht'in bunları görememesi ne acı. Neyse ki sonsuzluk uykusunda. Peki, sen ne yaptın? Tarihin akışına ters yönde yürüdün!"

Arkadaş eskiden Berliner Ensemble'ın dekorlarını yapmıştı.

"Ben mi? Kısa bir yürüyüş yaptım. Onlar da bu akşam evlerine gidecek."

"Gidecek bir eve daha ne kadar sahip olacaklarını düşünsünler. Ben mortu çekene kadar hükümetin düşeceğini sanmam."

"O ahmakları bu kadar sevdiğini bilmiyordum. Onlara hep orospu çocukları demez miydin?"

"Evet ama onlar benim orospu çocuklarımdı. Onlara alışmıştım. Burada hayat düşündüğünden daha keyifliydi."

"Senin için öyle."

"Ah, bildiğin pisliği, bilmediğin pislikle değiş tokuş etmek, başka bir açıklaması var mı? Ben bunu zaten üç kez yaşadım. Önce Weimar, sonra Hitler, Ulbricht, şimdi de bu. Beni rahat bıraksınlar, yeter. Hepsi asalak. Hayvanat bahçesindeki maymunlar gibi sıraya girmiş muzlarını bekliyorlar."

"Sen de muzunu almıştın."

"Ben muz sevmem. Bir meyve düşün, aptal, sarı bir eteği var, çıkarmadan yiyemiyorsun, şekli komik bir kere. Şekli kare olsaydı... Hey, şuna bak!"

Televizyonda ağzına muz götüren şişman bir kadın vardı.

"Salt porno değil de ne bu şimdi? Bazı şeyler yasak olmalı. Konyak ister misin?"

Geri dönüş yolunda Checkpoint Charlie'den geçerken Victor'a bir muzla bir paket sakız vermişlerdi.

"Tarihin hediyesi." Arkadaşı görür umuduyla televizyon kameralarına el sallamıştı.

L'Alsace'ta sessizlik hâkimdi.

"Ne kadar sessiz."

"Futbol," dedi Philippe. "Dünyadan kopmuşsun belli ki. Futbol trafiksiz bir pazar günü demektir. Araba yok, müşteri yok, suç yok. Aşk hayatın nasıl gidiyor? Yalnız Arno'nun gördüğü o hanımefendi nasıl?"

"Keine Ahnung.*"

"Buraya getirsene."

* Haberim yok. (ç. n.)

"Philippe, nerede oturduğunu bile bilmiyorum."

"Sorun değil," diye mırıldandı Victor. "Onu görmek istiyorsan bu akşam benimle Schultze'ye gel. Arno'yu gurusu gibi düşünüyor sanırım. Ya da antrenman partneri, bu da mümkün. Hep kavga ediyorlar, neyseki afili konularda. Geçmiş perspektifinden tarih, din perspektifinden tarih, öyle şeyler. Küçük tarihçelere karşı büyük düşünceler, verilere karşı fikirler. Braudel'e karşı Hegel. Fuzuli ama eğlendirici. Ve biraz erkek karşıtı. Ama bu Arno'nun hoşuna gidiyor. Kendini suçlu hissetmeye hepten hazır. Bu arada kız kendini iyi savunuyor."

"Peki, ne düşünüyorsun?" Sesinde açgözlülük hissetmişti.

"Güzel biri. Gerçek bir insan. Darılmıyorsundur umarım. Yoksa onu görmemiş olmamı mı dilerdin?"

Zeki Victor. Bir kısmı doğruydu. Kadının bu kadar fark edilir olması canını sıkmıştı. Akşamları aniden merdivende hayalet gibi beliren ama orada olmasını istediğinde orada olmayan bir insandan beklenmeyecek bir özellik.

"Gözünü dört aç."

Victor bu kez şaka yapmıyordu, Arthur içinde öfkenin yükseldiğini hissetti. Kimsenin karışmaya hakkı yoktu. Bu ona ait bir şeydi ama birileri müdahale ediyordu. Öte yandan Victor'un bunu dostça söylediğini biliyordu.

Arkadaşlarına baktı: Victor gözlerini başka yöne çevirmişti, konuşmayı takip edemeyen ama kadınlarla ilgili bir sorun olduğunu anlayan Philippe için bu konu heyecan vericiydi. Otuzlu yıllardan bir adam ve on sekizinci yüzyıldan bir başkası. Philippe masalardaki mumları yakmak için ayağa kalktı. Bu durumu kötüleştirmişti. "Öbür iki arkadaşını özleyen silahşor." Vera haklıydı. Neşeli melankolik.

"Schultze'ye gitmek istiyorsan şimdi çıkmalıyız," dedi Victor.

"Gözünü dört aç mı dedin?"

"Nasıl olsa dinlemiyorsun. Herkes..."

"Kaderini sonuna kadar yaşar," dedi öbür ikisi.

"Sizden korkulur."

"Siz rakibime gitmeden bir kadeh şampanya sunayım," dedi Philippe, "bir kaskad."

Üç tane kısa ve geniş şampanya kadehini üst üste koyup hızlıca doldurdu, şişeyi en üstteki kadehten otuz santimetre yukarıda tutmuştu.

"A nos amours,"* dedi. İçtiler.

"Ve bahara."

"Bir sonraki yolculuk ne zaman?" diye sordu Philippe Arthur'a.

"Daha yeni döndü."

"Yarından sonra," dedi Arthur. Çekimin son günü Hugo Opsomer elinde bir faksla ona gelmişti.

"Bak! İki yıl mızıldandıktan sonra nihayet. Eski bir proje, hep yapmak istediğim şeydi."

"Nedir o?"

"Japonya'daki seksen sekiz tapınak. Ve kendi kameramanımı götürebilirim."

Önce kabul etmiş, neredeyse hemen ardından pişman olmuştu. Ama kabul etmeseydi de pişman olacaktı.

"Seksen sekiz tapınak," dedi Philippe rüyada gibi, "buradan ne kadar uzak kalacaksın?"

"Birkaç hafta ya da daha uzun, henüz bilmiyorum."

"Ve döndüğünde yola gelmiş olacaksın."

"Kim bilir."

Gittiler.

Dışarıya çıkınca Kantstrasse'de Victor bir sundurmanın altında durdu.

"Aldi süpermarkette gördüğümüz Polonyalıları hatırlıyor musun? İçleri televizyon ve video dolu büyük kartonları sürüklemeye çalışıyorlardı. Ne kadar geçti üzerinden, yedi yıl mı? Onların hepsi şimdi zengin. İtiraf et ki çok tuhaf bir durum. Gorbaçov buraya geliyor, Honecker'e bir öpücük veriyor ve iskambil kâğıdından ev yerle bir oluyor. Peki ne oldu? Polonyalıların hepsi evlerine döndü, artık kendi televizyonlarını kendileri yapıyorlar. Biz tarih yatağında oturmuş oyalanırken hasta kendinden geçmiş bile. Ve şimdi hâlâ uyanmaya çalışıyor."

"Hasta kim?"

* "Sevgililerimizin şerefine." (ç. n.)

"Biz, sen ve ben. Herkes. Uyuşukluğu hissetmiyor musun? Tabii ki bir yanda yeniden kalkınma, demokrasi, seçimler, Treuhand* var ama aynı zamanda da o uyuşukluk, sanki bunlar gerçek değilmiş, başka bir şeyi bekliyorlarmış gibi. Neyi olduğunu bilmemeyi tercih ederim. Keyifsiz, *mal à l'aise* (tedirgin), kimse halinden memnun değil, özellikle de burada. Güzel, sakin bir evimiz vardı ve birden arka duvar çöktü, şimdi rüzgâr öyle sert esiyor ki, yabancılar da elini kolunu sallayarak içeriye giriyorlar. Rüyadaymış hali, bekleme odası hissi... öte yandan Mercedesler, Audiler, 'her şey o kadar iyi ki, çok kötü' hissi, neyi yanlış yaptık..."

"Belki de burada fazla uzun kaldın ha?"

"Olabilir. Bulaşıcı bir şey. Ama biraz melankoli her zaman iyidir."

Bu söze söylenecek fazla bir şey yoktu. Kendisi de başka türlü bir yorgunluk hissediyordu, çok erken kalkması, Helsinki feribotu, dönerken uçakta Fin votkası içmesi, yakında yapacağı ve fazla ani çıkan Japonya seyahati, kadının bu akşam şarap evinde olabileceği düşüncesi kaynaklı bir yorgunluk. Hâlâ ona adıyla hitap etmediğini fark etti. Erna ona isimleri kullanması gerektiğini söylemişi. Sebebi neydi sahiden? Yoksa insanları kendinden itermişsin. Belki onun amacı da buydu. Bu akşam orada olmasını istiyor muydu, yoksa istemiyor muydu? Doğrusu istemiyordu, şimdi değil, başkaları ve bir sürü insan varken, ama onu orada göremeyince de hayal kırıklığına uğramıştı.

"Parmak çocuk," diye çağırdı Zenobia. "Gel, yanıma otur. Anlat bakalım, kaç tane Rus gördün?"

"Sana bir şey getirdim."

Zenobia Arthur'un ona verdiği kartpostalı dikkatle inceledi. Kiraz kırmızısı dudaklı, kırmızı yanaklı bir çocuk ve bu çocuksu yüzünü tamamlayan başında yan takılmış bir kürk şapka. His Imperial Majesty the Crown Prince. Zenobia içini çekti. Öbür kartpostalda Neva nehrinin üzerindeki köprüden geçen St. Petersburg'un ilk elektrikli tramvayının resmi vardı. Bisiklet üzerinde memurlar.

* 1990 yılından sonra Doğu Almanya'daki devlet işletmelerinin özelleştirilmesi. (ç. n.)

"Da capo ad infinitum*. Zavallı Ruslar. Şimdi başladıkları noktaya dönecekler. His Imperial Majesty yetmiş yıl bir çukurda sessiz sakin yattı ama yakında tekrar gömülecek, muhtemelen Yeltsin ile yan yana. Romanovlar, Rasputin, piskoposlar, tütsü, Dostoyevski, rehabilitasyon başlayabilir. Hikâye yine büyük bir balkondaki şapkalı adamlarla sona erecek. Herr Schultze, bir votka lütfen. Söyle bakalım, en azından güzel Rus kızları gördün mü?"

"Bu kez de Japonya'ya gidiyor," dedi Victor.

Herr Schultze masalarında bitiverip Arno'ya doğru eğildi.

"Herr Tieck, ne okudum, biliyor musunuz? Bizim büyük Hegel ile ilgili kitabınız İspanyolcaya çevrilmiş."

"Ah, Tanrım," diye mırıldandı Victor ama Schultze'yi durdurmak mümkün değildi.

"Bu yüzden size bir Beerenauslese armağan etmek istiyorum. Hollanda'da bunu bilmezsiniz," dedi Arthur'a.

"Hollanda'da 'Beeren'** 'ayı' demektir," diye mırıldandı Victor.

"Bağda asılı son, en son üzümler, tek tek, özenli parmaklar tarafından toplanır. Fransızlar buna *pourriture noble*... derler, mutlu, asil çürüme. Bu olaydan ötürü kabul etmenizi istediğim küçük bir şey. Herkese küçük bir parça kaz ciğeriyle beraber. Ne dersiniz? Çok fazla değil zira sonrasında sizi çok özel bir şey bekliyor, hep beraber sipariş verirseniz. Kışa, karanlığa, inatçılığa veda, sosis katedrali! Ve tabii bunun yanında Beerenauslese ikram etmeyeceğim ..."

"Ne kadar peki?"

"Burada küfretmek yasak."

Yediler, içtiler.

"Hegel İspanyolcaya çevrildi, öyle mi?" diye sordu Zenobia.

Arno kızardı. "Ah, çok uzun zaman önce yazdığım bir kitaptı. Evet, İspanyolcaya, çeviriyi okumaya çalıştım. Ama kartala şarkı söyletmeye benziyor."

"Kargaya," dedi Zenobia. "Kartal olan Kant."

"Hayır, Kant zürafa."

* "Başlangıçtan sonsuza." (ç. n.)

** Böğürtlen cinsi meyve. (ç. n.)

"Zürafa mı? Nasıl?"

"Ortega y Gasset..." Arno her şeyi biliyordu... "Ortega y Gasset, bir yerlerde yirmi yıl boyunca sadık bir Kantçı olduğunu ama bir noktadan sonra yalnızca 'zürafaları izlemek için hayvanat bahçesine gider gibi' ara sıra okumaya başladığını söylemiş."

"Muhteşem hayvanlar," dedi ağzını hiç açmayan Vera. "Diğer hayvanlara yukarıdan bakmanın nasıl bir şey olduğunu düşünebiliyor musunuz?"

Sosisten yapılmış katedral görkemli bir yapıydı. Koyu renkli morumsu sosisler, gri, yuvarlak sosisler, küçük, beyaz, halka halinde, ince, kırmızı lüleler, birbirine geçmiş, birbirinin üzerine yığılmış, köprü ayakları ve kuleleriyle dumanı tüten bir kilise, kapılar ve yan kolları, kıyılmış yeşil, beyaz, kırmızı ve kıvırcık lahanadan dört renkli bir zemin üzerinde.

"Ben ateistim," dedi Victor yavaşça.

"Bu daha da iyi," dedi Arno, "ikon düşmanlığının da nihayetinde kırılması lazım."

Yarım saat içinde katedralden geriye hiçbir şey kalmamış, etten bina yavaş yavaş ufalanmış, duvarları titremiş, kendi yağlarında kaymış, koridorların renkleri birbirine geçmiş, en sonunda geriye pıhtılaşmış kan, ebruli dilimler, boş deriler ve lahana artıkları kalmıştı.

"Şehitlerin kanı," dedi Zenobia. "Arthur! Uyuyorsun! Siz modern çocuklar artık hiç dayanıklı değilsiniz. Küçücük bir domuza yenildin."

Haklıydı. Mumlar, karanlık mekân, masadaki sesler, büyük toprak kabın içindeki katliamdan geriye kalanlar, kadehlerce Ren şarabı, her şey etrafında hafifçe dönmeye başlamıştı, hâlâ sabahın erken saatinde onu Baltık Denizi'nin üzerinde taşıyan o gemideydi, geçen hafta gördükleriyle ilgili tarifi imkânsız bir yorgunluk hissediyordu, filme çektiği insanlar, caddeler, doğa, az önce midesine giren domuzun verdiği sindirim güçlüğünün başka bir türüydü. Birkaç güne kadar, yuvarlak küçük kutuları üst üste yığdığında, şu ya da bu şekilde gözünün önünden kalktıklarında, gittiklerinde, çoğunu ameliyat masasında kesip, yok edecek olan editöre teslim ettiğinde, bu görüntüler belleğinden

silinecekti. O zaman çoktan Japonya'da olacaktı, içinde yükselen ve mesleğinde sahip olması yasak duyguyu, endişe ve paniğin sebep olduğu mide bulantısını, yeni olanın, ruhunu bin kilometre geride bırakarak onu dünyanın öbür ucuna götürecek hızın reddedilişini tanıdı. ('Bunu kendine yapan sensin, her seferinde yeniden." Erna.) Bu hissin kaybolacağını, tapınakların sessizliğinde yol alacağını, şimdi arkadaşlarıyla oturduğu bu mekânın aklının alamayacağı kadar uzakta kalacağını biliyordu. Her seferinde hayatını geride bırakıyordu zira bir yerlerde, adım atması gereken başka bir hayat bekliyordu onu, tek yapması gereken özünde o olan başka biri olmaktı, böylece yol alan ya da değişen kişi o değil, yalnızca dünya, etrafı oluyordu. Geçiş süreci, ruh göçü bazen yeni yerin gerçekliği onu sarana ve yine izleyen, filme çeken, bunları biriktiren bir göz haline gelene dek can acıtıyordu, aynı kişi de olsa başkasıydı, bulunduğu yerin kendisiyle bağ kurmasına izin veren, başkalarının hayatları arasında görünmez biçimde usulca hareket eden biriydi.

"Bu onu uyandırır."

Daha önce bilmediği bir heyecan taşıyan Arno'nun sesiydi bu.

Hepsinin birden ona baktığını fark etti. Aydınlık yüzlerinin arasında yabancı biri, daha önce orada olmayan bir yüz vardı ve bu yüz ona yönelmişti.

Daha sonra o gece olanları yeniden, defalarca gözden geçirdi, devamlı değişen bir filmdi bu, tuhaf kayıtlar, loşlukta figüranlar, aşırı ışıklandırılmış kareler, ipe sapa gelmez büyütülmüş görüntüler, kadının diğerlerinin arasında beliren yüzü, başka bir yüz, daha açık renkli, sanki bir tek onun yüzü aydınlanmış, diğerleri de kendilerininkine mum ışığı tutmuş, rüya gibi, cereyandan dolayı ileri geri hareket ettirdiği alevlenen mum ışığı, bunun canlı alevinin yarattığı küçük gölgeler, açılan bir kapı, ani bir hareket.

Schultze'nin sesi, bir veda, Victor'un bakışı, Arno'nun gözlük camlarının ışıltısı, Vera ve Zenobia'nın şaşırtıcı benzerlikleri, daha sonra tekrarlamak üzere her şeyi görüntü gibi belleğine kaydeden Otto Heiland, Arthur'un olduğu kadar başkalarının da anı bu, bırakmayacaklar, daha yeni dönen Arthur'un arala-

rında uykulu, belki de yarı rüya görür halde oturduğunu, orada duran o kadının (ağzını hiç açmayan Vera, daha sonra onu kader tanrıçası olarak tanımlamıştı) tek söz söylemeden, emir vermeden, onu, arkadaşlarını aralarından ayrılmaya teşvik ettiğini, zorladığını unutamıyorlar, ispat edemeseler de arkadaşlarının kader tanrıçasının uğursuz ağına takıldığını, yolunda gitmeyen bir şeyler döndüğünü hissetmişlerdi, yoksa ayaklarının üzerinde savrulan bu adam nasıl olur da öyle zalim (Zenobia), dayatmacı (Victor), ümitsiz (Arno), uğursuz (Vera), çarpıcı (Otto, yara izi daha sonra tablosunda görülecekti) bir kadına gider, adeta kelepçeyle ona tutulur, öyle ki, arkadaşları ancak sırtını görünce onun çoktan gittiğini, onları terk ettiğini, boğuk, karanlık şehirde kaybolduğunu anlarlar, küçük, ufak tefek figürü takip eden uzun silueti, baharın bütün işaretlerini kaybettiği geceye karışmak üzere kapıdan çıkarken belirginleşir. Son veda, dışarıdan içeriye sıvışıp mumları söndüren sert bir rüzgâr olmuştu, trafik sesi, bir otobüs, ayak sesleri, insan sesleri, sonra hiçbir şey, gittiğinin teyidi, sessizlik, iskemlelerini çekiyorlar, sohbetleri yenileniyor, artık çok başka bir konu var.

Arthur'un görüntü dizisi hep o veda ile, onunla beraber Sibirya'ya uçacak olan arkadaşlarıyla, doğayla, nehirlerle, boşlukla, kısacası tapınaklar adasına beraberinde götürmek istediği görüntülerle başlayacaktı. Ama orada da kapı arkasından kapanacaktı, tempoyu kadının ayaklarının belirleyeceği büyük yürüyüş başlayacaktı, metroda gördüğü çizmelerin aynısıydı, siyah beyaz, deri, yalnız şimdi, adeta kadının sesinin yönlendirdiği bir staccato gibi olağanüstü hızlılardı. Kadın birden konuşmaya, anlatmaya, düşünmeye başlamıştı, biri Arthur'a kendi dünyasını anlatıyordu, Arthur bu dünyadan def mi ediliyor yoksa içine mi çekiliyor, bilemeden, aynı ağızdan iki farklı insan konuştu, biri özlemişti ya da özlediğini itiraf etmişti, öbürü bunu savuşturmuştu, yalnızlık istemişti, kapıları kapatmıştı, reddetmişti, gerilmişti, geçmişi karanlık, tehlikeli fragmanlarla ve bunlara ait öfkeyle kovmuştu, sonra yönünü geleceğe kırmıştı, İspanya kraliçesiyle ilgili onu hayrete düşürecek hikâyeler anlatmıştı, geçmişi bugün olan biri ve geçmişi gelecek olan başka biri. Arthur gözünde canlandırmaya çalıştı, piskoposlarla, savaşlarla,

Müslümanlarla, hacılarla dolu bir gelecek, ilgi duymadığı, ilgi duymayacağı bir dünya, bütün bunların arasında kadının yüzünü kaydetti, kamerası olmadan filme aldı, onu ilgilendiren şeyler söyleyen ağzını, dişlerindeki beyaz pırıltıyı, sözcüklerin ağızdan kaçmasına sebep olan çizgileri, bir şeyi vurguladığında dudaklarının aldığı biçimi büyüttü. Fark etmediği hiçbir şey kalmadı, yürüdükçe sokak lambasının ışığı sürekli ilk gördüğünde Berberî olarak adlandırdığı yüzüne düşüyor, sonra kayboluyordu, gazeteyi onun önünden çekmek isteyen bu kadının ona ilk bakışı, sonraki her eylemin, sahnenin hesaba katıldığı o an.

Arthur Bellevue'de durdu zira devam edemeyecekti, kadın ilk kez sustu. Arthur bir sütuna dayandı, uzun bir süre sonra, sanki birden Arthur'un da orada olduğunu hatırlayarak, seyahatinde onu en çok neyin etkilediğini sordu, gülünç bir soru, bir röportajdan alınmış gibi, ilgisizliğin korkakça ele verilmesi, Arthur, yavaşça, bir çocuğa ya da fazla zeki olmayan bir röportajcıya konuşur gibi konuştuğunu hatırlıyordu, Ural Altay dillerinden kaybolmuş ya da kaybolmakta olan birini konuşan son insan olan yaşlı mı yaşlı bir kadınla çektikleri bir konuşmayı, yakında kimsenin yaşayan birinin ağzından duyamayacağı ve kimsenin kayda almadığı o seslerin gizemini, o kadının öleceği dakikaların, o dilde birinin bir şeyler düşüneceği son anlar olacağını düşündüğünü (kendine) anlattı.

Sonra biraz daha yürüdüler, şimdi daha yavaş, adımları eşit ilerlemeyen iki saat gibi, Unter den Linden, Friedrichstrasse, Tucholskystrasse, sinagogun altın kubbesi, makineli tüfekli yeşil üniformalı adamlar, ürkek, soluksuz bir sessizlik. İçten içe sabit durdu, döndü, görüntüyü bir kez daha kayda aldı, kadın çoktan ilerlemiş, konuşma yine başlamıştı, Arthur'u içine çekti, çeviriyor, U dönüşü yaptırıyor, kıvrılarak ilerliyordu, sesi boğuktu, soluk soluğaydı, retorikte değişiklik, dağ köyünde sohbet, yolda Berberî bir kadın, Monbijoustrasse, Hackescher Markt, Arthur dinlemeyi bırakalı çok olmuştu, yalnızca avluların boşluklarını, binaların gölgelerini, ışığın yetersizliğini görüyordu. Kadının nereye gittiğini bilmiyordu ama hedefe neredeyse ulaştıklarını hissediyordu. Bir kapı, tipinden hoşlanmadığı, saçını sıfıra vurdurmuş bir adam, aşağıdan gelen, güm güm, mekanik bir

ses, yeraltından gelen bir ışık, bara yaslanmış donuk figürler, "*insanaksi*"ler. Onları da kayda aldı, arkadaşları gibi konuşmayan, sinsi bir kinle, mağaralarda konuşulan dille konuşan başka sesleri.

Kadın bu insanları tanıyor gibiydi, sesi bile değişmişti, gürültüyü bastırmak için neredeyse çığlık atıyordu, ağır metal, diye geçirdi içinden Hollandaca olarak, hiçbir şey üretilmeyen fabrikaların gürültüsü. Dans pistinde hantal adımlarla dans eden figürler, görünmez bir ürünü imal eden mahkûmlar, zorla, kasılmış, zalim bir ritimle hareket ederek, her kamçı darbesinde büzüşerek, sözcük oldukları seçilebilen şeyleri çığlıklar atarak ağızlarından döken, cehennemden bir Alman korosu, boğuk, yazı tahtasına geçirilen tırnağın çıkardığına benzer sesler, zehirli metal.

"*İnsanaksi*"ler, bunlar sessizliğe tahammül edemeyen insanlardı, ecstasyli kafalar, speedli kafalar, kokainli kafalar, şık paçavralar içinde sıska vücutlarıyla boş boş bakan suratlar, kadın bir şeyler söylemişti, Arthur kollarında onun mantosunu buldu, daha demin kanatları olan kadın şimdi usulca cadı halkasının içine sızmıştı, bir hayalet Arthur'un eline ılık bir bardak bira bıraktı, Arthur bir köşeye çekildi, hiçbir şey görmek istemiyordu, kadının pistte dönen sarı ve mor ışıklar içinde neredeyse karanlıkta, körkütük olmuş, perişan, Arthur'un tanımadığı biri gibi, kendinden geçmiş, hoppa halini görmek istemiyordu, bira kokan dazlağın biri üstüne eğilip anlamadığı bir şeyler bağırdıktan sonra yine kadına baktı. Adam kadına işaret ediyordu, kadın ışıkların altında yalnız başına dans ediyordu, sanki her yöne uzatabileceği yüz tane kolu vardı, akıcı bir şekilde, sonra yine sarsılarak, diğer herkesi yerinden etmiş, çöl dansı yapıyordu, etrafında duran çember, alay edercesine pis pis sırıtıyordu, nefesi kokan o adamın ne söylediğini şimdi anlamıştı, Ausländer, Ausländer, bunu söylerken kusma sesleri çıkarıyordu, birden kavga çıktı, Arthur yüzüne bir darbe aldı, düştü, kaburgalarında bir ayakkabı hissetti, herkes birbiriyle kavga ediyordu, kadının neredeyse müziğe uyumlu şekilde, karate vuruşuyla birini yere serdiğini gördü, kavga eden bedenlerin karmaşası içinde ona doğru geliyordu, Arthur'u beraberinde sürükledi. Girişteki

fedai onları tutmak istediyse de kadının yüzüne bakınca vazgeçti. O anda polis aracının sirenlerini duydular.

"Scheisse," dedi adam ama onlar çoktan dışarı çıkmışlardı, sığındıkları duvarın arkasından polisin içeri daldığını gördüler.

"Kanaman var," dedi kadın, Arthur önemli bir şey olmadığını biliyordu. Yüzünü silmek istedi, bu kez reddeden Arthur'du. Omuz silkip Arthur'un önünden otobüs durağına yürüdü. Arthur otobüsün ne zaman geleceğine bakmak istiyordu ama nereye gittiklerini bile bilmiyordu ve sormak da istemiyordu. Durakta bekleyen başka kimse yoktu. Kadından birkaç adım uzaklaşıp ona bir yabancıya bakar gibi baktı. Demek bu kadın seviştiği kadındı, hayır, onunla sevişen kadındı, böyle şeyler gözle görülmeyebiliyordu. Durakta bekleyen iki kişi, birbirlerinden metrelerce uzakta. Üşüyen bir kadın, ellerini mavi gabardininin ceplerine sokmuş, kollarını vücuduna sıkıca yapıştırmış. Bir adım daha uzaklaşan bir adam. Kadını daha da yalnızlaştırıyor. Aklından neler geçtiğini bilmenin olanağı yok. On beş dakika önce karate vuruşu vuran, yarım saat önce meymenetsiz bir bodrum katında cin çarpmış gibi dans eden kişinin bu kişi olduğunu kimse tahmin edemez. Arthur nerede olduklarını görmek için sokağın köşesine yürüdü. Rosenthaler Strasse. Burası neresiydi Tanrı aşkına? Rosenthaler Strasse, Sophienstrasse, tanıdık geliyordu ama çıkaramıyordu. Etrafına baktığında, otobüsün yaklaşmakta olduğunu gördü, otobüs durdu, kadın bindi. Nasıl oluyordu bu? Nasıl kendisi bu kadar yavaş, başkaları ise bu kadar hızlı olabiliyordu? Kollarını iki yana açarak hareket etmek üzere olan otobüse doğru koştu. Şoför durdu, kapıları açtı, ama hemen yeniden kapattı, böylece Arthur dengesini kaybedip tam araya yayılarak düştü. İnek derisi çizmelere hiç bu kadar yakın olmamıştı.

"Zuviel gesoffen, was?"* diye bağırdı şoför.

"Nein, zu früh aufgestanden,"** dedi Arthur. Estonyalıyım demek istemişti ama tam zamanında bunun kulağa komik geleceğini düşündü.

"Estonyalıyım." Böyle bir şey Berlinli bir otobüs şoförüne değil, boş bir gece otobüsünde iletişime kapalı yüzünü dışarı

* "Çok içtin değil mi?" (ç. n.)

** "Hayır çok erken kalktım." (ç. n.)

çevirmiş, belki bakmayan ve Arthur'un hiç bilmediği bir yere giden bir kadına söylenir. Şoför durmasaydı şimdi otobüs durağında olacaktı. Kadının karşısına oturdu. Karate, perişan, kütüphane, veda etmekte üstüne yok. Ya kendisi? Kaç farklı kılığa bürünmüştü o gün? Tallinn'de tıraş olmuş, soğuk, rüzgârın ısırdığı bir rıhtımda beklemiş, korkuluklara yaslanmış, uçağa binmiş, arkadaşlarıyla masaya oturmuş, bir kadının yanında gece vakti yürümüştü. Şimdi ise bir otobüste karşısındaki kadına bakan biriydi. Herkes küçük bir rolde oynuyor ama kimse filmin tamamında yok. Kadın otobüsü durdurmak için düğmeye bastı. Onun da inmesi gerekiyor muydu, yoksa inmemeli miydi? Oturmaya devam etti, kadının yerinden kalkmasını izledi. Otobüs durunca, inerken, omzunun üzerinden seslenerek, "Geldik," dedi. Kapı kadının arkasından yine kapandı.

"Moment bitte,*" diye bağırdı şoföre.

"Doch zuviel gesoffen,"** dedi öteki ama kapıyı yine açtı. Kadın bu kez bekledi. Kapıya öyle yakın duruyordu ki Arthur ona çarptı.

"Kanaman devam ediyor," dedi. "Biraz dur."

Bir mendil çıkarıp Arthur'un yüzünü sildi. Sonra diliyle mendilin bir köşesini ıslatıp o kısmın üzerini yeniden sildi. Şimdi acımıştı.

"Sadece bir kesik," dedi Arthur.

"Şansın varmış. Adamın elinde cam parçası vardı. Gözüne gelebilirdi."

Sağ gözüydü. Tek gözlü kameraman. Neyse ki hiçbir şey olmamıştı.

"Neden oraya gidiyorsun?"

"Beni orada istemediklerinden. Şarkıların sözlerini anlayabildin mi?"

Hayır, şarkı sözlerini anlamamıştı ama müziğin nasıl darmadağın ettiğini duymuştu.

"Sen anlayabildin mi? Almancan o kadar iyi değil sanıyordum,"

Arthur boğuk, agresif böğürtünün arasında geçen sözcükleri ayırt edememişti.

* "Bir dakika lütfen." (ç. n.)

** "Yok ama, kafası bayağı güzel." (ç. n.)

"Anlamama yetiyor. Özellikle de birileri zahmete girip sana açıklıyorsa."

"Zevkle yaptıklarına eminim."

"Kesinlikle. Ama beni hiç rahatsız etmediler."

"Bugüne kadar."

"Yalnız değildim de o yüzden."

"Demek benim suçum."

"Saçmalama. Onları ben kışkırttım."

"İyi de niye oraya gidiyorsun?"

"İlk defasında meraktandı. Sonrakiler meydan okumak istediğim için. Beni sevmeyen müzikleri seviyorum. Özellikle de dans ettiriyorsa."

"Dans mı? Bana daha çok bir öfke patlaması gibi geldi."

Kadın duraksadı, ona baktı.

"Yavaş yavaş anlamaya başlıyorsun."

Arthur anlamak istediğinden şüpheliydi, yanıt vermedi.

Milastrasse, Gaudystrasse, ona bir şeyler çağrıştırıyordu ama ne olduğunu hatırlamıyordu. Eski püskü evler, pencerelerin boyasız çerçeveleri, sıvası soyulmuş. İçinde devasa bir spor salonuna benzeyen bir bina olan açık bir alana gelmişlerdi. Gündüz voleybol oynandığı anlaşılan boş alanda belli belirsiz bir ışık yanıyordu. Büyük pencerelerin önünde, rüzgârın yüksek ve sızlanırcasına ses çıkardığı üç alüminyum bayrak direği vardı. Arthur nerede olduğunu anlamıştı. Kadın sağa doğru eğilip parka benzeyen bir yerden yürüdü. Kapkaranlıktı, yolu iyi biliyor olmalıydı. Falk Meydanı. Bu ağaçlar dikildiğinde henüz spor salonu yoktu. Arthur ağaçlara ne olduğunu merak etti, karanlıkta hiçbir şey görünmüyordu.

Kadın bir caddeyi geçti, köşeyi döndü, büyük, ağır bir kapıyı açtı. İçinden geçtikleri holde, ıslak gazete mi, küf mü olduğunu bilemediği, bir daha unutmayacağı bir koku duydu. Hayret verici, diye düşünmüştü sonradan, pek çok şeyin yaşanacağı bir gecenin, bütün izlenimlerin, gördüklerinin, seslerin arasında aklında hep, soğuk ve çürümeyle ilgili bu koku kalacaktı, zaman sanki burada kokuşmaya yüz tutmuştu. O gazeteler dünyada olanlarla ilgili bir şeyler ortaya çıkarmak, saklamak, anlatmak istemişlerdi ama nem birbirlerinden ayrı sayfaları birbirlerine

yapıştırmıştı, harflerin yarısı kaybolmuş, böylece istenenin tam tersi olmuştu, olanlar muhafaza edilmek yerine, unutulmaya yüz tutmuşlardı, haberler, görüşler, eleştiriler, her şey ekşi ekşi kokan gri, ıslak bir lapaya dönüşmüştü.

Bir basamak yukarı çıkınca, karşılarına üzerinde Hollandaca *Girilmez* yazan boyasız bir kapı çıktı. Kitaplar yere halka halinde saçılmıştı, ortası boştu. Arthur hareket edebilsin diye kadın onları toplamaya başladı. İnsanların böyle durumlarda söyledikleri şeyleri söyleyebilirdi, ortalığın dağınık olduğunu, dairesinin küçük olduğunu, eşyalarının eski olduğunu ama hiçbir şey söylemedi, mantosunu dolaba astı, Arthur'un paltosunu almak ister gibi işaret etti, aldı, katladı, kapının yakınındaki köşeye koydu.

Kahve ister misin?

Hayır, kadın bunu söylemedi, bu odaya daha önce kimseyi sokmadığını da söylemediği gibi. Kadın konuşmadı, Arthur da konuşmadı. Karşı karşıya duruyorlardı, Arthur iki insanın bu kadar az ses çıkarabileceğini bilmezdi. Her şeyle ilgili kaçınılmaz bir merak vardı, sessizlik koreografinin bir parçasıydı, artık dayanılmayacak raddeye gelene kadar sürmeliydi, sonra kadın kollarını kaldıracak, elini Arthur'un kıyafetlerinde gezdirecek, ikisinin de giysilerini çıkarması gerektiğine dair küçük bir işaret vererek hafifçe çekiştirecekti, yere düşen, katlanan kumaşın çıkardığı ses, hışırtı. Kadın uzandı, Arthur'a baktı, kolunu uzattı. Çekingen, Victor'un Charlottenburg'da bahsettiği kavram. Demek çekingenin anlamı buydu. Bir çeşit tereddüt. Arthur, birazdan olacakların cezasız kalmayacağını biliyordu, bu kadın bir karar vermişti, ondan kaçmayacaktı, artık ondan uzaklaşmayacaktı, kapısında bitmeyecekti, burasının orada değilmiş gibi dikkatli hareket etmesi gereken bir tehlike bölgesi olduğunu, buraya girmesine izin verildiğini, o orada olduğu için kadının yok olabildiğini, ancak kadın o yokluğa ulaştığında büsbütün bir kayıtsızlıktan azının işe yaramayacağını biliyordu; bu odadaki bedenler ancak benliklerini unuttuklarında beraberce sürüklenebilirlerdi, ta ki adam çok sonra kafasını kaldırıp kadının omzunda doğrultana ve aşağıdaki kafaya bakana ve kaçırdığı yüzünde gözyaşı görene dek, yara izini ışıldatan azıcık

gözyaşı, adam uyandığında orada olmayacak şekilde, sonsuza dek uyumak istercesine kıvrılmış narin bir beden, tıpkı perdesiz pencerelerden içeri sızan gri Berlin ışığı gibi; sessizliği, kitapları, kasveti, zindanı andıran mekânı kaydediyor. Bir süre kadının geri geleceğini düşünüyor, sonra gelmeyeceğini anlıyor. Ayağa kalkıyor, iri, çıplak, yabancı bölgedeki bir hayvan gibi. Lavaboda kendini temizliyor, çıkardığı her ses çok yüksek. Her şey yasak. Yine de kitapları birer birer yerden topluyor, kadının el yazısına bakıyor, tıpkı düşündüğü gibi: saçları gibi kalın ve düz, çizgiler, vahşice üzeri çizilmiş yazılar, ustura gibi keskin. Kendini bunların dışındaymış gibi hissettiren tarihler, isimler, cümleler, ta ki o kendini dışarı atana dek. Gördüğü son şey, yatağının hemen yanındaki pencerenin kenarında oturan yaşlı bir kadının fotoğrafı: sert, Hollandalı bir kadın. Bakışlarının yoğunluğu dışında onunla benzeşen hiçbir şey göremiyor. Merdivenlerden inerken filmci olduğu için hareketlerini geri sarıyor.

"Bu imkânsız, merdivenleri arkan dönük inmen gerekiyor." Erna. Bu konuşmayı sık sık yaparlardı. Erna, tanıdığı herkesten daha çok geçmişe karşıydı.

"Orada hiçbir şey bulamazsın. Daha önce görmüşsün zaten. Sürekli orada olmak istersen, burada olamazsın."

"Geçmişi yadsıyamam."

"Yadsımak zorunda değilsin. Ama çok ileri gidiyorsun, sürekli bugünden bir geçmiş yaratma çabasındasın. Bütün zamanları birbirine karıştırıyorsun. Bu şekilde bir yere varamazsın."

Gazetelerin küf kokuları arasından yine yürümesi gerektiğini biliyordu, olabildiğince hızlı bir şekilde dışarı çıktı. Onu görebilmek için etrafına baktı, o gece hangi yönden yürüdüklerini hatırlamaya çalıştı. Falk Meydanı. Köşedeki kafede zehir gibi bir fincan kahve içip gençlerin voleybol oynadıkları spor salonuna yürüdü. Yüzü büyük camlara dayalı halde bir süre koşmalarını, zıplamalarını izledi, kaç yaşlarında olduklarını merak etti. On üç, on dört, daha büyük olamazlar. Duvar yıkıldığında çok küçük olmalıydılar, büyük spor salonu henüz inşa edilmemişti. Demek bunlar yeni Almanların ilk kuşağıydılar. Gülüşmelerini, sıçramalarını, karmaşa arasından topla kendilerine yol bulmalarını izledi, genç erkek ve kızlardı bunlar, özgürlüğü ve hare-

ketlerindeki hızı gördü ve her zaman olduğu gibi aklına Thomas geldi, parka döndü. Ağaçlardan geriye görülecek fazla şey kalmamıştı, insanlar bile bu konuda daha başarılıydı. Birbirine yakın dikilmiş, küçük, hasta ağaçlar, kurumuş bir alan, iflas etmiş bir ütopya, belki ağaçların dikildiğini hatırlayan tek kişi o. O günü filme çekmişti, şimdi de o görüntüleri bugününkilerin üzerine eklemesi gerekiyordu, Zira her şey acınacak hale gelmişti, gölün içi üst üste istiflenmiş küplerle doluydu, yakışıksız masumiyetiyle yükselen yeşil tepe zamanında ölüm şeridiydi. Schwedter Strasse boyunca yürüyüp eskiden girilmesi yasak olan, karanlık Gleim Tüneli'ne girdi. Gaz lambasının rengi ışığa vurmuştu, karanlık, çakıl taşları, nem, içerisi 1870'ler gibiydi, adeta bir fare deliği, ancak dışarı çıkınca nefes alabiliyordu insan. Bir an önce eve dönmesi gerekiyordu.

*

Telesekreterde sesler koro oluşturmuştu. Arno Japonya'ya gitmeden önce ona uğrayıp uğramayacağını soruyor, Zenobia onu aramasını istiyor, Victor Koyasan'da kendine gelmesi gerektiğini söylüyor, Hugo Opsomer hazırlık yapmaları için zaman kalmadığından Japonya seyahatinin en az bir hafta ertelendiğini haber veriyor, NPS Kamboçya'daki mayın tarlaları için birini arıyor, Erna söverek Amsterdam'a gelmezse, kendisinin kalkıp Berlin'e geleceğini söylüyor ve nihayet Hugo Opsomer bir kez daha arayıp, planları gözden geçirmek ve oradan beraber Leiden'a, oradaki etnoloji müzesine gitmek için Brüksel'e uçmasını söylüyordu: "Van Oude'nin oğlu orada, bize yardımı dokunabilir. Düşün dostum, 88 tapınak, bazılarına yalnızca yürüyerek gidilebiliyor! Form tutmamız lazım!"

Arthur'un duymak istediği ses bunların arasında yoktu. Victor'u hemen aramasına gerek yoktu, Erna'dan NPS'i arayıp müsait olmadığını bildirmesini istedi. Sonra telesekreterine en az iki ay orada olmayacağını bildiren bir ses kaydı bıraktı, Brüksel'e uçak rezervasyonu yaptırmak için Sabena'yı aradı ve valizlerini toplamaya başladı. Ama her hızlı hareketinin altında aslında onu başka yerlere, yeraltı dünyasında farelerle dolu tünele,

kök salamamış ağaçlarla dolu, çocukların Max-Schmeling Spor Salonu'nda voleybol oynadığı alana, küf ve çürümüş gazete kokan, tapınaklardan sonra geri dönüp bulmak istediği kadının arkasından yürüdüğü karanlık geçide götürmek isteyen bir yavaşlık olduğunu biliyordu. Arno'yu arayıp, Tempelhof'a doğru yola çıkmadan önce uğrayacağını haber verdi.

*

"Kafan çoktan yola çıkmış," dedi Arno Tieck endişeyle. Arthur içeri girmiş, eşyalarını hole bırakmış, çalışma odasında Arno'nun karşısına oturmuştu. Bazı arkadaşların insanın sıkıntısını hemen anlaması hayret verici. Arno haklıydı, valizini toplamış, yola çıkmıştı, bütün varlığı seyahatin kontrolü altındaydı, şimdi yaptığı her hareket aşırı bir yüzeyselliğin ürünü olacaktı. Taksi, uçak, aşağıdaki yer şekilleri, hatta Brüksel'de geçireceği günler bile, Shikoku'ya yapacakları seyahatin ön çalışması için Leiden'daki müzeyi ziyaret, gidecekleri tapınakların fotoğrafları, yüzyıllardır süregelen hac yolculukları üzerine sohbetler, her şey, arkasından, ilk görüntüleri çekmeye başlar başlamaz ufalanacak, çözülecekti. Bunu Arno'ya anlatmaya çalıştı ve Arno'nun onu anladığını hissetti.

"Hem buradasın hem de değilsin," dedi, "doğrusu bu halin gittiğin yerle yakından ilintili. Budistlere göre her şey birer yanılsama, öyleyse neden ben önümüzdeki yirmi dakika boyunca oturup bir yanılsamayla konuşmayayım ki? Daha sonra senin gerçekten burada olup olmadığını sorgulayabilirim. Seni kıskanıyorum, ben de oraya gitmek isterdim. Oradaki mezheplerden bazıları, görünen gerçekliğin bir yanılsama olduğunu yalnızca savunmakla kalmayıp gür sesli trampetler ve derin mırıldanmalar eşliğinde bunun şarkısını söylüyorlar, öyle etkileyici ki. Hiçbir zaman Galileo'nun haksız olduğunu söylemediler, neden söylesinler ki? Biz ise bu esnada, sonu gelmez araştırmalardan sonra, salt gerçeklik sandığımız her şeyin aslında bir boşluk olduğunu ve aslında madde dediğimiz şeyin oluştuğu parçacıkların ne kadar görünmez ve öngörülemez olduğunu algılayabilmek için tahayyül edebileceğimiz her şeyden daha da büyük bir

gözlük takmamız gerektiğini keşfettik. Onlar haklıydı. Bizler saydamız! O kadar da sert durmamıza rağmen! Hah! Artık dünyanın kaç görüngüden ibaret olduğunu bildiğimize göre, bunu bir dine dönüştürebilirdik ama onlar bunu çoktan yaptılar. Biz insanlar var olmuş bile sayılmayız, ismimiz bile olmamalı. Hiç bunun üzerine kafa yordun mu? İsimlerimiz olmasaydı, her şey çok daha anlaşılır olurdu. Birazcık şuurla rastgele bir malzeme, ortaya çıkan, sonra hemen kaybolan görüngüler. İsimlerimiz sayesinde bir şey olduğumuzu sanıyoruz, belki de onların bizi koruduğunu sanıyoruz ama ölmüş milyarlarca insanın ismini kim hatırlıyor?

Dürüst olacağım. Genellikle okuduğum her şey beni şaşırtır ama kendimi kaptırmamaya çalışırım, zira anlamı yok. Gerçeklere algıladığım şekliyle bağlanırım, yoksa delirirdim. Aslında bir saçmalıktan ibaret olsa da, adım Arno Tieck, zira benim gerçeklikteki varlığım bu sandalyede oturduğum şekil. Bilimin bakış açısından dünya, giderek daha çok parçaya ayrılıyor ve bunu kabullenmek zor. Zira hepimiz kendimiz olmak istiyoruz. Ne zaman birileri evrenle ilgili yeni bir şeyler ortaya atsa biraz daha sersemliyorum. Daha çok sıfır, daha çok patlayan galaksi, daha çok ışık yılı ve öbür yandan biz süpercisme, antimaddeye, adlarını yalanlayan atomlara odaklandıkça dünyamız küçülüyor, kazdıkça kazıyoruz, ortada görecek bir şey kalmayana dek, yine de hâla bir şeyler var. Bu arada sanki olup bitene hâkimmişiz gibi kendimize isim vermeye devam ediyoruz! Nietzsche bir konuda haklıymış, doğanın sırlarına daha saygılı davranmalıyız. Ama hayır, biz tam tersini yapıyoruz, onu evrenin en uzak oyuklarının içinde arıyoruz, geriye hiçbir şey kalmayacak şekilde kat kat soyuyoruz, bir gün kendi zavallı şuurumuz onu algılamaya yetmeyeceği için o sırlar hepimizi yutacak! Ama sevgili dostum, durum benim için fazlasıyla kötüleşirse, dalgalar beni yutacak kadar yükselirse, hep şunu düşünürüm. Kadınlar manastırımı hatırlıyor musun? Hildegard von Bingen? Tüm evren bir soruysa, o zaman mistisizm buna bir yanıttır ve evrenin müziği mistisizmi söyler. Hiçbir yanıt tam değildir ama ben içlerinden sanatı seçerim. Japonya'ya vardığında kasvetli insan seslerinden bunalırsan ona kulak ver. Kesinlik karşısında kesinlik, hiçliğin

kesinliği, nirvanaya ulaşıp çözülmüş bireyin kesinliği karşısında Tanrı'nın yanı başındaki, yerkürenin ahengi içinde mırıldanan tüm zamanların ruhunun kesinliği, kutsal sopranoların karşısında kutsal baslar! Gerçekdışı olduğunu kabul et: insanlara hangi hortlağı, hangi cehennemi, hangi günahtan arınmayı ya da kendinden geçmeyi verirsen ver, ondan müzik yaparlar. Bin yıl önce gezegenler ahenk içinde Tanrı'ya övgünün şarkısını söylediler ama muhtemelen bizim geldiğimizi bildikleri için buna bir son verdiler. Aynı zaman diliminde kozmosun en uzak köşeleri bize yasaklandı, giderek küçüldük. Ama teselli olarak, yürek parçalayacak kadar uyumsuz ve ahenkli müziği verdiler. Uçakta kullanılabilen CD-çaların var mı?

Vardı.

"Öyleyse on bin metre yüksekliğe ulaştığınızda kadın koromu dinle. İşte o zaman bu müziğin geldiği yere yaklaşmış olursun. Al."

Arthur CD'yi aldı. Kapağın *Codex latinus*'tan alıntı bir minyatür olduğu yazıyordu. Ortaçağ kostümü giymiş genç, siyah saçlı bir kadın Musa gibi iki taş tablet tutuyordu, yalnız tabletlerin üzeri boştu. *Voice of the Blood.* Başlığı beğenmemişti. Söyledi.

"O çağa uygun. Ursula şehitti, kan oradan geliyor. Ortaçağın en büyük efsanelerinden biri. Bu müziğin ilham kaynağı olmuş. Yüzyıllık sorun: tahayyül edemediğin bir geçmişi nasıl tahayyül edersin? Aynı beyin yapısı, farklı yazılım. Bu müzik bunu kusursuz vurguluyor, artık yok olmuş bir histen ortaya çıkmış. Von Bingen bu yüzden popüler, tıpkı Gregoryenler gibi, geçmişe özlemden! Bu müziğin çıkış noktası artık kayıp ama müzik hâlâ yaşıyor. Bu bilinmezleri kız arkadaşın çözecek. Çünkü aynı dönemden bahsediyorum. Ursula ve on bir bin bakirenin ölümü Hildegard von Bingen'i öyle etkilemiş ki, bunu yazmış. Venedik'teki Academia'da Carpaccio'nun Ursula'nın hikâyesiyle ilgili yaptığı tabloları görebilirsin. Gerçi o zaman Rönesans başlamıştı. Stil, dış görünüş. Göz alıcı ama sofuluk yok. İlk mercek bulunmadan hemen önce. Senin hemşerilerin sayesinde, Spinoza'yı Hollandalıdan sayarsan. Tahtın bacaklarını kesmeye başlamışlardı. Veda ettin mi?"

Arthur, Elik'ten bahsettiğini anlamıştı.

"Aslında bunu sorman yanlış. Bugün gideceğimi bilmiyor bile."

Arno sustu.

"Belki sen söyleyebilirsin, ha? Benim söyleme fırsatım olmadı."

"Buraya gelirse söylerim. Onun da burada fazla zamanı kalmadı bana göre. Bu beni üzecek, ona neredeyse bağlandım. O öyle, öyle..."

"Öyle ne?"

"Farklı. Karşılaştığım pek çok genç insandan farklı. İçinde ara sıra kontrol edemediği bir ateş yanıyor. Bazen çok sakin ve rasyonel, öyle zamanlarda onunla gerçekten konuşabiliyorsun, öbür zamanlarda, önündeki en büyük engelin kendisi olduğu zamanlar bunlar, neden geldiğini bile anlamıyorum. Keçi inadı var. Söylediğim bazı şeyleri düşündüğünü fark ediyorum ama cümlesine hep itirazla başlıyor. Kimsenin beni dinleme zorunluluğu yok, hatta düşünmenin ardındaki en büyük itici gücün şüphe olduğu kanısındayım ama o bunu bir sanat biçimine dönüştürdü. Onun spekülatif olarak gördüğü her şey şüpheli. Bunlar erkeklerin uydurması, diyor hep." Güldü.

"Neden gülüyorsun?" diye sordu Arthur.

"Ona en son kadınların ikinci milenyumun erkekleri olduğunu söylemiştim. Ama o bunu da duymak istemedi. Umarım bunu iltifat olarak söylemiyorsundur, dedi. Bırak çalışmama devam edeyim. Alanımı çizdim, ona bağlı kalacağım. Orası benim inim, oradaki her taşın altına bakacağım, yıllarıma mal olsa bile."

"Peki ya sen ne dedin?"

"Deneyüstü olan her şeyi reddederse, ortaçağla ilgili bir şeyler kaleme almakta zorluk yaşayacağını. Her neyse, zaten kendisi görecek. Yalnız..."

"Yalnız ne?"

"Bazen endişeleniyorum. O zırhın altında bence çok kırılgan biri var. Bazen bana Zenobia'yı hatırlatıyor... Senin şimdi tanıdığın Zenobia değil tabii, eskinin Zenobia'sı, kırk yıl öncesinin. Şimdi inanmazsın ama o zamanlar iblisin tekiydi, sanki her şeyi aynı anda istiyor gibiydi. Şimdi ise... şimdi... dengeyi buldu denebilir."

Arthur ayağa kalktı.

"Onu aramam lazım."

"Buradan arayabilirsin."

"Tempelhof'tan ararım."

"Tempelhof mu? Oradan hâlâ uçak kalkıyor mu? Vay be, hava köprüsü zamanlarını hatırladım."

"Evet, Sabena'yla uçuyorum. O küçük uçaklarıyla."

"Kıskandım seni. Ne zaman dönüyorsun?"

"Bir buçuk, iki aya kadar."

"Öyle mi? Gerçi biz senin gidişine alıştık artık. Kendine iyi bak. Zen manastırlarının müziğini getirmeyi de unutma. Ve Zenobia'ya söyleme tabii."

"Neyi?"

"Onunla ilgili söylediğim şeyi, eski halini. Eskiden ele avuca sığmadığını."

Söyledikleri doğru olmalıydı zira yanakları kızarmıştı.

"Sonra Vera'yı seçtim. Tıpkı Zeno'daki gibi, bilirsin, Italo Svevo'nun kitabındaki."

Arthur bilmiyordu.

"Önce birinci, sonra ikinci kız kardeşe âşık oluyor, en sonunda da üçüncüyle evleniyor. Çok mutlu bir evlilik. Ama benim kastettiğim bu değil. Asıl endişelenen o."

"Elik ile ilgili endişelenen mi? Onlar birbirlerini tanımıyor bile."

"Hayır, seninle ilgili. Nedeni de onda kendinden çok fazla şey görmesi. Biliyorsun dün onu gördü. Seni yanımızdan kaçırdığında biz de vardık, hatırladın mı? Ah, neyse bana kulak asma, saçmalıyorum işte. Sağlıkla git ve gel."

"Elimden geleni yaparım."

"Kendi projelerin için de çekim yapacak mısın?"

"Her zaman."

Arno'nun son bir şeyler söylemek istediğini görüp kapının eşiğinde durdu.

"Son zamanlarda bana izlettiğin o fragmanları çok düşünüyorum. Onlar... hâlâ aklımdalar. Eskileri kastediyorum. Hâlâ çekmeye devam ediyor musun?"

"Evet."

"Güzel, o zaman söyleyeceklerim fuzuli. İnanmaya devam etmelisin diyecektim. Bir gün bitirdiğinde, yaptığın şeyde gördüğüm, –ve ifade ediş biçimimi affet, sanırım meslek hastalığı– tarihsel ve anti-tarihsel dünyanın içiçe geçmesi. Gözlerini devirme... bu söylediğim, demin bahsettiğim şey de bu ... tarihsel dünya, senin zaman içinde dünyanın dört bir yanında filme çektiğin olaylar, iş icabı çekmemiş olman önemli değil... Bosna, Afrika, Berlin, isimler, olaylar, tarihler, trajediler, ama öbür dünya, sıradan olanın, dikkat çekmeyenin, anonim olanın ya da o zamanlar ne diyordun, önemsiz olanın dünyası, her an orada olduğu için kimsenin görmediği bir dünya... dün akşam bir cümleyi, Camus'nün bir sözünü okurken aklıma geldi, dünyayı nasıl sınıflandırmam gerektiğini, taşların nasıl yerine oturduğunu, bilgi dünyasını, gerçeklerin dünyasını bana siz öğrettiniz ve şimdi bütün bunları neden öğrendiğimi hatırlamıyorum bile, gibisinden bir şeylerdi... Cümlenin nasıl devam ettiğini hatırlamıyorum ama birden şöyle diyor: 'İnişli yokuşlu tepelere bakınca birçok şeyi daha iyi anlıyorum.' İnişli yokuşlu tepeler kısmını çok iyi hatırlıyorum, sonra akşamla ilgili, onun verdiği huzursuzlukla ilgili bir şeyler, ama inişli yokuşlu tepeler kısmında aklıma sen geldin. Japonya'dan yanında inişli yokuşlu tepeler getir, oldu mu?"

Bunu söyleyip kapıyı yavaşça, kararlılıkla kapattı. Arthur Daane kapı dışarı edildiği hissine kapılmıştı. Tempelhof'ta Zenobia'ya ulaşmaya çalıştı ama Zenobia telefona yanıt vermedi. Bir saat sonra, uçak kalın bulut tabakalarının üzerine zıplaya sarsıla yükseldiğinde, iki gün içerisinde şehri ikinci kez böyle yukarıdan izliyordu. Alnını pencereye dayayıp, Falk Meydanı, Schwedter Strasse ve Gleim Tüneli'ni görmeye çalıştı ama başaramadı. CD-çalarına Arno'nun verdiği CD'yi yerleştirdi ve uçağın çıktığından daha yüksek perdelere çıkmaya uğraşan kadınların sesini dinledi.

Öncesi ve sonrası. Antik Yunanlar, zamanın ruhsal durum ve duygular üzerindeki etkisini göstermekten hoşlanmazdı. Evet, bunu biliyoruz, çünkü bilmemiz gerek. Tabii ki hâlâ buradayız, pes etmek doğamızda yok. Çok şey de oluyor, çok az şey de oluyor. Euripides'in *Medea* eserinde koro az sonra olacakları söyleyebilir. Sofokles'te isteyebilir, yalvarabilir ama kehanette bulunmaz. Bizler ağ örmeyiz ama ağı görürüz, bir zaman diliminden ötekine atlayabiliriz. Gündüz ve gece dünyanın etrafında bir sıvıymışçasına döner, bizim için fark etmez, biz asla uyumayız. Yalnızca izleriz. Victor gece atölyesinde piyano çalıyor, çok yavaş bir parça, zamanın kendisi bile böyle içten bir şekilde ölçülmeye katlanamıyor. Piyano çalarken altı haftadır görmediği Arthur'u düşünüyor. Onu özlüyor mu? Bunu, Victor ancak bu çerçevede düşünseydi bilebilirdik ama o bu çerçevede düşünmüyor. Arthur'u düşünüyor, bu yitik arkadaşın bu dünyanın başka bir yerinde olduğunu biliyor. Arkadaşı ise Victor'u düşünmüyor, önünde uzunca bir sıra oluşturmuş rahiplerden ötürü Arno'yu düşünüyor. On altı kişiler, ilahi söylemiyorlar, meditasyon yapıyorlar. Zazen*. Lotus oturuşunda on altı adam, elleri tuhaf bir biçimde kavuşmuş, başparmak sürekli yukarı bakıyor. Önceki haftalarda gördüğü pek çok resimden bu oturuşu biliyor. Ama bunlar etten, kandan. Karanlık, siyah rahip kıyafetlerinin üzerindeki kapalı yüzler gerçekten kapalı, konsantre olmuşlar, dışarıyla bağlantıları yok. Evet, muhakkak bilmen gerekiyorsa, onların düşüncelerini de biliyoruz ama şimdi konu bu değil. Yokluğu arıyorlar ama bunu bulmak zor, onlar için bile. Arthur onların hiç kıpırdamadan oturmalarını, oturdukları alçak platformu, koyu renkli parlak ahşabı, incecik kâğıt

* Zen Budizminde oturularak yapılan meditasyon. (ç. n.)

pencerelerden giren kısıtlı ışığı, taş zeminde önlerinde duran düz sandaletlerini kafasında kaydediyor. Çekim yapmak yasak, bu yüzden daha iyi bakıyor. Birazdan ilahi söylemeye başlayacaklar, aslında çıkan o sese böyle denemez, daha çok bir uğultu, on bin yabanarısının çıkardığı bir ses, sözcüklerin içinde gizli olduğu upuzun bir vızıltı, bu anlaşılmazlık onu koza gibi sarıyor. Arno ne demişti, görünmezlik, şeffaflık? Bu ses varlığından doğruca içeri giriyor, orada bulunduğu haftalar içinde iyice içine yerleşiyor, hacı yolları, kutsal dağ zirveleri, sofuluk, basitlik, kutsal nesneler, kutsalmış gibi halatlarla örtülmüş sedirler, yosunlu taşlar, Berlin'deki karlı kestane ağacını hatırlatan çiçeklenmiş kiraz ağaçları, titremeyi neredeyse görünür kılan çan sesleri. Yolları arşınlarken kamerası omzunu taştan bir maymun taşıyormuş gibi çöktürmüştü ama o sanki süzüldüğünü, gerçekte var olmadığını düşünmüştü. Arno'ya o zamanlar yanıt vermiş olmayı isterdi ama neredeyse her zaman olduğu gibi bunu yapamamıştı, aklı başına sonradan gelirdi, saydamlığın bedensel olarak da hissedilebileceğini ancak şimdi anlamıştı. İki ölüsü ve bir canlısı hâlâ onunlaydı, tıpkı arkadaşları gibi ama çok uzaklarda. O buradaydı, diğerleri ise yokluğu ortadan kalkana, dünya onu keder ve özlemle çağırana dek uzakta muhafaza edilecekti. Bu sesler burada çınlamaya devam edecekti ama o buradan ayrılacaktı, zira kalmak için nasıl bir insan olması gerektiğini bilmiyordu. Bir çan sesi duyuldu, alçak tonda ilahiler söylemeye başladılar, bu adamların vücutlarında, bu seslerin çıkarıldığı büyük taş mahzenler vardı. Hugo Opsomer söyledikleri sutranın metinlerini vermişti ama o en ufak bir şey bile anlamıyordu. Söylendiği anda gerçektiler ve söylendiği için gerçektiler. Sözcükler ondan uzağa uçuşurlardı. Gerçekte ne düşündüğünü ifade etmek için doğru sözcükleri asla bulamamıştı. "Gözlerinle düşünüyorsun." Erna. Kasılmış duruşundan doğrulup ayağa kalktığını, kamerasını aldığını görüyoruz. Bu haftalarda neler düşündüğünü sonradan görecek. Bunu biz söylemiyoruz, o söylüyor. Tabii ki kimseye değil. Kendi kendine. Bunu hep söylersiniz: beni düşündüğünü biliyordum. "Dün birden beni düşündüğünü hissettim, beni düşündün mü?" Bazen yalan söylenir, bazen gerçekten öyledir.

Hendaye'ye giden gece treninde Elik Oranje Arthur Daane'yi düşünüyor. Uyuyamıyor, uzun bir süredir böyle. Şimdi uyuyamaması kuşette oraya buraya sallanmasından değil, nedeni, alt katında uyuyan adamın horlaması, aynı zamanda trenin onu ileri geri fırlatması, artık sahip olmak istemediği ve sahip olamayacağı bir şeye ve bundan sonra yapması gereken şeye doğru. Kitaplarını postayla Madrid'e yolladı, kalacak yer bulur bulmaz onları alacak. Şimdi özgür, tren Orléans ile Bordeaux arasında bir yerlerde, kendisine yakışan ve onun düşüncelerinin ritmini ele veren yüksek bir sesle ilerliyor, ben özgürüm, ben özgürüm. Peki, neden hâlâ o adamı düşünüyor? Yataktan kalkıyorsun zira ya yatak çok küçük ya da her kalp atışıyla seni daha da inatla tutsak eden şuursuz bir kucaklamayla uyandın. Yabancı yüz sana çok yakın, o yakınlığı istemediğini biliyorsun, özlediğin bir yakınlık olsa bile bu, yine de istemiyorsun. İçine damgalanmış, ateşle mühürlenmiş prensiplerine, sen henüz karar bile veremezken alınmış bir karara karşı geldin. Bu bir başkasının geçmişi olsaydı, kahkahalarla gülerdim, diye düşünüyor. Ama benim hikâyem ve nasıl gelişeceğine ben karar veriyorum. Daha önce hiç teslim olmadım, şimdi oluyorum. Bu benim başıma gelmemeliydi. Tırnaklarını etine geçirdiğini fark etti. Yola çıkarken yanına aldığı tek şey olan yastığının altındaki kitabı gözünün önüne getiriyor. Grimsi bir kapak, Zamora'nın kalesi, tarihler, aynı zamanda bir kuş ismi olan o kadının ismi, kendi dilinde iki hece, iki büyük çakıl taşını birbirine vuruyormuşsun gibi ses çıkaran bir isim. Yine yalnız, özgür. İçinden bir şeyler kesilip çıkarıldı. Ya biz? Gece çalan piyanist, Elik Oranje'nin yazdığı ve içinde anlamadığı hiçbir şey olmayan, öte yandan başka bir şeylerin gizli olduğunu bildiği kısa veda mektubunu okuyan filozof, yolculuğunun sonunda, Myōshinji Tapınağı'ndaki ilk akşam karanlığı, Dordogne'un ıssız doğasında dans eden boğuk ışık şeridi, hiçbir şeyden bir anlığına bile olsa vazgeçemeyiz, odasında yalnız, okuma kürsüsünün üzerindeki fotoğrafa bakıp, 70 yıl önce Helgoland sahilinin üzerindeki bulutu gören o kadından da. İçindekileri göstermeyen bir mektup, ne saçmalık. Peki, saçma ise, Victor neden buna kafayı takıyor? Bizler yargılamıyoruz, yaptığımız bu değil. Bir şeylerin birisi için çok şey, öbürü içinse

az şey ifade ettiğindeki hüzün belki. Göreceğiz. İzlememiz, gözlemlememiz, her şeyi söylememiz gerektiği anlamına gelmiyor. Neyse ki. Bir zamanlar kraliçeler ile savaşçıların maceraları efsanelere, trajedilere konu oluyordu. Ceza için Oedipus, intikam için Medea, direniş için Antigone vardı. Ama sizler kral değilsiniz, kral kızı da değilsiniz. Hikâyeleriniz, sizin dışınızdaki herkes için önemsiz. Arkası yarınlar, karışık haberler, sabun köpüğü. Hüznünüz, yaşadığınız kısıtlı yüzyılda, asla başkalarının da ders çıkarabileceği bir şey olmayacak. Bu sizi daha da fani yapıyor ve hatta bize sorarsanız, daha da trajik. Yankınız yok. Seyirciniz yok, evet böyle de denebilir, kastettiğimiz bu olmasa da. Aslında bu bizi son kez duyuşunuz. O son dört sözcük hariç.

"Yola çıkarken kafan burada değildi," dedi Arno Tieck, "şimdi geri döndün ama hâlâ burada değilsin. Anlat, anlat."

"Henüz çok erken," dedi Arthur. "Kafamın içinde çok fazla şey var. Al." Ona Kyoto'da aldığı CD'yi verdi. "Kadınlara karşılık erkekler, benden istediğin üzere."

Şu anda anlatacak bir şeyi yoktu. Yine, iki ay önceki gibi, küçük bir uçakla Berlin'in üzerinde uçmuştu, yine Falk Meydanı'nı aramıştı ama ne zaman spor salonunun eğimli çatısını görecek olsa, aşağıdaki dünyayla arasında dörtnala koşturan bulutlar belirmişti.

"Ne zaman bir şeyler göstereceksin?"

"Şimdilik elimde bir şey yok. Bobinler Brüksel'de kaldı, kendim için çektiklerimi de Amsterdam'a yolladım. Bir süre buradan uzaklaşacağım."

"Demek öyle." Arno hayal kırıklığına uğramıştı. "Peki, neler çektin?"

"Sessizlik." Peşinden: "Hareketsizlik. Tapınaklara çıkaran basamaklar. Basamaklar üzerindeki ayaklar. Her zamanki şeyler."

Arno başıyla onaylayıp bekledi.

"Proje filmi için çektiklerimin aynısı, yalnızca daha yavaş. Ve daha uzun."

Kulağa bunları çekerken yer değiştirmiş gibi geliyordu, oysa değiştirmemişti. Küçük tapınaklardan birkaç tanesinde, hiç hareket etmeden, dışarıda, çoğunlukla bir göl kenarında veya yosun tutmuş taşlarla ve tırmıkla düzeltilmiş çakıl taşlarıyla bezeli küçük bir bahçede durmuştu. Ahşap bir platformun üzerinde oturarak, olabildiğince alçak bir görüş açısından, cepheden çekim yapmıştı. İşin sırrı çekim yapılan şeye, taşın tokluğuna erişene dek, sessizlik tehlikeli hale gelene dek uzun uzun bakmakta ama böyle şeyler söylenmez, Arno'ya bile. Daha sonra

çektiklerini izlemişti. Oradaki gibi bir Zen bahçesinde her şeyin bir anlamı vardı, bunu zaten bilirdiniz, hem de bildiğinizi bilmeden. Görüntüler diğerleri, yorumcular içindi. Yalnızca bakmak bile ona yetmişti.

Elik'i sormak istemişti ama konuya nasıl başlayacağını bilmiyordu. Döndükten sonra önce eve gidip eşyalarını bırakmıştı. Kestane ağacı ilk yapraklarına kavuşmuştu, bu onu rahatlatmıştı, en azından orada bir değişiklik vardı. Odasının görünüşü onu bir anlığına hareketsiz bırakmıştı. Değişim ve hareketsizlik belli ki yan yana olabiliyorlardı. Düzenli biriydi, yola çıkmadan önce, döndüğünde düşünmesi gereken her şeyi masasının üzerine koymuştu, ajanda, isim listesi, ansızın geri dönmesi halinde ev sahibi arkadaşına bir mektup. Ve daha başka isimsiz şeyler, bir taş, bir deniz kabuğu, ayakta duran ve bir çanak tutan Çin işi küçük bir maymun heykeli, Thomas ve Roelfje'nin fotoğrafı, bir yerde uzun kaldığında etrafında olmasını istediği nesneler. Her şey yerli yerindeydi. Dünyanın öbür ucuna uçmuş, otobüslerde, trenlerde yolculuk etmiş, tapınaklarda oturmuş, yaklaşık bir milyon Japon görmüş, bütün bu zaman boyunca, taş ve deniz kabuğu burada kımıldamadan kalmış, maymun çanağını taşımış, karısı ve çocuğu, on yıl önce yüzlerinde belirmiş ve artık hiç değişmeyecek olan gülücükleriyle odasını izlemişti. Maymunla fotoğrafı kenara itti, pencereyi açtı, masasındaki kâğıtlar uçuştu, telesekreterdeki mesajları dinledi. Erna'dan bir mesaj vardı.

"Seni aramamın bir anlamı yok zira evde olmadığını biliyorum. Öyle gecelerden biri. Kanalda küçük bir motorun geçtiğini gördüm, hani şu büyük bir gemiymiş gibi tar tar tar diye ses çıkaran motorlardan, direksiyonda yalnız bir adam vardı, silindir direksiyonun tutamakları vardı, adam işte öyle sürüyordu. Bu kadar, yalnızca bunu anlatmak istemiştim sana. Aslında tar tar tar değil, pat pat pat diye ruhsuz bir ses çıkarıyordu. Sen ne dediğimi anladın. Duydun mu? Tuhaf aslında, sen şimdi Japonya'dasın ama şimdinin 'şimdi'sini bunu duyduğunda yaşayacaksın. Şimdi beni ara."

Erna'nın sesini, başka, erkek sesleri izliyordu, olası bir iş, eski bir programın yeniden çekilmesiyle ilgili bir şeyler. Bunların arasında, arada bir, karşı tarafı dinleyen bir sessizlik, son-

ra bir klik, onu arayan ama söyleyecek şeyi olmayan biri. Sonra Falk Meydanı'na gitti. Voleybol, bayrak direklerinde rüzgâr, canavara benzeyen küçük ağaçlarda yeşil yapraklar. Kapıyı arıyordu ama hangisiydi? Numarasını bilmiyordu ama Schwedter Strasse'den başkası olamazdı. Yoksa Gleimstrasse miydi? Ev sokağın köşesine yakındı. Bir kapıyı denedi, sonra bir başkasını. Çürümüş gazeteler, hâlâ. Aynıları mı? Mümkün değil. Başka gazetelerdir ama aynıları. Burada rahatlıkla mantar yetiştirebilirlerdi. Avluya götüren ikinci kapıda ziller vardı. Kadının onun önünden yürüyüp merdivenlerden çıktığı yer burasıydı. Deri çizmeleriyle. Orada olamazdı, tabii ki çoktan gitmişti, ya Hollanda'ya ya da İspanya'ya, ama nereye? Madrid, Santiago, Zamora? Aynı anda bütün zillere bastı. Uzun bir süre hiçbir şey olmadı. Sonra, çatallı, yaşlı bir kadın sesi. Elik Oranje'yi sordu. İsmi boş avluda bir tuhaf yankılanmıştı. Pis kokulu çöp kutuları, paslanmış bir çocuk bisikleti.

"Wohnt hier nicht! Kenn ich nicht!"*

Öyle biri yok. Demek ki öyle biri hiç olmamıştı.

Bir kez daha zilleri çaldı. Bu kez uykulu, sinirli bir erkek sesi yanıtladı.

"Die ist abgehauen. Kommt auch nicht mehr zurück."** Çat.

"Düşüncelere daldın," dedi Arno. Ayağa kalkıp masasına gitti, bir mektupla, daha doğrusu boş bir zarfla geri döndü.

"Al."

Arthur gönderen kısmını okudu. Elik Oranje, c/o Aaf Oranje, Westeinde, De Rijp. Tanıdık el yazısı.

"Ya mektup?"

"Bana yazmış. Bilindik veda mektuplarından, sohbetlerimiz için teşekkür etmiş. Belki bir daha karşılaşırız klişesi."

"Peki, nereye gittiğini yazmamış mı?"

"Hayır, ama bence İspanya'ya gitti. Saha çalışması yapması gerektiğini yazmış. Bunu da orada yapacaktır, başka bir yer de olabilir tabii."

"Benimle ilgili hiçbir şey yok mu?" Sormak istememişti ama yine de sordu.

* "Burada öyle biri yok! Tanımıyorum!" (ç. n.)

** "Ortadan kayboldu. Bir daha da geri dönmeyecek." (ç. n.)

Arno başını hayır anlamında salladı.

"Çok kısa bir mektuptu. Açıkçası şaşırıp kaldım."

Arthur ayağa kalktı.

"Gitmem gerek."

O kadar. Gitmesi gerekiyordu. Hollanda'ya, Erna'ya, De Rijp'e, İspanya'ya. Japonya bir şeyleri erteletmişti ya da onu sersemletmişti. Ama bundan kaçış yoktu. Kadın gizlenmişti, arkasında bir iz bırakmıştı, onun için ya da değil. Bir ekmek kırıntısı, belki de iki. Aaf Oranje, silah atışı gibi bir isim. De Rijp. Bir tane daha.

"Bekle biraz," dedi Arno. "Zenobia'yla buluşacağım. Schultze'de birer kadeh şarap içeceğiz. Belki Victor'u da ararız, ha? Uzun süredir görüşmedik. Onu tanıyorum, sesi çıkmıyorsa meşguldür kesin. Ama senin için gelir."

Bir öncekinin aynısı. Sucuk, Saumagen, domuz pastırması, Handkäse. Buraya son gelişini düşünüyor, nasıl götürüldüğünü. Arno ne demişti? Kaçırılmak, kaçırılmıştı. Kaçırılmış ve serbest bırakılmıştı. Fidyesiz. Arkadaşlarına baktı. Bu kez ortadan kalkan araya giren zamandı, manastırlar, tapınaklar, yollar geride kalmıştı, Arthur gitmiş ve geri gelmişti. Japonya vücudunda bir yerlerde duruyordu ama şu an onu bulamıyordu.

Victor Saumagen'ı inceliyordu.

"Mermere benziyor. Burada muazzam bir doğal güç söz konusu. Rastgele seçilmiş bir domuz parçalara ayrılmış, sevimli yüzü ince ince kesilmiş, dudakları büzülmüş, yanakları, ayakları, midesi, geri kalan her şey yeniden düzenlenmiş ve hiç tanımadıkları rastgele seçilmiş pateteslerin yanına istif edilmiş."

"Kaya tuzunu unutuyorsun," dedi Herr Schultze. "Biber ağacı, defne ağacı, asma dalı... Bütün bir âlem, tüm sadeliğiyle burada bir araya gelmiş."

"Harikulade," dedi Victor. "Önce düzen, sonra kaos, sonra yine düzen."

"Kaos..." diye başladı Arno dalgın dalgın ama Zenobia onun sözünü kesti.

"Arno yine başlama!" Arthur'a: "Sana aslında görünmez olduğunu daha anlatmadı mı? Mistisizm ve bilim, yeni saplantısı bu... 'Tanrı'nın düşünceleri', falan filan. Bunları konuşanlar en

azından ne söylediğini bilen insanlar. Kavramları romantikleştirmedikleri sürece onlara yoldan çıkma hakkı tanıyorum. Ama benim sevgili eniştem kaosla, parçacıklarla ya da maddenin öngörülemezliğiyle ilgili bir şeyler okumaya başlar başlamaz ayranı kabarıyor. Onun için her şey şiirsel. Ama kötü bir şiir. En son ne demiştin? Yaratılış evreni altüst etti! Kutsal birlikten kovuldu, kusursuz dengeden uzaklaştırıldı. Arno! Her şeyden bir masal çıkarıyorsun."

"Sebebi sensin," dedi Arno. "Masallardan kimseye zarar gelmez. Ayrıca masallar hep doğru çıkar. Dünya başlangıçta bütün ve kusursuzdu, sonra biz onu kirlettik ve kovulduk, şimdi geri girmek istiyoruz, yalnız zavallı bir şair olan ben değil, senin meslektaşların da. Ama artık çok geç!

"Bazı meslektaşlar."

"Şu ekmekle ilgili bile söylenecek o kadar çok şey var ki," dedi Victor. "Tükenmek üzere. İyi bakın."

Ekmeği lambanın altına doğru kaldırdı.

"Rusya'da bütün çiftçiler bunu yiyor," dedi Zenobia.

"Rengi toprakla aynı."

"Evet, tabii ki, içine ekmek fabrikalarında yapılan hilelerden katmıyoruz. Toprağa buğday tohumu ekiyoruz, iki değirmen taşının arasında incecik öğütüyoruz. Biz böyleyiz."

Herr Schultze yanlarına geldi.

"Her şey yolunda mı?"

"Doch, doch."

"Bu ekmeği Saksonya'dan özel olarak getirtiyorum. Küçük bir fırın, ürünlerini Ortaçağ yöntemleriyle üretiyor. Özellikle Handkäse ile çok iyi gidiyor. Ama müşterilerin çoğu cesaret edemiyor. Korkuyor gibiler. Peynir çok kokuyormuş."

"Ortaçağdakiler de kokuyordu," dedi Victor, "ama onlar farkında değildi herhalde."

"Bana bir Hefe ver," dedi Zenobia Schultze'ye.

"Aber Frau Doktor! Şu an şarap içiyorsunuz!"

"Elimde değil. Bir anda aklıma Bay Galinsky geldi. Eniştem ne zaman görünmezlikle ilgili konuşmaya başlasa aklıma geliyor. "

"Ben hiçbir şeye başlamadım. "

Yaşlı adamın sürekli oturduğu köşeyi gösterdi.

"Onu düşünen birileri var mı sizce?"

"Ben," dedi Herr Schultze.

Artık konuşma her yöne ilerliyordu. İnsanların geri alınamaz yokoluşu, kemanına ne olacağı, *Tagesspiegel*'da onunla ilgili çıkan makale, savaştan nasıl sağ çıktığı.

Arthur bir zamanlar Kranzler ya da Adlon'da tınlamış olan o kemanın çıkardığı sesi düşündü. Nasıl yok olacağını bilen bir şey varsa o da müzikti.

"Tıpkı benim gibi," dedi Zenobia. "Savaş beklemektir. Hepimiz durmadan savaş bitsin diye bekledik. Ve savaş bitti."

"Şefkat."

Arno böyle karşılık vermişti. Yoksa *Mitleid* mi demişti? *Mitleid* şefkatle aynı şey miydi?

Arthur, Arno'ya sordu.

"Merhamet. Merhamet sevgiyle karışık acımaktır. İhtiyacı olanın üzerine serdiğiniz battaniyedir. Aziz Martinus gibi."

"Kastettiğim buydu," dedi Arno. Sözcüğü telaffuz etmeye çalıştı. "Merhamet."

"Peki, neye?" diye sordu Zenobia.

"Geçmişe. Şu ekmeğe. Galinsky'ye. Kaybolmak, yok olmak. Onunla son..." Arthur'a baktı.

"Elik. Adını söyleyebilirsin!"

"... evet, Elik ile son sohbetimizde, konumuz buydu. Her yer okuması gereken kitaplarla doluydu, isimler, olaylar, her şey üst üste istiflenmişti... bunlarla uğraşmanın bir tür şefkat gösterme olduğunu söyledi. Duygusallıkla ilgisi yoktu, sadece her şeyin öyle derinlere, kâğıtların, arşivlerin içine gömülmüş olmasına dayanamıyordu, sanki her şeyi gün yüzüne çıkarmak için gücü olmasını diliyordu... aynı zamanda bir ikilem, hiçbir zaman aslına uygun biçimde geri getirilemeyecek olan, bir şeylere ulaşmak için kullanılan ya da suistimal edilen geçmiş ikilemi, gerçeği arayan ama en sonunda yalana dönüşmüş bir yapı bulan bir kitap, bir çalışma. Geçmiş binlerce parçalık bir bulmaca ve onu bir araya getirmek için harcanan her çaba..."

"Kısaca, fani," dedi Victor, "kusura bakma küfür etmekten hoşlanmam."

"Peynirim yok olmakta," dedi Herr Schultze, "ekmeğim de yok olmakta, Saumagen da fazla yaşayamayacak. Galinsky'yi keman çalarken hiç duymadık oysa o ömrü boyunca keman çaldı, faniliğe karşı en iyi silah Schultze'nin ünlü elmalı tartıdır. Ölümsüzlük yemeği diye tanımlanıyor, geçen yıl *Feinschmecker*'a çıktı ve benden daha iyi bileceğiniz üzere, tanrılar ölümsüzdür."

Zenobia bitirmemişti.

"Yok olmuş her şey için merhamet duyabilirsiniz. Ama geçmiş ne kadar biçimsiz, yabancı ya da unutulmuş olursa olsun, o bugünü inşa eden geçmiştir, ister farkında olalım, ister olmayalım. Dolayısıyla ne fark eder ki? Bizler kendi geçmişimize mahkûm değil miyiz?"

"Büyük teselli," dedi Victor. "Bizler de sabırla sıramızı dolduruyoruz, öyle mi?"

"Yapabileceğimiz fazla bir şey yok."

Zenobia birayı bardağa dairesel bir hareketle doldurup, bir dikişte bardağı boşalttı.

"Esasında geçmiş ve bugün birbiriyle anlaşmazlık içinde. Bizler hep geçmişin önünde olmalıyız, onu hep beraberimizde taşımamız gerekiyor, bir an olsun bile bırakamayız zira geçmiş biziz, ancak bu da anlamsız zira insan sürekli arkasına bakarak yaşayamaz."

"Tarihçiler hariç."

Herr Schultze elmalı tartı getirdi.

"Arkasına bakarak yaşamak." Cümle kanca gibi takılı kalmıştı. Yıllardır yaptığı bu muydu? Peki, insan, etrafı ölülerle sarılıysa bundan kaçabilir miydi?

"Friedrich'in tablolarına baktığımızı hatırlıyor musun?" diye sordu Victor.

Hatırlıyordu.

"Ne ilgisi var?"

"O tablolara baktığında geçmişe bakıyorsun. Friedrich ise geleceğe bakmış."

"Peki ne görmüş?"

"Munch'ün *Çığlık*'ını. Dikkatli bakarsan duyabilirsin."

Arthur ayağa kalktı. "Arrivederci tutti," dedi İtalyanca, kendisi de kendine şaşırarak. Hepsi ona bakıyordu.

"Bizi bırakıyor musun?" diye sordu Zenobia.

"Yine dönerim," dedi, "ben hep dönerim."

"Nereye gidiyorsun?"

"Hollanda'ya."

"Öyle mi?" dedi Victor, "Orası ağzına kadar dolmadı mı?"

"O zaman İspanya'ya."

"Durma."

Yine başladığım yerdeyim, diye düşündü Arthur. Bir yaz günü, orman gülleri. On yıl, önce, yoksa dokuz mu? Zenobia'yı öpmek için eğildi, o ise Arthur'un bileğini demir pençesiyle yakalayarak, yanındaki iskemleye yönlendirdi.

"Otursana!"

Bu bir emirdi. "Otur!" dese, daha uygun düşecekti.

"Bu hiç adil değil. Geliyorsun, gidiyorsun. Bize hiçbir şey anlatmıyorsun." Şimdi öbür bileğini de kavramıştı. "En azından en beğendiğin şeyi anlat! En güzeli, en etkileyicisi? Ne zaman aklına geldik, ne zaman: ne yazık, bunu göremiyorlar, diye düşündün?"

"Göremiyorlar, değil. Duyamıyorlar, diye düşündüm."

Ellerini ağzının kenarına koyup orada, o mekânda asla aynı tınlamayacak olan sesi taklit etti. Yüksek tonda, her şeyi delip geçen, tepelere, dağ eteklerine yansıyan, dünyanın üzerinde süzülen bir uğultu, yoluna çıkan her şeye zarar veren bir sızlanma. Taklit edilemez bir ses.

"Bunun on kat yüksek seslisini hayal edin," dedi çaresizce. "Ve dağlarda."

"Burada hissediyorum!" dedi Zenobia eliyle göğüs kemiğine vurarak.

"Deniz minaresi mi?" diye sordu Victor.

Arthur başıyla onayladı. Kendisinin keşfetmesi daha uzun zamanını almıştı. Sinir bozucu kademeli bir orman yolunda saatlerce tırmanmıştı, her anlamsız kıvrımdan sonra yokuş sonsuzluğa ilerliyor gibiydi. Sonra aniden uzakta o gizemli sesi duymuş, bitkinliği, hafif yağmur, tırmanış, yukarıda bir yerlerde olması gereken manastırın manzarasını engelleyen ağaçların sık örülü yeşiliyle birleşmişti. Çağrıya benzeyen ses onun bulunduğu tepeyle karşı taraftaki görünmeyen dağ eteklerinin arasında ileri

geri hareket etmişti, tufandan önceki devre ait iki hayvan adeta birbirlerine meydan okuyordu, ağlamaklı yakarışlar, dünyayı değerlendiren sözler, sözcüklerle ifade edilemeyecek her şeyi aktarabilen sesler. Ancak sonra, Arthur çok yaklaşınca onu görmüştü: bir rahip, henüz genç bir adam, vadiyi gören bambudan bir kemerin altında lotus oturuşunda, aşağı doğru eğimlenen ve sonra yağmur sisinin gizlediği öteki dünyanın içinden geçip, yanıtın, karşı yakarışın geleceği karşı tarafa doğru tırmanan dağ etekleri. Ses her seferinde kesildiğinde, yok olduğunda, rahip denizminaresini yukarı kaldırıp, bir süre bekliyor, aniden dayanılmaz bir sessizlik oluyordu, sonra bir zamanlar kudretli bir yumuşakçanın yaşadığı sarmal inin içine, dağları titreten bir sese dönüşene dek yeniden üflüyordu insan nefesini. Korkuyu hissetmişti. Belki de şimdi veda edeceği bu üç insanı o zaman düşünmesinin sebebi buydu. Zenobia'nın onu bırakması için kollarını kaldırdı, Arno'yu kucakladı, Victor dokunulmasından hoşlanmadığı için ona doğru eğildi, sonra hızlıca, neredeyse parmakuçlarında, arkasını dönüp geriye bakmadan şarap evini terk etti. Dışarıya çıkınca Herr Schultze'ye veda etmediğini hatırladı.

Şimdi her şeyin çok hızlı gelişmesi gerekiyordu. Her şey çok hızlı gelişti. Ertesi gün, öğlen, De Rijp'te idi.

"Hollanda mı? Ah..." demişti Victor ve belki haklıydı.

"De Rijp mi?" Erna. "Ne yapacaksın orada Allah aşkına? De Rijp'e gidiyorsan bir kadınla ilgisi olması lazım. Orada mı yaşıyor?"

"Bilmiyorum."

"Bu kadar gizemli olma azizim."

"O sözcük hâlâ kullanılıyor mu?"

"Seninle geleyim mi?"

"Hayır."

"Gördün mü?"

Ve yalnızdı. Uzun bir sokak, bakınca ta arka bahçeleri görülen evler. Victor'un çıkardığı "Ah" ünlemini sevecenlik olarak yorumlamamış, daha karmaşık bir şey olarak algılamıştı. Burası gibi köyler artık var olmayan bir ülkenin varlığına işaret ediyordu, sanki yanı başında birkaç büyük şehrin açgözlülükle yan

yana dizildiği bir metropol yokmuş gibi düz bir çizgi halinde yeşil doğasının ortasına kurulmuş, Los Angeles'ın tuhaf küçük bir versiyonu, yapay doğa içinde kurulmuş açıkhava müzelerinin biraz büyük haliydi.

Tek katlı tuğla evlerin önünden yürüdü, odaların içindeki bitkileri, kenara toplanmış, göz kamaştırıcı beyaz perdeleri, sinek tellerini, koltuk takımlarını, bakır kapları, yuvarlak ayaklı yemek masasının üzerindeki İran halılarını, Altın Çağ ressamlarının tablolarının orta sınıf kopyalarını gördü. Bu aydınlık pencerelerin gerisindeki insanlar kendi alanlarında olmanın verdiği doğal bir kendinden eminlikle hareket ediyorlardı, Arthur anlamsız bir heyecan hissetti, hem içeri bakmak istiyordu hem de istemiyordu, bir bağ hissettiğinden değil, içeri bakmanın cazibesi kendini açıkça belli ettiği için, bak bakalım, işte buradayız, saklayacak hiçbir şeyimiz yok.

Aaf Oranje'nin evine geldiğinde de durum farklı değildi. Üzerinde beyaz emayeden isim levhası olan kahverengi boyalı bir kapı. Aaf Oranje. Posta kutusunda bir etiket vardı: ilan koymayınız. Kırmızı tuğlalı, pencere çerçeveleri yağlıboyayla boyanmış. Pirinç zilin zincirini çekti, kapıya yaklaşması gereken ayak seslerini bekledi ama gelmediler. Pencereden içeri baktı. Kauçuk ağacı, paşa kılıcı, kaktüs, ayaklı lamba, bir tabak içinde portakal resmedilmiş İran halısı, dresuarda dizili bir sıra kitap, yüzünde yara izi olan bir genç kız fotoğrafı, otuz yıl öncesinin takım elbisesi içinde bir adam. Demek İspanya'dan sonra burada yaşamıştı. Çılgınca bir değişiklik. Bir süre bekleyip, arnavutkaldırımlı sokaktan kilise yönünde yürümeye başladı. Pencerelerden öteki taraftaki çayırlar görülebiliyordu. Rechtestraat, Oosteinde, büyük basamaklı belediye binası. Kilise mezarlığında isimleri okudu, Nibbering, Taam, Commandeur, Oudejans, Zaal. Beyaz köprünün üzerinde bir adam kuğuları besliyordu. Mezarların arasından yürüdü, sona ermiş yaşamların doğum tarihlerini, taşların üzerindeki yazıları okudu:

Gürültü patırtının ortasında sükûnetle dolaş
Sessizliğin içinde huzur bulunduğunu unutma.

Bir banka oturdu, yeniden ayağa kalktı. Sükûnetle dolaş. Erna ne demişti? "Yürüyüşün bir tuhaf. Yorgun olduğunda hemen anlıyorum. O kamera yüzünden omurgan eğrilecek."

Ama sorun kamera değildi, sorun Japonya'ydı, Berlin'di, hatta o da değildi, bunların hepsiydi, hayatına giren ve aniden çıkan, elini kolunu bağlı bırakan kişiydi. Tüm bunlar ona yalnızca biraz olsun yaklaşabilmek içindi ama o şimdi eskisinden de uzaktı. Belki de adresini göndermiş olmasının hiçbir anlamı yoktu. O mektup aslında Arno'ya yazılmıştı, ona değil.

"Neden bir süre burada kalmıyorsun? Kalacak yerin de var."

Ama Arthur için "burası" diye bir şey yoktu, "burası" Elik'in olduğu yerdi, ayrıca kendi evinde kalmaya da dayanamıyordu. 19. kattaki dairesinin büyük pencereleri kuzey yönüne, Kuzey Hollanda'nın polderlerine bakıyordu, bu boş ve yeşil arazi ona ne yapması gerektiğini açıkça göstermişti, şimdi o da bunu yapıyordu. Zili çaldı, öteki tarafta ona bakan biri olduğunu biliyordu. İçeriden dışarısı görülebildiği gibi, dışarıdan da içerisi görünüyordu. Ayak sesleri, kapı açıldı. Yaşlı bir kadın, beyaz saçları gergince geriye yatırılmış, açık mavi gözler. Berberî gözlerin zaferi, diye geçirdi.

Mavi gözler şaşırma emaresi göstermemişti. Kapının önünde bekletilmişti, bunun ne anlama geldiğini bilmiyordu, adresin mektuba boşuna yazılmadığı dışında. Yoksa onunla oyun mu oynuyorlardı?

Bir saat sonra evden çıktığında, bir devlet adamıyla sohbet etmiş hissine kapıldı. Aaf Oranje onun tam karşısına oturmuş, ne bir adres, ne bir sır, istemediği hiçbir bilgiyi açığa vurmamıştı, Arthur'a göre, onu tartmış, hafife alamayacağını anlamıştı, aynı zamanda, her şeyi bildiğini ona belli etmeden, Elik ile arasında geçenleri açıklamak için yalnızca gerektiği kadar konuşarak, gizli gizli torununu savunmuştu. Özür dilediği filan yoktu, itinayla ödevini yerine getiren birine benziyordu daha çok. Karşısında, mutsuz kızının çocuğunun bütün uyarılara rağmen kendi yolunu çizdiğini çoktandır kabullenmiş biri oturuyordu. Büyükannenin bunu onaylayıp onaylamamasının bir önemi yoktu. Ona göre acı çekmenin sonuçları vardı, bu sonuçlar da yeni acılara yol açabilirdi, büyükanne ile torun arasındaki ya

da kadınlar arasındaki dayanışma mutlak destek gerektiriyordu. Bu yaşlı kadın ile karşısında oturan uzun ve artık o kadar da genç olmayan bu adam arasında anlaşmaya varılamayacaktı, her ne kadar kadın bunu istese de. Elik Berlin'den dönmüş, büyükannenin ayrıntılarına girmeye hakkı olmadığı bir sorun yaşamıştı, sonra da İspanya'ya, annesinin felaketine neden olan ülkeye gitmişti. Karşısında oturan bu kadın, bir zamanlar, babası iz bırakmadan ortadan kaybolduğu, velayeti de annesine verilmediği için, başına buyruk torununu burada yetiştirmek üzere o ülkeden gidip almış. Bunu tek başına yapmıştı, dresuarı işaret ederek gösterdiği kocası tıpkı Elik'in annesi gibi genç yaşta ölmüştü. Hayır, Elik'in yeni bir adresi yoktu ve olsaydı da onun izni olmadan vermeyecekti. Arthur dışarıya çıkınca, irade bu ailede bir kuşağı atlamış diye düşündü. O Berberî gözlerinin ardında Hollanda'ya ait çok şey vardı.

Su ısıtıcısının düdüğü, kadın mutfağa gidince aniden boşalan odada sessizlik, ayağa kalkıp, gümüş çerçevenin camının arkasındaki yüze dokunmak, o kanepeye uzanmak, birkaç saatliğine bile olsa bu eve ait olma özlemi, Hollanda kahvesi, teneke kutudaki kurabiyeler, dayanılmaz ev özlemi, gerçeğine indirgenmiş bir yolcu, imkânsız olan. İmkânsız soru henüz sorulmamıştı: Elik onunla ilgili ne söylemişti? Seviyesi bu kadar yüksek bir sohbete uymuyordu. Nihayet açıklanacak, aracılık edilecek, taahhüt edilecek şeylerin sonuna geldiklerinde, geriye şu soru kalmıştı: "Geleceğimi nereden biliyordunuz?"

"Şaşırmamı istemedi."

Tabii ki bu bir yanıt değildi. Arthur yalnızca boyun eğmişti. Demek ki oyun buydu. Doğruculuk, diye düşündü aniden, bu gözlere uyan sözcük buydu. Gerçeği kendin görene kadar o gözlere bakabilirdin ama bu, soru sorduğunda yanıtını alacağın anlamına gelmiyordu.

"Onu İspanya'da bulabilirsiniz." Konuyu bu şekilde değiştirmesini beklemiyordu. Cümlesini henüz tamamlamamıştı. "Ve bu sizin için iyi mi, bilemiyorum."

Yutkundu, ne söyleyeceğini bilmiyordu. Birden bu kadının Roelfje ve Thomas'tan haberi olduğunu anladı. Adlarını bilmiyordu ama tanıyordu. Onun da iki ölüsü vardı.

Koridorun ışığı loştu. Kadın kapıyı, kendisinin gölgede kalacağı ve sokaktan geçenlerin göremeyeceği şekilde açmıştı. Bir an elini Arthur'un koluna koydu.

"Dikkatli olun. Durumu iyi olmayabilir."

Belki, ama kapı çoktan kapanmıştı. Demek mesaj buydu. Arnavutkaldırımlı sokakta İspanya'ya giden kendi ayak seslerini dinledi. Uzun bir yoldu, uzun yol nedir, biliyordu. Uzun yol mesafeyi kısa sürede katetsen bile kısalmazdı.

"Delirmişsin," dedi Erna.

Kanala bakan pencereden dışarı bakıyorlardı.

"Daha yeni döndün, Berlin, Japonya, neresiydi Rusya mı?"

"Estonya. Bunu konuşmuştuk."

"Sanki şeytan ensende dolaşıyor."

"Belki de tam tersidir."

"Arthur neden bana neler olduğunu anlatmıyorsun? Ben senin en eski dostunum. Merak meselesi değil bu."

Anlattı. Bitirdikten sonra Erna hiçbir şey söylemedi. Arthur kanaldaki ağaçların yapraklanmaya başladığını fark etti. Haziranın ortasına gelmişlerdi, zaman çok çabuk ilerliyordu. Sokak ışıkları yandı, turuncu bir parlaklık. Bir bot sesi duydular, başında küçük bir lamba vardı. Reguliersgracht köprüsünün altından geliyordu. Direksiyonda iriyarı bir adam vardı.

"Yine o," dedi Erna, "keşke bir şeyler mırıldansa."

"Botu mırıldanıyor ya. Dup dup dup, sen iyi taklit edersin. Adam niye şarkı söylesin ki?"

"Çünkü hikâyen beni kederlendirdi."

Bir süre sessizce durdular. Arthur Erna'ya baktı. Hâlâ bir Vermeer yüzü.

"Beni inceliyorsun. Yaşlanmış mıyım, diye bakıyorsun."

"Yaşlanmıyorsun ki."

"Külahıma anlat."

Sessizlik.

"Arthur."

Yanıt vermedi.

"Saysan, bu kadını toplam kaç saat gördün?" Bir süre sonra: "Neden bir şey söylemiyorsun?"

"Sayıyorum. Bir gün. Uzun bir gün."

Doğru olamazdı. Yıllar olmuştu, uzun yıllar.

Zaman saçmalıktı. Dali eriyen saatiyle bunu anlatabilmişti. Elinden akıp giden ama yine de kemiklerinin içinde var olan anlamsızlık.

"Neden biraz beklemiyorsun?"

"Artık yapamam."

Arthur düşündü: bu tür şeyler için artık yaşlandın, diyecek. Ama Erna başka bir şey söyledi.

"Arthur, bu kadın kötü bir şeylerin habercisi."

"Bunu söylemeye hakkın yok."

Erna bir adım geri attı.

"İlk kez bana bağırıyorsun. Bana vuracağını sandım. Bembeyaz kesildin."

"Sana asla vurmam. Ama hiç tanımadığın birini yargılıyorsun."

"Seni can kulağıyla dinledim. Yargılamıyorum."

"Peki ya ne yapıyorsun? Kehanette mi bulunuyorsun? Gizemli kadınsal önsezilerin mi?"

"Kes şunu, senin için endişeleniyorum, hepsi bu."

"Bu söylediklerinin saçmalık olduğunu görmüyor musun? Benim de yanılmaya hakkım var, tabii yanıldıysam. Ve bu beni öldürmez."

Erna omuz silkti.

"Gidip bir şeyler içelim." Bir süre sonra: "Ne zaman gitmek istiyorsun? Yıkanacak eşyan var mı? Benim makinemi kullanabilirsin. Bilirsin ben usta bir ütücüyümdür."

Arthur derin bir enfes aldı.

"Bağırmak istemedim. Ama neden öyle söyledin?" Erna'nın sözlerini onun vurgulamasıyla, aynı tempoda yineledi: "Bu kadın kötü bir şeylerin habercisi."

Erna ona baktı, Arthur onda Roelfje'yi gördü. Duygusallaşmıştı. Biri Arthur'u uyarmıştı. Ama asıl uyaran kimdi?

"Çok iyi bir anlatıcısın," dedi Erna, "hepsi bu. Sen anlatırken onu kafamda canlandırdım, yani..." Cümlesini tamamlamayıp sesinin tonunu düşürerek, "Şansını dene. Nasıl gideceksin?" dedi.

"Arabayla."

"O külüstürle mi?" Arthur'un eski bir Volvo Amazone'u vardı.

"Evet."

"Ne zaman gidiyorsun?"

"Şimdi."

"Abartıyorsun. Gitmeden ayarlaman gereken şeyler yok mu?"

Cep telefonunu gösterdi.

"O dairede kalabilecek misin? Arkadaşını aradın mı?"

Daniel García'yı ararken telefonunu uzun uzun birkaç kez çaldırmak gerekiyordu zira kendi deyimiyle bedeninin bir kısmını Angola'da bırakmıştı.

"En tuhafı da, felaketin topraktan gelmesi. Olabileceğini bilsen de, yine de beklemiyorsun. Mayınlar, öfkenin çiçekleri. Felaket hem yatay hem de dikey gelebilir, ama dikey durumda asla aşağıdan yukarı olamaz. Bombalar dikeydir, kurşunlar yatay. İnsan ya bir şeyin içine düşer ya da bir şeyler senin üzerine düşer, ama kaderin mezarın olduğu yerden gelmesi beklenmez. Sen *ona* gitmelisin, o *sana* gelmemeli, başka türlüsü yakışıksız olur." Arkadaşları ona Filozof Daniel diyorlardı, Arthur'a göre bunun haklı gerekçeleri vardı. Daniel'in de yaşadığı bu aynı dünya, onun farklı yorumlarıyla tamamen başka bir görünüşe bürünüyordu. Orada mayın, tek ve ölümcül bir anda korkunç bir hızla büyüyen, yeraltına ait, zararlı bir bitki, sol eli ile sol bacağının bir kısmını alıp "nerede olduğunu hiç bilmediği ve peşinden gidemeyeceği bir yere götüren" ölüm ve tahribatın et yiyen çiçeğiydi. Kayıpları onu kökten değiştirmişti.

"CNN kaybettiğim organlarım için çok yüksek bir bedel ödedi, haklarını yememek lazım."

Toparlandıktan sonra Madrid'e taşınmış ("burada çok göze batmıyorum"), büyük boy bir fotoğraf makinesi almış ve sakatlığına rağmen, özel işler için en çok talep gören fotoğrafçılardan biri olmuştu. Yaptığı ilk büyük röportaj, Kamboçya, Irak ve tabii ki Angola'daki mayın kurbanlarıyla ilgiliydi. "Her zaman en iyi anladığın işi yapmalısın."

Şimdi ise telefonu açmıyordu, Arthur Nikaragua aksanlı o karanlık sesi duymayı ne kadar özlediğini fark etti.

Daniel García'nın güçlü, neredeyse kare bir vücudu ("Matematik sevgimden herhalde"), koyu gri, kalın telli kıvırcık saçları vardı. ("Surinam'da kroesoewierie derler buna, bilmiyor muydun? Siz sömürgeciler böyle şeyleri nasıl bilmezsiniz?")

"Surinam artık bizim değil."

"Haha, bu kadar kolay kurtulamazsın. Alınan şey geri verilmez."

Birbirlerini, her ikisinin de Avrupa Birliği'nden, büyük, mor, kadife bir kutunun içinde şeffaf, plastik bir kaidenin içindeki altın varaklı defne çelengi ödülü aldıkları belgesel film festivalinden tanıyorlardı. ("Berberin makas setine benzeyen bu şeyle yola filan çıkmam, başımı ibnelerden alamam sonra. Yanında çekiç varsa, bir an önce plastiği kırıp o altını oradan çıkaralım.")

"Ya şimdi?" diye sordu Erna.

"Bu akşam bir kez daha deneyeceğim."

"O zaman şimdi bir şeyler içmeye gidelim, sonra seninle gelirim."

"Ne için?"

"Çamaşır, ütü, bavulunu toplarız. Bir erkeği yola hazırlamanın ne kadar eğlenceli olduğunu tahmin bile edemezsin."

"Ütü masam bile yok."

"O zaman yemek masanı kullanırım. Mızmızlanmayı bırak."

Erna iş yaparken, o da İspanya haritasını çalışma masasının üzerine yaymıştı. O an hissettiği özlemin Elik'le ilgisi olmadığını biliyordu. Hangi rotayı izleyecekti? Sessizce önünde duran yer adlarını mırıldandı: Olite, Santo Domingo de la Calzada, Uncastillo, San Millán de Suso, Ejea de los Caballeros... Neredeyse her yerde bir anısı vardı.

"Homurdanıyorsun."

"Gel de şu boş alanlara bak. Avrupa'nın en boş toprakları."

"Ve bu hoşuna mı gidiyor?"

Hoşuna gitmek doğru tanımlama değildi. Ama çöle benzeyen bu doğanın cazibesini nasıl ifade etmesi gerektiğini bilmiyordu: kösele gibi, yıkanmış toprak, kireç gibi, kum rengi, taşlaşmış ovalar. Dile olan aşkıyla bağlantılı fiziksel bir histi bu.

"Bana İtalyanca de, razıyım," dedi Erna. "Ama İspanyolca gerçekten maço bir dil."

"Bu yüzden kadınlar konuştuğunda kulağa öyle güzel geliyor. İşte" –parmağıyla gösteriyordu– "bu yoldan gideceğim, Oloron-Sainte-Marie'den doğrudan aşağı inip, dağlardan geçerek, Jaca, Puente de la Reina, Sos, Sádaba, Tauste... sarı ve beyaz yollar, sonra Serranía de Cuenca üzerinden Madrid'e."

"Ama bu yol dolambaçlı. Demek ki o kadar acelen yok. Yoksa korkuyor musun?"

"Olabilir. Hiç düşünmedim."

"Peki ama o zaman niye gidiyorsun?"

"Birine gazete götürmek için."

"Ah, sana kimse yardım edemez."

Evet, ona kimse yardım edemezdi. Daniel yanıt vermiyordu. Arabası Les Landes yakınlarında bir yerde bozuldu, günler ayın sonuna doğru yavaş yavaş ilerliyordu, yedek parçayı beklemesi gerekiyordu, bu kasvetli, hiçbir şekilde orman olmak istemeyen düzenli ağaçlık alan onu deli ediyordu, otel odasının penceresinden gördüğü, binlerce bodur çam ağacından oluşan bir zindandı. Erna'yı aradı, düştüğü bu durum arkadaşını eğlendirmişti.

"Şimdi düşünecek zamanın var ama tabii sen bu vakti öyle değerlendirmiyorsun. Bay Sabırsız. Erkekler meditasyonu pek beceremiyor, öyle değil mi? Sen ne yapıyorsun?"

"Çam kozalaklarını çekiyorum."

İki gün sonra, araba nihayet hazır olduğunda, Amazone sanki bir şeyleri telafi etmesi gerektiğini biliyormuş gibi Pireneler'e karşı fırtına gibi uçtu. Öte yandan her şey farklıydı, önünde engin bir deniz gibi serilmiş koca ülke aşırı sıcakta titriyor, onu yavaşlamaya zorluyordu. Kastilyan dilinin makineli tüfeği andıran sesleri Fransızcadan son geriye kalanları da yok etmişti, buranın toprağı daha eskiydi, daha acımasızdı, tarihin içinde olgunlaşmıştı, Arthur her zamanki gibi coşku ve endişe hissetti. Doğa omuzlarının etrafında uzanırken, gazetelerde yazanlar payına düşenden fazlasını alıyor, insanı, istese de istemese de arsızca içine çekiyordu. Başka bir yerde iki partili olarak adlandırılan sistem burada zehir, yalanlar, yalancı şahitlik, itham, skandalla mücadeleydi. Gazeteler birbirleriyle kanlı bıçaklı, hâkimler taraflıydı, paranın satın alamayacağı şey yoktu, aynı zamanda

her şey bir tiyatro, güldürü operasıydı, genel yayın yönetmenleri kadın elbiseleriyle yakalanıyor, devletin beceriksiz bir fidyeci olduğu ortaya çıkıyor, bakanlar mahkûm ediliyor ama asla hapis yatmıyordu, bir kukla gösterisi, herkesin bıkmasına rağmen uzak duramadığı bir bağımlılık.

Gerçek sorun başka bir yerdeydi, bombalı saldırılarla, infazlarla, içleri nefret dolu müritleriyle, haraçlarla gündelik yaşamı hâkimiyetleri altına alan bir grup katil, ölüm ordusu, korku ülkeyi küf gibi kaplayana kadar pes etmeyecekti. Yeni kurbanların isimlerini okudu, ıssız yollardan arabayla geçerken, haber bültenini okuyan spiker ve yorumcuların öfkeli seslerini dinledi ve ara sıra temposunun düşüp, arabasını kenara çekip, boş, masum topraklarda yürüyüp, çekim yapıp, sesleri kaydetmesinin nedeninin bu olup olmadığını merak etti. Kuraklık, terk edilmişlik, rüzgârın dokunduğu deve dikenlerinin hışırtısı, uzakta bir traktör, bir peçeli baykuşun ötüşü. Akşamları yol kenarındaki küçük otellerde durdu, öbür müşterilerle televizyondan, bir yerlerde bir delikte beş yüz günden fazladır rehin tutulan bir adam için düzenlenen gösterileri, taş ve molotof kokteyli atan maskeli bir grubun karşı gösterilerini izledi. Hiçbir ülke, diye geçirdi, bu kadar nefret ve kana bedel olamaz. Bir akşam o yılın ceset ve ateşe verilen araba bilançosunu gösterdiler, rakamlar, sapkın bir şekilde, bu sabırsız imha tutkusunu, ezilmiş, paramparça edilmiş çaresiz insan bedenlerinden daha iyi anlatıyordu.

Elik ile Tegeler Fliess çayında yaptıkları sohbetlerinin üzerinden ne kadar geçmişti, yüz yıl mı, üç ay mı? Ne demişti? "Bunu komik bir şey olarak göremez misin?" O zaman onu anlamamıştı, şimdi de anlamıyordu ve anlaşılan yalnız değildi. Televizyon küçük otelin loş lobisinde duruyordu, ekran, kırmızı ete, kırmızı kana bulanmıştı ama en kötüsü sesti, taş duvarlar, ne duvar kâğıdı ne halı, sözcüklerin sert sesleri taşlarla yoğunlaşıyordu, o seslerin mekanik bileşenini tanımlayacak en iyi sözcük uğultuydu, öbür müşterilerin sövgü ve iç çekişleri de buna karışıyordu, Arthur görünmez bir koroyla çevrilmiş halde lobide oturmuş, onu anlamadığını söylediği zaman Elik'in verdiği yanıtı düşünüyordu.

"Trajik olduğunu söyleyince kendini daha iyi mi hissediyorsun?" "Duygusallığı bir kenara bırakırsan, iki yüz yıldan fazladır geriye kalan yalnızca aptallık; talepler, akıl yürütmeler, mazeretler."

Haklıydı, şimdi ona bunu söylemek isterdi, ama bunu bilmesinin bir faydası olacak mıydı? Yalnızca durumu daha da kötüleştirmiyor muydu? Yaşanan acı yetmezmiş gibi, bir gün bu acının hiçbir anlamı olmayacaktı. Yaşamın ölçüsü Elik'in söylediği iki yüz yıl değil, birilerinin kendi mezarında kilitli tutulduğu beş yüz gündü. Tarihsel zaman, beyni bir restoranda havaya uçurulmuş kişinin yanında müstehcen bir soyutlama idi ve tabii ki, nesiller o beyni televizyonda izlemek zorunda olmayacaktı, onlar tarihsel gıdalarını istatistiklerde, geri döndürülemeyecek rakamlarda, dipnotu bol uzmanlık çalışmalarında sunulmuş olarak alacaklardı. Başka bir deyişle hesap çoktan ödenmişti. Ve o bunu da hesaba katmıştı. Bir gün bunları hatırlayan kimse kalmayacaktı ve komedi o zaman başlayacaktı. Arthur Elik'in de bu görüntüleri izleyip izlemediğini merak etti, onu bulduğunda bunun da yanıtını alacağını biliyordu. Ortadan kaybolmuştu, tıpkı Lübars'taki o akşam gibi, onu kafede ahmak gibi bırakıp gitmişti. Bütün akşam elindeki mendili avcunun içinde sıkan, yanında oturan yaşlı kadın ayağa kalktı ve kendisi için bir kadeh içki ve onun için de ağzına kadar dolu bir kadeh konyak getirdi.

"En este mundo no hay remedio,"* dedi, "vivimos siempre entre asesinos y demonios."**

Demonios, iblisler. İspanyolca sayesinde bu sözcüğe başka bir anlam yüklenmişti, dünyayı paylaşmamız gereken bir tür, insan gibi görünen, barda ya da uçakta yanımıza oturan ve ölümü, kendi ölümlerini ve başkalarının ölümlerini hep yanlarında taşıyan iblisler.

Ertesi sabah Daniel'i bir kez daha aradı, bu kez ulaşabilmişti.

"Neredesin? Tam da zamanını bulmuşsun. Haberleri izledin mi? Ortam çok gergin."

"Çok yakındayım. Bugün Sigüenza'ya doğru yola çıkacağım."

* "Dünyanın çivisi çıkmış." (ç. n.)

** "Katiller ve şeytanların arasında yaşıyoruz." (ç. n.)

"Acele etme. Ev, gönderemeyeceğim bir sürü insanla dolu. Bana birkaç gün müsaade et. Kimlikleri de yok. Doncel'e git ve kitabını ödünç almak istediğini söyle. Kimi kastettiğimi anladın, öyle değil mi?"

"Evet."

Doncel Sigüenza katedralinde, kendi mezarının üzerinde elinde kitapla uzanmış genç bir adam heykeliydi.

"Üç gün sonra gel. Paran var mı?"

"Var, merak etme."

"O zamana kadar Hotel de Mediodía'da kalabilirsin. Pahalı görünür ama ucuz bir yerdir. En fazla beş bin peseta. Yalnızca adı için bile değer. Seni oradan ararım ya da sen ararsın. Ne için geldin? Özel bir şey mi?"

"Hayır, hayır, her zamanki gibi."

Bu doğru değildi, kendi sesinden bile anlamıştı. Zira Daniel de, "Senin için yapabileceğim başka bir şey var mı?" diye sormuştu.

Arthur tereddüt etti.

"Tarih araştırması yapan birini nasıl bulurum?"

"Ne araştırması olduğuna bağlı. Bildiğin gibi burada tarih çok. Ulusal arşiv burada, Madrid'de, Calle de Serrano'da. Simancas var, buraya iki yüz kilometre uzakta. İspanya'yla ilgili çok şey bulabilirsin orada, ortaçağ hariç sanırım. Ve tabii yerel arşivler, şehir ve kilise arşivleri. İç savaş başka bir yerde. İşçi hareketi. Vesaire vesaire. Pek çok belge var, herkese de açık, yalnızca ne aradığına bağlı. Biz Sevilla'dayız, Archivo Real de las Indias'ta. Ama anladığım kadarıyla senin aradığın bu değil."

Bu bir soru değildi, doğru anlamıştı. Biz derken Nikaragua'yı kastetmişti. Arthur konunun ne olduğunu söylemek istemezse, Daniel soru sormazdı. Ama bir şey döndüğünü anlamıştı zira cesaretlendirici bir şekilde "Tamamdır cabrón, seni kendinle baş başa bırakıyorum, bizim çocuklarla ilgilenmem gerek. Baştan başla, Serrano'dan. Neticede en yakını o. Bu hayatta bir yanda piyangoyu kazananlar, diğer yanda da bir sayı farkla kaybedenler var, bir bilinmez. Alınyazısı işte. Neyse, telefonlaşırız," dedi.

Çocuklar dediği tabii ki İspanya'ya çalışmaya gelen bir avuç yasadışı insandı. Daniel ("İkinci adım İsa, hakkını vermeye ça-

lışıyorum") belki de modern bir azizdi, yine de bunu ona söyleyen olursa muhtemelen protez eliyle koca bir yumruk atardı. "Cabrón" pislik demekti ama Daniel söylediğinde kulağı tırmalamazdı.

Sigüenza'ya girince katedralin kulesini gördü. Doncel, tabii ya.

"Yine bir erteleme taktiği." Erna'nın sesi. Arthur'a gülüyordu ve haklıydı. Kafasında kurdukları şimdi gerçek oluyordu. Tabii ki Elik'i bulacaktı. Milyonlarca İspanyol arasında onu bulacaktı, buna şüphe yoktu. Peki ya sonra?

Katedralin içi loştu, içeri girmek için tuhaf birkaç basamak inmek gerekiyordu, devasa binanın yarısı, inşa edildiği kaideye ağır gelmiş gibi toprağın içine gömülü idi. İçeride törene benzeyen bir şey vardı, kırmızı ve siyah giyinmiş koronun erkekleri yüksek iskemlelerde oturmuş, boş yapının içinde uğultu biçiminde ilahi söylüyorlardı. Bir an bu beyaz yüzlere, gözlerin okumasına gerek bırakmadan sözcükleri biçimlendiren ağızlara baktı. Hepsi tanıdıktı, duvarlardaki mezarların taşları kadar eskiydi, bu kez o mezarlardan birine yürüdü. Genç adam kımıldamamıştı, Arthur Isabel la Católica'nın bu beyefendisinin yüzünün tek bir hattının bile es geçilmediğini gördü. Uzanmış, bir dirseğine yaslanmıştı ve beş yüz yıldır kitabının henüz tek sayfasını bile çevirmemişti. 1486'da Granada kuşatmasında ölmüştü. Böyle birine savaş kurbanı denemezdi, bu beden asla, anısına anıt dikilmeyecek felaket tellalı bir gazetede fotoğrafları çıkan cesetler gibi görünemezdi, kimse beş yüz yıl sonra onlara bakmazdı, onlar da asla neredeyse sersemlemiş, bu boş bakışlara sahip olamazlardı. Bize ne olduğunu bilmediğimiz şeyleri hatırlatması gereken bu heykele konu genç adam öldüğünü çoktan unutmuş, Lübars'taki çayırda yatar gibi uzanmıştı.

Katedralden dışarı çıkınca, ışıktan gözleri kamaştı. Kafasında kurdukları gerçekleştiğinde, sorun, bu ışığın o gerçekleri kaldırıp kaldıramayacağıydı. Madrid'in etrafında gereksiz bir tur atıp ("yine bir erteleme taktiği"), Alcalá de Henares, Aranjuez'den devam etti, günün en sıcak saatinde şehre Puerta de Toledo'dan girdi. Otel Atocha Garı'nın tam karşısındaydı, kamerası ile öbür eşyalarını indirmek için durduğunda arkasındaki

arabalar hemen korna çalmaya başladı, ambülans sesiyle birbirlerini takip eden arabaların staccatoyu anımsatan kesik gürültüsü, meydanın üzerinde bir şiddet biçimi olarak asılı sıcak havanın bir parçası gibiydi.

Eşyalarını otele bırakıp arabayı park etmek için koşarak geri döndü. Otele yürürken hava 39 dereceyi gösteriyordu. Odası ön tarafa bakıyordu, kliması yoktu; balkon kapılarını açınca gürültü dayanılacak gibi değildi. Yatağının kenarında oturarak Madrid haritasını inceledi. Tren yolu hatları güneyden gelip, Atocha'da, penceresinden görünen istasyonda sona eriyordu. Bunun karşısında ortasında mavi bir gölle çaprazlama bir dikdörtgeni andıran Retiropark vardı. Sandal kiralanabildiğini tahmin etti. Parkın sol üst köşesinde de Calle de Serrano'ya açılan Plaza de la Independencia vardı. Burası son durağıydı ama daha zamanı vardı.

Günün geri kalanını eski şehrin labirentinde gezinerek geçirdi. Bir telefon kulübesinde önce Zenobia'yı, sonra Erna'yı aramaya çalıştı ama ikisi de evde yoktu. Mesaj bırakmadı. Mesaj bırakıp da ne söyleyecekti ki? Karlı bir Berlin gününde başladığım gezintimin sonuna geldim ve bu gezi, ışığın neredeyse kar körü ettiği bu sokaklarda sona erecek. *El País* bütün büfelerde asılı, kafelerde masaların üzerindeydi, yeni bir saldırıyla ilgili haber başlığı peşini bırakmıyordu, yolunda olmayan bir şeyler var, diye düşündü, sakin olması gerekiyordu ama olamıyordu, buraya ne için geldiğini kendi kendine anlatması gerekiyordu, yoksa arabasını park yerinden çıkarıp gitmeli miydi, ama nereye? Amsterdam? Berlin? Hayır, bir şeyler öğrenmesi gerekiyordu, Elik'i arayıp aramayacağına karar vermesi gerekiyordu, bu reddedilişin, tek bir söz söylemeden ortadan kayboluşların onun için ne anlama geldiğini öğrenmesi gerekiyordu, yoksa miadı dolmuş muydu, beraber geçirdikleri esrarengiz birkaç gece hükümsüz, hiç yaşanmamış mı sayılmıştı? Örümcek ağı, hiçlik, kendi kendini tüketen, soluk bir anı haline gelen anlar, gazeteyi almak için geç davranan, veda etmekte üstüne olmayan ve onu çoktan unutmuş bir kadınla başına gelen tuhaf bir şey. Kirden rengi koyulaşmış ellerinde içi ılık bira dolu litrelik şişelerle birbirlerinin omzuna asılan büyük şehrin yeni yabani-

leri, dostları, keçeleşip kördüğüm olmuş saçların altından bakan ama görmeyen gözleriyle, mırıldanarak, kınayarak, yalvararak sigara isteyen bir avuç dilencinin arasında Arthur'un köyün delisi gibi Tirso de Molina'nın heykelini izlediğini bilmeyen, bilse de umursamayan bir kadın. Saçı turuncuya boyalı kadın birden anlaşılmaz ve öfkeli sözler söyleyerek ayağa kalktı, eteğini yukarı kaldırdı ve o adamlardan birine olağanüstü kirli külotunu gösterdi. Bu hareket öyle cesurca başladığı görevine bir tepkiymiş, yuhalamaymış gibi gelmişti: buraya ait değildi, varlığı ne olduğunu bilmediği bir şeyleri yalanlıyordu. Adını kendi kendine bile anmadığı biri, uzun süren kederinin verdiği huzuru alçaltıcı bir kışkırtmayla bozmuştu. Bu bir hikâye, bir film değilse, nasıl son vermeli? Büyükannesinin adresini neden Arno'ya göndermişti, büyükanne neden Arthur'u bekliyordu? Arthur bunların yanıtını bilmeliydi, böylelikle olayların üzerine bir çarpı koyabilir, silebilir, büyük, boş, sıcağı alev alev ülkeden uzaklaşabilir, kamerasını yanına alıp, kurtulmuş, kendini bulmuş halde arabasına dönebilirdi.

Taksi, Serrano, mağazalar, moda, vitrinlerde kusursuz erkekler, kadınlar, kolları hafifçe yukarıda, talihsiz bir varoluş, hareketsiz. Böyle olması gerekiyor, mesafeli, kıyafetleri hep yeni, sohbet yok, yara izi yok, keder yok, arzu yok.

Archivo Histórico Nacional kapanmıştı ve dünya tersine dönmediği müddetçe, ertesi sabahtan önce açılmayacaktı. Taksiyi gönderdi ve uzun caddede ters yönde yayaların ayaklarına bakarak yürümeye başladı, siesta sonrası yeni uyanmış adımlar, bir yerlere gidiyorlar, o gün ikinci kez doğmuşlar. Duyduğu gün onu çok etkileyen ve asla unutamadığı bir söz vardı: "Lisette Model put her camera at nearly groundlevel to achieve a worm's-eye view of pedestrians'* Aşağıdakilerin dünyasında, en aşağı dünyada bizler şehri yöneten, kendi alanımız olduğu için en yoğun güvenle yaşadığımız dünyanın üzerinde yürüyen dev suretlerdik. Ve bu devlerin arasında, yarın bulması gereken bir dev kadın vardı ve bulacağından artık şüphesi kalmamıştı.

* Lisette Model, yayaları alttan görüşle çekmek için kamerasını yere koydu. (ç. n.)

Otele geri döndüğünde, koridorlar çığlık atarak koşuşan çocuk sürüsüyle dolmuştu, avazı çıktığı kadar bağıran cücelerin arasında kendi bedeni yine tuhaf göründü, uzun boyuna karşılık, çocuklar onu fark etmemişti. Koridorlardaki itiş kakış akşam geç saate kadar devam ettiği için huzursuz bir şekilde uyudu, gecenin yarısı daha sonra hatırlamadığı bir rüya onu ter içinde uyandırdı. Hayatı onun önünde koşuyordu ve artık buna engel olamıyordu.

Günden kalan sıcak hava çıplak odanın içinde varlığını koruyordu, gerçek bir balkona değil de korkuluklara açılan balkon kapılarını açıp korkuluklara tutundu. Hâlâ trafik var ve bütün gece devam edecek.

Odanın bir köşesinde yukarıya asılı küçük televizyonu açıyor, görüntünün dalgalandığı siyah beyaz ekran öpüşen insanları gösteriyor, kıyafetlerine bakılırsa en az yirmi yıl önce ölmüş olmalılar. Televizyonun sesini açmıyor, uyandığında sabah haberlerinin parçalarını görüyor, beş yüz gündür rehin tutulan kişi özgür bırakılmış, ışığa dünyayı ilk kez görüyormuş gibi bakıyor, beyaz çökük yüzündeki devasa gözlükler yüzünden gözbebekleri daha da büyük görünüyor. Televizyonu kapatıyor, kaldıramıyor, iblisler için henüz saat erken. Odanın daha serin olduğunu hissediyor, yaylalardan şehrin içine ulaşan sabahın erken saatinin serinliği. Korkulukların arkasında durarak, Tarım Bakanlığı'nın çatısı üzerinde şaha kalkmış kanatlı atları ve otelin çaprazında bulunan gardaki kanatlı, rengi siyaha dönmüş aslanı görüyor, asla var olmamış bir zamandan, atlarla aslanların gökyüzünde uçtukları bir zamandan hayvanlar, düş zamanı, bir başkasının hayali. Şimdi.

Peki biz? Yorum yok, yargılama yok. Bu bizim görevimiz. Bazen gizemli yollarınızda şaşırdığımız olur, aslında buna alışmış olmamız gerekirken. Olaylar ve duygular arasındaki ilişki, eylemlerinizin muğlaklığı. Kendinize açıklayabilmek için icat ettiğiniz efsaneler, teorileriniz, hikâyeleriniz, bilgiye ulaşma girişimleriniz, hep absürdün yanındaki dolambaçlı yol, yarım bırakılmışlıklar, aynada kendinizin yerine başkasının durduğunu gördüğünüz şaşırtıcı an. 64 numaralı otobüs Atocha'dan kalkıp Paseo del Prado üzerinden Plaza de la Cibeles, Paseo Recoletos, Plaza de Colón, Paseo de la Castellana'ya, oradan da bir zamanlar Spandauer Damm'da bir kar küreme aracının arkasında takip ettiğimiz adamın araçtan inip Calle de Serrano'ya, büyük bir binanın parmaklıkları boyunca, granit bir kapıdan geçip bilgisayar ekranlarının arasında üniformalı bir görevlinin oturduğu girişe yürüdüğü yere gidiyor. Bu mekânı biliyoruz, Elik Oranje elinde tavsiye mektubuyla ilk kez içeri girdiğinde, ona ilk yönergeler verildiğinde, oraya hâkim sessizlik içinde kafalarını kaldırmadan önlerindeki klasörlere, fihristlere, anlaşmalara, tapu kayıtlarına gömülmüş, eski yazı tipindeki harflere ve rakamlara, çok eski zamanlardan kalma gizemli işaretlere ve hiyerogliflere gözlerini dikmiş öteki araştırmacılar, öğrenciler, kazıcılar ve köstebeklerle beraber uzun masada oturmasına ilk kez izin verildiğinde oradaydık. Doğal olarak ne kadar heyecanlandığını, tez hocasının argümanlarını göz ardı ettiğini biliyoruz, burada ilk kez, gerçek anlamıyla, saksağan kraliçesinin kendi yazdığı harflere elini sürecek. Bu onun büyük anı. Yaklaşabileceği en yakın nokta bu, şimdiye kadar soyut olan her şey bir biçime büründü, her şey gerçek oluyor. Gerçekten istediği buydu, onu hiçbir şeyin durdurmasına izin vermeyecek. Başına bir şey geldi, gücendi ve sahip olduğunuz çarpık mantığa göre,

bu gücenmeye verilecek en iyi yanıt gücendirmek olmalı. Hayır, yargılamıyoruz, ayrıca, olan olmuş, bitmiş ama o ne iddia ederse etsin, biz neye mal olduğunu biliyoruz. Bunu değerlendirmek bize düşmez, biz iki hayat takip ediyoruz, bir değil.

Bugün gün artık ilk gün değil ama hâlâ heyecan var. Elik isimleri biliyor, sevgilileri, yaverleri, düşmanları benimsedi. İki zamanda yaşıyor, bazen dayanması zor, sanki dalgıç hücresinin bunaltıcılığında dibe, hemen hiçbir şeyin gün ışığına çıkmadığı, aradığı sırları barındıran bir geçmişe iniyor. Kameranın gözü masasının üzerindeki boşluğu kayda alıyor, başta bundan hoşlanmamıştı, şimdi alıştı, yukarıdaki görevli o görmeden onu izliyor, ölü göz mekânın tümünü, öbür öğrencileri, papanın fetvasını, diplomaları, listeleri, haritaları, cetvelleri, fiş kataloglarını tarıyor. Yerinden kalksa, göz her hareketini izliyor, bu kez ilk kez gibi, bir ay önce, neredeyse insan boyundaki bir belgeyi, diğerlerini biraz kenara kaymak zorunda bırakarak masanın üzerine yaydığındaki gibi. Elleri sekiz yüz yıldan eski, tabaklanmış, parlak hayvan derisine dokunuyor, gözleri ilk kez Urraca'nın imzasını oluşturan runik, uzun çizgiler ile birbirine dolaşmış kıvrımları görüyor, bir zamanlar yaşayan bir el tarafından, arabesk düzende, ağır ağır bir anlaşmanın, armağanın, mirasın altına atılmış. Parşömen alanı masanın öbür ucuna kadar kaplıyor, parmağını dikkatlice yazının hatları üzerinde gezdiriyor, *Ego adefondus dei gra rex unu cum coniuge meu uracha regina fecimus*...

Salondaki sessizlik mutlak, o kadar geçmiş tek bir sesi kaldıramazmış, yoksa ufalanırmış gibi... küçük bir öksürük, bir dolmakalemin çıkardığı ses, parşömen yapraklarının çevrilmesi, sessizlik her günün bir diğerini silip süpürdüğü açgözlülükle geri döndüğü kale haline geldi, pansiyondaki sesler, televizyonun gümbürtüsü, caddenin gürültüsü, metro durakları, yaz sıcağı, üzerinde ters bir etki yaratarak yeni olayları ona aktaran gazeteler: herkes için hükmünü kaybetmiş şeylerle uğraşıyor, böylelikle herkesin uğraştığı şeyler onun için hükmünü kaybediyor, sözcüklere bakıyor, konuşmaları ve haberleri duyuyor ama okumuyor, dinlemiyor, çok boğuk, çok fazla, yeterince ayrışmamış, yoğunlaşmamış, zaman tarafından olgunlaştırılmamış, her taraftan çıkıntı yapıyor, o gazetelerden yalnızca birinde

bile, kendi yazacağı ve kimsenin okumayacağı kitaptan daha fazla sözcük var.

Bu bir aşk eylemi olacak, kraliçeyi boğulduğu unutulmuşluktan kurtaracak, belge ve tanıklardan oluşan mezarından çıkaracak, düşüncesi bile yüzünü aydınlatmaya yetiyor, Arthur'un yukarıda, görevliye danışmaya fırsatı kalmadan önce bilgisayar ekranında gördüğü yüzünü. Yüzünün izsiz tarafı ona dönük halde oturuyor, dayanılacak gibi değil, makine kadının yüzünü yakın çekim yaparak çerçeveliyor, onu zumlayabilmek için kamerasının yanında olmasını isterdi. Kadının kendini nasıl da kaybettiğini görüyor, ilk hissettiği şey arkasını dönüp güçsüz bir şekilde gitmek, ellerinin belgenin üzerinde dolaşmasını, kıvrık bir köşeyi düzeltmesini, not almasını izliyor, öyle büyülendi ki, görevlinin sabırsızca yinelediği soruyu neredeyse fark etmiyor. Salona girmesi söz konusu değilmiş, bunun için izin alması gerekiyormuş ve bu izni ona o görevli veremezmiş, aşağıya mesaj gönderecekmiş. Bir süre sonra her ikisi de genç bir kadının onun yanına gidip kulağına bir şeyler fısıldadığını gördü, kadının huzursuz bir şaşkınlık yaşadığı belliydi, rahatsız edilmenin verdiği kaş çatıklığı, ayağa kalkışındaki yavaşlık, Arthur'a gelmemesi gerektiğini hissettirmişti. Kadın kendisine özel olan ve onun ait olmadığı dünyasından uzak kalması için aralarına mesafe koyarak karşısına dikildiğinde, mesafenin neden olduğu keskinleşmiş bir tonda, sen, diyecekti, sen buradasın. Berlin'den gelen bu kişi kendisinin bile bilmediği bir biçimde onun hatırlamak istemediği bir zayıflığını keşfetmiş, böylece tehlike arz edici bir biçimde ona fazlaca yaklaşmıştı, Arthur bunu onun merdivenlerden aşağıya inişinden, yeniden belirdiği bilgisayar ekranının ihanet edercesine büyüttüğü görüntüsünden görebiliyor: dramayı artıran, kurgu haline getiren bir aktrist, hiddetle büyük belgeyi katlıyor, kâğıtları neredeyse okşayarak sıraya koyuyor, masada boşalan yere bir kez daha bakıyor, Arthur'un bir daha hiç bakmayacağı ekrandan kayboluyor ve ekranın dışında yaşayan insanların sersemletici gerçekliğinde yine karşısına dikiliyor.

Birbirimizin çok fazla yakınındayız, nefesimiz kesiliyor, maksat bu değil. Birbirimize fazla bağlanmamalıyız ama bunu

yapmak her zaman kolay değil. Kısa keseceğimize söz verdik ama buna uymadık. Artık kendimizi geri çekiyoruz, gözün mesafeye ihtiyacı var. Ama bırakıp gidemiyoruz da, henüz değil, uzaktan takip ediyoruz. Hayır, tiyatro eseri gibi değil, öyle olsa belki daha anlaşılır olurdu. Zira sırrı da burada, sizlerin aynı verilerle, erkek olarak, kadın olarak, hepsi birbirinin hicvi gibi görünen sonsuz varyasyonlar düşünmüş olmanız. Tutku klişeleri, yalnızca söz konusu kişilerin duygularını harekete geçiren milyonlarca olasılık. Buna ne ad vereceğinizi sizin bilmeniz gerek. Bir kez daha geri geleceğiz ama ağzımızdan çıkacak dört sözcükten hiçbir şey beklemeyin. Bir güçsüzlük hareketi olarak algılayın. Hayır, bu da mümkün değil.

"Nereye gidiyoruz?"

Yanıtını beklemeden: "Keşke gelmeseydin."

"Bu tepkin düşmanca."

Elik durdu.

"Amacım o değil. Yalnızca... yeri değil aslında. En iyisi hemen söylemek."

Arthur yanıtlamadı.

"Nereye gitmek istersin?"

"Belki Retiro'da bir kahve içebiliriz, ha?"

"Olur." Konuşmadan yan yana bir süre yürüdükten sonra: "Büyükanneme gitmişsin, De Rijp'e."

Haberi vardı anlaşılan.

"Adresi Arno Tieck'e vermişsin."

"Vermiştim."

Bu kadar basitti demek. Bir geçmiş zaman vardı, bir de şimdi. Geçmiş zaman ulaşılamayacak kadar uzaktı, artık o tarafa gitmek mümkün değildi. Geçersiz pasaport. Bir saat içinde ikinci kez, kaçıp gitme eğilimini bastırdı. Bu bardağın içindekini sonuna kadar içecekti. Karşısında oturan, evine gelip kapısını tırmalayan, merdivenlerinde mavi gabardin mantosuyla oturan, geceleyin onunla Berlin sokaklarında yürüyen kadındı. Alcalá'nın altından parka çıkaran dar yaya tünelinden yürüdüler. Kirli bir ihram giymiş siyahi bir adam bongosunu toprağa gömmek ister gibi çalıyordu. Sonra tünelin öbür tarafında ani bir sessizlik, ağaçlar, gölgeler. Hava henüz çok sıcak değildi. Çınarların lekeli gövdeleri, kumda serpiştirilmiş gibi hatları belirli yapraklar. Arthur yanında yürüyen profile baktı. Mermer, aklına daha iyi bir şey gelmiyordu. Işığını yaymaya devam edeceği için alacakaranlıkta bile çekebileceği bir yüz.

"Vermiştim." Bu sözden sonra ağzını bıçak açmamıştı; onu

konuşturmak Arthur'a düşüyordu. Ama hiçbir şey söylemedi, o da konuşmadı. Küçük yollara İspanyolca konuşan cumhuriyetlerin adları verilmişti, Küba, Uruguay, Bolivya, Honduras, bütün bir kıtayı yürüdüler. Büyük gölün etrafını dolaştılar. Kartlarını okuyup geleceği söyleyen tarotçular. Ayrılıklar, aşklar, hastalıklar kirli örtünün üzerine dizilmişti, kehanette bulunan kişilerden birinin sesi, endişe dolu gözlerini Arthur'un ağzının hizasında tutan Elik'in başının etrafında bir ağ örmüştü. Demek bir şeyler öğrenmek isteyen yalnızca Arthur değildi.

"Son görüştüğümüz geceden sonra seni yine göreceğimi sanmıştım."

"Sen Japonya'ya giderken hamile olduğumu öğrendim."

Üstünde kartlar duran masanın yanında bir falcı oturuyordu. Arthur, kadının kurbanının elini kendi güneşten yanıp esmerleşmiş elinde tutup, sanki daha önce hiç öyle bir şey görmemiş gibi ağzı yarı açık bir halde öbür beyaz eline doğru çevirdiğini gördü: birbirini kesen ve birbirinden uzaklaşan sarhoş bir çizgi, çentik ve oluk ağı. Elik'e bakmadan, "Ve artık değilsin," dedi.

Bu bir soru değildi, bunun için elinin içine ya da kartlara bakmaya gerek yoktu. Yeşil ve mavi renkte bir top Arthur'a çarptı, üzerinde dünya haritası olan plastik top çarptığı anda geri kaçmıştı. Konuşmadan uzun dikdörtgen gölün kenarında yürümeye devam ettiler. Kürekçiler, çiftler, tekerlekli sandalyeler, şarkılar, el çırpmalar. Büyük anıtın yanında oturdular, devasa heykellerin ortasında küçücük iki turist. Birisi fotoğraf çekti. Arthur kameranın açısından, fotoğraf karesinde, suskunlukları görünmeyen bir dekor olarak görüneceklerini tahmin etti.

Arthur, şimdi bir ruh daha eklendi, diye geçirdi ama bu o kutsallığa saygısızlıktı. Biçime bürünmeyen kişi hiç kimseydi, ruh sayılmak için yeterli geçmişe sahip değildi. Sayılmak ya da sayılabilmek. Olasılık görünmezdir, yalnızca bir fantezi doldurabilir, bu durumda doldurmasa daha iyiydi. Aynı zamanda hiç kimse olan biri, diye bir şey var mıydı?

Elik sessizliğe gömülmüş halde oturmuş önüne bakıyordu. Arthur onun elini alıp kendi kolunun üzerine koymak istedi ama o geri çekti.

"Önemli bir şey değildi," dedi Elik. "Bir karar verdim, yalnızca kendim için değil. Berlin'de evindeki fotoğrafa çok iyi baktım. O benim hayatım değil. Sana öbürünün yerini dolduracak bir çocuk asla veremezdim."

Thomas. Arthur içinde bir öfkenin yükseldiğini, içeriden dışarıya bir bağırma nöbetinin yaklaştığını hissetti.

"Senden böyle bir şey istemedim. Yeri doldurulacak bir şey yok."

"İşte bu yüzden zaten," dedi Elik.

"Kürtajın cinayet olduğuna inanmıyorum," dedi Arthur, "ama ölüler bir şekilde etrafını sarıyor."

"Demek istediğim de bu," dedi Elik.

Elik birden yüzünü ona döndü, yara izi şimdi Arthur'un çok yakınındaydı; mor, öfkeli, birbirinden ayrık dudakları olan ağzı, öteki, daha alçak, daha hararetli, boğuk sesler çıkaran ağızdan daha iyi azarlıyordu. Arthur Amerikan video filmleri, çatlamış minik kafatasları, fetüsle dolu bir kova ve alçakça propagandalarla ilgili bir şeyler söylediğini duydu ve birden dans ettiği o akşam yüzünün aldığı hal, kendinden geçmiş ifade gözünün önüne geldi. Kadının söylediklerini anlamıyordu, Arthur onun hayatına girmeye çalışmış, onun asla, kimseye ihtiyacı yokmuş, onu hayatına hiç almamalıymış, her kim olursa olsun... defol, Allah belanı versin, üçkâğıtçı, yalancı sözcükleriyle biten cümleler, cümle parçaları. Sonra kadın arkasını döndü, fırladı, geri geldi, Arthur'un yüzüne vurdu ve yakınırcasına, azarlar tondaki feryatlar aniden durdu, o şekilde ne kadar kaldığını hatırlamıyordu, kadın gözden kaybolana dek kasılmış halde, sütunlar, aslanlar, taş göğüslü kanatlı kadınlar arasında taş bankın üzerinde oturmuştu.

Bir grup çocuğun çıt çıkarmadan onu izlediğini gördü ve yürümeye başladı, bunun yürümek değil, günün geri kalanında da devam edecek bir kaçış olduğunu biliyordu. Kafasının içinde durmaksızın çalışan makineyi durduramıyordu.

Ölümle ilgili sözü asla söylememeliydi, bu affedilmezdi, ama Elik de onu uyaramaz mıydı? Eğer ortada bir çocuk olacak olsaydı, bu onun da çocuğu olmayacak mıydı? Ayrıca Elik bununla ilgisinin olmasını istemiyorduysa, çocuğa o bakamaz mıydı? Ama ortada çocuk filan yoktu, artık bunu düşünme-

meliydi. Hatta çocuk hiç olmamıştı, Elik'in hayatındaki bir şey bunu yasaklamıştı, engellemişti, hepsi çok zaman önce olmuştu, eninde sonunda her şeyin öcü alınıyordu ve buna ilişkin hiçbir şey komik değildi, ne ikinci ne de üçüncü kez. Hesap her seferinde yeniden kesiliyordu, biri öbürünü taklit ediyordu, birisi doğmamıştı çünkü... işte yine o sözcük, birisi! Birisi filan yoktu, yalnızca geleceği durmadan pisleten bir geçmiş vardı. Aradaki tek fark, ülkelerin buna bin yıl dayanmasıydı.

Botanik bahçesinin içinden yürüyüp gara gitti. Yukarıya çıkıp büyük cam tavanın altında oturdu, burası yaşlı adamların oturup gazete okudukları büyük, geniş bir alandı. Yerde bir gazetenin yırtık ana sayfası vardı. Biri kaçırılmıştı. Daha biri yeni serbest bırakılmıştı ki, başka biri kaçırılmıştı ama bu kez fidye söz konusu değildi. Gazeteyi katladı. Durum ümitsizdi, kendileri pazarlık etmek zorunda kalacaklardı. Bundan sonra bir başkası, sonra yine bir başkası. Yapay ormana, yolcuların Sevilla, Alicante ve Valencia'ya giden hızlı trenlere ulaşmak için içinden yürüdükleri yapay manzaraya bakan büyük pencereye yürüdü. Arthur Alicante'ye gitmek istemiyordu, eve gitmek istiyordu. Erna onu uyarmıştı. Kötü bir şeylerin habercisi. Kadınlar her şeyi önceden hissederlerdi. Eve mi? Onun öbür insanlar gibi evi yoktu ki. Bu bir ev sahibi olma girişimi miydi? Buradan, bu şehirden gitmesi gerekiyordu. Bu kez İspanya ona ağır gelmişti. İş için kuzeyi araştırmalıydı. Belki bir yerlerde savaş filan vardı. Şimdi onun anonim dünyasını filme çekmenin sırası değildi. Garın barında bir kadeh konyak içti, buradaki konyak en azından insanın gözlerini fal taşı gibi açacak kadar sertti. Elik şu anda ne yapıyordu acaba? Düşünmemeli. O gitti. Bir daha dönmeyecek. Ayrıca gazeteyi hanımların önünden kapmak hiç de nazik bir davranış değil. Büyükannesi ne demişti? Dikkatli olun. Durumu iyi olmayabilir. Doğru tahmin. Erna bu yaptığını onaylamayacaktı. Peki o ne yapmıştı? İnsanın hayatına ilişkin bazı kararlar başka bir yaşamda, şimdi değil, on, yirmi yıl önce, ait olmadığı başka bir tarihöncesi zamanda alınıyordu. Pusuda bekleyip bir başkasına bulaştırılana kadar sessizce kendini gizleyen şeyler vardı, dünyayı terk etmek istemeyen kötülük biçimleri vardı, görünmez yaralar, şanslarını bekleyen virüsler. Bunların suçlu-

luk duygusuyla hiçbir ilgisi yoktu, bir zamanlar, bir yerlerde, bu zincirin başlangıcında var olmuşlardı, şimdi mantar gibi çoğalıyorlardı, bundan herkes nasibini alabilirdi, kimsenin bağışıklığı yoktu. "Yeri doldurulacak bir şey yok." "İşte bu yüzden zaten." Duygusallaşma, kalk, şehre git. Veda. Reddedilen âşık bir kadeh daha içti. Raconuna uydurması lazım.

Hopper tablosu, barda bir adam. Şapkası yok. Hopper'ın tablolarında adamların hep şapkaları olurdu. Ve sigara içerlerdi. Oturduğu yerden oteli görebiliyordu. Yatmak, çözümü buydu, önceki gece hiç uyumamıştı. Otele ertesi gün ayrılacağını söylemişti. Görev tamamlanmıştı. Sıcak odayı doldurmuştu. Televizyon, rehin alınan adamın görüntüleri, genç insanlar. Hükümet kırk sekiz saat içinde, normal koşullarda yapmayacağı şeyi yapmadığı takdirde onu vuracaklardı. Yani ölüm fermanı ilan edilmişti. Kız kardeşi. Sarışın, geniş yüzlü nişanlısı. Yunan tragedyası maskesi, drama izini bırakmış ve artık hiç silinmeyecek, keder ve alınyazısının yüzünde bıraktığı acımasız ifade, insan yüzünün kaldıramayacağı kadar ağır. Bundan kaçış yoktu zira gerçekti. İzleme. Yatağının kenarına oturup izledi. Kadının sarı, gür saçları alnından fışkırıyordu, bir ağız tüm dişleri görünecek şekilde nasıl bu kadar açılır, tabii ki adamı öldürecekler, bunu hep yapıyorlar. Öncelikle her şey doğru olmak zorunda. O daha doğmadan ölüydü. İntikam, er ya da geç. Dalmış olmalıydı zira uyandığında televizyon hâlâ açıktı, otomobil reklamı, külotunu otomobilden dışarı atan çıplak bir kız. Tragedya maskesi yok, satın alınmış insanların çırılçıplak, örtüsüz yüzleri. Dergilerden fırlamış gibisin. Bunu Erna mı söylemişti? Hayır, bunu kendisi söylemişti, dergilerden fırlamış gibiyim. Şimdi de bir çamaşır deterjanı ona gülümsüyordu, bunu derin dondurucuda incecik bir buz tabakasıyla kaplanmış şeffaf, yan yana kıvrılmış karidesler izlemişti. Dışarıda hava çoktan kararmıştı, meydanın etrafında binlerce neon ışığı vardı. Daniel'i aradı, evde değil. Sorun değil. Hep gittiği bar neredeydi? Bar Nikaragua, üç kişilik bir bar. Kesin oradadır. Calle de Toledo. Akşamları pek tekin değil, yine de idare eder. Ayrıca öğlen içtiği konyağı hâlâ sindiremedi. Kamerayı almalı mı? Hiç belli olmaz. Geceleyin Madrid muhteşem. Öyleyse almalı. Tirso de Molina'daki ayyaş sayısı ikiye katlanmıştı,

yazar-rahip taştan konuk gibi yukarıdan onlara bakıyordu. Kızıl saçlı kadın da oradaydı, kameranın karşısında dikilip, işaretparmaklarını ağzının kenarlarına koyarak açtı. Şimdi gitmiyordu, kaçıyordu, yuhalamalar eşliğinde küçük bir sokağa girdi. Calle de Toledo buralarda bir yerde olmalıydı. Allah kahretsin, kurşun gibi ağır bu şeyi ne diye yanına almıştı ki, hava çok karanlıktı, onun için bile, buradaki sokaklarda hâlâ on dokuzuncu yüzyılı hatırlatan gaz lambaları vardı, Elik'in girişinde gazetelerin olduğu evinden geldiği sabah o tünelde de böyleydi. Japonya'da kalsaydı daha iyiydi, oradaki rahiplerin hiçbir sıkıntısı yoktu, oturup ilahi söylüyorlardı, dar geçitlerden, sokaklardan geçmek zorunda değillerdi, birden herkes peşine düşmüş gibi geldi ama hayır, meydan oradaydı, neon spotları içinde zafer takı, çirkin beyaz bir ışık, yine olmamış. Bar yakınlarda olmalıydı, karşıya geçti, sola döndü, eski püskü bir baraka, düşündüğünden de küçük, kamerasıyla beraber içeri sığması zor. Üç tabure de doluydu. Daniel yok. "Bacağımı aradığımda oraya giderim."

Bara girince içerideki sohbet sona erdi, delinin biri, bir yabancı, burada ne işi var? Oturan üç adamın aksanı Daniel ile aynı, sürgünler, yaşlı adamlar, bir konyak söyledi, oradakilere de ısmarladı, Daniel'in arkadaşı olduğunu, buraya daha önce de geldiğini söyledi. Ah, Daniel, dediler ve ona kadeh kaldırdılar, savaşın iz bıraktığı ciddi, sert yüzler, bu birkaç metrekarelik yer onlarındı ve Arthur oraya girmesine izin verilen davetsiz misafirdi. Onu tanıyorlardı, içlerinden bir tanesi, Daniel bir parçasını kaybetmiş biri, yaşamanın ne anlama geldiğini bilir, dedi. Sohbet ilerleyip de o bunun dışında kalırken, adamın söylediği o cümle keskiyle yontulmuş bir gerçek gibi kafasının içinde dönüp duruyordu, öteki isimler, öteki olaylar ve onların dünyaları başka bir yerdeydi.

Duvarda asılı el çizimi haritaya baktı – uluslararası dayanışmanın onuncu yılı, yardım malzemeleriyle dolu bir gemiye el sallayan, gövdesi yarıya kadar mavi suyun içinde mayolu bir kadın, bir köpekbalığı ya da bir yunus, çizimden anlaması zor, pipetle limonata içiyordu, zalim görünümlü palaskalı kontralar kamuflajlı halde bir nehrin kenarında yüzüstü uzanmışlardı. Cangıl, bataklık, köyler, hurma ağaçları, Sandino vive! Arthur haritanın her ayrıntısını görmüştü, sekiz yıl önce, beş yıl önce,

belleği bunu saklamıştı, saklamamıştı, unutmuştu, unutmamıştı. Gerçek bir savaş, unutulmuş bir savaş. Geçen süre zarfında harita zihninin bir yerlerinde muhafaza edilmişti, bunu anlaması için haritayı yeniden görmesi gerekmişti. Bildiği ama artık hatırlamadığı daha kaç olay, yüz, söz olacaktı? Bu şekilde, daha yaşarken yaşamının yarısını kaybediyordu. Tanrım, sarhoştu, gitmesi gerekiyordu, yarın burayı terk edecekti. Büyük manevra, kör duvara toslatan bir yanılgı, ölümüne gülmek için.

Ayağa kalktı, sendeledi. Cuidado, dedi adamlar. Onunla çocuk İspanyolcası konuşmaya başlamışlardı, kameraya hayır anlamında işaret ettiler, dikkat et, burası tehlikeli anlamında ama bu bir uyarı değildi, bir tahmin, bir haber, on dakika sonrasının akıbetiydi, güvenli yeraltı dünyasına, Latina istasyonuna yaklaşınca, bir rüya görüngüsünün cazibesi, pençesini büyük granit bir kürenin üzerine koymuş, sütunun üzerinde bir aslan onu geri çağırdı, merak, her zamanki heves, aslan onu kehanet oyunuyla ayartmıştı. İki adam, Arthur'u birbirlerine doğru itiyor, çelme takıyor, kamerasını çekiyor, vermeyince boynundan bastırıyorlar, demir bir çubukla sırtına, ellerine vuruyorlar, dazlaklar. Arthur kamerayı vermemek için direndi, ellerini kırmışlardı ya da ona öyle gelmişti, tökezledi, başı omuzlarının arasına gömüldü, vuracak gücü yoktu, tekmelemeye, zaman kazanmaya, bağırmaya çalıştı ama sanki en korkunç kâbusun tam ortasındaydı, gerçek bir ses çıkmıyordu, kendi de bağıramıyordu, yalnızca tuhaf ve yüksek tonda bir çığlık, gırtlağının etrafında demir bir pençe onu boğuyor, taşlara, anıtın keskin tarafına doğru sürükleyen metal bir el, daha sonra harfleri gördüğünü hatırladı, her şey olağanüstü yavaş oluyordu, kafatasına aldığı darbenin bozduğu nefessiz bırakan, yavaşlatılmış bir sessizlik, paramparça, yer tırnak ve topuk parçalarıyla dolu, sürtünme ve yırtılma sesi, sonra hiçbir şeyle karşılaştırılamayacak bir sessizlik, ayağa kaldırılıyor, her şeyi gördü, anıtın dibindeki bedeni, kanatlı aslan, kollarındaki kameraya yapışmış kan gölü içinde bir adam, sonra uzaktan o ses geldi, onu almaya gelen sirenler, kucaklayıp yerden kaldıran, o sesin tam ortasında kalıp, kendisi siren haline gelip, yattığı yerden kalkıp, bir daha hiçbir şeyin onu durduramayacağı bir şekilde uçana dek.

İsteksizlik. Aklına gelen ilk düşünce. Işık, bir kadın sesi, uzaktan geliyor. Her şey yine karanlık olsun. Ama biri çarşafını çekiştiriyor, sesleniyor. Dinlemesin, saklansın. Işık istemiyorum. Sessizlik, duyuyor musunuz beni? Hışırtı. İspanyolca sesler. Hiçbir şey duymak istemiyorum, kıvrılacağım. "Bizi duyuyor." Tanıdık bir ses. Daniel mi? "Deneyin." "İspanyolcayı anlıyor mu?"

Konuşmuyorum. Olduğum şekilde kalıyorum. Burnuma bir şey takılı. Sıkıca bağlamışlar beni. Her yanım ağrıyor. Şimdi yine uyuyacağım. Sizler olduğum yere asla gelmeyeceksiniz. Sonsuz bir kalabalık, sokaklar dolu. Onları duydum ama söylemedim. Konuşmuyorum. Fısıltılar. Pus. Uçtum. Vakit gece olmalı. Yine o kadın, hayır, öbürü. Üzerime eğilen bir yüz, nefesini hissediyorum. Bileğimde bir el. Fısıltı. Kımıldamadan yatıyor. Sonsuz bir bitkinlik.

"Henüz istemiyor."

"Çok normal."

Net bir şekilde duydu, doğru. Zihnine geri dönmek istiyor, içinde kaybolduğu ve çıkmak istemediği ışık. Acıyı istemiyor.

"Arturo?"

Daniel'in sesi.

"Arturo?"

Şimdi dünya üzerine geliyor.

"İçiniz rahat bir şekilde eve gidebilirsiniz. İyileşmesi çok vakit alabilir."

"Hayır, hayır."

Açılan kapılar. Başka sesler. Aydınlık, karanlık, aydınlık. Sanki çok yavaş bir şekilde sabah oluyor.

Neredeyse iki hafta komada kaldığını söylediler. "Geri gelmek istemediniz."

"Kameram nerede?"

"Neredeyse canınıza mal oluyordu."

"Nihayet uyandın mı?"

Daniel'i ilk kez gerçekten, bu kadar yakından görüyordu, tam yanındaydı, büyük gözler, gözenekli bir cilt.

"Aramıza döndün."

"Hareket etmeyin." Bir kadın sesi.

Arthur gözlerinin yaşlarla dolduğunu, yanaklarından yavaşça aşağıya süzüldüklerini hissetti. Elleri sargıyla sarılmıştı. Daniel'e uzattı, Daniel onları kendilerininkilerin arasına aldı.

"Kameram nerede?"

Daniel'in elini bıraktığını hissetti, görüş alanının dışındaki ayak seslerini duydu, sonra arkadaşının, gerçek eli ve birden çok büyük görünen öbür siyah deri eldivenli eliyle kamerayı ona doğru tuttuğunu gördü.

"Artık dinlenmesi gerekiyor."

"Canın acıyor mu?"

Aynı gün müydü, yoksa daha sonra mıydı? Zaman kavramı yok olmuştu, yeniden konuşabildikleri gün gelene dek yalnızca uyumak, unutmak, sürekli bir alacakaranlık ve yeniden uyanmak.

"Daha ne kadar burada kalmam gerek?"

"En az birkaç hafta. Sonra bende kalabilirsin, buna itiraz etmiyorlar."

"Nasıl bildin? Burada olduğumu nasıl öğrendin?"

"Gazetelere çıktın. Hollandalı sinemacı saldırıya uğradı, diye. O kadar çok belgesel çektiğini bilmiyordum."

"Eskidendi."

"Onu bu kadar yormamalısınız."

Daha sonra zihin mesaisi başladı. Çatırtı, patırtı. Zihninin geri gelmeye niyeti yoktu. Daniel ona mektuplardan bahsetti, Berlin'den gelen mesajlar, Erna'nın ve Madrid'de olduğunu bile bilmeyen annesinin telefonları, Otto Heiland'ın çizimi, NPS'nin, Arte'nin çiçekleri.

"Beklemezdin değil mi? Ve Berlin'den sosis, Alman sosisi. Çok lezzetliydi, nasıl olsa yiyemeyecektin. Hepsine gelmemelerini söylemek zorunda kaldım."

Tereddüt. Sonra sordu.

"Elçilikten biri, bir kez. Sen o sırada kış uykusundaydın. Kartını bırakıp gitti."

Kış uykusu. Sueño invernal. Kış, kar, Berlin, sessizlikle sona eren çığlık. Öyle olsun. Ayılar kış uykusuna yatmışlardı. Ölümün derin dondurucusundan çıkmak nasıl bir histi acaba? Kaplumbağalar, gerçi onlar zaten yarı taşlaşmış hayvanlardı. Ömürlerinin yarısını yaşamıyorlarsa o kadar uzun yaşamalarına şaşmamalı. Yine usulca uykuya daldı.

"Hâlâ uyanmak istemiyorsun, öyle değil mi?"

Hâlâ aynı gün müydü bu? Bir de kadın gelmişti ziyarete. Bunu şimdi mi yoksa daha önce mi söylemişti? Daniel içeri girdiğinde Arthur'un yatağının kenarında oturuyordu, sonra hiçbir şey söylemeden gitmişti. Başıyla selamlamıştı tabii, yanından geçmiş ve görünmez olmuştu.

"Bazı insanlar böyledir, sessizce hareket ederler. Gittiklerinde sanki hiç gelmemişler gibi olur."

Arthur yanağını gösterdi. Daniel başıyla onayladı. Arkadaşların iyi yanı buydu, bir şey söylemene gerek kalmadan her şeyi anlarlardı.

Henüz okumasına, televizyon izlemesine izin verilmiyordu.

"Kaçırılan adama ne oldu?"

"Miguel Blanco mu? Öldü o, öldürdüler. İşte. Okuma, yalnızca resimlere bak."

Daniel okuduğu gazeteyi kaldırıp ona gösterdi. Esmer, uyuyan bir adamın fotoğrafını gördü. Uzun kirpikler, dudakları Budanınkiler biçiminde, dolgun, kıvrılmış. Sözcüklerle ifade edilemeyecek bir acı, aynı zamanda özgürlük, huzur, imkânsız olan.

"Sen komadaydın. Bütün İspanya, bütün şehirlerde milyonlarca insan sokaklara döküldü. Burada böyle bir şey hiç yaşanmamıştı. Devasa bir yürüyüş oldu, videoya çektim, gösteririm."

"Duydum."

"Kimden?"

"Buradayken."

"Ama bu olanaksız."

Israr etmedi, anlamı yoktu. Ama duymuştu. Binlerce, yüz binlerce insanın ayak sesi, bir fısıltı, seslenme, dalgalanan seslerin korosu, ritmik, bağırtı. Tabii ki olanaksızdı ama duymuştu, emindi. Konuyu uzatmaması daha iyiydi. Bir kez daha fotoğrafa baktı.

"Nasıl olmuş?"

"Ensesinden vurmuşlar. Uzmanlık alanları."

"Ama uyuyor."

Bu kadar huzurlu olmasının sebebi neydi? Katiller nasıl korkmadan bu fotoğrafa bakabiliyorlardı? Ölünün intikamı diye bir şey var mıydı? Ama bu adam çoktandır intikam filan almak istemiyordu. Bir hayvan gibi katledilmişti, yine de yüzünde korku ya da acı emaresi yoktu, yalnızca tarifsiz bir hüzün ve bozulması imkânsız bir sakinlik. Bu adam öldüğü saniyelerde başka bir yerdeydi ve belki de Arthur Daane'nin bunun neresi olduğu hakkında bir fikri vardı. Orası aydınlıktı, yaşayanların duyamayacakları şeyleri duyabiliyordunuz. Bunu kimseye anlatmak mümkün değildi ve o da bunu denemeyecekti. Yasaktı, öyle geliyordu. Kimse geri gelemiyordu, insanın her yanını dile getirilemeyen bir özlem sarıyordu. Artık ne oraya ne de buraya ait oluyordun. Hayır, sözcüklerle ifade edilemiyordu, yalnızca hâkim olamadığı, gözlerinden boşalan ve durmak bilmeyen anlamsız gözyaşları vardı.

Hemşire girdi, herkesi dışarı çıkardı.

"Şimdi bu olmadı işte," dedi. "Dışarıda ziyaretçiniz var."

"Biraz dışarı gelebilir misiniz?"

Daniel'e söylemişti.

"Dört kişi çok fazla. Onlara yalnızca on beş dakika kalabileceklerini söyler misiniz? İngilizce bilmiyorum. O fotoğrafla yaptığınız gibi hastayı heyecanlandırmak yasak. Ne olduğunu gördünüz."

Arthur odasının sessizliğinde kapıdaki sesleri duyuyordu. Berlinli arkadaşları içeri girince, Üç Kral, diye geçirdi içinden.

Arno, Zenobia, Victor.

Konuşmuyorlardı, hortumlara, kafasındaki, ellerindeki sargılara bakıyorlardı. Zenobia hafifçe Arthur'un omzuna dokundu, Arno bir şeyler söylemek istediyse de yapmadı, cebinden bir paket çıkarıp Arthur'un yanına koydu.

"Pfalz sosisi. Herr Schultze'den. Bir tanesinin de yolda olduğunu ama İspanyol postasına güvenmediğini söyledi."

Arthur yine gözyaşlarıyla savaşması gerektiğini hissetti, ama o sırada hissettiklerine dayanması çok daha güçtü. Di-

ğerlerinden biraz daha uzakta duran Victor, odanın Arthur'un onu görebileceği bir köşesine yürüdü, puantiyeli fularını düzeltip ceketini çekiştirdi, ona doğru eğilerek saymaya başladı ve Arthur'un gözlerinin içine bakarak tap dansı yapmaya başladı. Demir pençelerin taşta çıkardığı tıkırtı, Arthur'un göremediği ayaklar, yumuşak kol hareketleri, bütün bunların geliştiği sessizlik, hemşirenin yıldırım gibi içeri girip buna bir son vermesi bir dakikayı bile bulmamıştı ama Arthur en azından bunu bir daha hiç unutmayacağını biliyordu, törensel bir dans olmuştu, cin kovma, topuklarından çıkan tık tıkların çağrı gibi bir anlamı vardı, kalkması gerekiyordu, adım atması gerekiyordu, ayaklarının onu buradan uzaklaştırması gerekiyordu, olan her şeyi geride bırakması gerekiyordu, bu sessiz mesaj söylenebilecek her sözden daha açık olmuştu, birisi, Victor, dans ederek onu hayata döndürmüş ve Arthur bunu anlamıştı. Belki uzun sürecekti ama çoktan yola koyulmuştu. Yeniden yürümeyi öğrenecekti, bu arada kafası yeniden sarılacaktı. Hemşire yine gözyaşlarını silecekti. Tık tık tık, Victor'un rugan ayakkabıları. Onun böyle dans edebildiğini hiç bilmiyordu.

Arthur hemşireye gözyaşlarından ötürü özür dileyen bir işaret yaptı.

"Bu iyileşmenin bir parçası," dedi hemşire, "es completamente natural."*

Bunu gözyaşları ve ağlamakla ilgili bir tartışma izledi. Eksik olan tek şey, şarap, sosis ve Herr Schultze idi.

"Ve votka," dedi Zenobia.

Arno edebiyatta gözyaşları konusunda bir makale üzerinde çalışıyordu. Tesadüf. Nietzsche ne demişti? Evet, Nietzsche mutlaka bu konuda bir şey söylemiştir.

"'Wer nicht weint, hat kein Genie',**" dedi Victor. "Ne de güzel demiş."

"Tabii tabii, ama aynı zamanda: 'Ich weiss keinen Unterschied zwischen Tränen und Musik zu machen.'***"

"Hanımlar, beyler, süre doldu."

* "Çok normal." (ç. n.)

** "Ağlamayan dâhi olamaz." (ç. n.)

*** "Müzik ile gözyaşları arasında fark göremiyorum." (ç. n.)

"Bence herkes en son Stendhal'da hakkını vererek ağladı," dedi Arno. "*Parma Manastırı*'nda düşesler, markizler, kontesler, piskoposlar sürekli gözyaşı döküyorlar, adeta gözyaşı diyarı. En azından Flaubert buna bir son verdi."

"Yirminci yüzyılda Hollanda'da kimse gözyaşı dökmedi. Yalnızca Almanlar gözyaşı döküyor." Victor.

"Hollandalılar ağlar. Yirmili yıllardan beri ağlıyoruz. Hollandacadaki ağlamanın Almancadaki karşılığı, tek bir harf farkıyla, böğürmek."

"Ruslar inler," dedi Zenobia.

Sözcüklerin süzülüp ondan uzaklaştıklarını hissetti. Az önce, Victor dans ederken gözyaşı mı dökmüştü, yoksa ağlamış mıydı? "Ruslar inler."

Ne kadar yorgun olduğunu hissetti, sözcükler hâlâ etrafında dönüyor, sesler bir şeyler anlatmaya çalışıyorlar ama başarılı olamıyorlardı. Konuşmalar çözülene, buharlaşana, dağılana dek bekledi, geriye hafif bir fısıltı ve mırıltı, kendi nefesinin sesi kalana dek, uykuydu bu.

Hastaneden taburcu olacağı gün Erna geldi.

"En azından artık dergilerden fırlamış gibi değilsin." Unutmamıştı demek, o da unutmamıştı. Beraber aynaya baktılar. Saçsız bir adam, eskiden tanıdığı birine benziyor.

"Tam manastırlara yakışıyorsun."

Erna, Daniel ile beraber Arthur'un apartman dairesinin merdivenlerinden çıkmasına yardım etti. Daniel daireyi değiştirmişti, artık daha aydınlık görünüyordu.

Yatacağı odaya neredeyse tablo büyüklüğünde iki büyük renkli fotoğraf asmıştı. Puslu bir manzarada, mezarlıkta kadınlar çiçeklerle yürüyordu. Sis her şeyi delip geçmiş, çiçeklerin renklerini matlaştırmıştı, mezarlık öyle büyüktü ki sonu görünmüyordu. İnce siste soluk bir kış güneşi belirmişti, kadınlar buralarda yürümüyorlardı, mezarlar, akasyalar, selvilerin arasında geziniyorlar, süzülüyorlardı, ufka kadar uzanan bir düş dünyası, bazıları birine konuşurmuş gibi eğilmiş, saksılarda çiçek düzenleyenler, birbirlerine sarılanlar, büyük bir eğlence başlayacaktı, ince sise yakışan duyulmaz bir müzikte dans edeceklerdi, çocuklarına fotoğrafta görünmeyen bir şeyi gösteriyorlardı. Belki de mezarlık havalanmıştı, gökyüzünde mutluluk gemisi gibi ilerliyordu, az sonra yükselecek, kadınları, çocukları ve çiçekleri uzayda yolculuğa çıkarmak üzere götürecekti.

"Burası neresi?" diye sordu Arthur.

"Porto. Soğuk bir gündü, sis hiç kalkmadı. Seveceğini düşündüm. Geçen sonbahar çekmiştim."

"Peki ne oluyor?" diye sordu Erna. "Çok eğlenceli görünüyor ama orada ne yapıyorlar?"

"Bütün Ruhlar Günü."

"Ah. Katoliklerin bayramı mı? Daha önce duymuştum, peki tam olarak ne yapıyorlar?"

"Ölmüşlerin ruhlarını anıyorlar. 2 Kasım'da. Ölüler bütün yıl bunu bekliyor."

"Evet biliyorum. Ve insanlar gittikten sonra akşam birbirleriyle dans ediyorlar."

Daniel Erna'ya baktı.

"Nereden biliyorsun? Onları da çekmiştim ama fotoğrafta çıkmamış."

Onlar gidince Arthur yattığı yerden fotoğrafları inceledi. Bütün ruhlar. Nasıl bir şey tasavvur etmesi gerektiğini bilmiyordu ama bu günün ölülerden çok yaşayanlarla ilgisi var gibiydi.

Ölüler hep orada bir yerlerdeydi, onlardan kurtulmanın yolu yoktu, onlara hep çiçek getirmek gerekirdi. Belki onların diyarına çok yaklaştığında Arthur'u görmüşlerdi. En iyisi bundan söz etmemekti. Ölülerin modası geçmişti, yalnızca Porto'daki o kadınların bundan haberi yoktu. Uykuya daldığında ("Dinlenmen gerek"), sis usulca odanın içine dolacaktı. Uzaktan Plaza Manuel Becerra'nın trafiğini dinledi, büyük şehrin gürültüsü, kornalar, siren sesi, ne olduğunu anlamadığı bir şeyi duyuran bir hoparlör.

Yaklaşık altı hafta sonra, dünyanın yukarısında bir yerlerde var olmayan bir gözetleme noktasından Atocha'da eski bir Volvo'nun kuzey yönündeki trafiğe karıştığı görüldü. Şoförün kısa, gür saçları vardı, yanında bir kamera, Asturias'ın tarihiyle ilgili bir kitap, bir Santiago rehberi ve mola vereceği Aranda de Duero üzerine büyük bir çarpı konmuş bir İspanya haritası duruyordu. ("Şimdilik yalnızca kısa mesafeler.") Aranda'nın biraz dışında nehir kenarında geceyi geçirmek istediği küçük bir pansiyon vardı. Yola çıkmadan önce arkadaşına hastanede onu ziyaret eden kadının bir şey söyleyip söylemediğini sormuştu. Arkadaşı başını başka yöne çevirip, "Keşke sormasaydın ama madem sordun, araştırması için Santiago'ya gideceğini söylemişti," demişti.

"Peki, adres filan vermedi mi?"

"Hayır. Başka bir şey söylemedi."

Akşam olmuştu ama hava henüz kararmamıştı. Pansiyondan çıktı, nehre doğru yürüdü. Çekim yapmaya başladı ancak neyi çektiği anlaşılmıyordu, suyun üzerinde seken güneşin son ışınlarının oluşturduğu dans eden ışıklar, giderek çöken karanlıkta çözülen ışıltılı hareketler. Sonra yine içeri girdi. Geceleyin yüksek sesli, umutsuz bir böğürtü ve bundan ayrı düşünülemeyecek, boğuk, acıklı ve biteviye yinelenen bir karşı sesle bir kez uyandı. Pansiyondaki adam bunu duyunca eşeğin boynuna sarılıp teselli etmeyi düşündü.

Kahvaltıdan sonra nehri aynı yerden bir kez daha çekti ve batı istikametinde N122'ye girip, kuzey yönünde N1'den devam etti. Arabanın kavşakta tereddüt edip sonra direksiyonu batı yönünde geri kırdığını, trafik levhalarında ilk Bask isimleri belirmeye başlayıp kuzeyde Pireneler'in eteklerinin ardındaki gökyüzü görünene kadar gittiğini yalnızca yukarıdaki akıl almaz göz görmüştü.

Peki ya biz? Biz...

Santa Monica, Port Willunga, San Luis,
Nisan 1996 - Temmuz 1998
Son on yıllık dönemlerin tarih yazıcılığı en ilgisiz ve önemsiz şeylere dalmışlığıyla, un ufak olmanın eşiğindeki raflar dolusu belgeyi hiç kimsenin, daktilo eden kâtibin bile okumadığı araştırmaları yutma kapasitesiyle, hedefleri hakkında kendini kandırma eğilimine rağmen, bu yolda ilerlemiştir. Sayısız araştırmacı, kâğıt okyanusları içinde yürürken kesinliğe yaklaştıklarını düşündüler. Veya sayıları ve çizelgeleri bir araya topladıklarında yöntemlerinin bilimin yöntemine benzediğine gerçekten inandılar. Fakat ham veri birikimi arttıkça, her tarihin sessiz bir yap-boz bilmece olduğu açıklığa kavuştu. O isimlerin, noter işlemlerinin, hukuki dosyaların arkasında, kendi içine kapanmış, bir önce sonra ile her tür temastan yoksun olarak yaşamın uçsuz bucaksız afazisi uzanır.

Roberto Calasso, *Kasch'ın Yıkılışı*
İstanbul: İş Bankası, 2004
(çev. Levent Cinemre)

Kendi kurgulayıp yönettiği televizyon belgeselleri çeken, kırk beş yaşındaki Arthur Daane, Berlin'de yaşamaktadır. Karısını ve kızını bir uçak kazasında kaybettiğinden beri yalnızlık ve melankoli içinde gözlemci konumuna çekilmiştir. Başkalarının alkol ve müzikte teselli aramasına benzer biçimde Arthur Daane de düşünceye sığınmıştır. Yaşam ve ölüm, geçicilik ve ölümsüzlük üzerine felsefe yapar, sanat ve felsefe üzerine derin düşüncelere dalıp sohbet eder.

Bir gün, on ikinci yüzyılda yaşamış bir İspanya kraliçesi hakkında araştırma yapan üniversite öğrencisi, Hollandalı bir kızla tanışır. Hayatından birdenbire çıkıp giden bu gizemli ve sıradışı kadının izini sürmek üzere gittiği Madrid'de bir saldırıda yaralanır. Haftalarca ölümle yaşam arasında gidip gelir...

Yirminci yüzyıl insanının kendisine sorması gereken bütün soruları dile getiren *Bütün Ruhlar Günü* felsefi, şiirsel, ateşli biçemiyle Cees Noteboom'un en tutkulu romanı.

Nederlands letterenfonds dutch foundation for literature 2012

ISBN 978-975-08-2360-2
18 TL
9 789750 823602